

DIPLOMACY & INTELLIGENCE

NR. 21 / 2026

REVISTĂ DE ȘTIINȚE SOCIALE, DIPLOMAȚIE ȘI STUDII DE SECURITATE

Bordul editorial
<p>Ion Lucian CATRINA – Conf. univ. dr., Facultatea de Științe ale Comunicării, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir</p> <p>Ionuț IFRIM – Conf. Univ. Dr., cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române</p> <p>Adrian CĂMĂRAȘAN – Lect. Univ. Dr., Șef serviciu Protecția informațiilor clasificate la Autoritatea de Supraveghere Financiară</p> <p>Corina Georgiana ANTONOVICI – Lect. Univ. Dr., Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative</p> <p>Sarmiza ANDRONIC – Asist. univ. la Universitatea de Vest din Timișoara</p> <p>Andy Constantin LEOVEANU – Lect. univ. dr., Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative</p> <p>Dorin - Marinel EPARU – Lect. univ., Departamentul de Operații Întrunite, Studii Strategice și de Securitate, Facultatea de Securitate și Apărare, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”</p> <p>Cătălin PEPTAN – Col. (r.) SRI, lect. univ. dr. titular în cadrul Facultății de Științe ale Educației, Drept și Administrație Publică a Universității Constantin Brâncuși din Targu-Jiu și cadru didactic asociat la Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării a Universității de Vest din Timișoara</p> <p>Florin Marius POPA – Lector Univ. Dr., Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative</p> <p>Ionuț RITEȘ – Cadru Didactic Asociat la Universitatea de Vest din Timișoara</p> <p>Valeriu ANTONOVICI – Cadru Didactic Asociat la Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative</p> <p>Dragoș - Adrian BANTAȘ – dr. în Informații și Securitate Națională (Universitatea Națională de Apărare „Carol I”) și în Drept (Universitatea „Nicolae Titulescu” din București)</p>
Redactor Șef
Valeriu ANTONOVICI – Cadru Didactic Asociat la Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Redactor Șef Adjunct
Dragoș - Adrian BANTAȘ – dr. în Informații și Securitate Națională (Universitatea Națională de Apărare „Carol I”) și în Drept (Universitatea „Nicolae Titulescu” din București)
Guest editor
Iulia PARA – Conf. univ. dr. la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Economie și Administrare a Afacerilor
Secretar General Redacție
Ionuț RITEȘ – Cadru Didactic Asociat la Universitatea de Vest din Timișoara
Președinte de onoare
Ștefan GLĂVAN – Prof. Univ. Dr. Ambasador
Tehnoredactare
Mihnea Ionuț RITEȘ

Drepturile de autor rămân în proprietatea autorilor.

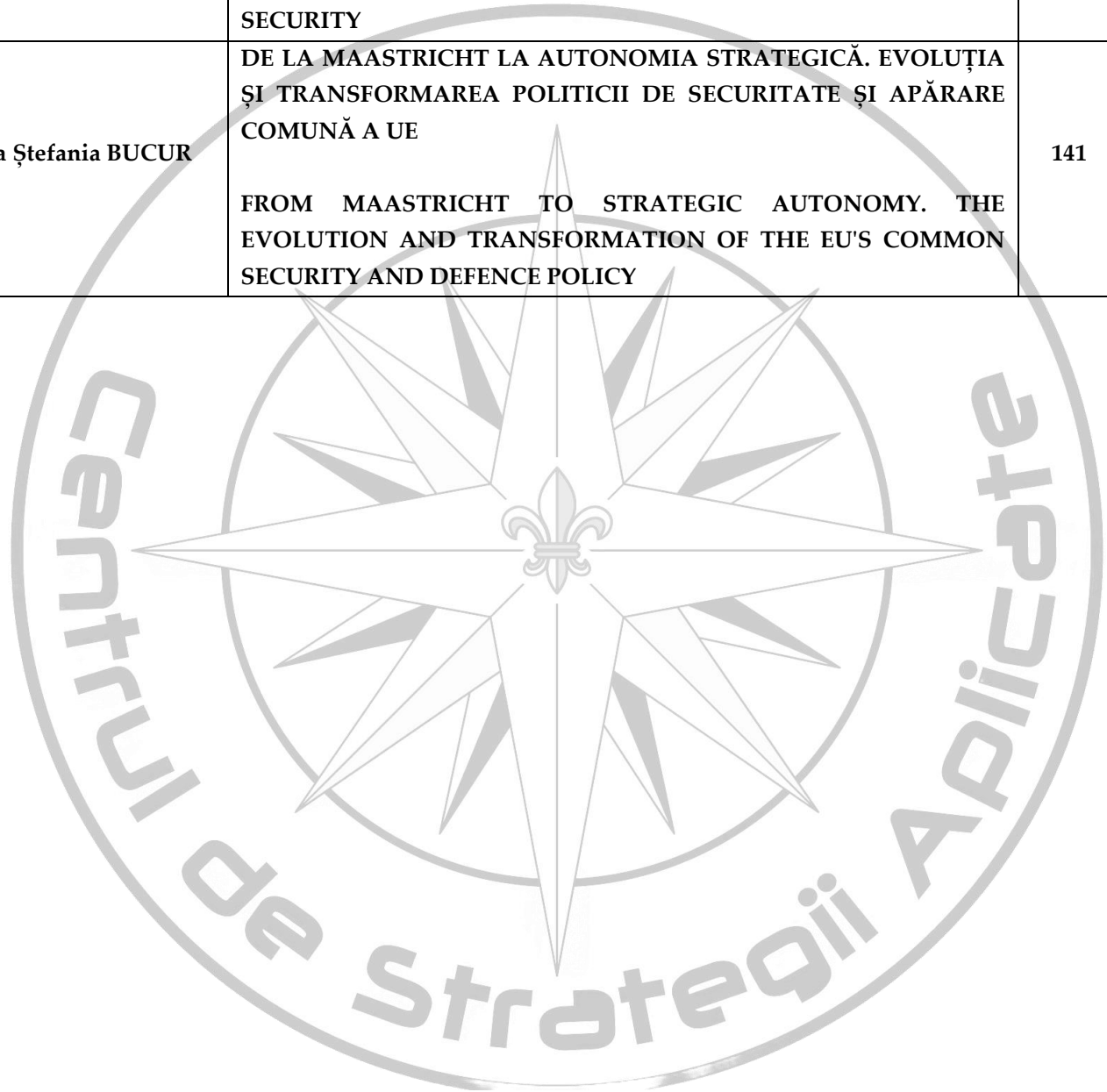
ISSN 2344 – 365

CUPRINS

<p>Andrei CALAI</p>	<p>SECURITATEA UMANĂ ÎN PERSPECTIVA CONFLICTULUI DINTRE RUSIA ȘI OCCIDENT</p> <p>HUMAN SECURITY IN THE PERSPECTIVE OF THE CONFLICT BETWEEN RUSSIA AND THE WEST</p>	<p style="text-align: center;">6</p>
<p>Dacian DUNA</p>	<p>SFÂRȘITUL JOCULUI ÎN AFGANISTAN: RETRAGEREA SUA ȘI LUPTA PENTRU HEGEMONIE GLOBALĂ CU CHINA</p> <p>THE ENDGAME IN AFGHANISTAN: THE U.S. WITHDRAWAL AND THE GLOBAL STRUGGLE FOR HEGEMONY WITH CHINA</p>	<p style="text-align: center;">16</p>
<p>Lucian IVAN Bogdan MARINESCU Irena APOLZAN (ARĂDĂVOAICEI)</p>	<p>EVOLUȚII PE PIAȚA DE ARMAMENT ÎN ACTUALUL CONTEXT DE SECURITATE</p> <p>DEVELOPMENTS IN THE ARMS MARKET IN THE CURRENT SECURITY CONTEXT</p>	<p style="text-align: center;">32</p>
<p>Lucian IVAN Cosmin Sandu BĂDELE Bogdan MARINESCU</p>	<p>RISURI IDENTIFICATE DE COMISIA DE ANCHETĂ A PARLAMENTULUI EUROPEAN ÎN UTILIZAREA SOFTWARE-ULUI PEGASUS</p> <p>RISKS IDENTIFIED BY THE EUROPEAN PARLIAMENT COMMITTEE OF INQUIRY IN THE USE OF PEGASUS SOFTWARE</p>	<p style="text-align: center;">43</p>
<p>Ovidiu Liviu UIFĂLEANU</p>	<p>SCHIMBĂRI CULTURALE ÎN PLANIFICAREA STRATEGICĂ A ROMÂNIEI: DE LA CONCEȚIA INTEGRATĂ PRIVIND SECURITATEA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI (1994) LA STRATEGIA NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ȚĂRII 2020–2024</p> <p>CULTURAL SHIFTS IN ROMANIAN STRATEGIC PLANNING: FROM THE INTEGRATED CONCEPTION ON NATIONAL SECURITY OF ROMANIA (1994) TO THE NATIONAL DEFENSE STRATEGY OF ROMANIA 2020–2024</p>	<p style="text-align: center;">51</p>

<p>Florin Cornel POPOVICI</p> <p>Marius Augustin DRĂGĂNESCU</p>	<p>SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN ECONOMIA GLOBALĂ A DATELOR: VULNERABILITĂȚII STRUCTURALE ALE ROMÂNIEI DUPĂ PRIVATIZAREA PETROM</p> <p>ENERGY SECURITY IN THE GLOBAL DATA ECONOMY: ROMANIA'S STRUCTURAL VULNERABILITIES AFTER THE PRIVATIZATION OF PETROM</p>	<p>60</p>
<p>Nicolae PARCEVSCHII</p>	<p>STUDIU DE INTELIGENȚĂ STRATEGICĂ REFLEXIVĂ - DEZVOLTAREA TEHNOLOGIILOR CUANTICE ÎN REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ</p> <p>A STRATEGIC REFLEXIVE INTELLIGENCE STUDY- THE DEVELOPMENT OF QUANTUM TECHNOLOGIES IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHIN</p>	<p>68</p>
<p>Dragoș – Adrian BANTAȘ</p>	<p>CONFIGURAREA DREPTULUI NAȚIONAL AL STATELOR MEMBRE ALE UE PRIN EFECTUL REVIZUIRII NORMELOR DREPTULUI UNIUNII EUROPENE. ANALIZĂ DE CAZ PRIVITOARE LA IMPACTUL JURISPRUDENȚEI INSTANȚELOR SUPREME SAU CONSTITUȚIONALE DIN STATELE MEMBRE ȘI ALE CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE ASUPRA DIRECTIVEI 2006/24/CE</p> <p>CONFIGURING THE NATIONAL LAW OF EU MEMBER STATES THROUGH THE REVISION OF EUROPEAN UNION LAW NORMS: A CASE ANALYSIS ON THE IMPACT OF THE JURISPRUDENCE OF SUPREME OR CONSTITUTIONAL COURTS IN THE MEMBER STATES AND OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION ON DIRECTIVE 2006/24/EC</p>	<p>94</p>
<p>Dragoș – Adrian BANTAȘ (coord.)</p> <p>Anca Maria POPESCU</p> <p>Iulia CRISTEA</p> <p>Tiberiu DUMITRESCU</p> <p>Octavian HOROTAN</p> <p>Mihai MATEI</p>	<p>UNIUNEA EUROPEANĂ ORGANIZAȚIE INTERNAȚIONALĂ INTERGUVERNAMENTALĂ ATIPICĂ, DINAMICĂ ȘI CONECTATĂ CU CETĂȚENII STATELOR MEMBRE - privire comparativă între modelul social european și modelul social american –</p> <p>THE EUROPEAN UNION – AN ATYPICAL, DYNAMIC, AND CITIZEN-CONNECTED INTERGOVERNMENTAL INTERNATIONAL ORGANIZATION – a comparative view between the european social model and the american social model –</p>	<p>111</p>

<p>Rebeca PUI</p>	<p>EXTINDEREA RĂZBOIULUI ELECTRONIC ÎN SPAȚIUL MĂRII NEGRE: RISCURI ȘI VULNERABILITĂȚI PENTRU SECURITATEA EURO-ATLANTICĂ</p> <p>THE EXPANSION OF ELECTRONIC WARFARE IN THE BLACK SEA REGION: RISKS AND VULNERABILITIES FOR EURO-ATLANTIC SECURITY</p>	<p>132</p>
<p>Sorina Ștefania BUCUR</p>	<p>DE LA MAASTRICHT LA AUTONOMIA STRATEGICĂ. EVOLUȚIA ȘI TRANSFORMAREA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ A UE</p> <p>FROM MAASTRICHT TO STRATEGIC AUTONOMY. THE EVOLUTION AND TRANSFORMATION OF THE EU'S COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY</p>	<p>141</p>

SECURITATEA UMANĂ ÎN PERSPECTIVA CONFLICTULUI DINTRE RUSIA ȘI OCCIDENT

HUMAN SECURITY IN THE PERSPECTIVE OF THE CONFLICT BETWEEN RUSSIA AND THE WEST

Andrei CALAI

Abstract: Ar putea începe al treilea război mondial în Ucraina? Probabil că nu - cel puțin nu pe termen scurt. Ar fi puțin apetit în regiunea mai largă pentru o confruntare militară cu Rusia, iar Ucraina ar trebui să se bazeze pe propriile forțe. Dar consecințele ar putea fi în continuare grave, atât pentru Kiev, cât și pentru regiune. Ucraina ar putea să nu supraviețuiască ca stat suveran. Și – cu toate intențiile contrare – ar rămâne întotdeauna posibilitatea unei escaladări involuntare care ar putea transforma conflictul ruso-ucrainean într-o conflagrație mai largă și ar putea răsturna ordinea europeană așa cum o cunoaștem.

Cuvinte-cheie: stat; conflict; Rusia; securitate; Ucraina; NATO; strategie.

Abstract: Could World War III start over Ukraine? Probably not — at least not in the short run. There would be little appetite in the broader region for a military showdown with Russia, and Ukraine would have to fall back on its own forces. But the consequences could still be dire, both for Kyiv and the region. Ukraine might not survive as a sovereign state. And — for all the intentions to the contrary — there would always remain the possibility of inadvertent escalation that may yet turn the Russo-Ukrainian conflict into a broader conflagration and upend the European order as we know it.

Keywords: state; conflict; Russia; security; Ukraine; NATO; strategy.

Unul dintre cele mai importante subiecte referitoare la securitatea umană, în clipa de față, cel puțin în spațiul est-european, este cel legat de conflictul (momentan) latent purtat între Ucraina, pe de o parte, și Rusia (în mod direct sau prin intermediul forțelor separatiste pro-ruse), pe de altă parte. Pentru a înțelege mai bine importanța acestor evenimente, precum și modul în care ele influențează securitatea umană în statele direct implicate în conflict, dar și asupra statelor învecinate și asupra spațiului european, în ansamblul său, este necesar să înțelegem paradigma geopolitică și strategică în care acestea au loc.

Aflată la mijlocul Câmpiei Europene, Ucraina a servit, la nivel istoric, drept o “autostradă a invaziilor”, atât către Est cât și către Vest. Ucraina, de-a lungul timpului, a reprezentat o zonă-tampon geopolitic, într-un fel sau altul. Secole de conflicte au lăsat în această țară o populație puternic scindată. Astfel, în vestul țării, regăsim un val puternic de simpatie pro-european, în timp ce estul țării se identifică ca parte a Rusiei. Kiev-ului, capitalei situate în mijlocul țării, îi revine dificila misiune de a găsi un punct de balans între diviziunile sale interne. Dacă pentru NATO Ucraina reprezintă punctul în care ambițiile ruse pot fi eventual oprite, pentru Rusia poziția acesteia este una mult mai delicată.

Câmpia Europeană, care se extinde în Belarus și Rusia, este în mare măsură extrem de greu de apărat. Din punctul cel mai estic al Ucrainei și până în punctul cel mai vestic al Mării Caspice este un coridor de doar 750 de kilometri, cunoscut și sub numele de Coridorul Volgograd. Importanța geostrategică a acestui culoar pentru interesele Rusiei este una extrem de mare, deoarece, dacă vreodată vreoa altă putere ar reuși să închidă acest coridor, asta ar însemna pentru Rusia blocarea accesului la Munții Caucaz, la Marea Neagră și Marea Caspică¹.

Aceste aspecte nu sunt pur teoretice, deoarece, în Al Doilea Război Mondial, Germania a încercat să acapareze acest culoar, pentru a forța capitularea Rusiei, fiind foarte aproape de a reuși acest lucru, ajungând până la Stalingrad. Cu mari eforturi, rușii au reușit să recucerească această zonă strategică, motiv pentru care, în ziua de azi, ei considera Ucraina drept o zonă-tampon esențială în vederea apărării integrității statale ruse².

¹ Feklyunina, Valentina, Soft power and identity: Russia, Ukraine and the ‘Russian world(s), journals.sagepub.com, 24 septembrie 2015, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066115601200>.

² Jenkins, Brian, *Crisis în Crimeea: A Historical Lead Up To The Conflict Between Russia and Ukraine*, Independent Publishing Platform, 2014, pag. 56.

De la începutul anului 2021, regiunea Mării Negre a fost principalul centru de confruntare între interesele Rusiei și Occidentului, însoțită de o creștere a activității lor militare. O manifestare a acestui lucru este nivelul mai înalt al retoricii agresive a partilor implicate, desfășurarea de către acestea a unei serii de exerciții militare de amploare și consolidarea forțelor lor armate. În acest sens, măsurile luate de Moscova și Statele Unite/NATO pentru a exercita presiuni militare reciproce în noul Război Rece reprezintă o amenințare reală a confruntării lor militare cu consecințe imprevizibile. Ca și până acum, Ucraina rămâne în centrul acestei confruntări, care este o consecință a importanței sale deosebite atât pentru Rusia, cât și pentru Occident.

Ucraina a jucat de mult un rol important, dar uneori trecut cu vederea, în ordinea globală de securitate. Astăzi, țara se află în prima linie a unei rivalități reînnoite a merilor puteri despre care mulți analiști spun că va domina relațiile internaționale în deceniile următoare. Ucraina a devenit un câmp de luptă în 2014, când Rusia a anexat Crimeea și a început să înarneze și să implice separațiunii din regiunea Donbas din sud-estul țării. Cucerirea Crimeei de către Rusia a fost pentru prima dată de la al Doilea Război Mondial când un stat european a anexat teritoriul altuia. Peste

paisprezece mii de oameni au murit în conflict, cel mai sângeros din Europa de la războaiele balcanice din anii 1990. Anexarea ilegală a Crimeei, în martie 2014, i-a oferit Rusiei un avantaj geostrategic clar. Transformarea rapidă a peninsulei într-un bastion naval și aerian în sensul creării unei zone anti-acces (A2/AD) este pe cale să reconfigureze peisajul de securitate și apărare în Europa și reprezintă, în același timp, o provocare pe care NATO nu o mai poate ignora din cauza consecințelor imediate asupra capitalului său de descurajare³.

Rusia lui Putin a fost descrisă ca o putere revanșistă, dornică să-și recapete fosta putere și prestigiu. „Întotdeauna scopul lui Putin a fost să readucă Rusia la statutul de mare putere în nordul Eurasiei”, scrie Gerard Toal, profesor de afaceri internaționale la Virginia Tech, în cartea sa, *Near Abroad*⁴. „Scopul final nu a fost acela de a recrea Uniunea Sovietică, ci de a face Rusia din nou mare.” Prin capturarea Crimeei, Rusia și-a consolidat controlul asupra unui punct de sprijin critic în Marea Neagră. Cu o prezență militară mai mare și mai sofisticată acolo, Rusia poate proiecta

³ Kuzio, Taras, *Putin's War Against Ukraine*, Independent Publishing Platform, 2017, pag. 116.

⁴ Toal, Gerard, *Near Abroad – Putin, the West and the Contest Over Ukraine and the Caucasus*, Oxford University Press, 2017, pag. 88.

puterea mai adânc în Marea Mediterană, Orientul Mijlociu și Africa de Nord, unde a avut în mod tradițional o influență limitată.

În etapa inițială, Statele Unite și NATO au făcut puțin pentru a răspunde acțiunilor Moscovei. Astfel, țările occidentale au ignorat practic chiar și invazia militară a Georgiei de către Rusia în august 2008, ceea ce a arătat adevărata natură a politicii Kremlinului. Și numai după atacul Rusiei asupra Ucrainei din 2014, situația a căpătat un caracter fundamental diferit. Concluzia principală este că lumea se întoarce la un nou Război Rece între Rusia și Occident. Nici Rusia, nici Statele Unite/NATO nu vor renunța la pozițiile lor.

Petrolul și gazele au devenit arme strategice, cea mai recentă blocare rusă a furnizării de gaze către Ucraina, Georgia și Moldova fiind considerată de obicei primul pas într-o nouă formă de politică reală bazată pe energie. În regiune, prea multe „conflicte înghețate” au fost agravate în urma prăbușirii Uniunii Sovietice, lăsând un reziduu nerezolvat de dispute funciare, guverne slăbite, instituții inadecvate, corupție, probleme legate de minorități și tensiune în creștere ca pericol asimetric al imigrației, imigrație ilegală, transferuri de arme și droguri. Din punct de vedere al dinamicii geopolitice, regiunea Mării Negre reprezintă astăzi un „complex de

securitate” cu o puternică intersecție de interese, adesea de natură reciproc contradictorie, a unui număr de puteri regionale și mari, dar și a diverșilor actori nestatali.

Rusia s-a bazat pe conductele ucrainene pentru a-și pompa gazul către clienții din Europa Centrală și de Est de zeci de ani și continuă să plătească miliarde de dolari pe an taxe de tranzit către Kiev. Cu toate acestea, la jumătatea anului 2021, Rusia a finalizat construcția conductei sale Nord Stream 2, care trece pe sub Marea Baltică până în Germania. Deși Rusia este contractată să continue să circule gaz prin Ucraina încă câțiva ani, unii critici din Statele Unite și Europa avertizează că Nord Stream 2 va permite Rusiei să ocolească conductele ucrainene dacă dorește și să obțină o pârghie geopolitică mai mare în regiune.

Care au fost consecințele, atât imediate, cât și pe termen îndepărtat, generate de acest conflict purtat în Ucraina? Peste două milioane de oameni au fost nevoiți să părăsească Crimeea și regiunile separatiste, din 2014 și până la începutul anului 2020, conform ONU, perioadă în care Rusia a crescut an de an contingentele militare cantonate în peninsula privită ca un portavion al Mării Negre, conferindu-i o capacitate crescută de proiecție a puterii,

concomitent cu demararea unor politici de fidelizare a celor din Crimeea⁵.

Spre exemplu, în decembrie 2014, Federația Rusă adoptă conceptul privind educarea civică și patriotică a populației din Crimeea, ceea ce presupune cu precădere educarea militară a tinerilor din peninsulă și formarea acestora în conformitate cu viziunea și interesele Federației Ruse, prevăzând în mod evident, și îndoctrinare ideologică ce vizează atât creșterea resentimentelor față de Occident cât și față de Ucraina. Cum mulți dintre aceștia sunt departe de împlinirea majoratului, oficialii ucraineni susțin că astfel de acțiuni ale Rusiei pot fi încadrate drept crime de război în conformitate cu Articolul 8 al Statutului de la Roma. Sigur, tot acest context, în ciuda propagandei și dezinformării la care este supusă populația din Crimeea, exista și un revers al medaliei. Un sondaj realizat în primăvara anului 2021 arată că locuitorii din Simferopol se opun procesului de militarizare, temându-se chiar de un posibil conflict armat. Însuși Antony Blinken, din postura de Secretar de Stat

al SUA atrăgea atenția asupra situației actuale din Crimeea, catalogată nu doar ca o amenințare regională ci ca pe o provocare privind pacea internațională, prezentând totodată costurile umane suferite de către populația locală, asta pentru că, susține oficialul american, “autoritățile de ocupare ruse au demarat o campanie brutală de represiune asupra etnicilor tătari, ucraineni și membri ai altor minorități etnice și religioase din Crimeea”.

Dar, problemele ce țin de securitatea umană din Crimeea nu se opresc aici, asta după ce, odată cu anexarea peninsulei, Kievul a decis, în conformitate cu Convenția de la Geneva, blocarea Canalului Crimeei de Nord, canal care asigură 85% din consumul cu apă dulce al Crimeei, legând Ucraina continentală de peninsulă. Alimentarea cu apă, inclusiv în mari orașe precum Simferopol, Ialta sau Bahcisarai, a devenit raționalizată, locuitorii având acces doar 3 ore dimineața și alte trei ore seara. Criza apei este cauzată nu doar de conflictul ruso-ucrainean ci și de modul de administrare al Crimeei de către Moscova care a utilizat masiv rezervele de apă în procesul de militarizare, în ciuda nevoilor populației civile. “Apa din Canalul Crimeei de Nord nu va merge la nevoile populației civile din Crimeea, ci la mașina militară a Rusiei. Rusia trebuie să-și reducă cumva

⁵ Munteanu, Razvan, *Militarizarea Crimeei și securitatea regionala a Mării Negre*, adevărul.ro, 28 august 2021, https://adevarul.ro/international/rusia/militariza-reacriemei-securitatea-regionala-marii-negre-1_6129a5b95163ec427198858f/index.html

pierderile economice în urma întreținerii Crimeei ocupate. Și ei încearcă să rezolve această problemă pe seama populației ocupate”, a explicat poziția Kievului, Tamila Tașeva, adjuncta reprezentantului permanent al Președintelui Ucrainei în Crimeea.

Scopul strategic al militarizării este acela de a transforma Crimeea într-un avanpost militar al Moscovei, avanpost care să-i ofere un control total al Mării Negre, transformând-o într-un adevărat lac rusesc, încercând să provoace și descurajeze NATO concomitent cu creșterea capacității de proiecție a puterii în vecinătatea sa apropiată și chiar Mediterana de Est. Toate acestea îi permit Rusiei să creeze o zonă de blocare a Crimeei (A2/AD) împotriva oricărei acțiuni realizate de către alți actori, menținând totodată presiunea privind un potențial conflict armat cu Ucraina, mai ales în zona Mării Azov și a portului Mariupol, dar și în apropierea graniței cu România, în regiunea Odesa.

Momentul de cotitură a intervenit odată cu noul activism strategic al Federației Ruse: ocuparea și anexarea imediată a Crimeei, războiul hibrid din sud-estul Ucrainei și alte cazuri de interferențe politice susținute prin forță militară (toate anticipate de războiul georgian din august 2008). Dintr-o dată, miza geopolitică a Statelor Unite în

spațiul extins al Mării Negre a crescut enorm. Dezechilibrul strategic care s-a produs, în ciuda denumirilor fanteziste pe care le-a primit, prin mijloace specifice ce țin de politica secolului XIX, trebuie corectat prin avertizare și descurajare înainte de a se agrava și a necesita acțiuni mai robuste.

Instabilitatea generată de Federația Rusă în dorința sa de a modifica echilibrul strategic în regiune prin recurgerea la forța militară brută, acțiunile sale menite să blocheze parcursul european al Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei, utilizarea energiei ca instrument de presiune geopolitică, intervențiile constante în Balcani și Orientul Mijlociu, atacarea sistemului liberal de valori, încurajarea discursului extrem-naționalist și populist – toate acestea constituie îndemnuri de a anticipa ceea ce ar putea urma și a descuraja posibile provocări viitoare la adresa stabilității și securității regionale.

Concepția asupra securității adoptată oficial de NATO se bazează pe ipoteza că principalele provocări în Europa pot veni din două direcții. Una este Flancul Estic, întinzându-se de la Marea Baltică până la Marea Neagră și estul Mediteranei, care include conflictele „înghețate”, anexarea Crimeei și confruntările de tip hibrid din estul Ucrainei și alte locuri. A doua este

Flancul Sudic, care include migrația ilegală masivă, state eșuate, insurecții militare pe fond etnic, identitar sau religios și activități teroriste. Unele riscuri la adresa intereselor de securitate ale aliaților sunt similare, altele diferă substanțial.

În mod tradițional, politicile regionale ale României, modelate de așezarea sa geografică și experiența istorică, s-au concentrat pe 3 direcții principale: dimensiunea central-europeană și, în continuare, vestică (cu o componentă danubiană), dimensiunea estică (inclusiv regionalismul la Marea Neagră) și dimensiunea balcanică. În urma aderării la NATO și UE și asumării poziției comune a Alianților față de Vecinătatea Estică și Balcanii de Vest, România și-a consolidat postura de securitate națională și legăturile cu un sistem de valori care este și al său, precum și cu surse durabile de prosperitate. Atingându-și astfel obiectivele strategice pe dimensiunea central-europeană și vestică, acțiunile regionale constructive ale României s-au putut concentra pe promovarea cooperării în regiunea Mării Negre și îmbunătățirea treptată a relațiilor cu țările din Balcani prin angajamente bilaterale și trilaterale. Mediul geopolitic schimbat impune acum României regândirea priorităților sale regionale în concordanță cu realitățile dinamice ale

momentului și asumarea responsabilităților aferente alături de prietenii și aliații săi.

Profitând de o anumită „oboseală” (conflict fatigue) și dorința explicabilă de a grăbi revenirea la o relativă stare de normalitate din partea unor actori politici, în special vest-europeni, diplomația rusă a încercat să impună diverse forme de „federalizare” în țări care se confruntă cu separatismul sponsorizat de Moscova. Acest lucru se vede foarte clar în insistența de a legaliza un „statut special” pentru entitățile separatiste, prin amendamente constituționale sau alte dispoziții juridice care le-ar conferi de facto un drept de veto în probleme vitale de politică externă și de securitate la nivel național. Este cazul Ucrainei (enclavele Donețk și Lugansk) și al Republicii Moldova (Transnistria). În Donbas, de exemplu, peste 527.000 de locuitori au primit pașapoarte rusești, începând cu aprilie 2019, tot din dorința de a crește legitimitatea ocupației *de facto* a acestei zone.

La nivelul începutului anului 2022, situația unui posibil conflict între Rusia și Ucraina este una foarte mare, mai ales de când negocierile purtate între reprezentanții NATO, pe de o parte, și cei ai Ministerului Rus de Externe, au eșuat. Vladimir Putin a afirmat deschis faptul că în situația în

care negocierile diplomatice nu vor avea succes, lasa deschisa calea rezolvării diferendului prin mijloace militare, dacă va fi sfătuit în acest mod de către generalii săi.

La scurt timp după aceste declarații, serviciile de informații americane dar și cele britanice au emis avertizări conform cărora Rusia pregătește un scenariu de tipul “false flag”⁶ (scenariu de război sub steag fals), diversiuni create cu scopul de a obține legitimitatea unui răspuns militar, simetric sau asimetric, agenți ruși purtând însemnele armatei ucrainene ar urma să comită acte de sabotaj împotriva armatei ruse staționate în zonă. Concomitent, în dimineața zilei de 14 ianuarie 2022, site-urile Ministerelor de Externe, Agriculturii și Educației au fost vizate de un puternic atac cibernetic⁷, fiind blocate, iar pe pagina lor apărând mesaje de amenințare în limbile rusă, poloneză și ucraineană. La o zi după acest atac informatic, compania Microsoft a atras atenția că acest atac a fost mult mai grav decât s-a crezut

inițial, având potențialul de a face inoperabilă orice structura informatică a guvernului ucrainean, sub aparența unui virus de tip ransomware fiind de fapt disimulat un malware al cărui scop este acela de a ataca și distruge site-urile infectate.

Astfel, blocând practic activitatea unor ministere cu rol foarte important în viața zilnică, și nu numai, a cetățenilor ucraineni, s-a creat un real pericol la adresa securității umane a populației vizate, în contextual actual în care aproape orice sistem este legat la internet. Rușii nu sunt, de altfel, la primul atac de acest gen. În 2014, lumea a asistat la începutul unei serii misterioase de atacuri cibernetice. Vizând companiile de utilități americane, NATO și rețelele electrice din Europa de Est, aceste atacuri au devenit din ce în ce mai îndrăznețe. Acestea au culminat în vara lui 2017, când malware-ul cunoscut sub numele de NotPetya a fost dezlănțuit, pătrunzând, perturbând și paralizând unele dintre cele mai mari afaceri din lume, de la producători de medicamente la dezvoltatori de software la companii de transport maritim. La epicentrul atacului din Ucraina, bancomatele au înghețat. Sistemele feroviare și poștale au fost închise. Spitalele s-au întunecat. NotPetya s-a răspândit în întreaga lume, provocând daune fără precedent de zece miliarde

⁶ Bertrand, Natasha, Herb, Jeremy, *US intelligence indicates Russia preparing operation to justify invasion of Ukraine*, edition.cnn.com, 14 ianuarie 2022, <https://edition.cnn.com/2022/01/14/politics/us-intelligence-russia-false-flag/index.html>

⁷ Krebs, Katharina, Kwon, Jake, *Cyberattack hits Ukraine government websites*, edition.cnn.com, 15 ianuarie 2022, <https://edition.cnn.com/2022/01/14/europe/ukraine-cyber-attack-government-intl/index.html>

de dolari – cel mai mare și mai distructiv atac cibernetic pe care l-a văzut vreodată lumea.

Totodata, sistemul energetic al Europei, și al Ucrainei în mod special, este cvasi-dependent de importul de gaze naturale rusești. În acest context, crearea și punerea în aplicare a unei politici energetice comune a UE, cu accent pe securitatea aprovizionării, este de dorit, deoarece va oferi, fără îndoială, un sprijin puternic în reducerea vulnerabilității europene la crizele energetice și va susține dezvoltarea pe termen lung a pieței europene a energiei.

Politica comună a statelor europene ar trebui să ușureze integrarea pieței și să-și sporească atractivitatea pentru investitori, oferind un cadru de reglementare pe termen lung (legislativ și fiscal) mai transparent, stabil și previzibil. Acest lucru ar inspira încredere în rândul operatorilor și investitorilor și ar îndemna angajamente pe termen lung. În plus, în acest context, frontierele ar trebui deschise pentru investiții încrucișate (în amonte pentru consumatorii europeni, în aval pentru furnizori). Europa este una dintre cele mai mari regiuni consumatoare de energie din lume, iar producția actuală de energie a țărilor europene este insuficientă pentru a-și acoperi cererea de energie. Drept urmare, dependența de importurile de energie este în creștere

iar tendințele actuale estimează că se va ajunge la aproape 70% până în 2030 dacă nu se iau măsuri de politică adecvate ca răspuns. Totodata, îmbunătățirea eficienței energetice în toate domeniile economiei ar trebui să devină o problemă prioritară pentru elaborarea politicilor în Europa. Reglementările și standardele de eficiență energetică ar trebui să fie obligatorii în toate sectoarele economiei naționale cu aplicare sporită în economiile din Europa Centrală și de Est, unde potențialul de economisire a energiei este încă mult mai mare decât în Europa de Vest.

Ca masura de precauție în încercarea de a preîntâmpina anumite blocaje în aprovizionarea cu gaze naturale a Europei, care depinde cel puțin în procent de 30-35% de importul de gaze din Rusia, în contextul unui posibil conflict ruso-ucrainean, guvernul Statelor Unite ale Americii a început, la mijlocul lunii ianuarie 2022, să contacteze mai multe companii energetice, printre care Royal Dutch Shell, ConocoPhillips, Exxon, Chevron, Total, Equinor și Qatar Energy, pentru a identifica surse alternative de gaz. Prețurile record ale energiei au crescut facturile pentru consumatori, precum și costurile companiilor și au stârnit proteste în unele țări. Din păcate, răspunsul acestor companii interogate

nu a fost unul pozitiv, aceștia comunicând că rezervele globale de gaz sunt limitate și că exista puține gaze disponibile pentru a înlocui volumele mari provenite din Rusia.

Occidentul fie se va împotrivi acestor sfidări, fie va ceda în fața lor. Astăzi, ca și în timpul războiului rece, solidaritatea NATO, voința membrilor săi de a-și îndeplini obligațiile de apărare, rolul de lider al Statelor Unite și cooperarea regională sunt elemente-cheie pentru pacea și prosperitatea acestei regiuni și a întregii Europe. Comunitatea euroatlantică va trebui să fie mai vigilentă cu privire la tentativele reînnoite ale Rusiei de a conferi un simulacru de legitimitate prezenței sale militare, de altfel lipsită de bază legală, în anumite părți ale regiunii Mării Negre.

Bibliografie:

1. Feklyunina, Valentina, *Soft power and identity: Russia, Ukraine and the 'Russian world(s)*, journals.sagepub.com, 24 septembrie 2015, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066115601200>.
2. Jenkins, Brian, *Crisis în Crimea: A Historical Lead Up To The Conflict Between Russia and Ukraine*, Independent Publishing Platform, 2014.
3. Kuzio, Taras, *Putin's War Against Ukraine*, Independent Publishing Platform, 2017
4. Toal, Gerard, *Near Abroad – Putin, the West and the Contest Over Ukraine and the Caucasus*, Oxford University Press, 2017
5. Munteanu, Razvan, *Militarizarea Crimeei și securitatea regionala a Mării Negre*, adevarul.ro, 28 august 2021, https://adevarul.ro/international/rusia/militarizareacreei-securitatea-regionala-marii-negre-1_6129a5b95163ec427198858f/index.html
6. Bertrand, Natasha, Herb, Jeremy, *US intelligence indicates Russia preparing operation to justify invasion of Ukraine*, edition.cnn.com, 14 ianuarie 2022, <https://edition.cnn.com/2022/01/14/politics/us-intelligence-russia-false-flag/index.html>
7. Krebs, Katharina, Kwon, Jake, *Cyberattack hits Ukraine government websites*, edition.cnn.com, 15 ianuarie 2022, <https://edition.cnn.com/2022/01/14/europe/ukraine-cyber-attack-government-intl/index.html>.

SFÂRȘITUL JOCULUI ÎN AFGANISTAN: RETRAGEREA SUA ȘI LUPTA PENTRU HEGEMONIE GLOBALĂ CU CHINA

THE ENDGAME IN AFGHANISTAN: THE U.S. WITHDRAWAL AND THE GLOBAL STRUGGLE FOR HEGEMONY WITH CHINA

Dacian DUNA

Despre autor: Dacian Duna este lector universitar doctor în cadrul Departamentului de Studii Internaționale și Istorie Contemporană al Facultății de Istorie și Filosofie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Este specialist în relații internaționale, geopolitică, securitate europeană, studii de securitate și autorul a peste 50 de lucrări publicate în țară și străinătate.

Abstract: Una dintre cele mai cunoscute expresii definind rolul Afganistanului în istorie este „cimitirul imperiilor”. Retragera armatei americane înainte de data planificată inițial și recucerirea rapidă a acestei redutabile fortărețe de către talibani, cu mult înainte de data agreată în acordul cu SUA, sunt evenimente de importanță geopolitică mondială. Dar aceste evenimente se corelează cu o nouă realitate geopolitică pe care lucrarea de față o abordează: jocul la scară planetară pentru putere, influență și control între America și China, în prezent aparent în favoarea ultimei. În opinia autorului, contrabalansarea Chinei lui X Jinping este o problemă de interes comun pentru Uniunea Europeană și SUA și cea mai bună cale de urmat ar fi o consolidare multisectorială și multivectorială a alianței transatlantice.

Cuvinte-cheie: SUA, Afganistan, război, China, rivalitate, hegemonie, geopolitică, securitate.

About the Author: Dacian Duna is a Lecturer and holds a PhD within the Department of International Studies and Contemporary History at the Faculty of History and Philosophy, Babeș-Bolyai University in Cluj-Napoca. He is a specialist in international relations, geopolitics, European security, and security studies, and the author of more than 50 works published both in Romania and abroad.

Abstract: One of the most well-known expressions describing Afghanistan's role in history is “the graveyard of empires.” The withdrawal of the American army before the initially planned date and the rapid reconquest of this formidable stronghold by the

Taliban— well ahead of the deadline agreed upon in the accord with the United States— are events of major geostrategic significance. Yet these developments align with a new geopolitical reality addressed in this paper: the global-scale struggle for power, influence, and control between the United States and China, a competition that currently appears to favor the latter. In the author’s view, counterbalancing Xi Jinping’s China is a matter of shared interest for both the European Union and the United States, and the most appropriate course of action would be a multisectoral and multivectoral strengthening of the transatlantic alliance.

Keywords: United States, Afghanistan, war, China, rivalry, hegemony, geopolitics, security.

Introducere

Modul în care s-a încheiat războiul din Afganistan poate părea cel puțin ciudat pentru cei care studiază conflictele militare folosind scala clasică a puterii de foc sau a capacității tehnologice și operaționale. O armată *state-of-the-art* se retrage, aproape precipitat, după 20 de ani de lupte și după un acord politic al SUA cu adversarul său mult mai modest, talibanii, acceptând predarea controlului teritoriului afgan acestora și sperând, iluzoriu, că statul afgan întărit și armata sa modernizată, aproape de standardele NATO, vor putea face față unor miliții aparent slab echipate.

Realitatea de pe hârtie a fost, însă, diferită față de cea din teren, încă de la începuturile insurgenței din Afganistan. Istoria o arată mereu: războiul asimetric nu e fatalmente câștigat, în orice scenariu, de partea mai puternică. Iar

Afganistanul, cimitirul imperiilor, a demonstrat, nu o dată, această realitate. Afganistanul a fost *a bridge too far* (un pod mult prea îndepărtat) pentru Imperiul Seleucid, pentru Imperiul Britanic (3 invazii) și pentru cel sovietic (3 invazii). Deși frecvent cuceriti de imperiile din jur (macedonean, persan, califatul arab, mongol, timurid, mogul, Sikh), afganii au dat mult de furcă guvernatorilor, satrapilor, conducătorilor de district trimiși să guverneze și civilizeze acest uriaș deșert montan din Asia Centrală.

Privind din punct de vedere geostrategic, sfârșitul jocului din Afganistan poate fi mai bine înțeles. Marile Puteri s-au retras din regiunile pe care nu le-au putut controla cu costuri acceptabile umane și materiale, ba mai mult, am putea adăuga costuri imateriale, cum ar fi prestigiul și legitimitatea. Povestea războiului din

Afganistanului lansat de SUA și coaliția sa antiteroristă în 2001 se înscrie în aceeași categorie cu conflicte mai vechi sau mai noi, precum cele din Vietnam, Somalia sau Irak, dar, mai ales, pare o repetare fatidică a războiului dus de sovietici împotriva mujahedinilor afgani în anii '80 ai secolului trecut. Dar semnificația sa poate fi chiar mai importantă dacă plasăm acest eveniment (retragerea SUA și aliaților săi în 2021) într-un context mai amplu, cel al luptei pentru supremație globală dintre Statele Unite ale Americii și Republica Populară Chineză. Acest conflict între actualul hegemon global (SUA) și actualul pretendent hegemonic (China) se întâmplă la o scară de putere ne mai întâlnită în istoria umanității. Este de investigat dacă retragerea din Afganistan nu va reprezenta, peste câțiva ani, privită retrospectiv, momentul în care s-a produs tranziția de putere hegemonică dinspre SUA spre China. În tot cazul, retragerea americană se întâmplă pe fondul unei redirectionări a intereselor geopolitice și geostrategice ale SUA dinspre zona Orientului Mijlociu spre cea din Pacific, pe fondul ascensiunii fulminante a puterii de la Beijing, care amenință poziția de putere globală a Americii.

Procesul a început încă din timpul administrației Obama care stabilise ca țintă anul 2014 pentru a

încheia războaiele costisitoare ale SUA cu lumea islamică (Irak și Afganistan). Totodată, în anii precedenți ai administrației Obama, pozițiile SUA și Chinei s-a schimbat fundamental de la cooperarea, în probleme majore globale, spre confruntare. Jeffrey Bader, fost Senior Director pentru Afacerile Asiatice în Consiliul Național de Securitate al SUA în acea timpul administrației Obama remarca, într-un interviu din 2020, că au fost patru probleme în raporturile sino-americane care au făcut ca SUA să intre în coliziune cu China (Barboza, Bader, 2020):

1. Scufundarea unei nave sud-coreene în 2010 de către nord-coreeni – China a cerut reținere în pedepsirea Coreei de Nord;
2. Conferința de la Copenhaga cu privire la climă din 2009 – China nu și-a asumat statutul de principal producător de gaze cu efect de seră global;
3. Escaladarea disputelor din Marea Chinei de Sud din 2011-2012 – China tot mai asertivă în cerințele ei asupra unor insule precum cele din arhipelagul Natuna, la mii de mile depărtare de țărmul Chinei și aflate în interiorul ZEE a Indoneziei (“diplomația chineză a canonierei”);

4. Întânirea președintelui Obama cu Dalai Lama și vânzarea de arme Taiwanului în valoare de 6 miliarde de dolari (2010) – amenințări din partea Chinei la adresa intereselor comerciale ale SUA.

Desigur, aceste considerații tactice nu sunt singurele motive pentru schimbarea climatului în relațiile sino-americe, așa cum vom explica mai jos. China populară a lui Jinping nu mai este China lui Deng sau Zemin. Greutatea ei geopolitică și geoeconomică s-a triplat în ultimele decenii, apăsarea ei asupra balanței mondiale de putere fiind tot mai accentuată. Așadar, nu e o coincidență faptul că atitudinea binevoitoare a uriașului asiatic s-a schimbat drastic în mai puțin de un deceniu și jumătate. Mai mult, ascensiunea fulminantă la putere a președintelui Jinping în primii săi ani la guvernare (2012-2013) coincide și mai frapant cu creșterea asertivității Chinei în politica internațională. Jinping este un nou tip de lider autoritar, un personaj mult mai puțin dispus spre compromisuri cu Occidentul. Pe fondul pandemiei de Covid-19, Jinping nu a mai călătorit în afara Chinei de aproape 2 ani și chiar dacă a participat la câteva summit-uri online, lipsa unei comunicări directe poate amplifica și mai mult starea de tensiune dintre China și

Occident.

Semnificația geopolitică a retragerii din Afganistan

Președintele american Joe Biden anunța, emfatic, în discursul său din 31 august 2021, motivele intervenției americane în Afganistan, dar și ale retragerii SUA din această țară: “Vă amintiți de ce am mers în Afganistan în primul rând? Pentru că am fost atacați de Osama bin Laden și Al-Qaeda pe 11 septembrie 2001. Și aceștia își aveau sediul în Afganistan. I-am făcut dreptate lui bin Laden pe 2 mai 2011, acum peste un deceniu. Al-Qaeda a fost decimată. Vă sugerez, cu respect, să vă puneți această întrebare: Dacă am fi fost atacați pe 11 septembrie 2001 din Yemen și nu din Afganistan, am fi intrat vreodată în război în Afganistan, chiar dacă talibanii au controlat Afganistanul în anul 2001? Cred că răspunsul sincer este nu. Asta pentru că nu avem niciun interes vital în Afganistan, în afară de a preveni un atac asupra patriei americane și asupra prietenilor noștri. Și acesta este adevărul astăzi”. Ceea ce nu a menționat președintele Biden în discursul său este faptul că începând din 7 octombrie 2001 și timp de 13 ani operațiunea militară din Afganistan împotriva regimului taliban și Al-Qaeda s-a numit *Enduring Freedom* (Libertate Durabilă). Un număr

considerabil de cetățeni afgani au crezut, probabil, că aceasta se referă și la ei. Scenele sfâșietoare de pe aeroportul din Kabul o dovedesc.

Retragerea Statelor Unite din Afganistan este consecința firească a incapacității forțelor sale militare și a celor aliate (inclusiv aici armata afgană) de a încheia conflictul început în 2001 într-o manieră definitivă, dar și favorabilă aliatului lor, statul afgan. Discursul președintelui Biden accentuează faptul că obiectivele războiului din Afghanistan au fost limitate. Distrugerea Al-Qaeda, capturarea sau uciderea lui Bin Laden, stoparea terorismului islamist de la a mai putea ataca obiective americane, toate acestea au fost, fără îndoială, obiective ale războiului împotriva terorismului. Dar războiul din Afghanistan s-a transformat, după cum era de așteptat, într-un război de insurgență. Acest tip de război a fost întotdeauna un război greu de câștigat de către forțe de intervenție externe, așa cum o indică evidența empirică. Asta explică de ce acest tip de război a devenit cel mai frecvent în epoca contemporană. Paradoxal, chiar cazul Statelor Unite și al insurgenței lor împotriva Marii Britanii (războiul revoluționar american din secolul al XVIII-lea) este o demonstrație extrem de relevantă a eficacității unui război de

gherilă și de insurgență asupra unui adversar cu motivații chestionabile. Dar eșecul Statelor Unite mai poate fi motivat, în opinia noastră, și de alți factori importanți, între care și „rețeta” financiară.

SUA au cheltuit foarte mulți bani cu menținerea și înzestrarea forțelor sale de ocupație, precum și echiparea și antrenarea armatei afgane guvernamentale, dar au neglijat sectorul social. Ipoteza neoconservatorilor americani a fost că este suficient să învingi forțele „răului” care se opun tendințelor natural-democratice ale oamenilor și restul va apărea de la sine: democrația liberală și economică, drepturile omului și statul de drept, finalmente prosperitatea economică și securitatea socială. Ideologia neoconservatorilor lui Bush nu s-a adeverit în teatrele de operațiuni din Afghanistan și Irak, două țări majoritar musulmane profund ancorate în tradiții ancestrale. Peste 2,3 trilioane de dolari, costul plătit de America pentru războiul din Afghanistan potrivit unui studiu recent al Brown University (The Cost of War Project, 2021), nu au fost implicate, cum ar fi trebuit, și în creșterea capitalului social, dezvoltarea unei birocrății eficiente și eliminarea corupției. Planul Marshall pentru Afghanistan nu a existat niciodată. Societatea afgană, organizată tradițional,

nu s-a reformat niciodată. Talibanii au așteptat în văile lor montane să plece invadatorii, cum au făcut-o întotdeauna afganii și au contraatacat ori de câte ori au avut ocazia.

Eșecul costisitor al Americii în Afghanistan atrage după sine alte consecințe, poate mai puțin dorite de americani. SUA a suferit o lovitură teribilă la adresa reputației sale internaționale. Aceasta este legată și de modul precipitat în care s-a realizat retragerea forțelor armate și personalului civil american. Spre deosebire de americani, sovieticii s-au retras ordonat din Afghanistan). Un veteran al armatei sovietice care a luptat în războiul din Afganistan, Serghei Opalev, spunea într-un interviu din septembrie 2021 că "Principalul lucru [legat de retragerea sovietică, n.n.] este că a fost organizată. Din perspectiva noastră, evacuarea a fost realizată corect... Am lăsat infrastructura civilă, dar am luat toate tancurile și mitralierele cu noi" (Maynes, 30 septembrie 2021).

Părăsirea Afghanistanului de către americani este, însă, o oportunitate fantastică pentru a umple golul lăsat de singura superputere a lumii, la fel cum a fost cazul retragerii sovietice din 1989. Mai mult, prăbușirea instantanee și inexplicabilă a regimului pro-american de la Kabul a făcut și mai mult rău decât retragerea în sine a SUA. Criticile din

interiorul SUA, dar și de la adversarii majori ai acestora nu au întârziat să apară. Statele asiatice au început să curteze aproape imediat regimul de la Kabul. Rusia lui Putin a făcut-o, poate, din teama renașterii islamismului radical la frontierele sale sudice, dar China, deși are probabil o motivație asemănătoare ținând cont de situația din Xinjiang, are o motivație în plus în Afghanistan: înlocuirea puterii hegemonice din orice redută părăsită de aceasta.

După preluarea rapidă a Afghanistanului de către talibani, pe fondul unei lipse totale de reacție a guvernului considerat legitim de la Kabul și a armatei regulate a statului afgan, țările occidentale s-au grăbit să înghețe fondurile statului afgan (numai administrația Biden a înghețat fonduri de 10 miliarde de dolari la data de 13 septembrie 2021), în vreme ce China a păstrat deschisă ambasada sa din Kabul, a promis ajutor imediat și a aplicat politica care deja a consacrat-o în privința relațiilor sale internaționale: nu condiționează ajutorul economic și investițiile de respectarea anumitor criterii politice, așa cum o fac UE sau SUA. Asemenea scenarii s-au derulat deja în multe state africane, unde China investește fără condiționalități politice sume uriașe de bani în schimbul accesului la resursele minerale de care

are nevoie. O face chiar și în Serbia, o țară europeană posibil candidată la integrarea europeană. Zhou Bo, un fost colonel în Armata de Eliberare a Poporului a Chinei scria recent în New York Times: “Odată cu retragerea SUA, Beijingul poate oferi ceea ce Kabulul are cea mai mare nevoie: imparțialitate politică și investiții economice (...) Afghanistanul, în schimb, are ceea ce prețuiește China cel mai mult: oportunități în infrastructură și dezvoltarea industriei – zone în care capacitățile Chinei sunt fără rival – și să acceseze depozite minerale în valoare de până la 1 trilion de dolari americani” (Bostock, 2021).

Fără a avea glazura ideologică pe care o afișa URSS, China lui Xi Jinping începe să fie văzută ca un posibil campion al intereselor celor mulți și nemulțumiți, inclusiv de către palestinieni care cereau recent Beijingului să studieze problema lor și astfel invitau China să devină un actor major al negocierilor de pace din Orientul Apropiat. Și aceasta se datorează, indirect, retragerii SUA din Afghanistan, văzută de unii ca o abandonare a crezului american în politica externă⁸.

⁸ Acesta poate fi însumat în cuvintele următoare din declarația misiunii Departamentului de Stat al SUA din 2011 (valabil până în 2017): “să construim și să susținem o lume mai

Teoria tranziției de putere hegemonică și cazul sino-american

Istoricii universalști clasici și moderni (de la Ibn Khaldun, Arnold Toynbee, Oswald Spengler până la contemporanul nostru Paul Kennedy) susțin că istoria mondială este ciclică, că Marile Puteri se comportă asemenea unor organisme vii, adică se nasc, cresc în dimensiuni și putere, decad și mor. Un ciclu de putere hegemonică exercitată de un stat X se încheie atunci când o putere aspirantă la statutul de putere hegemonică (statul Y) reușește pe cale pașnică sau violentă să înlocuiască statul X. Pot exista și situații mai echivoce, în care nu există o singură putere hegemonică, dar acestea nu prea sunt comune ultimelor secole. Mai mult, de cele mai multe ori tranziția de putere este violentă, în urma unor războaie.

Teoria clasică a tranziției de putere a fost formulată inițial de A. F. K. Organski în lucrarea sa *World Politics* din 1958. Organski remarca faptul că revoluția industrială este cea care dictează cursul tranziției de putere în secolul XX. Toate statele hegemonice și

democratică, mai sigură și mai prosperă în beneficiul atât al poporului american, cât și al comunității internaționale” (vezi U.S. Department of State Agency Sustainability Plan, 2011).

statele-pretendent hegemonic (*challenger*) au fost și vor fi puteri industriale, cu populații mari și guverne eficiente-organizate. Chiar și pentru națiunile non-industrializate, cu populații mari, industrializarea poate crește dividendele necesare puterii naționale (Organski, 1958, p. 301). Această ultimă afirmație a lui Organski explică foarte bine de ce industrializarea competitivă a devenit baza creșterii puterii naționale la toate statele în curs de dezvoltare din ultimul secol. Cum era firesc, atunci când procesul a atins cea mai populată națiune a lumii, China, era de anticipat faptul că aceasta se va transforma rapid în cel mai puternic pretendent hegemonic din istorie, în ciuda faptului că puțini au crezut cu adevărat că acest fapt se va produce în viitorul apropiat.

Dezvoltările mai recente ale teoriei tranziției de putere (Ikkenberry, Gilpin și Kaplan) au pus accentul fie pe caracteristicile puterii la nivel domestic, fie cum acestea influențează relațiile dintre actorii internaționali sau schimbările structurale la nivelul sistemului internațional (Pop, Grigoraș, 2018, pp. 1-2). Remarcabil este faptul că și prin raportare la aceste considerații teoretice modelul sino-american de tranziție de putere pare plauzibil. Pentru o mai bună înțelegere a acestui transfer potențial, trebuie să analizăm condițiile

istorice în care Statele Unite s-au afirmat ca puterea hegemonică a sistemului internațional.

Secolul american a început acum aproape 100 de ani, când președintele Wilson, unul dintre liderii mișcării progresiste din Statele Unite, a condus America prin tranșeele Primului Război Mondial de partea “bună” a istoriei, cea a învingătorului. Aportul SUA în victoria Antantei a fost unul decisiv, așa cum o recomandă postura acestora de cea mai mare putere industrială a lumii. Dinainte de a pune piciorul pe pământ european, Wilson și-a semnalat clar intențiile sale de a civiliza politica internațională pe bazele pe care progresismul american a reușit să le impună acasă. O lume mai liberală, mai deschisă tuturor oportunităților economice, cu un comerț liber pe mări libere, cu țări în care popoarele să-și determine mai liber destinul, o lume în care valorile republicane să înlocuiască tradițiile autocratice, acesta era visul american pe care președintele Wilson dorea să-l împărtășească cu restul umanității.

Tranziția de putere globală către America a reușit deoarece ștafeta era predată acesteia de un actor global care împărtășea aceleași valori democratice și liberale, Marea Britanie, o superputere care guvernase grațios secolul care a precedat secolul american, dar care

eușuase în lupta sa de a pondera ambițiile unui pretendent hegemonic agresiv, Germania lui Wilhelm al II-lea. America a preluat povara hegemoniei de la britanici deoarece structura puterii mondiale se schimbase, devenind defavorabilă puterilor de dimensiuni mici. Capitalismul american era noua forță motrice ce guverna lumea în plină revoluție industrială, dar și o imensă provocare pe care numai un stat democratic mai bine organizat și mai eficient, precum Statele Unite ale Americii, putea să o depășească. SUA au stabilit noile standarde ale guvernării, fără ca restul lumii să înțeleagă acest fapt timp de mai multe decenii (de pildă, Franța și Regatul Unit au continuat să sufere de iluzia grandorii imperiale și după Al Doilea Război Mondial).

Tranziția anglo-saxonă de putere a fost cea mai pașnică predare a hegemoniei din istorie. Ceea ce s-a întâmplat atunci poate a fost umbrat de anii interbelici în care America părea să se reîntoarcă spre sine însăși, dar criza mondială începută în 1929, din punct de vedere economic, și încheiată în cea mai mare conflagrație a secolului XX, Al Doilea Război Mondial, a indicat faptul că SUA nu au mai avut, în realitate, opțiunea retragerii din afacerile lumii. America a contribuit decisiv la victoria împotriva Axei și a devenit cea mai influentă putere din istoria mondială.

În 1945, Statele Unite dețineau 50% din economia mondială. Anii postbelici păreau a fi plini de optimism. Promisiunile unei vieți mai bune, mai prospere și mai îndelungate pentru cetățenii Americii începeau să se răsfrângă asupra dorințelor pe care le nutreau și ceilalți cetățeni ai planetei. America a impus democratizarea vieții publice și politice, a vieții economice și triumful inovației tehnice în toate sectoarele societății. Dar prima promisiune a unui viitor mai bun s-a ciocnit de realitatea dură, cinică, a Războiului Rece.

Războiul Rece a arătat că sensul istoriei rămâne același, cel al luptei pentru putere între sisteme societale diferite și guvernând lumi apropiate ca dimensiune și capabilități – ceea ce numim Mari Puteri. Statele Unite și Uniunea Sovietică au fost inevitabil atrase într-o nouă aventură a geopoliticii structurale, a luptei pentru hegemonie la nivel mondial. Acest lucru a fost cel puțin aparent, deoarece provocarea sovietică la adresa hegemoniei mondiale americane nu era, în realitate, una simetrică. Sistemul sovietic nu a reușit niciodată să rivalizeze în termeni de eficiență, tehnologie și productivitate cu cel occidental, tot așa cum nu reușise să o facă nici regimul nazist în anii '30-'40 (vezi Maddock, 1981). Însă, Uniunea Sovietică reușise, cu costuri uriașe și

folosind foarte frecvent decepția strategică, să provoace Statele Unite într-un sector cheie al puterii globale, cel militar. Vârful de lance al acestuia, arsenalul nuclear, a provocat vigilența obsesiv-compulsivă a Americii pentru aproape un jumătate de secol⁹. Cele două superputeri s-au cuprins într-o înclăștare strategică titanică, jucând un joc de șah la scară planetară până când competitorul mai slab, URSS, a reușit să pătrundă, în final, sensul cuvintelor lui Tucidide: “Cei puternici fac ce vor, iar cei slabi suferă ceea ce trebuie” (*Istoria războiului peloponeziac*, cap. XVII, Conferința meliană sau soarta Melosului).

Dar în cursul Războiului Rece americanii au comis o eroare potențial fatală, în opinia noastră, pentru propria lor capacitate de a-și păstra puterea hegemonică: cooptarea Chinei comuniste într-o cvasi-alianță ce amintește, păstrând proporțiile, de pactul Hitler-Stalin (sau Molotov-Ribbentrop) din 1939. Nu este vorba de finalitatea aceluia pact nefast, ci de diferențele ideologice și structurale între

⁹ Sensul afirmației se referă la faptul că, în timpul Războiului Rece, decidenții americani și chiar experții în domeniul relațiilor internaționale au presupus, uneori nefondat, superioritatea sovietică în anumite sectoare, mai ales cel al armamentului convențional, dar și predispoziția URSS pentru strategii militare agresive, în locul unei abordări defensive.

cele două puteri, SUA și Republica Populară Chineză, la fel de mari ca și cele între Germania nazistă și URSS-ul lui Stalin. SUA erau liderul lumii libere, iar China comunistă era un actor înapoiat economic și susținător al unei ideologii totalitare ce amintește astăzi mai mult de Coreea de Nord decât de China lui Jinping. Dar China a fost elementul necesar, în viziunea lui Nixon și Kissinger, al unei strategii triumphiulare care să forțeze Uniunea Sovietică să negocieze, pe fondul unei crize sociale americane care va prilejui și pierderea războiului din Vietnam. Și atunci - ca și în alte momente - America s-a dovedit prea optimistă în privința noilor relații bilaterale și prea pesimistă în privința celor vechi (teama de sovietici era exagerată). Pariul lui Roosevelt cu China ca jandarm global postbelic, alături de puterile occidentale și URSS, revenea în scenă într-o nouă formulă, gândită de Nixon și Kissinger la începutul anilor '70 ai secolului XX: o Chină aliată cu SUA împotriva URSS. Dar logica “inamicul inamicului meu e prietenul meu” nu se aplică, în realitate, și acestui caz. Mao Zedong se opunea URSS pentru pretinsa abandonare de către aceasta a revoluției mondiale comuniste, chiar și cu prețul unui război termonuclear. Relația cu China a forțat URSS să negocieze cu americanii, ceea ce a condus la o perioadă de destindere,

dar nu și la încheierea conflictului bipolar.

Deschiderea relațiilor sino-americe de la începutul anilor '70 a fost utilă, în realitate, viitorului pretendent hegemonic al SUA, China. Ascensiunea rapidă a lui Deng Ziaoping la putere, după moartea lui Mao Zedong, a schimbat, aparent, China, pentru totdeauna. Aparenta deschidere a lui Deng, simbolizată metaforic de proiectul "o țară, două sisteme", a fost rapid îmbrățișată de americani și vest-europeni ca un adevărat miracol. Miracolul economic chinezesc nu a fost, însă, și premisa unui miracol politic chinezesc.

Raporturile SUA-China au fost marcate, pe parcursul istoriei diplomatice, de un amestec de suișuri și coborâșuri. Totuși, conflictul de frontieră sovieto-chinez din 1969 a fost un excelent prilej de apropiere între cele două state. A urmat diplomația ping-pongului din 1971, vizita lui Nixon în China din 1972 și recunoașterea diplomatică completă a Chinei de către președintele Carter în 1979 (inclusiv politica "unei singure Chine"). Politica președintelui Reagan a continuat apropierea de China, în ciuda asigurărilor strategice acordate Taipeiului. Masacrul din piața Tiananmen (iunie 1989) a produs o reacție dură din partea administrației

americane Bush (suspendarea vânzării de arme și înghețarea relațiilor diplomatice), dar în ciuda pașilor înapoi, care includ și bombardarea "accidentală" a ambasadei chineze din Belgrad în timpul bombardamentelor NATO (mai 1999), relațiile se normalizează după scuzele oficiale transmise de SUA și NATO oficialilor chinezi, astfel încât, în 2000, președintele Clinton semnează *US-China Relations Act* care garantează relații comerciale permanente Chinei. Mai mult, SUA susțineau, în 2001, admiterea R.P.C. la Organizația Mondială a Comerțului. Între 1980 și 2004 comerțul SUA-China crește de la 5 miliarde de dolari la 231 miliarde, China devenind al doilea partener comercial al SUA din lume, după Canada (CFR, 2021). Era stabilit deja un *pattern* care va conduce China în siajul SUA, devenind, în scurt timp a doua economie a lumii, iar după criza economică din SUA, principalul motor de creștere economică la nivel mondial.

Deng Xiaoping a jucat foarte bine cartea simpaticului președinte chinez, prezent uneori la manifestări tipic americane precum rodeo-ul din Texas unde a apărut cu o pălărie texană (CFR, 2021). China s-a deschis economiei mondiale, a trecut la o economie bazată pe capitalism, dar controlată atent de stat (*joint venture*-urile cu companii străine au fost bazate pe procentul de

aur deținut de statul chinez din participație). Occidentul a beneficiat de deschiderea celei mai mari piețe de forță de muncă, mult mai competitivă decât propria forță de muncă în privința costurilor cu salariile. Dar și profiturile uriașe au fost mai tentante decât remușcările morale pentru susținerea unui guvern totalitar, așa încât China a devenit, într-un timp foarte scurt, atelierul lumii. Atât timp cât China a fost mulțumită doar cu dividendele unei relații comerciale fructuoase, lucrurile au părut să evolueze în mod pozitiv. America era convinsă că revoluția economiei chineze va produce, în timp, factorii care să conducă spre liberalizarea politică a Chinei. America spera că aceeași rețetă care făcuse din Japonia un partener important al Occidentului va face și din China un partener loial. China, de altfel, a părut să urmeze aceleași principii ca și Japonia postbelică: a profitat de deschiderea pieței mondiale și globalizare, a spionat Occidentul cu scopul de a copia tehnologia acestuia, păstrând bariere comerciale interne care să permită menținerea unei balanțe de plăți favorabile.

Liderii occidentali au încercat să mențină, cu urmașii lui Deng (sistemul conducerii colective și prin rotație a partidului și statului), un dialog politic legat de drepturile omului, situația din

Xinjiang, Tibet sau Hong Kong, în paralel cu cooptarea Chinei în probleme de securitate regională (Taiwan, Coreea, Marea Chinei de Sud) și globală (încălzirea globală). În realitate, Statelor Unite nu le-au scăpat amănunte esențiale din evoluția Chinei, cum ar fi faptul că în anul 2007 China a crescut masiv cheltuielile militare cu 18%. Dick Cheney, Vice-Președintele SUA la acea dată, observa, într-un tur diplomatic efectuat în Asia, că întărirea potențialului militar al Chinei nu mai era consistentă cu scopul său declarat de “creștere pașnică” (CFR, 2021). Dar situația economică volatilă în care s-a aflat SUA și Occidentul în urma crizei din 2008-2009 și nevoia de implicare a Chinei în refacerea economiei globale a permis acesteia să își urmeze neabătută planurile economice, dar și cele militare.

Surplusul uriaș acumulat de China din participația sa în economia mondială a condus la o dezvoltare fără precedent a capitalului său național. În 2001 China avea un PIB de 1333,67 miliarde USD, în timp ce în 2020 aceasta a atins 14.722,84 miliarde USD (cel al SUA s-a situat la 20,94 trilioane de dolari în 2020), în urma unei rate de creșteri anuale medii de 13,74% (World Data Atlas, 2020). Dacă facem o comparație cu PIB-ul R.P.C. în 1979, primul an din mandatul lui Deng Xiaoping, constatăm că acesta era de numai 178,3 miliarde

USD

(<https://countryeconomy.com/gdp/china?year=1979>). Rata de creștere a Chinei nu are precedent în întreaga istorie umană, așa încât putem afirma, fără îndoială, că era doar o chestiune de timp ca Republica Populară Chineză să devină un rival global pentru Statele Unite ale Americii, o nouă superputere.

Acum China nu mai era doar o parte din economia globală și fenomenul globalizării, ci un *stakeholder* al acestuia. Giganții economici chinezi au intrat, inevitabil, în coliziune cu giganții Occidentului. Cazul companiei Huawei, sancționată de președintele Trump, este un exemplu sugestiv. Interesele economice, cele politice și cele geopolitice au transformat China, într-un timp relativ scurt, într-un competitor global al SUA.

Ceea ce a scăpat multor analiști este faptul că, într-o tradiție ideologică tipică comunismului, pe lângă toate aspectele relevate, mai există unul care împinge China pe o traiectorie de coliziune cu America și Europa: dorința regimului de a supraviețui în fața unui curent globalist aparent irezistibil. Acestui curent i se opune un curent iliberal din ce în ce mai puternic în unele societăți din Europa de Est sau Asia, care se opune tendințelor hedoniste și aparent decadente ale progresismului occidental, în numele conservării unor

valori tradiționale. Cazurile Rusiei lui Putin sau Turciei lui Erdogan au atras atenția inclusiv noilor lideri ai Chinei, care văd în asemenea regimuri potențiali aliați împotriva globalismului.

Când și-a început cariera politică, președintele Xi Jinping era considerat un “prințisor”, adică fiul unui nomenclaturist de partid. El reprezintă noul val politic din China, dar, paradoxal, conducerea sa reprezintă, formal vorbind, o revenire la epoca președintelui Mao. Cei doi sunt, actualmente, singurele personaje politice menționate în constituția R.P.C. Pentru Jinping s-a renunțat la sistemul cu 2 mandate și s-a revenit la sistemul maoist, cel al președinției pe viață. Acest model autocratic se regăsește, cel puțin potențial, și în Rusia lui Putin și nu este, credem noi, o surpriză alianța între cei doi autocrați care sfidează ceea ce numesc ei globalismul occidental. Aceasta este, probabil, ultima piesă din puzzle-ul relației strategice din America și China. America este hegemonul în pierdere de tonus dar în care valorile liberalismului au atins cele mai înalte cote din istorie, urmare a tendințelor progresiste din ultimele decenii. China este, alături de Rusia, un bastion al autocrației neo-imperiale. Cele două sisteme se află, aproape inevitabil, în situația de a disputa “ultimul” război pentru controlul civilizației umane.

Concluzii

Lumea întreagă speră că relațiile dintre SUA și China, două națiuni prinse, aparent, în capcana lui Tucidide¹⁰, dacă e să credităm ideile lui Graham Allison, nu vor escalada într-un conflict cu implicații globale. Într-adevăr, acțiunile și retro-acțiunile celor două state, mai ales în timpul administrațiilor americane Trump și Biden și respectiv administrației Jinping în China, par să conducă lumea spre un nou război rece și un nou bipolarism. Ceea ce s-a întâmplat în Afganistan este, posibil, doar un preludiu pentru ceea ce urmează să se întâmple, într-o perioadă extrem de tulburare a politicii internaționale, situată la confluența dintre mai multe crize: medicală (pandemia de covid-19), economică (cu o componentă energetică fundamentală), (geo)politică și nu în ultimul rând, de mediu (schimbarea climatică). Dacă vorbim deja de o tranziție de putere hegemonică, este inevitabil să ne exprimăm temerea că această tranziție s-ar putea să nu fie la fel de lipsită de

¹⁰ Capcana lui Tucidide este o idee popularizată recent de autorul american Graham T. Allison, celebrul autor al lucrării *Esența deciziei: o explicație a crizei rachetelor din Cuba*, în articolul său din 2012 "Thucydides's trap has been sprung in the Pacific" din *Financial Times* și ulterior dezvoltată în cartea *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*.

riscuri majore precum a fost cea între britanici și americani în urmă cu 100 de ani.

Lecția pe care ar trebui să o învățăm din conflictele din Irak și Afghanistan este că războaiele sunt, poate mai mult ca oricând, o sursă de ruină națională, nu pot conduce la rezultate pozitive, oricâte justificări le-am găsi. Ne reamintim modul în care Europa s-a canibalizat, în prima jumătate a secolului XX, în numele luptei pentru hegemonie între vechile și noile imperii coloniale. Prosperitatea adusă de globalizare nu este un fapt de la sine înțeles, ci trebuie susținută prin mijloace pașnice, altfel dividendul păcii, visat mereu de internaționaliștii liberali, nu va fi încasat de nimeni, niciodată, și va merge în conturile războiului.

Retragerea SUA din Afganistan este pe deplin justificată din punct de vedere economic, chiar și strategic. A fost poate chiar și o uriașă reușită logistică. Este adevărat că ar fi fost poate mai indicată o retragere mai timpurie, asemănătoare celei din Irak, dar schimbările de strategie între cele patru administrații americane care au gestionat războiul împotriva terorismului au influențat, fără îndoială, evaluarea corectă a situației. Dar ceea ce este frapant este faptul că Beijingul a început să se intereseze de Afganistan mult mai devreme decât momentul 2021.

Ceea ce poate urma este un *pattern* al retragerii puterii hegemonice americane din mai multe avanposturi, urmat de o “ocupație” chineză binevoitoare față de regimuri nu tocmai democratice și nu tocmai favorabile drepturilor omului. Poate fi acesta finalul momentului unipolar american și începutul tranziției de putere hegemonică înspre China? Impresia pe care o indică actualmente regimul Jinping este de izolaționism, dar oare nu reprezintă acesta, mai degrabă, un moment de răgaz, favorizat de pandemie și de situația economică complicată din ultimul an, înainte de asaltul final? Între timp, aliatul președintelui Jinping, președintele rus Vladimir Putin, acționează dur în estul Europei, poate încurajat tot de retragerea intempestivă a SUA din Afganistan. Timpul postmodern, tot mai alert, va răspunde destul de curând acestor dileme care apasă asupra securității globale.

Poate una dintre soluțiile încă puțin explorate de-o parte și de alta a Atlanticului ar putea ajuta Statele Unite să-și păstreze o marjă de manevră în relația strategică tot mai tensionată cu Republica Populară Chineză și Federația Rusă. Aceasta ar fi consolidarea alianței transatlantice, reprezentată până acum simbolic de NATO, dar care ar putea și ar trebui să devină multisectorială și multivectorială. Sectorul politico-militar

poate fi reprezentat, în continuare, de Alianța Nord-Atlantică, dar pași importanți ar putea fi realizați, pe termen mediu și lung, în celelalte sectoare ale securității. Parteneriatul dintre SUA și Uniunea Europeană pentru o lume mai sigură, mai justă, mai prosperă, mai sustenabilă economic și ecologic, ar putea fi o contrapondere esențială împotriva tendințelor autocratice ale Chinei și Rusiei.

Bibliografie:

Allison, Graham T. 2017. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston, New York: Harcourt.

Barboza, David, Bader, Jeffrey A. 2020. “Obama’s past and Biden’s future with China”. Internet: <https://www.brookings.edu/on-the-record/obamas-past-and-bidens-future-with-china/>

Bostock, Bill. 2021. “China is already sending aid to Taliban-controlled Afghanistan, filling the gap the US left”, în *The Insider*, 13 septembrie. Internet: <https://www.businessinsider.com/china-send-aid-afghanistan-closer-taliban-relationship-us-suspend-funds-2021-9>

Council on Foreign Relations, *Timeline – U.S. Relations with China, 1949-2021*, <https://www.cfr.org/timeline/us-relations-china>

Departamentul de Stat al SUA, U.S.

Department of State Agency Sustainability Plan, 2011. Internet: <https://2009-2017.state.gov/m/pri/rls/plans/176092.htm>

Gilpin, Robert. 1988. "The Theory of Hegemonic War", în *The Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, The Origin and Prevention of Major Wars (Spring, 1988), pp. 591-613.

Maddock, R.T. 1981. "Political Constraints on Economic Efficiency: A Reconsideration of the American and Soviet Economies", în *Review of International Studies*, Vol. 7, No. 3 (Jul., 1981), pp. 145-158.

Maynes, Charles. 2021. "We Asked Vets Of The Soviet-Afghan War To Judge The U.S. Exit. Here's What They Said", 30 septembrie. Internet:

<https://www.npr.org/2021/09/30/1040536017/afghanistan-withdrawal-russia-soviet-afghan-war-veterans>.

Organski, F.K. 1958. *World Politics*. New York: Alfred P. Knopf.

Pop, Adrian, Grigoraș, Răzvan. 2018. "Long Cycles: A Bridge between Past and Futures", lucrare prezentată la *6th International Conference on Future-Oriented Technology Analysis (FTA) – Future in the Making*, Bruxelles, 4-5 June. Internet:

<https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/fta2018-paper-b5-pop.pdf>

The Cost of War Project: <https://watson.brown.edu/costsofwar/>

Tucidide. 2015. *The History of the Peloponnesian War*, Wilder Publications.

World Data Atlas, 2020. Internet: <https://knoema.com/atlas>

EVOLUȚII PE PIAȚA DE ARMAMENT ÎN ACTUALUL CONTEXT DE SECURITATE

DEVELOPMENTS IN THE ARMS MARKET IN THE CURRENT SECURITY CONTEXT

Dr. Lucian IVAN¹¹

Dr. Bogdan MARINESCU¹²

Drd. Irena APOLZAN (ARĂDĂVOAICEI)¹³

Abstract: Situația de securitate tensionată la nivel mondial caracterizată prin suprapunerea de crize influențează piața de armament la nivel internațional, în sensul în care vânzările de armament vor crește în special către statele europene, zona Orientului Mijlociu și Asia. Această cursă a înarmărilor va contribui la creșterea tensiunilor la nivel mondial, cu efecte în planul securității internaționale și la sporirea riscurilor de declanșare a unor conflicte militare cu efecte devastatoare la nivel umanitar. Companiile din industria de apărare din statele dezvoltate vor profita de această oportunitate pentru a dezvolta producția de armament și muniții, precum și pentru a investi în cercetarea de noi echipamente militare performante. Pe fondul acestor tensiuni la nivel internațional, majoritatea statelor au dispus măsuri pentru creșterea bugetelor destinate apărării, o parte importantă din aceste fonduri fiind dedicate achiziționării de armament și muniție, precum și de echipamente militare performante.

Cuvinte cheie: armament, muniție, conflict militar, SIPRI, industria de apărare.

Abstract: The tense global security situation characterised by overlapping crises is influencing the international arms market in that arms sales will increase mainly to European states, the Middle East and Asia. This arms race will contribute to increased global tensions, with effects on international security and increased risks of military conflicts with devastating humanitarian effects. Defence companies in developed countries will seize this opportunity to develop arms and munitions production and invest in research into new high-performance military equipment. Against the backdrop of international tensions, most countries have taken steps to increase their defence budgets, with a significant proportion of these funds being devoted to the purchase of arms and ammunition and advanced military equipment.

Keywords: arms, ammunition, military conflict, SIPRI, defence industry.

¹¹ Profesor asociat în cadrul Academiei de Studii Economice – Facultatea de Administrație și Management Public; e-mail: lucian.ivan@amp.ase.ro.

¹² Profesor asociat în cadrul Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” – Colegiul Național de Afaceri Interne.

¹³ Doctorand al Academiei de Studii Economice.

INTRODUCERE

Situația de securitate la nivel internațional este caracterizată prin accentuarea tensiunilor între marile puteri, existând create premisele pentru instalarea unei noi cortine de fier care este posibil să redimensioneze echilibrul de putere la nivel mondial. Acest context internațional afectează inclusiv relațiile comerciale la nivel mondial, iar piața de armament s-a adaptat rapid pentru a face față cererii crescute de echipamente militare și muniții. Această cursă a înarmării afectează, în mod direct, securitatea mondială, fiind necesar ca la nivel internațional să se dispună, în regim de urgență, măsuri proactive de natură diplomatică pentru reducerea tensiunilor și revenirea la o situație de pace și normalizare a relațiilor dintre state bazată pe dialog și bună cooperare.

Situația geopolitică la nivel mondial se caracterizează prin exacerbarea tensiunilor la nivel internațional, prin declanșarea unor conflicte militare active (ex. războiul declanșat de Federația Rusă în Ucraina) sau unele stări tensionate ce prezintă riscul activării unor conflicte militare (ex. situația tensionată dintre China și Taiwan care poate degenera într-un conflict militar deschis). Comerțul cu armament la nivel internațional este influențat, în mod direct, de bugetele alocate de state sectorului de apărare, care sunt la rândul lor influențate de situația de securitate la nivel regional și internațional. De exemplu, la nivelul NATO există recomandarea ca statele membre să aloce 2% din PIB sectorului de apărare, însă, până în

prezent, nu toate statele au reușit această alocare bugetară.

În aceste condiții, statele din proximitatea zonelor vizate de aceste conflicte militare au dispus măsuri pentru creșterea bugetelor destinate achiziționării de armament și muniții. Spre exemplu, autoritățile române au dispus măsuri pentru creșterea alocărilor bugetare pentru apărare de la 2% la 2,5%, diferența de 0,5% urmând să fie alocată pentru înzestrarea forțelor armate cu echipamente militare moderne și tehnică militară de ultimă generație. Războiul declanșat de Federația Rusă în Ucraina a condus la exacerbarea cursei înarmării și la redimensionarea producției de armament și muniții la nivel mondial, în funcție de prioritățile strategice ale statelor importante pe plan internațional.

1. INFLUENȚELE GENERATE DE CONFLICTUL DIN UCRAINA

Trendul internațional de înarmare și de modernizare a capacităților militare va continua atât timp cât situația de securitate la nivel european și în alte zone de interes se caracterizează printr-un grad crescut de impredictibilitate. În aceste condiții, facilitățile cele mai dezvoltate din cadrul industriei de apărare vor profita de această oportunitate pentru a încheia noi contracte cu structurile militare ale statelor aflate în proximitatea zonelor de conflict militar. Spre exemplu, chiar și după încheierea conflictului militar din Ucraina, statele din Europa se vor concentra pe înzestrarea propriilor forțe armate, Rusia constituind un factor de risc semnificativ prin politica

agresivă promovată de autoritățile de la Kremlin.

Totodată, pe fondul susținerii Ucrainei cu armament și muniție, statele membre ale NATO au diminuat, în mod considerabil, propriile stocuri de echipamente militare, în special cele de muniții, fiind necesar ca, în perioada următoare, să fie dispuse măsuri la nivelul guvernelor acestor state pentru reducerea deficitului dintre cerere și ofertă, precum și pentru consolidarea stocurilor. În situația în care conflictul militar din Ucraina se prelungește, deficitul de armament și muniție se va croniciza, fiind necesar ca industria de apărare din statele membre NATO să crească capacitățile de producție pentru acoperirea cererii aflată în continuă creștere.

Totodată, creșterea tensiunilor dintre statele vest-europene și Federația Rusă, precum și potențialul în creștere al producerii unor conflicte regionale, conduce la sporirea cererilor de echipamente și muniții pe piața internațională de armament. În acest context, pentru industria de armament creșterea tensiunilor la nivel internațional constituie o oportunitate strategică care va conduce la exacerbarea cursei înarmării, cu efecte negative în planul securității mondiale.

Pe fondul conflictului declanșat de Federația Rusă în anul 2022, Ucraina a fost al treilea cel mai mare importator de sisteme de armament și muniții. Cu toate acestea, valoarea importurilor realizată de Ucraina a fost mai mică decât s-ar fi putut aștepta, deoarece abordarea SIPRI pune accentul pe armele cu valoare mare, cum ar fi avioanele

de luptă, pe care țările care furnizează Ucrainei s-au abținut să le livreze către acest stat. Însă, la jumătatea lunii martie 2023, Polonia și Slovacia au anunțat că intenționează să furnizeze Ucrainei avioane de vânătoare sovietice MiG, în pofida îngrijorărilor că acest transfer ar putea duce la escaladarea războiului. Aceleași îngrijorări au împiedicat țările occidentale să furnizeze mai devreme avioane de luptă performante. Dacă vor fi trimise Ucrainei și mai multe avioane de luptă, inclusiv versiuni americane și europene care nu sunt derivate din proiecte rusești, va fi probabil una dintre cele mai urmărite probleme în comerțul cu arme în următoarele luni.

2. SITUAȚIA PIETEI DE ARMAMENT LA NIVEL INTERNAȚIONAL

Statele Unite ale Americii rămân cel mai mare exportator de sisteme de arme convenționale moderne, trendul pentru perioada următoare fiind unul crescător, pe fondul accentuării tensiunilor geopolitice. De fapt, industria de apărare a SUA este capabilă să producă cele mai performante echipamente militare ce înglobează cele mai moderne tehnologii militare disponibile la nivel mondial. (Hartung, 2023) Contribuția SUA a reprezentat 40% din toate exporturile majore de arme în perioada 2018-2022, în creștere de la 33% în perioada 2013-2017, față de cota de 16% a Federației Ruse. Raportul SIPRI se concentrează pe comparații pe cinci ani și utilizează propriile sale măsurători pentru a standardiza valorile între platformele sistemelor de arme.

Continuând o tendință relevată de rapoartele anterioare elaborate de SIPRI, importurile de arme au crescut în Europa cu 47% în perioada menționată, în timp ce comerțul global a scăzut cu aproximativ 5%. Având în vedere numeroasele angajamente asumate de SUA și de statele membre ale NATO din Europa de a reface stocurile de arme care au fost transferate Ucrainei, este logic să ne așteptăm la importuri și mai mari în viitor în Europa.

În timpul unui eveniment găzduit de Forumul privind comerțul cu arme, Pieter Wezeman, coautor al raportului SIPRI, s-a întrebat dacă Europa ar trebui să se reînarmeze rapid, având în vedere că Federația Rusă pare mai puțin capabilă din punct de vedere militar decât se aștepta „sau dacă există alte modalități de a face față acestei amenințări ruse”. (Wezeman, 2023) Un posibil răspuns la această întrebare poate fi dat cu un grad ridicat de predictibilitate numai în funcție de evoluțiile din Federația Rusă, în sensul în care este necesar să fie monitorizate constant investițiile realizate de autoritățile de la Moscova în industria de apărare, atât sub aspect cantitativ, cât mai ales calitativ. În niciun caz nu trebuie subestimat potențialul de care dispune industria de apărare a Federației Ruse de producere a armamentului și muniției necesare susținerii conflictului militar din Ucraina. Federația Rusă dispune în prezent atât de stocuri de armament din perioada sovietică, însă și de echipamente militare moderne, inclusiv rachete supersonice care nu pot fi detectate de sistemele de apărare ucrainene. Dezavantajul utilizării pe scară largă în conflictul din Ucraina a mijloacelor

moderne de luptă îl constituie prețul foarte mare al acestora și, implicit, durata mare de producere/înlocuire a acestora. Sancțiunile economice impuse Rusiei, spre exemplu, de către UE au avut efecte limitate asupra industriei ruse de apărare, având în vedere faptul că autoritățile de la Kremlin au identificat zone noi pentru exporturile de hidrocarburi sau au mărit substanțial livrările către clienții tradiționali (ex. China, India).

De la începutul invaziei rusești la scară largă a Ucrainei, demarată la 24 februarie 2022, Statele Unite ale Americii au promis Ucrainei asistență de securitate în valoare de peste 33 de miliarde de dolari. Președintele SUA, Joseph Biden, a indicat, în repetate rânduri, că autoritățile de la Washington vor fi alături de Ucraina, dar subiectul a devenit mai controversat pe măsură ce se apropie campania electorală prezidențială americană din 2024. De exemplu, în răspunsuri la Fox News publicate la data de 13 martie 2023, atât fostul președinte Donald Trump, cât și potențialul candidat republican la președinție, guvernatorul Ron DeSantis (Florida), au indicat că nu susțin, în mod direct, asistența oferită Ucrainei. Aceste curente antiucrainene se vor accentua la nivelul societăților vestice pe măsură ce conflictul din Ucraina se va prelungi, iar efortul financiar dedicat susținerii acestui stat va crește exponențial. De asemenea, livrările de arme ale SUA către Ucraina au fost livrate cu prudență, în sensul în care aceste echipamente nu îndeplineau anumite caracteristici tehnice care să permită atacarea Rusiei de pe teritoriul Ucrainei.

Această conduită prudentă a Guvernului SUA a nemulțumit profund conducerea Ucrainei, însă politica SUA în acest domeniu a rămas fermă, tocmai pentru a nu pune presiune inutilă și suplimentară asupra Federației Rusă.

De asemenea, se așteaptă ca războiul să mențină Rusia pe o traiectorie descendentă a comerțului cu arme. Deși Rusia încă reprezintă la nivel global al doilea cel mai mare procent din principalele exporturi, ponderea sa de 16% în perioada 2018-2022 este semnificativ mai mică decât cea de 22% din perioada de cinci ani anterioară. Un război prelungit în Ucraina va forța probabil Rusia să își folosească propriile stocuri de armament, mai degrabă decât să le exporte. Între timp se așteaptă ca Washingtonul și aliații săi să continue să facă presiuni asupra importatorilor de armament și muniții din Rusia pentru a nu face afaceri cu Moscova, care are relativ puține comenzi internaționale restante pentru sisteme de armament.

India, cel mai mare importator mondial de sisteme de armament modern, susține o relație comercială în creștere cu Rusia. În ultimii cinci ani, a primit 31% din exporturile globale de arme ale Rusiei, dar acestea au reprezentat doar 45% din totalul importurilor Indiei, în scădere de la 64% în ultimii cinci ani. India a adoptat o poziție de mijloc în ceea ce privește războiul din Ucraina, susținând retoric suveranitatea Ucrainei, dar continuând să importe în mod semnificativ hidrocarburi din Federația Rusă. (Yadav, 2023)

Datele furnizate de către SIPRI relevă faptul că importurile de armament de către

statele europene au crescut cu 47% în intervalul 2013-2022, în timp ce nivelul global al transferurilor internaționale de arme a scăzut cu 5,1%. Importurile de arme au scăzut în general în Africa (-40%), în cele două Americi (-21%), în Asia și Oceania (-7,5%) și în Orientul Mijlociu (-8,8%), însă importurile în Asia de Est și în anumite state din alte zone cu tensiuni geopolitice ridicate au crescut brusc. Ponderea Statelor Unite ale Americii în exporturile globale de arme a crescut de la 33% la 40%, în timp ce ponderea Federației Ruse a scăzut de la 22% la 16%. În acest context, Pieter D. Wezeman, cercetător în cadrul Programului SIPRI privind transferurile de arme, a declarat faptul că *„chiar dacă transferurile de arme au scăzut la nivel global, cele către Europa au crescut brusc din cauza tensiunilor dintre Federația Rusă și majoritatea celorlalte state europene.”* Totodată, expertul a mai menționat faptul că *„în urma invaziei Rusiei în Ucraina, statele europene vor să importe mai repede mai multe arme. Competiția strategică continuă și în alte părți: importurile de arme în Asia de Est au crescut, iar cele către Orientul Mijlociu rămân la un nivel ridicat”* (Wezeman, 2023).

Exporturile globale de arme au fost mult timp dominate de SUA și Rusia, care au fost, în mod constant, cel mai mare și al doilea exportator de arme în ultimele trei decenii. Cu toate acestea, decalajul dintre cele două state a crescut semnificativ, în timp ce s-a redus cel dintre Rusia și cel de-al treilea mare furnizor, Franța. Exporturile de arme ale SUA au crescut cu 14% între 2013-2022, iar SUA deține 40% din exporturile mondiale de arme în intervalul 2018-2022.

Exporturile de arme ale Rusiei au scăzut cu 31% în intervalul 2013-2022, iar ponderea sa în exporturile globale de arme a scăzut de la 22% la 16%, în timp ce ponderea Franței a crescut de la 7,1% la 11%.

În intervalul 2013-2022, exporturile de arme rusești au scăzut către 8 dintre cei mai mari 10 beneficiari ai săi. Totodată, exporturile către India, cel mai mare destinatar de arme rusești, au scăzut cu 37%, în timp ce exporturile către celelalte 7 au scăzut în medie cu 59%. Cu toate acestea, exporturile de arme rusești au crescut către China (+39%) și Egipt (+44%), iar acestea au devenit al doilea și al treilea cel mai mare destinatar al Federației Ruse.

Siemon T. Wezeman, cercetător principal în cadrul Programului SIPRI privind transferurile de arme, a declarat că: *„Este probabil ca invazia Ucrainei să limiteze și mai mult exporturile de arme ale Rusiei. Acest lucru se datorează faptului că Rusia va acorda prioritate aprovizionării forțelor sale armate, iar cererea din partea altor state va rămâne scăzută din cauza sancțiunilor comerciale impuse Rusiei și a presiunii tot mai mari din partea SUA și a aliaților săi de a nu achiziționa arme rusești”*. (Wezeman, 2023)

În intervalul 2013-2022, exporturile de arme ale Franței au crescut cu 44%. Cele mai multe dintre aceste exporturi au fost către state din Asia și Oceania și Orientul Mijlociu. India a primit 30% din exporturile de arme ale Franței în perioada 2018-2022, iar Franța a înlocuit SUA ca al doilea mare furnizor de arme pentru India, după Rusia.

Pieter D. Wezeman, cercetător în cadrul Programului SIPRI privind transferurile de arme a declarat: *„Franța*

câștigă o cotă mai mare pe piața mondială de arme, pe măsură ce exporturile de arme rusești scad, așa cum se vede în India, de exemplu”. Totodată, expertul a declarat că *„se pare că acest lucru va continua, deoarece, până la sfârșitul anului 2022, Franța avea mult mai multe comenzi restante pentru exporturi de arme decât Rusia”* (Wezeman, 2023).

Din 1991 și până la sfârșitul anului 2021, Ucraina a importat puține arme. Ca urmare a sprijinului militar din partea SUA și a mai multor state europene după invazia rusă în Ucraina, în februarie 2022, Ucraina a devenit al treilea cel mai mare importator de arme majore în cursul anului 2022 (după Qatar și India) și al 14-lea cel mai mare importator în perioada 2018-2022. Ucraina a reprezentat 2% din importurile globale de arme în perioada ultimilor cinci ani.

Pieter D. Wezeman, cercetător în cadrul Programului SIPRI privind transferurile de arme, a menționat că: *„Din cauza preocupărilor legate de modul în care furnizarea de avioane de luptă și rachete cu rază lungă de acțiune ar putea intensifica și mai mult războiul din Ucraina, statele membre ale NATO au refuzat solicitările Ucrainei pentru acestea în 2022. În același timp, acestea au furnizat astfel de arme altor state implicate în conflicte, în special în Orientul Mijlociu și Asia de Sud”* (Wezeman, 2023).

Asia și Oceania au primit 41% din transferurile majore de arme în perioada 2018-2022, o pondere ușor mai mică decât în perioada 2013-2017. În pofida scăderii generale a transferurilor către această regiune, au existat creșteri accentuate în unele state și scăderi accentuate în altele. Șase state din regiune s-au numărat printre

cei mai mari 10 importatori la nivel global în perioada 2018-2022: India, Australia, China, Coreea de Sud, Pakistan și Japonia.

În intervalul 2013-2022, importurile de arme ale statelor din Asia de Est au crescut cu 21%. Importurile de arme ale Chinei au crescut cu 4,1%, cele mai multe provenind din Federația Rusă. Cu toate acestea, cele mai mari creșteri din Asia de Est au fost înregistrate de aliații din tratat ai SUA, Coreea de Sud (+61%) și Japonia (+171%). Australia, cel mai mare importator de arme din Oceania, și-a crescut importurile cu 23%.

Siemon T. Wezeman, cercetător principal în cadrul Programului SIPRI privind transferurile de arme, a declarat: *„Percepția tot mai mare a amenințărilor din partea Chinei și a Coreei de Nord a determinat creșterea cererii de importuri de armament din partea Japoniei, Coreei de Sud și Australiei, inclusiv pentru arme de atac cu rază lungă de acțiune”, iar „principalul furnizor pentru toți trei este SUA”* (Wezeman, 2023).

La nivel mondial, India rămâne principalul importator de arme, dar importurile sale de arme au scăzut cu 11% în intervalul 2013-2022. Acest declin a fost legat de un proces complex de achiziții, de eforturile de diversificare a furnizorilor de arme și de încercările de a înlocui importurile cu modele locale. Importurile Pakistanului, al optulea mare importator de arme din lume în perioada 2018-2022, au crescut cu 14%, China fiind principalul său furnizor. Situația tensionată dintre India și Pakistan conduce la o cursă a înarmărilor între cele două state, furnizorii „tradiționali” pentru India fiind Federația Rusă, iar pentru

Pakistan este China. În context, se poate afirma că există o concurență pe piața de armament dintre China și Rusia, realizată prin proxy, respectiv Pakistan și India. În ultima perioadă, China a investit foarte mult în segmentul cercetării științifice din domeniul apărării, reușind să producă echipamente militare foarte performante din punct de vedere tehnologic (ex. rachete hipersonice). De fapt, China devine din ce în ce mai mult un competitor serios pentru marile companii din statele din spațiul Euro-Atlantic, inclusiv pe segmentul tehnologiilor spațiale. Din acest punct de vedere pentru a păstra avantajul competitiv, statele occidentale vor trebui să investească sume substanțiale în industria de apărare pentru dezvoltarea de noi produse care înglobează tehnologii avansate.

Trei dintre primii 10 importatori în intervalul 2018-2022 au fost din Orientul Mijlociu: Arabia Saudită, Qatar și Egipt. Arabia Saudită a fost al doilea cel mai mare importator de arme din lume în 2018-2022 și a primit 9,6 % din toate importurile de arme din perioada respectivă. Importurile de arme ale Qatarului au crescut cu 311% în intervalul 2013-2022, ceea ce îl face al treilea cel mai mare importator de arme din lume în intervalul 2018-2022.

Marea majoritate a importurilor de arme în Orientul Mijlociu au provenit din SUA (54%), urmate de Franța (12%), Federația Rusă (8,6%) și Italia (8,4%). Acestea au inclus peste 260 de avioane de luptă avansate, 516 tancuri noi și 13 fregate. Numai statele arabe din regiunea Golfului au făcut comenzi pentru alte peste 180 de avioane de luptă, în timp ce 24 au fost

comandate din Rusia de către Republica Islamică Iran (care nu a primit practic nicio armă majoră în perioada 2018-22). Statele din zona Orientului Mijlociu dispun de bugete foarte mari pentru investiții în echipamente militare moderne, de aceste sume de bani urmând să profite companiile din industria de apărare din SUA, respectiv din statele cu economii dezvoltate din Europa de Vest.

Raportul *"Trends in International Arms Transfers 2022"*, publicat de Institutul Internațional de Cercetare pentru Pace de la Stockholm, SIPRI, relevă faptul că exporturile de arme ale Turciei au crescut cu 69% în perioada 2018-2022, comparativ cu intervalul 2013-2017 (Wezeman, 2023).

De asemenea, în perioada 2018-2022, cota globală de piață a Turciei în comerțul a crescut cu 0,5%. Exporturile de arme ale Turciei reprezintă 1,1% din totalul exporturilor globale de arme.

Potrivit raportului SIPRI, principalii clienți care achiziționează armament din Turcia sunt Qatar, Emiratele Arabe Unite și Oman. Importurile celor trei țări din Orientul Mijlociu din Turcia reprezintă jumătate din totalul vânzărilor sale de arme de pe piața internațională. Alegerea Turciei ca furnizor de echipamente militare de către cele trei state menționate a fost realizată în baza raportului foarte bun calitate-cost al produselor militare furnizate. În ultima perioadă, Turcia reprezintă un actor important pe piața de armament la nivel mondial, rolul său urmând să crească în următoarea perioadă, pe fondul investițiilor importante realizate de statul turc în

re tehnologizarea anumitor facilități de producție.

SIPRI a remarcat că comerțul cu arme al Turciei s-a schimbat substanțial în ultimii cinci ani, reflectând prioritățile sale fluctuante și adesea ambivalente în materie de politică externă.

În cadrul raportului SIPRI se precizează faptul că *„exporturile de arme ale SUA către aliatul său NATO, Turcia, au fost la un nivel scăzut în perioada 2018-22, ca urmare a relațiilor bilaterale din ce în ce mai tensionate. Turcia a fost al 27-lea cel mai mare destinatar al armelor americane în 2018-2022, în scădere față de locul 7 în 2013-2017”*.

Industria de apărare a Turciei s-a modernizat în ultimul deceniu, țara producându-și propriile drone militare, tancuri, elicoptere, rachete și mijloace de protecție CBRN. Potrivit Ministerului turc al Apărării, industria de apărare furnizează, în prezent, 80% din echipamentele și armamentul armatei sale. În 2004, această cifră era de numai 20%. Gradul de independență pe palierul înzestrării armatei turce relevă importanța acordată forțelor militare de către conducerea Turciei, precum și potențialul acestui stat de a exporta produse militare de calitate înaltă.

Exportul de armament al Turciei, în special dronele militare, a ținut prima pagină a ziarelor, deoarece a schimbat soarta mai multor războaie, inclusiv războiul local din Libia, războiul dintre Azerbaidjan și Armenia și războiul în curs de desfășurare din Ucraina.

De asemenea, SIPRI a remarcat că Turcia și-a întărit flota maritimă pe fondul tensiunilor tot mai mari cu Grecia în

Mediterranean de Est și Marea Egee. Raportul SIPRI menționează faptul că „Turcia este capabilă să producă majoritatea tipurilor de nave de război, dar are șase submarine comandate din Germania pentru livrare în 2023-2027 și o navă de asalt amfibie comandată din Spania cu termen de livrare în anul 2023”.

Alte evoluții:

- importurile de arme în Asia de Sud-Est au scăzut cu 42% în intervalul 2013-2022. Această scădere s-a datorat, cel puțin parțial, faptului că statele continuă să absoarbă echipamente livrate înainte de 2018. Filipine a contrazis această tendință, cu o creștere a importurilor de arme de 64%.

- statele europene din NATO și-au crescut importurile de arme cu 65%, deoarece au încercat să își consolideze arsenalele ca răspuns la o amenințare percepută ca fiind mai mare din partea Rusiei.

- exporturile de arme ale SUA către Turcia au scăzut dramatic între 2013-2022 din cauza tensiunilor bilaterale. Turcia a scăzut de pe locul 7 pe locul 27 în topul celor mai mari destinatari de arme americane.

- importurile de arme ale statelor din Africa Subsahariană au scăzut cu 23%, Angola, Nigeria și Mali fiind cei mai mari beneficiari. Rusia a depășit China ca cel mai mare furnizor de arme pentru subregiune. Achiziția de armament de către cele trei state africane menționate se datorează conflictelor militare interne din aceste țări, acestea conducând la decesul a mii de persoane. În mod normal, exportul de armament către aceste state trebuie restricționat prin măsuri de embargou la nivel internațional (ex. Rezoluții ale

Consiliului de Securitate ale ONU) pentru a evita pierderea de vieți omenești în conflicte militare.

- importurile de arme de către trei state din America au crescut semnificativ, respectiv: SUA (+31%), Brazilia (+48%) și Chile (+56%).

- dintre primii șapte exportatori de arme după SUA, Rusia și Franța, cinci țări au înregistrat scăderi ale exporturilor de arme - China (-23%), Germania (-35%), Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord (-35%), Spania (-4,4%) și Israel (-15%) - în timp ce două au înregistrat creșteri importante - Italia (+45%) și Coreea de Sud (+74%).

Deși autorii raportului SIPRI sunt prudenți în a prezice viitorul de pe piața de armament, constatările lor relevă schimbări majore în comerțul global cu arme, în parte determinate de războiul din Ucraina, care vor duce la creșterea numărului de arme care vor ajunge în Europa și la o diminuare a rolului Rusiei în anii următori.

Evoluțiile menționate relevă un trend general la nivel internațional care se reflectă în încercarea statelor de a-și asigura o relativă independență a producției de echipamente militare și muniții, un exemplu relevant în acest sens fiind Turcia. Această opțiune este viabilă pentru orice stat responsabil, având în vedere faptul că în situații de criză la nivel mondial fiecare stat încercă în primul rând să acopere producția de armament proprie, fiind exportat eventualul exces. Un alt exemplu relevant îl constituie Israelul care, pe fondul situației tensionate din zona Orientului Mijlociu, a

directionat echipamentele militare pentru propriile forțe armate.

Cel mai relevant exemplu este reprezentat de Rusia care, pentru alimentarea forțelor combatante din Ucraina cu echipamentele militare și muniție, a renunțat la anumite piețe externe și a încercat să crească importurile. În ceea ce privește importurile de echipamente militare, Federația Rusă a fost supusă măsurilor restrictive de către state din zona euro-atlantică în ceea ce privește livrările de armament sau de componente / produse / tehnologii cu dublă utilizare. În context, este posibil ca, în perioada următoare, Federația Rusă să încerce să achiziționeze componente esențiale pentru producerea de echipamente militare performante de pe piața neagră. Pentru diminuarea acestui risc este necesar ca statele care dispun de echipamente militare performante care pot fi utilizate în industria de apărare din Federația Rusă să consolideze regimurile de control al exporturilor de produse și tehnologii militare și cu dublă utilizare cu scopul de a evita deturnarea acestora către entități din acest stat.

Un trend normal se înregistrează și în situația statelor europene din cadrul NATO care au crescut, în mod substanțial, importurile de armament și muniții (+65%), cu scopul de a fi pregătite a face față unui conflict militar cu Federația Rusă. Această situație geopolitică din regiunea Mării Negre, caracterizată prin riscuri de natură militară generate de Federația Rusă, a condus la consolidarea cooperării și consolidării flancului estic al NATO. Pentru a avea succes, acest demers trebuie susținut

de industria de apărare din statele membre ale NATO, în sensul în care sunt necesare stocuri noi de armament modern și muniție care să înlocuiască stocurile diminuate ca urmare a livrărilor de echipamente militare către Ucraina.

CONCLUZII

În perioada următoare se anticipează faptul că volumul comerțului cu armament la nivel mondial să crească pe fondul evoluțiilor mediului securitar la nivel mondial, iar principalele companii de profil la nivel mondial vor exporta echipamente militare performante, în special către statele europene și asiatice. De asemenea, acest trend crescător va fi benefic inclusiv pentru sectorul de cercetare din domeniul apărării, în sensul în care infuzia de capital va conduce la dezvoltarea unor noi produse mai avansate din punct de vedere tehnologic.

Pentru industria de apărare din România, situația tensionată din zona proximală poate constitui o oportunitate, în sensul în care poate dezvolta relații comerciale cu statele care au nevoie de armament și muniție care pot fi produse de capacitățile industriale autohtone. Totodată, această perioadă de reșezare geopolitică poate constitui un avantaj prin prisma poziției geostrategice a României și a oportunităților ce pot fi valorificate de companiile din cadrul industriei autohtone de apărare. (Ivan, 2021)

O oportunitate importantă pentru industria românească de armament constă în cooperarea pe anumite proiecte cu

companii relevante din zona euro-atlantică care dezvoltă armament militar performant, existând posibilitatea realizării unor parteneriate strategice pentru producția în România a anumitor echipamente militare sau asigurarea mentenanței pentru produsele exportate de aceste companii în țara noastră.

Bibliografie

1. Wezeman, P., Gadon, J., Wezeman, S., "Trends in international arms transfers, 2022", SIPRI, martie 2023, disponibil la adresa https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-03/2303_at_fact_sheet_2022_v2.pdf (12.04.2023).
2. Yadav, P., "Explained: Why India Remains World's Largest Importer Of Arms", India Times, 23.03.2023, disponibil la adresa <https://www.indiatimes.com/explainers/news/explained-why-india-remains-worlds-largest-importer-of-arms-596337.html> (12.04.2023).
3. Hartung, W., US dominates global arms trade as exports to Europe surge, 13.04.2023, disponibil la adresa <https://responsiblestatecraft.org/2023/03/13/us-dominates-global-arms-trade-as-exports-to-europe-surge/> (12.04.2023).
4. Ivan, L., „Analiza predictivă a pieței de armament”, 2021, Editura AIUS Craiova.

RISCURI IDENTIFICATE DE COMISIA DE ANCHETĂ A PARLAMENTULUI EUROPEAN ÎN UTILIZAREA SOFTWARE-ULUI PEGASUS

RISKS IDENTIFIED BY THE EUROPEAN PARLIAMENT COMMITTEE OF INQUIRY IN THE USE OF PEGASUS SOFTWARE

Dr. Lucian IVAN¹⁴

Drd. Cosmin Sandu BĂDELE¹⁵

Dr. Bogdan MARINESCU¹⁶

Rezumat: Pegasus, denumit „*software de supraveghere legală*”, a fost dezvoltat de compania israeliană NSO Group, ca și instrument destinat clienților guvernamentali, în scopul exclusiv al combaterii criminalității și terorismului. Programul Pegasus, a cărui primă versiune a fost finalizată în anul 2011, este clasificat de statul Israel drept armă, pentru orice export al acestei tehnologii fiind necesară aprobarea Guvernului. Ținând cont de evaluările de țară, de analizele experților și de studiile aprofundate, Comisia PEGA a constatat existența unor dovezi de abuzuri și a unor lacune în structurile de guvernare ale UE pentru a aborda această problemă. În raportul său final, Comisia PEGA menționează, în mod explicit, mai multe state membre ale UE în care a identificat motive de îngrijorare, fie în ceea ce privește abuzul sistemic de instrumente spyware, garanțiile insuficiente sau controalele slabe ale exporturilor de software, fie în ceea ce privește modul în care autoritățile au folosit spyware împotriva entităților antiguvernamentale.

Cuvinte cheie: Pegasus, spyware, tehnologie, abuzuri, software.

Abstract: Pegasus, called "lawful surveillance software", was developed by the Israeli company NSO Group as a tool for government clients, with the sole purpose of fighting crime and terrorism. The Pegasus program, the first version of which was completed in 2011, is classified by the State of Israel as a weapon, and any export of this technology requires government approval. Taking into account country assessments, expert reviews and in-depth studies, the PEGA Committee found evidence of abuses and gaps in EU governance structures to address this issue. In its final report, the PEGA Commission explicitly mentions several EU Member States where it has identified concerns, whether in terms of systemic abuse of spyware tools, insufficient safeguards or weak software export controls, or in terms of how authorities have used spyware against anti-government entities.

Key-words: Pegasus, spyware, technology, abuses, software.

¹⁴ Profesor asociat la Academia de Studii Economice – Facultatea de Administrație și Management Public.

¹⁵ Doctorand al Universității „Valahia” din Târgoviște.

¹⁶ Profesor asociat la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București – Colegiul Național de Afaceri Interne.

INTRODUCERE

Comisia de anchetă a Parlamentului European (PE) pentru investigarea utilizării Pegasus și a programelor spion de supraveghere echivalente (PEGA) a adoptat, la data de 08.05.2023, raportul final, după 14 luni de audieri, studii și misiuni de documentare, în cazul privind abuzul de programe spion în UE. Comisia a adoptat raportul (cu 30 voturi pentru), alături de o serie de recomandări, documente care vor fi supuse votului PE cu ocazia proximei sesiunii ordinare plenare. Menționăm faptul că, în perioada martie 2022 – mai 2023, Comisia PEGA a fost însărcinată de Parlamentul European să analizeze modul în care statele membre ale UE utilizează programele spion de supraveghere.

Comisia a condamnat abuzurile de spyware comise în mai multe state membre ale UE cu scopul intimidării opoziției politice, „reducerii la tăcere” a presei critice și manipulării alegerilor. Deputații europeni au tras un semnal de alarmă cu privire la amenințarea democrației, observând că structurile guvernamentale ale statelor membre ale UE nu pot face față, în mod eficient, unor astfel de atacuri și au subliniat necesitatea unor reforme în plan legislativ și normativ care să diminueze riscurile specific utilizării ilicite ale unor software-uri care dispun de capacități de supraveghere.

Conform rezultatului Proiectului Pegasus numeroase guverne au folosit software-ul de supraveghere Pegasus în acțiuni de spionaj, inclusiv împotriva unor politicieni, jurnaliști sau activiști. Proiectul Pegasus reprezintă o investigație derulată în

cursul anului 2021, la nivelul unui grup de 17 trusturi de mass-media din 10 state, printre care Washington Post, Wall Street Journal, CNN, Le Monde, France 24, AFP, The Guardian, Die Zeit sau El Pais. În context, website-ul BBC menționează o listă de 50.000 numere de telefon ale unor persoane susceptibile de a fi vizate de utilizatorii Pegasus, din care 600 oficiali guvernamentali și politicieni din 34 țări. Printre aceștia se numără Emanuel Macron (Președintele Franței), Barham Salih (fostul Președinte al Irakului) și Cyril Ramaphosa (Președintele Africii de Sud).

Ca urmare a reacției publice la aceste dezvăluiri, Parlamentul European a decis, la 10 martie 2022, să înființeze o Comisie pentru investigarea acestor acuzații. Comisia PEGA, formată din 38 eurodeputați, a fost abilitată să evalueze dimensiunea presupuselor încălcări sau cazuri de administrare defectoasă în aplicarea dreptului UE, precum și măsura în care statele membre ale UE utilizează supravegherea intruzivă, de natură să încalce drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Mandatul Comisiei includea colectarea de dovezi privind modul în care unele state membre ale UE, în special Polonia și Ungaria, ar fi putut încălca drepturile și libertățile fundamentale, prin intermediul programelor de spionaj. Activitatea Comisiei a constat în: convocări cu experți, studii și analize aprofundate privind software-ul Pegasus, industria de spyware europeană și riscurile de proliferare ale acestora, inclusiv misiuni de

verificare în Ungaria, Spania, Grecia, Cipru și Polonia.

1. CARACTERISTICI ALE SOFTWARE-ULUI PEGASUS

Denumit „software de supraveghere legală”, Pegasus a fost dezvoltat de compania israeliană NSO Group, ca și instrument destinat clienților guvernamentali, în scopul exclusiv al combaterii criminalității și terorismului. Programul Pegasus, a cărui primă versiune a fost finalizată în anul 2011, este clasificat de statul Israel drept produs strategic, pentru orice export al acestei tehnologii fiind necesară aprobarea Guvernului prin procesul de licențiere specific produselor și tehnologiilor militare (Ministerul israelian al Apărării licențiază exportul software-ului Pegasus către guverne străine, dar nu și către entități private).

În urma declanșării scandalului Pegasus, autoritățile americane au anunțat plasarea NSO Group pe lista de companii străine cu care sunt interzise relațiile comerciale, pentru că reprezintă o amenințare pentru securitatea națională a SUA. La rândul său, având în vedere aceste demersuri, Parlamentul israelian a creat o comisie specială pentru anchetarea cazului NSO Grup.

Software-ul Pegasus este compatibil cu dispozitivele iPhone și Android și poate fi implementat de la distanță. Odată implementat, acesta permite accesarea datelor și senzorilor telefonului țintă, inclusiv date de localizare, texte, emailuri,

mesaje de pe rețelele sociale, fișiere, cameră foto și microfon.

Detectarea urmelor software-ului Pegasus și a altor infecții malware avansate pentru telefoane mobile este dificilă și complicată de caracteristicile de securitate ale sistemelor de operare, iar analiza lor este și mai dificilă, deoarece există implementări malware nepersistente, care nu lasă aproape nicio urmă după repornirea dispozitivului infectat.

Fiind programe cu implementare prin exploatarea de tip „0 click” sau „0 day”, costurile Pegasus și a celorlalte programe malware de supraveghere sunt foarte ridicate, aspect ce implică accesul dificil la această resursă.

Cea mai avansată versiune Pegasus implică o exploatare „0 click”, adică nu necesită nici o interacțiune umană, simpla trimitere a unui fișier gif corupt putând infecta telefonul. Versiunile mai puțin sofisticate aveau nevoie de o acțiune pentru compromiterea telefonului (cum ar fi accesarea unui link trimis de un număr necunoscut). Odată accesat linkul, dispozitivul era „injectat” cu software-ul Pegasus, care oferea control complet asupra telefonului.

O exploatare de tip „0 day” se referă la exploatarea unei vulnerabilități în software-ul dispozitivului țintă, pentru care producătorul nu a lansat, până în prezent, o soluție viabilă pentru rezolvarea problemei identificate.

2. NEREGULI CONSTATATE DE COMISIA PEGA

Comisia a efectuat misiuni în statele implicate, pentru a discuta despre modul în care sunt utilizate programele spion de către autoritățile publice și despre mecanismele de supraveghere și de despăgubire existente pentru a preveni utilizarea ilegală a acestora. Membrii comisiei s-au întâlnit cu funcționari publici, membri ai sistemului judiciar, victime ale programelor spion și reprezentanți ai societății civile.

De asemenea, membrii acestei comisii au efectuat o misiune în Israel, pentru a colecta informații, atât de la companiile private care produc și comercializează principalele spyware (în special Pegasus), cât și de la autoritățile publice care acordă licențe de export și exercită controlul asupra utilizării acestora.

Potrivit concluziilor Comisiei PEGA, software-ul Pegasus a fost utilizat pe teritoriul statelor membre ale UE. Firma israeliană NSO a recunoscut că a vândut software-ul în Europa, însă doar guvernelor sau agențiilor naționale de informații din statele membre ale UE, conform legislației din Israel. Cu toate acestea, reprezentanții companiei NSO au transmis Parlamentului European că o mare parte din agențiile de informații din UE au cumpărat programul de spionaj prin intermediul unor entități private care le-a reprezentat în procesul de achiziție.

De cealaltă parte, guvernele statelor membre ale UE și serviciile de informații din aceste state au refuzat, în general, să precizeze clar dacă au achiziționat ori dacă au utilizat programul Pegasus sau alte softuri de spionaj, motivând că informațiile nu pot fi comunicate PE. Excepție au făcut

autoritățile din Franța, care au transmis membrilor comisiei de anchetă faptul că serviciile de informații franceze nu au achiziționat astfel de programe și că toate softurile de acest gen sunt realizate doar în interiorul serviciilor de informații.

3. PROBLEME SISTEMICE IDENTIFICATE ÎN POLONIA, UNGARIA, GRECIA ȘI SPANIA

Comisia condamnă încălcările majore ale legislației UE în Polonia și Ungaria, unde guvernele au desființat mecanismele independente de supraveghere.

În cazul Ungariei, deputații europeni susțin că utilizarea programelor spion a fost „parte a unei campanii calculate și strategice de distrugere a libertății presei și a libertății de exprimare de către guvern”.

Potrivit portalului de investigații Direct36, programul Pegasus a fost folosit în Ungaria de către „entități statale ungare” pentru spionarea a aproximativ 300 persoane (jurnaliști, proprietari din mass-media, avocați și fotografi), fiind identificate urme ale programului în telefoanele mobile ale acestora.

Deși inițial purtătorul de cuvânt al Guvernului Ungariei a negat folosirea programului Pegasus, la sfârșitul anului 2021, președintele Comisiei pentru Apărare și Securitate din Parlament a recunoscut că Ungaria a achiziționat programul de spionaj Pegasus, dar că operațiunea a fost una legitimă, refuzând să ofere informații despre modul în care a fost utilizat sau persoanele vizate de operațiunile de supraveghere.

În Polonia, utilizarea software-ului Pegasus a făcut parte dintr-un „sistem de supraveghere a opoziției și a celor care critică guvernul - conceput pentru a menține la putere coaliția de guvernare”.

Pentru a remedia situația, deputații europeni au solicitat Ungariei și Poloniei să se conformeze hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) și să restabilească independența judiciară și organismele de supraveghere. De asemenea, aceste state ar trebui să asigure o activitate de autorizare judiciară independentă și specifică înainte de utilizarea programelor spion și un control judiciar ulterior, să lanseze investigații credibile în cazurile de abuz și să se asigure că cetățenii au acces la căi de atac adecvate.

În ceea ce privește Grecia, ancheta deputaților europeni relevă faptul că utilizarea programelor de spionaj „nu pare să facă parte dintr-o strategie autoritară integrală, ci mai degrabă un instrument folosit ad-hoc pentru câștiguri politice și financiare”. Chiar dacă Grecia dispune de „un cadru legal destul de robust în principiu”, modificările legislative au redus garanțiile. Ca urmare, programele de spionaj au fost folosite împotriva jurnaliștilor, politicienilor și oamenilor de afaceri și au fost exportate în state cu un bilanț nefavorabil în materie de respectare a drepturilor omului.

În context, parlamentarii europeni au solicitat Guvernului Greciei să „restabilească și să consolideze de urgență garanțiile instituționale și juridice”, să abroge licențele de export care nu sunt conforme cu legislația UE privind controlul exporturilor și să respecte independența Autorității Elene

pentru Securitatea Comunicațiilor și Confidențialitate (ADAЕ). De asemenea, aceștia precizează faptul că Cipru a jucat un rol important de centru de export de programe spion și ar trebui să anuleze toate licențele de export pe care le-a eliberat și care nu sunt conforme cu legislația comunitară.

În cazul Spaniei, deputații europeni au constatat că țara „dispune de un sistem judiciar independent cu suficiente garanții”, dar rămân unele nelămuriri cu privire la utilizarea spyware. Observând că guvernul spaniol lucrează deja pentru a aborda deficiențele, Comisia solicită autorităților să asigure investigații „complete, corecte și eficiente”, în special în cele 47 de cazuri în care nu a fost stabilită entitatea care a autorizat utilizarea programelor spion și să se asigure că țintele au căi de atac reale. Scandalul Pegasus a cunoscut o evoluție neașteptată în Spania, unde mișcarea separatistă catalană a acuzat Guvernul că a utilizat acest software pentru a spiona telefoanele mobile a zeci de lideri între anii 2017 și 2020.

4. RECOMANDĂRILE COMISIEI PEGA

4.1 REGLEMENTAREA STRICTĂ A MODULUI DE UTILIZARE A PROGRAMELOR DE SUPRAVEGHERE

Pentru a stopa practicile ilicite de spionaj, deputații europeni consideră că programele de spionaj ar trebui să fie

utilizate numai de statele membre ale UE în care sunt îndeplinite următoarele condiții:

- investigarea și soluționarea corespunzătoare a cazurilor de abuz de spyware;
- alinierea legislației naționale la recomandările Comisiei de la Veneția și jurisprudența Curții de Justiție a UE și a CEDO;
- angajamentul explicit de implicare a Europol în investigații;
- abrogarea licențelor de export care nu sunt conforme cu legislația UE.

Comisia solicită elaborarea de norme UE privind utilizarea programelor de spionaj de către autoritățile de aplicare a legii, care ar trebui să fie autorizate doar în cazuri excepționale, pentru un scop predefinit și o perioadă limitată de timp.

Concluziile Comisiei stabilesc că datele care intră sub incidența privilegiului avocat-client sau care aparțin politicienilor, medicilor sau mass-mediei ar trebui să fie protejate de supraveghere, cu excepția cazului în care există dovezi ale unor activități infracționale.

De asemenea, parlamentarii europeni propun notificări obligatorii pentru persoanele vizate și pentru persoanele care nu sunt vizate ale căror date au fost accesate ca parte a supravegherii altcuiva, o supraveghere independentă după ce s-a realizat, căi de atac adecvate pentru ținte și standarde pentru admisibilitatea probelor colectate cu ajutorul programelor de spionaj.

Totodată, Comisia solicită o definiție juridică comună a utilizării securității naționale ca motiv pentru

supraveghere, pentru a preveni încercările de a justifica abuzurile comise.

4.2 CREAREA UNUI LABORATOR TEHNIC CU ROL DE CERCETARE- INVESTIGARE

În scopul identificării cazurilor de supraveghere ilicită, parlamentarii europeni propun crearea unui laborator tehnologic european, cu rol de institut de cercetare independent, abilitat să investigheze cazurile de supraveghere, să furnizeze sprijin juridic și tehnologic, inclusiv să verifice dispozitivele și să efectueze cercetări criminalistice.

De asemenea, se propune elaborarea de norme legale care să reglementeze descoperirea, partajarea, rezolvarea și exploatarea vulnerabilităților.

4.3 INSTRUMENTE DE POLITICĂ EXTERNĂ

În privința statelor terțe și instrumentelor de politică externă ale UE, propunerile Comisiei vizează:

- *Gestiunea exporturilor de spyware.*

Controlul exporturilor rămâne principalul instrument pentru contracararea proliferării programelor spion, motiv pentru care Comisia solicită atât investigarea aprofundată a licențelor de export, cât și consolidarea și aplicarea fermă a normelor UE de control al exporturilor.

- *Elaborarea unei Strategii comune UE-SUA privind spyware.*

Autoritățile americane au publicat, la data de 27 martie 2023, un ordin executiv

prin care interzice Guvernului SUA să utilizeze programe spion care prezintă riscuri pentru securitatea națională.

Această directivă se aliniază cu o Declarație comună a guvernelor Australiei, Canadei, Costa Ricăi, Danemarcei, Franței, Noii Zeelande, Norvegiei, Suediei, Elveției, Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord și SUA privind eforturile de combatere a proliferării și utilizării abuzive a programelor spion comerciale.

➤ *Elaborarea unor norme comune privind comercializarea și exportul de spyware cu state terțe, precum Israel.*

Fiind sediul mai multor companii producătoare de programe de spionaj menționate în raport, Israelul este esențial în abordarea amenințării generate de acest fenomen.

➤ *Gestionarea strictă a fondului de ajutor al UE pentru dezvoltare, în sensul prevenirii finanțării dezvoltării și utilizării spyware.*

Comisia Europeană recomandă ca UE să se asigure că ajutorul său pentru dezvoltare nu este utilizat pentru a achiziționa și a utiliza spyware. În mediul online, a fost semnalat faptul că o decizie recentă a Ombudsmanului european a constatat neefectuarea de către Comisia Europeană a unei evaluări adecvate a impactului asupra drepturilor omului înainte de a oferi sprijin țărilor africane pentru dezvoltarea capacităților de supraveghere.

CONCLUZII

Deși nu solicită o interdicție totală a utilizării spyware, Comisia recomandă ca

singurele state membre ale UE cărora să li se permită utilizarea de spyware să fie cele care au demonstrat că acuzațiile de abuz sunt investigate în mod corespunzător, că legislația națională este aliniată la reglementările europene și că normele de control al exporturilor de software strategic sunt adecvate.

Utilizarea programelor spion trebuie să fie limitată doar la cazuri excepționale, pentru un scop predefinit și o perioadă limitată de timp.

Totodată, comisia recomandă crearea unui Tech Lab, institut de cercetare independent, cu componente juridice și tehnice, care să dețină rolul de ghișeu unic pentru cercetare criminalistică, examinare a dispozitivelor și sprijin juridiciar. O altă recomandare a comisiei constă în elaborarea unei Strategii comune UE-SUA privind spyware, precum și a unor norme comune privind comercializarea și exportul de spyware cu state terțe, precum Israel. De asemenea, în opinia parlamentarilor europeni este necesară investigarea aprofundată a licențelor de export, cât și consolidarea și aplicarea fermă a normelor UE de control al exporturilor.

În această fază, recomandările Comisiei PEGA nu au caracter obligatoriu pentru statele membre ale UE, urmând a fi supuse votului Parlamentului European.

BIBLIOGRAFIE:

⇒ <https://edri.org/our-work/pega-committee-does-not-go-all-the-way-on-spyware-regulation/>;

-
- ⇒ <https://europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230505IPR84901/spyware-meos-sound-alarm-on-threat-to-democracy-and-demand-reforms>;
 - ⇒ https://www.defenseromania.ro/programul-de-spionaj-pegasus-a-crescut-cu-200prc-vanzarile-la-telefoanele-2g-in-israel_614984.html;
 - ⇒ <https://www.bursa.ro/software-ul-de-spionaj-mobil-pegasus-cum-functioneaza-si-cum-va-puteti-proteja-i-81445644>;
 - ⇒ <https://www.lawfareblog.com/pegasus-committee-votes-spyware-recommendations>;
 - ⇒ <https://romania.europalibera.org/a/ancheta-europeana-firme-intermediare-au-cumparat-pegasus-pentru-serviciile-de-informatii/32383894.html>;
 - ⇒ <https://newsweek.ro/international/un-program-spion-de-tip-pegasus-ar-fi-fost-folosit-de-romania-si-alte-noua-state-din-lume>;
 - ⇒ <https://www.puterea.ro/cum-s-a-infiltrat-programul-spion-pegasus-in-telefoanele-mobile-ale-unor-angajati-ai-comisiei-europene/>;
 - ⇒ <https://www.euractiv.ro/politic-intern/zece-tari-ar-fi-folosit-un-nou-program-spion-similar-cu-pegasus-33652>;
 - ⇒ <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ungaria-recunoaste-in-premiera-ca-a-cumparat-programul-spion-pegasus-1724905>;
 - ⇒ https://www.wikipedia.org/wiki/NSO_Grup;
 - ⇒ <https://docs.mvt.re>;
 - ⇒ https://www.popsci.com/technology/zero-click-hacks_explained/;
 - ⇒ <https://www.bbc.com/news/world-europe-57907258>.

SCIMBĂRI CULTURALE ÎN PLANIFICAREA STRATEGICĂ A ROMÂNIEI: DE LA
CONCEPȚIA INTEGRATĂ PRIVIND SECURITATEA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI (1994)
LA STRATEGIA NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ȚĂRII 2020–2024

CULTURAL SHIFTS IN ROMANIAN STRATEGIC PLANNING: FROM THE
INTEGRATED CONCEPTION ON NATIONAL SECURITY OF ROMANIA (1994) TO THE
NATIONAL DEFENSE STRATEGY OF ROMANIA 2020–2024

Ovidiu Liviu UIFĂLEANU¹⁷

Abstract: This paper explores the profound cultural transformation in Romania's strategic planning processes from the post-communist 1994 "Integrated Conception on National Security of Romania" to the Euro-Atlantic-aligned 2020–2024 National Defense Strategy. It highlights how exposure to NATO and EU governance models introduced values such as transparency, institutional cooperation, and citizen-centered planning into Romania's strategic culture. The study reveals the ongoing tensions between inherited hierarchical practices and imported participatory norms through comparative analysis and a close reading of the CSAT Strategic Guideline, the Strategic Planning Manual, and the Monitoring & Evaluation Manual. The findings underscore the need to adopt Western models and adapt and refine them for effective, sustainable cultural governance. The paper concludes with actionable recommendations for strengthening Romania's strategic planning system through culturally sensitive, hybrid approaches that bridge legacy and innovation.

Keywords: Strategic planning, Romania, NATO, EU, culture shift, public policy, national defense, CSAT, implementation,

Rezumat: Această lucrare explorează transformarea culturală profundă din procesele de planificare strategică ale României, de la documentul post-comunist din 1994, „*Concepția Integrată privind Securitatea Națională a României*”, până la *Strategia Națională de Apărare a Țării 2020–2024*, aliniată valorilor euroatlantice. Lucrarea evidențiază modul în care contactul cu modelele de guvernare ale NATO și UE a introdus în cultura strategică românească valori precum transparența, cooperarea interinstituțională și planificarea centrată pe cetățean. Studiul scoate la iveală tensiunile persistente dintre practicile ierarhice moștenite și normele participative importate, printr-o analiză comparativă și o lectură atentă a *Ghidului Strategic CSAT*, *Manualului de Planificare Strategică* și *Manualului de Monitorizare și Evaluare*. Concluziile subliniază necesitatea nu doar de a adopta modele occidentale, ci și de a le adapta și rafina în mod cultural pentru o guvernare eficientă și sustenabilă. Lucrarea se încheie cu recomandări

¹⁷ Currently, the PhD Student of Babes Bolyai University, International Relations and European Studies Doctoral Schools, former Chief of the Romanian Land Forces (2017), retired Major General

concrete pentru consolidarea sistemului de planificare strategică din România prin abordări hibride, sensibile la contextul cultural, care să îmbine moștenirea instituțională cu inovația.

Cuvinte-cheie: Planificare strategică, România, NATO, UE, schimbare culturală, politici publice, apărare națională, CSAT, implementare

1. Introduction Following the collapse of communism in 1989, Romania embarked on a profound political, institutional, and security transition. The early post-communist years were marked by regional instability, internal fragility, and the search for new governance frameworks. In this context, strategic planning emerged as a key instrument for navigating uncertainty and consolidating national resilience.

Strategic planning is central in ensuring the coherence of Romania's national objectives, particularly in defense and security policy. It serves to align institutional actions with broader state goals and international commitments. The evolution from the 1994 "Integrated Conception on National Security of Romania" to the "National Defense Strategy of Romania 2020–2024" represents a chronological progression and a cultural shift in how strategy is conceived, communicated, and implemented.

This paper compares these two pivotal documents to uncover patterns of continuity and change, especially in light of Romania's Euro-Atlantic integration. Supporting this analysis are three essential resources: the CSAT Strategic Guideline (2015–2019)¹⁸, which bridges vision and action; the

Strategic Planning Manual (2006)¹⁹, offering a formalised planning methodology; and the Monitoring & Evaluation Manual (2006)²⁰, introducing tools for institutional learning and accountability.

Two central research questions guide the study:

- How did Euro-Atlantic integration shape strategic thinking in Romania?
- What cultural shifts are evident in planning logic and institutional behavior?

Research Hypothesis: The hypothesis underlying this study is that Romania's post-accession interaction with NATO and the EU catalysed structural alignment and a substantive cultural transformation in strategic planning. This transformation, while evident in the evolution of formal strategic documents, remains incomplete due to persistent institutional inertia and culturally embedded governance practices.

Through this comparative lens, the paper aims to identify the opportunities and tensions of institutional modernisation within a culturally rooted strategic system.

¹⁸ **Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT).** (2015). *Ghidul Strategiei Naționale de Apărare a Țării 2015–2019*. București: Administrația Prezidențială.

¹⁹ **Secretariatul General al Guvernului.** (2006). *Manual de planificare strategică*. București: Proiect Phare – Dezvoltarea procesului de formulare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale.

²⁰ **Secretariatul General al Guvernului.** (2006). *Manual de monitorizare și evaluare a politicilor publice*. București: Proiect Phare – Dezvoltarea procesului de formulare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale.

3. The 1994 Integrated Conception: Foundations and Legacy

The "Integrated Conception on National Security of Romania,"²¹ issued in 1994, emerged at a moment of profound uncertainty and geopolitical reconfiguration. In the aftermath of the Cold War and the dissolution of the Warsaw Pact, Eastern Europe experienced a wave of systemic transition. While grappling with the legacy of authoritarianism and a centralised command structure, Romania sought to redefine its strategic identity in a shifting European security landscape. The 1994 document reflected a continuity of centralised governance practices and an effort to articulate a comprehensive, national approach to security.

The Integrated Conception proposed a holistic view of national security, encompassing political, economic, military, environmental, cultural, and even moral dimensions. This expansive understanding acknowledged the multifaceted threats of the post-Cold War world but did so from a distinctly state-centric perspective. The role of the citizen was largely passive, and institutional coordination was expected to follow a top-down, bureaucratic logic inherited from the previous regime. Planning was more declarative than operational, focused on principles and directions rather than implementation frameworks or measurable outcomes.

Despite its forward-looking intentions, the 1994 document revealed significant institutional capacity and cultural readiness limitations. Strategic ambiguity often replaced actionable planning, and centralisation remained the default approach to governance. The absence of mechanisms for stakeholder inclusion or performance evaluation reinforced a culture of formalism rather than adaptation. Nonetheless, the document laid the foundation for Romania's subsequent engagement with Western strategic norms. It represents a pivotal step in Romania's attempt to reconcile traditional governance patterns with emerging security expectations in the Euro-Atlantic space.

4. The National Defense Strategy of Romania 2020–2024: Euro-Atlantic Alignment and Cultural Reorientation.

The "National Defense Strategy of Romania 2020–2024"²² marks a mature phase in the country's integration within the Euro-Atlantic security community. Developed three decades after the fall of communism and well into Romania's NATO and EU membership, this strategy reflects a distinct shift in form and substance. It embraces a multidimensional view of security that centers not only on defense capabilities but also on resilience, democratic governance, and citizen welfare.

²¹ **Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT).** (1994). *Concepția integrată privind securitatea națională a României*. București: CSAT.

²² **Administrația Prezidențială.** (2020). *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020–2024: Împreună, pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări*. București: Administrația Prezidențială.

Unlike its 1994 predecessor, the 2020–2024 Strategy emphasises institutional cooperation, inter-agency coordination, and evidence-based decision-making. It has clear objectives, performance indicators, and actionable policy directions. The document's language is aligned with NATO and EU standards, reflecting a discursive and procedural assimilation of Western strategic frameworks. Concepts such as “extended security,” “shared responsibility,” and “resilience” have become central, signifying a departure from traditional state-centric doctrines.

This document also explicitly incorporates the role of citizens and civil society in national security, positioning them as partners rather than passive recipients of state protection. The strategic posture is proactive and outward-looking, emphasising regional stability, digital transformation, and global interconnectedness. Moreover, the strategy underscores the importance of anticipating and adapting to complex threats, from cyberattacks and disinformation to climate risks and pandemics.

Culturally, the 2020–2024 Strategy signals a significant reorientation. It reflects the internalisation of Euro-Atlantic planning norms, including transparency, inclusivity, and strategic foresight. However, the shift is not without its challenges. While the formal structure mirrors Western models, underlying administrative cultures still exhibit inertia, particularly in implementation, evaluation, and public accountability. The coexistence of progressive frameworks with legacy

practices highlights the incomplete nature of Romania's strategic modernisation—a theme that recurs throughout this comparative analysis.

5. Framework for Implementation and Cultural Adaptation.

To translate strategic vision into practice, Romania has adopted a series of tools to institutionalise modern planning practices and performance management. Three key documents form the backbone of this implementation framework: the CSAT Strategic Guideline (2015–2019), the Strategic Planning Manual (2006), and the Monitoring & Evaluation Manual (2006). This effort was notably reinforced in 2006, when Romania faced increasing pressure from the European Union to enhance the strategic implementation framework as part of its pre-accession commitments. Together, they reflect Romania's aspiration to align with Euro-Atlantic standards while exposing the ongoing cultural frictions in public administration.

The CSAT Strategic Guideline serves as an intermediary between the broad political vision of the National Defense Strategy and its execution across sectors. It plays a dual role: clarifying strategic priorities and providing a coherent structure for inter-institutional collaboration. Designed to be accessible to professionals and the general public, the guideline emphasises the importance of transparency, shared responsibility, and proactive communication—a significant departure

from the opaque, elite-driven strategic narratives of the 1990s.

The Strategic Planning Manual introduces formalised methodologies—such as SWOT analyses, SMART objectives, and logical frameworks—into public sector planning. Rooted in Western public management logic, this manual embodies a managerial shift from policy as rhetoric to policy as an instrument of measurable change. However, its adoption has encountered resistance within administrative structures accustomed to top-down directives and discretionary authority, suggesting that planning tools alone cannot overcome embedded institutional cultures. Complementing this is the Monitoring & Evaluation Manual, which promotes accountability and adaptive learning. It aims to instill a results-oriented mindset by encouraging indicators, feedback loops, and participatory evaluation. Culturally, this manual challenges deeply rooted practices of formal compliance and limited transparency. It introduces a vocabulary of performance and responsibility that, while consistent with Euro-Atlantic expectations, remains at odds with traditional bureaucratic norms. At the same time, its structure implicitly acknowledges the importance of a coherent grand strategy,²³ linking institutional objectives to national goals to reinforce strategic continuity and purpose across governance levels.

²³ Secretariatul General al Guvernului. (2006). *Manual de planificare strategică*. București: Proiect Phare – Dezvoltarea procesului de formulare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale. p. 21.

Together, these tools represent more than administrative guidance—they are mechanisms of cultural transformation. Their effectiveness depends not only on technical adoption but on the willingness of institutions to internalise values such as responsiveness, coordination, and learning. The persistent gap between formal frameworks and practical implementation highlights the need for strategies that are not only imported but also domesticated. In this sense, Romania's challenge is building a hybrid planning culture that bridges inherited structures with aspirational norms.

6. Toward Strategic Maturity: Critique and Adaptive Pathways

Despite structured tools and frameworks, their implementation in Romania remains uneven. Strategic documents are often formally adopted but not consistently translated into institutional behavior or operational routines. Feedback mechanisms exist on paper, but their influence on real-time policy adaptation is limited by hierarchical rigidity and a low tolerance for uncertainty or revision.

In this context, Stephen Haines's systemic approach to strategic planning²⁴ offers a valuable reference model. His framework emphasises continuous learning, iterative feedback, and systems thinking as essential to practical implementation. Haines advocates for strategy as a living process—dynamic, participatory, and

²⁴ Haines, S.G. (2000). *The Systems Thinking Approach to Strategic Planning and Management*. Boca Raton, FL: CRC Press.

responsive to environmental shifts. Applied to Romania, this approach would require a shift in mindset: from planning as a linear task to strategy as an ongoing cycle of design, execution, evaluation, and recalibration. It would also encourage a culture of cross-sector collaboration and institutional openness to change.

Despite the presence of structured tools and frameworks, their implementation in Romania remains uneven. Strategic documents are often formally adopted but not consistently translated into institutional behavior or operational routines. Feedback mechanisms exist on paper, but their influence on real-time policy adaptation is limited by hierarchical rigidity and a low tolerance for uncertainty or revision.

From a cultural perspective, Romania²⁵ is undergoing a notable generational shift that aligns with broader societal modernisation. According to Hofstede's cultural dimensions theory,²⁶ traditional Romanian organisational culture has been characterised by high power distance, uncertainty avoidance, and a collectivist mindset—traits that favored centralised authority and risk-averse planning. However, recent trends, particularly among the younger generation, suggest a movement toward greater individualism and openness to uncertainty.

²⁵ Pop, D. (2013). *Continuity and change of values and attitudes in generational cohorts of post-communist Romania*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 78, pp. 659–663.

²⁶Hofstede, G., Hofstede, G.J. and Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind: Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.

Young professionals in Romania increasingly demonstrate an appetite for autonomy, innovation, and calculated risk-taking. These traits are more compatible with decentralised, adaptive planning models that rely on collaboration and initiative rather than strict hierarchical control. The rise of individualistic values signals a break from the passive compliance and bureaucratic caution that defined earlier governance models. It also opens space for participatory processes and dynamic leadership styles within public administration.

In this context, Stephen Haines's systemic approach to strategic planning offers a valuable reference model. His framework emphasises continuous learning, iterative feedback, and systems thinking as essential to practical implementation. Haines advocates for strategy as a living process—dynamic, participatory, and responsive to environmental shifts. Applied to Romania, this approach would require a shift in mindset: from planning as a linear task to strategy as an ongoing cycle of design, execution, evaluation, and recalibration. It would also encourage a culture of cross-sector collaboration and institutional openness to change.

Constructively critiquing Romania's current framework, it is evident that while the architecture for strategic planning exists, its operational culture remains underdeveloped. Implementation is too often reduced to administrative routine, and monitoring mechanisms risk becoming symbolic rather than functional. There is a clear need to embed strategic feedback loops

within institutional practice for accountability and adaptive governance in a complex and volatile security environment. Stephen Haines calls this situation the "SPOTS syndrome"—an acronym for "Strategic Planning On The Top Shelf.- Gathering dust"²⁷. This term criticises the tendency of organisations to produce strategic plans that are never implemented, left to gather dust on shelves instead of driving action. In the Romanian context, SOPTS manifests through formalism, rigid hierarchies, and the symbolic use of evaluation tools. Although plans are developed, they often fail to influence daily governance, undermining the system's capacity to thrive in dynamic environments.

Romania must invest in a cultural shift that prioritises implementation and learning to move toward strategic maturity. Institutions must embrace iteration, tolerate policy experimentation, and view feedback not as critique but as a vital component of strategy refinement. This transition will not occur through formal guidelines alone—it requires long-term leadership commitment, cross-sector engagement, and an education system that supports critical and systems-based thinking. Romania can develop a genuinely adaptive, resilient strategic planning system through a comprehensive and culturally informed approach.

7. Strategic Recommendations: Building a Culturally Anchored Implementation Framework.

Based on the challenges and cultural dynamics identified throughout this analysis, Romania's strategic planning system would benefit from a set of targeted, context-sensitive recommendations:

1. **Institutionalize Strategic Learning:** Establish learning systems within institutions, such as strategy labs or innovation units, to encourage real-time learning and experimentation. Incorporate reflective practices like peer reviews, scenario testing, and adaptive planning cycles.
2. **Promote Intergenerational Inclusion:** Leverage the values and skills of younger public servants who are more open to innovation and risk. Promote mentorship models that bridge generational divides and support knowledge transfer across leadership tiers.
3. **Foster a Collaborative Culture:** Transition from vertical chains of command to matrix structures that promote horizontal collaboration. Encourage joint planning, shared leadership, and integrated policy development across ministries and agencies.
4. **Develop a National Strategic Planning Curriculum:** Integrate strategic thinking, systems theory, and organisational learning into the educational programs for civil servants. This curriculum should blend theory and practice, with case studies, simulations, and fieldwork.
5. **Encourage Open Government Practices:** Improve transparency and

²⁷ "Strategic plans falling victim to the dreaded SPOTS (Strategic Plans on Top Shelves ... gathering dust) syndrome." (Haines, 2000, p. xviii)

inclusivity through regular public reporting, participatory forums, and digital engagement tools that connect citizens with the strategic planning process.

6. Adapt Tools to Cultural Contexts:

Translate strategic instruments (e.g., logic models, KPIs, evaluation frameworks) into formats that reflect local realities and capacities. Avoid one-size-fits-all templates by co-designing tools with end users.

7. Ensure Continuity Across Political Cycles:

Strengthen planning systems' institutional memory and resilience by safeguarding strategy from frequent political turnover. Embed planning capacities in permanent bodies with cross-partisan oversight.

These recommendations aim not only to increase the effectiveness of implementation but to align strategic planning with Romania's evolving cultural profile. A genuinely responsive framework must empower institutions to learn from their context, adapt in real time, and cultivate a forward-looking, inclusive strategic ethos.

8. Concluding Insights

Romania's trajectory from the 1994 *Integrated Conception on National Security* to the 2020–2024 *National Defense Strategy* reflects a fundamental transformation in the language or structure of strategic planning and the underlying cultural assumptions that shape institutional behavior. The influence of Euro-Atlantic norms has catalysed this shift, promoting transparency,

decentralisation, and adaptability. However, deep-seated bureaucratic habits and historical governance models continue to temper the pace of change.

This study highlights the coexistence of two strategic cultures: one rooted in hierarchical command and formalism, and another emerging from global best practices in participatory and evidence-based governance. The tools currently in place—the CSAT Guide and planning and evaluation manuals—serve as bridges between these cultures. Yet, their impact depends on the readiness of institutions to move from symbolic compliance to genuine operational transformation.

Strategic maturity in Romania will depend on more than procedural reform. It will require a cultural commitment to learning, experimentation, and cross-generational collaboration. As the younger generation of civil servants and leaders grows more influential, the potential for embedding systemic and adaptive approaches into governance grows stronger. The path forward lies in embracing a hybrid model that draws on Romania's institutional traditions while incorporating global standards of strategic thinking and implementation. This model must not only plan but also learn, not only communicate but also listen, and above all, respond to change and help shape it. In doing so, Romania can become a resilient, innovative, and forward-looking actor in the Euro-Atlantic community.

References

1. **Administrația Prezidențială.** (2020). *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020–2024: Împreună, pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări.* București: Administrația Prezidențială.
2. **Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT).** (2015). *Ghidul Strategiei Naționale de Apărare a Țării 2015–2019.* București: Administrația Prezidențială.
3. **Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT).** (1994). *Concepția integrată privind securitatea națională a României.* București: CSAT
4. ¹ **Haines, S.G.** (2000). *The Systems Thinking Approach to Strategic Planning and Management.* Boca Raton, FL: CRC Press.
5. **Pop, D.** (2013). *Continuity and change of values and attitudes in generational cohorts of post-communist Romania. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 78,* pp. 659–663
6. “Strategic plans falling victim to the dreaded SPOTS (Strategic Plans on Top Shelves ... gathering dust) syndrome.” (Haines, 2000, p. xviii)
7. **Secretariatul General al Guvernului.** (2006). *Manual de planificare strategică.* București: Proiect Phare – Dezvoltarea procesului de formulare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale.
8. **Secretariatul General al Guvernului.** (2006). *Manual de monitorizare și evaluare a politicilor publice.* București: Proiect Phare – Dezvoltarea procesului de formulare a politicilor publice la nivelul administrației publice centrale.

SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN ECONOMIA GLOBALĂ A DATELOR: VULNERABILITĂȚI STRUCTURALE ALE ROMÂNIEI DUPĂ PRIVATIZAREA PETROM

ENERGY SECURITY IN THE GLOBAL DATA ECONOMY: ROMANIA'S STRUCTURAL VULNERABILITIES AFTER THE PRIVATIZATION OF PETROM

Florin-Cornel POPOVICI

Marius Augustin DRĂGĂNESCU²⁸

Abstract: Acest articol examinează securitatea energetică a României prin dubla perspectivă a competiției emergente pe piața globală a datelor și a consecințelor structurale ale privatizării Petrom S.A. Analiza identifică un nexus critic între disponibilitatea energiei și capacitatea infrastructurii digitale, argumentând că statele incapabile să garanteze un flux continuu și de mare amploare al energiei electrice vor fi excluse din economia inteligenței artificiale. Bazându-se pe date comparative din Statele Unite, China și Uniunea Europeană, lucrarea demonstrează că tranziția energetică a Europei — în special renunțarea Germaniei la energia nucleară — a generat vulnerabilități strategice care depășesc cadrul tradițional al politicilor industriale. Articolul susține, de asemenea, că privatizarea Petrom S.A. din 2004 a constituit o denaționalizare de facto, mai degrabă decât o privatizare autentică, având în vedere structura de proprietate de tip fond suveran a OMV AG. Corelând indicatorii de dependență energetică, prevederile constituționale privind resursele naturale și doctrina de informații, lucrarea concluzionează că deficitul de suveranitate energetică al României reprezintă un risc de securitate națională cumulativ, care necesită o reevaluare strategică urgentă.

Cuvinte-cheie: securitate energetică; competiția pe piața datelor; privatizarea Petrom; suveranitate națională; infrastructură pentru inteligență artificială.

Abstract: This article examines Romania's energy security through the dual lens of the emerging global data market competition and the structural consequences of the Petrom S.A. privatization. The analysis identifies a critical nexus between energy availability and digital infrastructure capacity, arguing that states unable to guarantee large-scale, continuous electricity supply will be excluded from the artificial intelligence economy. Drawing on comparative data from the United States, China, and the European Union, the paper demonstrates that Europe's energy transition — particularly Germany's nuclear phase-out — has created strategic vulnerabilities that extend beyond traditional industrial policy. The article further argues that the 2004 privatization of Petrom S.A. constituted a de facto denationalization rather than a genuine privatization, given the sovereign-fund ownership structure of OMV AG.

²⁸ Universitatea de Vest din Timișoara, Școala Doctorală de Economie și de Administrare a Afacerilor

By correlating energy dependence indicators, constitutional provisions on natural resources, and intelligence doctrine, the paper concludes that Romania's energy sovereignty deficit represents a compounding national security risk that demands urgent strategic reassessment.

Keywords: energy security; data market competition; Petrom privatization; national sovereignty; artificial intelligence infrastructure

1. Introducere

În literatura de specialitate și în documentele strategice ale statelor moderne, securitatea energetică este considerată o componentă esențială a infrastructurilor critice și un element central al securității naționale. În România, această recunoaștere a fost formalizată prin Raportul de activitate al Consiliului Suprem de Apărare a Țării pentru anul 2011, care a decis definitivarea Strategiei de Securitate Energetică a României pe termen lung (orizont 2035). Ulterior, Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020–2024 a consolidat această orientare, plasând securitatea energetică alături de securitatea cibernetică și protecția infrastructurilor critice în arhitectura de securitate națională.[1]

Totuși, evoluțiile tehnologice din ultimul deceniu au adăugat o dimensiune fundamental nouă ecuației securității energetice: competiția globală pentru piețele de date și, în particular, capacitatea de a susține infrastructura necesară inteligenței artificiale. Această dimensiune transformă energia electrică dintr-o resursă de utilitate publică într-un factor determinant al competitivității geostrategice.

Articolul analizează securitatea energetică a României la intersecția a două dimensiuni analitice principale: (a) provocările emergente ale pieței globale de

date și implicațiile asupra cererii de energie electrică și (b) vulnerabilitățile structurale generate de privatizarea Petrom S.A. și impactul acesteia asupra suveranității energetice naționale.

Demersul de cercetare utilizează o metodă de analiză documentară și comparativă, bazată pe examinarea cadrului normativ privind securitatea energetică, analiza datelor referitoare la capacitatea energetică globală și evaluarea implicațiilor geo-economice ale privatizării Petrom S.A.

Articolul este structurat în trei părți distincte: prima parte este consacrată analizei relației dintre expansiunea piețelor globale de date și dinamica cererii de energie electrică, a doua parte examinează implicațiile geo-economice și juridice generate de privatizarea Petrom S.A., iar partea finală sintetizează concluziile cercetării și identifică direcțiile de aprofundare ulterioară.

2. Piețele de date și noua geografie a puterii energetice

Una dintre marile provocări strategice ale viitorului imediat o reprezintă piețele de date. În acest context, capacitatea de a furniza cantități mari de energie electrică trebuie considerată printre resursele strategice ale unei națiuni. Această

capacitate nu se referă exclusiv la alimentarea industriei și populației, ci la aptitudinea unei economii de a furniza cantități semnificative de energie electrică dincolo de cadrul industrial convențional — în special pentru centrele de date destinate inteligenței artificiale.

Infrastructurile destinate inteligenței artificiale, în special centrele de date de mare capacitate, presupun un consum energetic extrem de ridicat și necesită alimentare continuă cu energie electrică, fără fluctuații sau întreruperi. Această condiție sine qua non de continuitate elimină din start sursele intermitente (solar, eolian) ca fundament unic al alimentării și face indispensabile sursele de producție în bandă — nucleare, hidro sau pe bază de combustibili fosili.

2.1. Vulnerabilitatea europeană: cazul Germaniei

Prin decizia de a renunța la energia nucleară și de a accelera tranziția spre surse regenerabile intermitente, Germania s-a plasat într-o poziție dificil de susținut pentru o economie industrializată. Fiind în prezent cea mai mare economie din Uniunea Europeană, practic motorul Europei, cu această structură energetică, Germania riscă să își diminueze capacitatea de a participa competitiv la piața globală a datelor, care va fi decisivă pentru viitor. Mai mult, eroarea majoră de calcul strategic în sectorul energetic trage după sine întreaga Europă, într-un context în care poziționarea Uniunii Europene față de războiul din Ucraina este

mai probabil să genereze un declin suplimentar decât prosperitate.

2.2. Statele Unite: rezerve în scădere critică

Conform unei analize recente publicate de platforma de analize și piețe bursiere stock3.com, referitoare la datele Goldman Sachs, opt dintre cele 13 piețe regionale de energie electrică din SUA funcționează deja la sau sub nivelurile critice de rezervă. Capacitatea efectivă de rezervă în producția de energie electrică a scăzut de la 26% în urmă cu cinci ani la 19% în prezent, apropiindu-se de pragul de urgență al industriei de 15%.[2]

Conform estimărilor recente, infrastructura centrelor de date absorbe în prezent aproximativ 6% din consumul total de energie electrică al Statelor Unite, iar această pondere este anticipată să înregistreze o creștere semnificativă în orizontul următorilor ani, de până la 11%, ceea ce ar putea duce rețelele la un colaps iminent.[3]

2.3. Avantajul strategic al Chinei

Strategia energetică actuală a Chinei reflectă o extindere accelerată a capacităților de producție electrică, în cadrul unei politici industriale orientate spre susținerea infrastructurii digitale și tehnologice. Până în 2030, acest veritabil imperiu va avea rezerve efective de energie electrică de aproximativ 400 GW, de peste trei ori mai mult decât cererea globală estimată pentru centrele de date, de aproximativ 120 GW.

Beijingul își diversifică agresiv mixul energetic și își extinde capacitatea într-un ritm uluitor.[4]

Această ofensivă energetică este însoțită de o ofensivă la fel de bine gândită în domeniul dezvoltării și producției semiconducătorilor de ultimă generație. Corelația dintre capacitatea energetică și capacitatea de producție de semiconducători constituie fundamentul strategiei chineze de dominare a pieței globale de date.

3. Privatizarea Petrom S.A.: denaționalizare sub aparența privatizării

3.1. Cadrul juridic și contextul deciziei

Decizia de privatizare a Petrom S.A. a fost adoptată în anul 2000 în contextul unui dublu imperativ: obținerea celei de-a doua tranșe a împrumutului acordat de Banca Mondială și accelerarea procesului de aderare la Uniunea Europeană. A fost finalizată în 2004 prin cedarea a 51% din acțiuni către OMV Aktiengesellschaft din Austria, în temeiul Legii nr. 555 din 2 decembrie 2004.[5]

Privatizarea a generat implicații de o amploare considerabilă pentru România, depășind sfera strict economică și extinzându-se asupra dimensiunilor securității naționale și ale suveranității statului.

Evoluția producției interne de petrol este prezentată în Tabelul 1.

PRODUCȚIE PETROL (MIL. TONE)

	5.8
004	
	4.3
010	
	3.8
015	
	3.6
020	
	~3.2
023	

Tabelul 1. Evoluția producției de petrol a României (2004–2023)

Surse: prelucrare proprie după INS, Eurostat, OMV Petrom Reports

Datele indică o scădere structurală a producției interne de petrol, ceea ce amplifică importanța regimului concesionar și a controlului asupra resurselor energetice.

Pentru o evaluare corectă, este esențial a înțelege cine este OMV și ce a însemnat în fapt această tranzacție.

3.2. Structura acționariatului OMV: două fonduri suverane

Conform datelor publice de pe site-ul OMV, structura acționariatului este următoarea:[6]

— **31,5% Österreichische Beteiligungs AG**, holding de stat austriac. Participațiile Statului Austriac SA administrează investițiile Republicii Austria în companii naționalizate parțial sau în întregime — este, prin definiție, un fond suveran de avere.

— **24,9% Mubadala Petroleum and Petrochemicals Holding Company LLC**, Abu Dhabi — vehicul de investiții deținut în

totalitate de guvernul din Abu Dhabi, funcționând ca fond suveran.[7]

Raportat la această structură, controlul OMV este deținut de două entități statale — fondurile suverane ale statului austriac și, respectiv, ale emiratului Abu Dhabi. Având în vedere definiția conceptului de privatizare oferită de Oxford English Dictionary — respectiv acțiunea de a vinde o afacere sau o industrie astfel încât aceasta să nu mai fie deținută de guvern[8] — se ridică o întrebare fundamentală: se poate vorbi în cazul Petrom S.A. de o privatizare autentică sau de o trecere a acestei societăți din patrimoniul statului român în patrimoniul altor state, adică o denaționalizare?

3.3. Dimensiunea constituțională și concesionară

Așa cum a observat fostul prim-ministru Adrian Năstase, petrolul face parte din resursele naturale care aparțin statului conform art. 135–136 din Constituția României. Zăcămintele de petrol pot fi doar concesionate pe perioade determinate. Legea nr. 555/2004 prevede menținerea redevențelor petroliere neschimbate pentru o perioadă de 10 ani, în timp ce durata concesiunilor petroliere este reglementată de Legea petrolului nr. 238/2004, care instituie acorduri pe termen lung (de regulă 30 de ani, cu posibilitatea prelungirii).[9]

Prin urmare, din punct de vedere juridic, concesionarea resurselor petroliere nu transferă proprietatea asupra resursei, ci doar dreptul de exploatare pe o perioadă determinată, statul păstrând titularitatea

dreptului de proprietate publică asupra zăcămintelor. Totuși, estimările bazate pe raportul dintre rezervele dovedite și nivelul actual al producției indică faptul că rezervele de petrol ale României ar putea susține aproximativ 22–23 de ani de producție, în absența unor noi descoperiri semnificative. În aceste condiții apare o problemă fundamentală de politică publică: ce revine efectiv statului român după expirarea concesiunilor, dacă resursa fizică va fi între timp epuizată sau substanțial diminuată?

3.4. Antiteza americană: protecția interesului național prin serviciile de informații

În antiteză cu pasivitatea instituțională a statului român, Statele Unite ale Americii, prin NSA (Agenția Națională de Securitate), au colectat SIGINT (informații externe din interceptarea semnalelor) despre planurile comerciale ale firmei Airbus pentru a ajuta Boeing să vândă mai multe avioane.[10] Acest exemplu demonstrează că nimic nu poate prevala în fața interesului național al unui stat — interes care, din păcate, în viziunea statului român și a serviciilor de informații românești, rămâne doar o opțiune.

4. Dependența energetică europeană și poziția României

Dependența energetică reprezintă o preocupare majoră pentru Europa. În prezent, Uniunea Europeană se numără printre cei mai mari importatori de resurse

energetice la nivel global, o parte semnificativă a consumului de petrol și gaze naturale fiind acoperită prin importuri. Acestea reprezintă aproximativ 50% din consumul total de energie, iar estimările indică o posibilă creștere a acestui nivel până la aproximativ 70% în orizontul anului 2030. Principalele surse de aprovizionare sunt statele din zona Golfului, Rusia și Africa de Nord.[11]

Raționamentul instituțiilor de informații românești, conform căruia România îndeplinește prima condiție a securității energetice prin deținerea de resurse energetice importante care pot susține cicluri integrate în diverse ramuri industriale (cărbuni, uraniu, petrol, gaze naturale, potențial hidrologic), pare învechit, dacă nu chiar deconectat de realitate. Renunțarea la controlul resurselor României în favoarea altor state poate fi interpretată ca o pierdere a suveranității naționale, conform Constituției României.

5. Corupția ca factor de amplificare a vulnerabilității energetice

Criza energetică și conflictele existente în lume subliniază faptul că fenomenul corupției generează efecte economice, financiare, sociale și culturale inimaginabile. Din analiza indicatorilor relevanți, este evident că în România corupția este mult mai mult decât o simplă problemă nerezolvată. Coroborarea acestor indicatori cu poziția României în statisticile economiilor mondiale și cu nivelul datoriei publice interne și externe indică existența unor disfuncționalități structurale în

procesul de guvernare, care pot amplifica vulnerabilitățile economice și energetice. În anumite condiții, aceste evoluții pot genera riscuri de fragilitate instituțională și pot afecta stabilitatea funcționării statului, favorizând apariția unor fenomene precum criminalitatea organizată, terorism sau alte amenințări la adresa securității.

Faptul că această situație nu s-a materializat încă se datorează structurii conciliante a poporului român și avantajului geostrategic evident al României în arhitectura militară și economică internațională, în special în cadrul NATO și Uniunii Europene. Austeritatea combinată cu risipa resurselor publice prin corupție și/sau administrare deficitară constituie o cale sigură către sărăcie și reducerea competitivității economice și sociale a României.

6. Concluzii

Analiza efectuată conduce la mai multe concluzii principale, după cum urmează:

Prima concluzie este că piețele de date constituie una dintre marile provocări strategice ale viitorului, iar capacitatea de a furniza cantități mari de energie electrică în mod continuu devine o resursă strategică de prim ordin. Statele care nu pot garanta această capacitate vor fi excluse din economia inteligenței artificiale.

A doua concluzie este că Europa, în ansamblu, se află într-o poziție foarte incomodă în comparație cu China. Germania, prin decizia de a închide centralele nucleare și de a trece la surse

intermitente, și-a compromis capacitatea de a participa la piața globală a datelor, trăgând după sine întreaga Uniune Europeană. Statele Unite se confruntă cu scăderea rezervelor de producție la niveluri critice, în timp ce China acumulează un surplus de capacitate energetică de peste trei ori mai mare decât cererea globală estimată pentru centrele de date.

A treia concluzie este că privatizarea Petrom S.A. nu a reprezentat o privatizare în sensul propriu al termenului, ci un transfer de proprietate de la statul român către alte entități statale (fonduri suverane austriace și emirateze). Această tranzacție, realizată sub presiunea programelor PSAL ale Băncii Mondiale, a afectat suveranitatea energetică a României.

A patra concluzie este că evaluarea securității energetice a României de către instituțiile de informații, bazată pe existența unor resurse energetice diverse, este depășită de realitate în condițiile în care controlul efectiv asupra acestor resurse a fost cedat altor state.

A cincea concluzie este că corupția, combinată cu administrarea deficitară a resurselor publice, amplifică vulnerabilitățile energetice și generează premisele unei dependențe structurale cu implicații directe asupra securității naționale.

În aceste condiții, se impune o reevaluare strategică a politicii de securitate energetică a României, care să integreze dimensiunea piețelor de date, să clarifice regimul juridic al concesiunilor de resurse naturale și să consolideze controlul statului asupra activelor energetice strategice.

Note

- [1] Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020–2024, aprobată prin Hotărârea nr. 22 a Ședinței comune a Senatului și Camerei Deputaților din 30 iunie 2020, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 574 din 1 iulie 2020, p. 6 pct. 13.
- [2] Goldman Sachs Research, citat de stock3.com (2024), privind capacitatea de rezervă a piețelor regionale de energie electrică din SUA, 2024.
- [3] Ibidem.
- [4] Ibidem, secțiunea privind China.
- [5] Legea nr. 555 din 2 decembrie 2004 privind unele măsuri pentru privatizarea Societății Naționale a Petrolului „Petrom” — S.A. București, art. 1.
- [6] <https://www.omv.com/en/investor-relations/share/shareholder-structure>, accesat 07 octombrie 2023.
- [7] <https://www.mubadala.com>, accesat 07 octombrie 2023.
- [8] Oxford English Dictionary, definiția termenului „privatization”: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/privatization>, accesat 07 octombrie 2023.
- [9] A. Năstase, observații privind regimul juridic al concesiunilor petroliere, în contextul Legii nr. 555/2004 și al Legii petrolului nr. 238/2004.
- [10] J. Hughes-Wilson, Serviciile Secrete, Editura Meteor Publishing, 2017, p. 464.
- [11] <https://intelligence.sri.ro/romania-opportunitatilor-energetice/>, accesat 12 octombrie 2023.

Referințe

- Constituția României, art. 135–136, privind proprietatea publică și resursele naturale.
- Hughes-Wilson, J., Serviciile Secrete, Editura Meteor Publishing, București, 2017.
- Legea nr. 555/2004 privind unele măsuri pentru privatizarea Societății Naționale a Petrolului „Petrom” — S.A. București, publicată în Monitorul Oficial.
- Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020–2024, aprobată prin Hotărârea nr. 22/2020, Monitorul Oficial nr. 574/2020.
- Goldman Sachs / stock3.com, Analiză privind capacitatea de rezervă a piețelor de energie electrică din SUA, 2024.
- OMV AG, Shareholder Structure, <https://www.omv.com/en/investor-relations/share/shareholder-structure>.
- Mubadala Investment Company, <https://www.mubadala.com>.
- Oxford English Dictionary, definiția „privatization”, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/privatization>.
- SRI, România oportunităților energetice, <https://intelligence.sri.ro/romania-oportunitatilor-energetice/>.
- Raportul pentru activitatea desfășurată în anul 2011 al Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

STUDIU DE INTELIGENȚĂ STRATEGICĂ REFLEXIVĂ - DEZVOLTAREA TEHNOLOGIILOR CUANTICE ÎN REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ²⁹

A STRATEGIC REFLEXIVE INTELLIGENCE STUDY- THE DEVELOPMENT OF QUANTUM TECHNOLOGIES IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA³⁰

Nicolae PARCEVSCHII³¹

Rezumat: Acest studiu de inteligență reflexivă analizează tranziția istorică a calculului cuantic de la modelele teoretice la prototipurile fizice, concentrându-se pe strategia tehnologică a Republicii Populare Chineze. Pe fondul limitărilor fizice și energetice ale arhitecturii clasice von Neumann (colapsul Legii lui Moore și fenomenele de tunelare cuantică la nivel de nanometru), super computerele actuale devin ineficiente în rezolvarea problemelor de combinatorică complexă.

În această cursă globală pentru „avantajul cuantic”, China – prin Universitatea de Știință și Tehnologie (USTC) – s-a poziționat strategic ca lider în paradigma fotonicii cuantice, spre deosebire de abordările occidentale axate pe circuite supraconductoare sau ioni captați. Platforma fonică oferă avantaje structurale majore, precum imunitatea nativă la decoerența termică (permițând operarea la temperatura camerei) și viteza relativistă de propagare a informației.

Metodologia mixtă a cercetării evaluează performanțele seriei de prototipuri chinezești Jiuzhang (până la versiunea Jiuzhang-3), utilizând o triadă de validare academică: publicații primare (Science, PRL), rapoarte tehnice (3DNews) și benchmarking ale supercomputerelor clasice (Frontier, Fugaku). Indicatorii cheie analizați includ scalabilitatea hardware, fidelitatea stărilor optice și raportul de accelerare computațională.

Rezultatele demonstrează succesul echipei conduse de Pan Jianwei în stăpânirea algoritmului de eșantionare a bozonilor gausieni (GBS). Prin inovații precum sursele de stări comprimate de vid cu indistinguabilitate de peste 90%, interferometre tridimensionale cu pierderi optice minime și detectoare de înaltă eficiență (SNSPD), Jiuzhang-3 a reușit să manipuleze și să detecteze simultan peste 255 de fotoni. Această simulare analogică nativă rezolvă în microsecunde o problemă matematică din clasa de complexitate P-Hard (calculul Hafnianului), a cărei simulare pe cele mai avansate supercomputere clasice ar necesita un timp echivalent cu durata de viață a Universului, marcând o ruptură definitivă de paradigmă în geopolitica tehnologică mondială.

²⁹ Sursa de bază - <https://3dnews.ru/1141770/kitay-sozdal-fotonniy-kvantoviy-kompyuter-kotoriy-superkompyuteram-ne-dognat-dage-za-vremya-gizni-vselennoy>

³⁰ Primary source- <https://3dnews.ru/1141770/kitay-sozdal-fotonniy-kvantoviy-kompyuter-kotoriy-superkompyuteram-ne-dognat-dage-za-vremya-gizni-vselennoy>

³¹ Presedintele Centrului de Geografie Istorică Militară din Moldova, membru onorific al Societatilor de Geografie din India și România. Email: parcevschiinicolai@mail.ru, ORCID ID- 0009-0008-2239-0907

Cuvinte-cheie: calcul cuantic fonic, avantaj cuantic, Republica Populară Chineză, eşantionare de bozoni (Boson Sampling), Jiuzhang, supercalculatoare.

Abstract: This reflexive intelligence study analyzes the historical transition of quantum computing from theoretical models to physical prototypes, focusing on the technological strategy of the People's Republic of China. Amidst the physical and energetic limitations of the classical von Neumann architecture (the collapse of Moore's Law and quantum tunneling phenomena at the nanometer scale), current supercomputers are becoming inefficient at solving complex combinatorics problems.

In this global race for "quantum advantage," China—through the University of Science and Technology of China (USTC)—has strategically positioned itself as a leader in the quantum photonics paradigm, contrasting with Western approaches focused on superconducting circuits or trapped ions. The photonic platform offers major structural advantages, such as native immunity to thermal decoherence (allowing room-temperature operation) and the relativistic propagation speed of information.

The mixed methodology of this research evaluates the performance of the Chinese Jiuzhang prototype series (up to the Jiuzhang-3 version), utilizing an academic validation triad: primary publications (Science, PRL), technical reports (3DNews), and benchmarks of classical supercomputers (Frontier, Fugaku). The key indicators analyzed include hardware scalability, optical state fidelity, and the computational acceleration ratio.

The results demonstrate the success of the team led by Pan Jianwei in mastering the Gaussian Boson Sampling (GBS) algorithm. Through innovations such as squeezed vacuum state sources with indistinguishability exceeding 90%, three-dimensional interferometers with minimal optical losses, and high-efficiency superconducting nanowire single-photon detectors (SNSPDs), Jiuzhang-3 has managed to simultaneously manipulate and detect over 255 photons. This native analog simulation solves a mathematical problem of P-Hard complexity (the calculation of the Hafnian) in microseconds—a task whose simulation on the most advanced classical supercomputers would require a timeframe equivalent to the lifespan of the Universe, marking a definitive paradigm shift in global technological geopolitics.

Keywords: photonic quantum computing, quantum advantage, People's Republic of China, Boson Sampling, Jiuzhang, supercomputers.

1. INTRODUCERE

Contextul general: De la modele teoretice la realizări fizice

Secolul XXI marchează o tranziție profundă în știința computațională, definită

de migrarea calculului cuantic din sfera speculațiilor pur teoretice și a modelelor matematice abstracte către realitatea palpabilă a prototipurilor fizice. Fundamentat în a doua jumătate a secolului trecut prin lucrările de pionierat ale unor fizicieni precum Richard Feynman și Paul

Benioff, calculul cuantic promitea o rescriere completă a modului în care informația este procesată. Timp de decenii, această promisiune a rămas captivă în laboratoare, limitată de constrângerile severe ale decoerenței cuantice și de dificultatea extremă de a manipula entități subatomice.

Astăzi, însă, asistăm la o accelerare tehnologică fără precedent. Cursa globală pentru realizarea unui computer cuantic scalabil a transformat ipotezele academice în arhitecturi hardware complexe. Marile puteri tehnologice și economice ale lumii s-au angajat într-o competiție strânsă pentru atingerea și consolidarea „avantajului cuantic” (quantum supremacy) – acel punct critic în care un dispozitiv bazat pe legile mecanicii cuantice surclasează în mod incontestabil cel mai puternic supercomputer convențional existent. Această tranziție nu reprezintă doar o evoluție incrementală, ci o ruptură de paradigmă care reîmparte sferile de influență tehnologică la nivel mondial.

Definirea problemei: Limitele fizice și energetice ale calculului clasic

Nevoia acută de a dezvolta alternative la calculul convențional derivă direct din barierele fundamentale de care se lovește arhitectura von Neumann actuală. Legea lui Moore, care a dictat ritmul progresului electronic timp de jumătate de secol prin dublarea periodică a numărului de tranzistori pe un circuit integrat, a atins limite fizice insurmontabile. La scări de ordinul nanometrilor, efectele nedorite ale tunelării cuantice transformă tranzistorii din comutatori siguri în componente instabile,

generând scurgeri masive de curent și compromițând integritatea datelor.

Pe lângă barierele fizice de scalabilitate, super computerele clasice se confruntă cu o criză energetică majoră atunci când sunt puse în fața unor probleme de complexitate computațională înaltă, cum ar fi combinatorica intensivă, simulările moleculare sau criptanaliza. Pentru a procesa algoritmi ce implică un număr exponențial de variabile, infrastructurile clasice actuale necesită parcurgerea secvențială sau parțial paralelă a unui volum gigantic de operații. Acest lucru se traduce printr-un consum astronomic de energie electrică și cerințe de răcire care depășesc sustenabilitatea economică și ecologică.

În mod paradoxal, pentru anumite probleme complexe, un supercomputer clasic ar avea nevoie de un timp de rulare ce depășește durata actuală de viață a Universului. Prin urmare, limitarea nu mai este doar o chestiune de optimizare a codului sau de adăugare a unor noi nuclee de procesare, ci o barieră structurală a fizicii clasice.

Importanța temei: Strategia cuantică a Chinei și vectorul fonic

În acest peisaj de reconfigurare tehnologică, analiza strategiei Republicii Populare Chineze devine un imperativ de cercetare esențial. În ultimele două decenii, Beijingul a transformat tehnologia cuantică dintr-un domeniu de nișă într-o prioritate absolută de securitate națională și dezvoltare strategică, susținută de investiții masive de ordinul miliardelor de dolari. Spre deosebire de abordările occidentale,

concentrate masiv pe circuite supraconductoare (promovate de giganți precum Google sau IBM) sau pe ioni captați, China a alocat resurse formidabile către o nișă extrem de restrictivă din punct de vedere tehnic, dar cu un potențial revoluționar: fotonica cuantică.

Concentrarea Beijingului pe platformele fotonice – unde informația este purtată de particule de lumină (fotoni) și nu de electroni – oferă avantaje strategice majore. Fotonii prezintă o imunitate naturală remarcabilă la zgomotul termic și ambiental, permițând, teoretic, realizarea unor operații cuantice la temperatura camerei, fără a necesita criostate complexe care să coboare temperatura aproape de zero absolut (așa cum este cazul qubiților supraconductori). Înțelegerea modului în care China a reușit să obțină excelența în manipularea stărilor cuantice ale luminii este vitală pentru a evalua corect echilibrul de forțe în geopolitica tehnologică contemporană.

Scopul și obiectivele cercetării

Scopul central al prezentei cercetări constă în evaluarea critică a saltului tehnologic chinezesc în domeniul calculului fonic, luând ca punct de referință performanțele de rașunet stabilite de seria de prototipuri Jiuzhang (până la versiunea Jiuzhang-3). Lucrarea își propune să analizeze riguros saltul de performanță raportat în literatura de specialitate, unde aceste sisteme au rezolvat problema eșantionării de bozoni (Gaussian Boson Sampling) în fracțiuni de secundă, performanță inaccesibilă sistemelor clasice.

Pentru a atinge acest scop, obiectivele specifice ale studiului vizează:

① Decodificarea arhitecturii experimentale a calculatoarelor Jiuzhang și identificarea inovațiilor hardware care au permis controlul simultan al sutelor de fotoni.

② Analiza comparativă a eficienței computaționale și energetice dintre platforma fonică chineză și super computerele clasice de top.

③ Reflectarea asupra implicațiilor pe termen lung ale acestor progrese pentru viitorul tehnologiei informației, securității cibernetice și tranziției de la sisteme cuantice specializate (Noisy Intermediate-Scale Quantum) către calculul cuantic universal.

2. CADRUL TEORETIC ȘI REVIZUIREA LITERATURII

Pentru a înțelege semnificația realizărilor tehnologice ale Republicii Populare Chineze în domeniul informaticii cuantice, este indispensabilă analizarea fundamentelor fizice care diferențiază calculul cuantic fonic de celelalte paradigme hardware concurente. În timp ce informatica clasică se bazează universal pe bitul binare implementate prin tranzistori pe siliciu), informatica cuantică folosește qubitul (bitul cuantic), o entitate matematică ce poate exista în stări de superpoziție conform ecuației generale:

Totuși, modul în care acest qubit este implementat fizic reprezintă miza tehnologică actuală, existând trei mari școli de gândire: circuitele supraconductoare, ionii captați și sistemele fotonice.

Circuitele supraconductoare și ionii captați. Abordările materiei condensate

Platforma circuitelor supraconductoare, adoptată inițial pe scară largă de corporații occidentale precum IBM și Google, utilizează bucle microscopice de curent supraconductor (joncțiuni Josephson) pentru a crea nivele artificiale de energie care simulează un sistem cu două stări. Qubiții supraconductori au avantajul unor timpi rapizi de poartă logică și beneficiază de infrastructura existentă a industriei de semiconductori pentru fabricare.

Cu toate acestea, ei suferă de o vulnerabilitate critică: sensibilitatea extremă la zgomotul termic și electromagnetic ambiental. Pentru a preveni fenomenul de decoerență – adică pierderea fazei cuantice și colapsul stării de superpoziție în stări clasice –, circuitele supraconductoare trebuie operate în interiorul unor criostate de diluție masive, la temperaturi de ordinul milikelvinilor (o valoare mai rece decât spațiul cosmic profund. Această cerință impune constrângeri severe de scalabilitate, costuri energetice gigantice și dificultăți logistice majore în interconectarea mai herghelii de qubiți.

Pe de altă parte, tehnologia ionilor captați folosește atomi individuali încărcati electric (ioni), suspenși în vid prin intermediul unor câmpuri electromagnetice (capcane Paul) și manipulați cu ajutorul fasciculelor laser. Qubiții de tip ion captat oferă timpi de coerență excepționali și fidelități analitice foarte mari ale porțiilor logice, deoarece toți ionii dintr-o anumită specie chimică sunt perfect identici în natură. Totuși, scalarea acestor sisteme este

limitată de complexitatea geometrică a capcanelor de ioni și de viteza relativ redusă de execuție a operațiilor logice comparativ cu sistemele solide.

Specificul paradigmei fotonice: Qubitul purtat de lumină

Spre deosebire de abordările bazate pe materie descrise anterior, calculul cuantic fonic folosește ca purtător de informație cuantică fotonul – cuanta elementară a luminii. În loc să utilizeze nivelurile energetice ale unui electron legat de un nucleu atomi sau curentul dintr-o joncțiune Josephson, sistemele fotonice codifică informația în gradele de libertate intrinseci ale fotonilor individuali. Cele mai frecvente metode de codificare includ:

• Polarizarea: Codificarea stărilor $|0\rangle$ și $|1\rangle$ în polarizarea orizontală ($|H\rangle$) și verticală ($|V\rangle$) a unei electromagnetice.

• Calea spațială (Dual-rail encoding): Reprezentarea qubitului prin prezența unui foton pe unul din două trasee ghidate de undă posibile.

• Gradul de libertate temporal sau de frecvență: Utilizarea binurilor temporale (momente specifice de sosire a fotonului) sau a modurilor spectrice distincte.

• Această decuplare completă de structura materială fixă conferă fotonilor proprietăți unice, transformându-i într-o platformă radical diferită.

Avantajele structurale ale fotonilor: Coerență termică și viteză relativistă

Cel mai disruptiv avantaj al fotonilor în raport cu qubiții supraconductori este rezistența nativă la decoerența termică.

Deoarece fotonii nu interacționează aproape deloc unii cu alții în spațiul liber sau în medii dielectrice liniare și prezintă o secțiune eficientă de interacțiune minusculă cu mediul înconjurător la temperaturi standard, stările cuantice fotonice pot fi menținute și manipulate cu fidelitate înaltă la temperatura camerei. Aceasta elimină complet necesitatea infrastructurilor criogenice gigantice pentru nucleul de calcul propriu-zis. Deși detectoarele de fotoni individuali cele mai eficiente (bazate pe nano fire supraconductoare - SNSPD) necesită în continuare o răcire moderată la aproximativ 4 K , procesorul cuantic fonic (interferometrul) rămâne complet optic, pasiv și imun la variațiile termice ambientale.

Al doilea avantaj crucial este viteza de propagare. Fotonii se deplasează cu viteza luminii în mediul respectiv (c/n , unde n este indicele de refracție al ghidului de undă). Această proprietate îi face candidații ideali și unici pentru transmiterea informației cuantice la distanță, fiind pilonul central al internetului cuantic și al comunicațiilor criptografice securizate. Într-un sistem fonic, procesarea informației și comunicația sunt unificate nativ: nu este nevoie de traductoare complexe și ineficiente pentru a converti qubiții staționari (de materie) în qubiții zburători (lumină) pentru a-i trimite printr-o rețea.

Mai mult, arhitecturile fotonice permit tehnici avansate de multiplexare temporală și spațială, deschizând calea către calculul cuantic bazat pe măsurători (Measurement-Based Quantum Computing - MBQC) și stări de tip „cluster” (cluster states), unde

stările cuantic entanglementate masiv sunt generate secvențial, reducând complexitatea fizică a hardware-ului necesar.

Conceptul de „Avantaj Cuantic” (Quantum Supremacy). Geneză și rigurozitate matematică.

Termenul de „Supremație Cuantică” (Quantum Supremacy) a fost propus în anul 2012 de către fizicianul teoretician John Preskill de la California Institute of Technology (Caltech). Preskill a introdus această sintagmă pentru a descrie un moment istoric iminent în evoluția civilizației tehnologice: punctul în care un dispozitiv de calcul cuantic controlat experimental va putea executa o sarcină computațională pe care niciun supercomputer clasic existent nu o poate realiza într-un interval de timp rezonabil, indiferent de algoritmul clasic utilizat. În ultimii ani, comunitatea științifică a adoptat parțial și termenul mai neutru de „Avantaj Cuantic” (Quantum Advantage) pentru a evita conotațiile politice sau ideologice, păstrând însă neschimbat miezul conceptual și matematic.

Istoricul evoluției conceptului

În momentul formulării sale, avantajul cuantic era un concept strict teoretic. Dispozitivele din laboratoare operau cu mai puțin de 10 qubiți zbuciumați și zgomotoși. Schimbarea de paradigmă a avut loc în toamna anului 2019, când echipa de cercetare de la Google, condusă de John Martinis, a publicat în revista Nature un articol în care pretindea atingerea suprașmației cuantice folosind procesorul supraconductor Sycamore de 53 de qubiți activi. Dispozitivul a executat o sarcină de

eșantionare a circuitelor aleatorii (Random Circuit Sampling) în 200 de secunde, estimând că celui mai puternic supercomputer din lume la acea vreme (Summit de la IBM) i-ar fi fost necesari aproximativ 10.000 de ani pentru aceeași rulare.

Deși IBM a contestat imediat estimarea, demonstrând printr-o optimizare a stocării pe disc că supercomputerul Summit ar putea simula circuitul în 2,5 zile, experimentul Google a dovedit fezabilitatea practică a conceptului. La scurt timp, în 2020, cercetătorii din China de la Universitatea de Știință și Tehnologie (USTC), sub coordonarea academicianului Pan Jianwei, au extins această frontieră în mod spectaculos, mutând competiția în domeniul fotonicii prin lansarea prototipului Jiuzhang, stabilind un avantaj cuantic de o magnitudine mult mai mare și mult mai greu de contestat prin optimizări algoritmice clasice.

Criteriile matematice ale superiorității computaționale

Demonstrarea riguroasă a avantajului cuantic nu se bazează pe o simplă măsurare a secundelor pe un cronometru, ci este profund înrădăcinată în Teoria Complexității Computaționale. În informatică, problemele sunt clasificate în clase de complexitate în funcție de modul în care resursele necesare (timpul de calcul, memoria) scalează odată cu mărimea intrării datelor.

Calculatoarele clasice operează eficient în clasa P (Polynomial time), unde timpul de rezolvare crește ca o funcție polinomială. Problemele de combinatorică dură și

simulare cuantică directă aparțin unor clase mult mai dificile, cum ar fi NP-hard sau P-hard. Pentru aceste probleme, cei mai buni algoritmi clasici cunoscuți scalează exponențial.

Dificultatea de simulare clasică (Hardness Proof): Trebuie demonstrat matematic că sarcina respectivă aparține unei clase de complexitate înaltă (cum ar fi P), ceea ce garantează că niciun algoritm clasic general nu o poate rezolva în timp polinomial, cu excepția cazului în care s-ar produce o prăbușire fundamentală a ierarhiei claselor de complexitate (ceea ce comunitatea matematică consideră extrem de improbabil).

a) Scalabilitatea cuantică verificabilă: Dispozitivul cuantic trebuie să poată opera într-un spațiu de stări Hilbert de dimensiuni astronomice. Pentru un sistem cu N fotoni sau qubiți entanglați, dimensiunea spațiului de stări scalează ca combinații complexe, generând matrice care depășesc capacitatea totală de stocare RAM a tuturor computerelor de pe planetă. De exemplu, la $N=100$ de fotoni, dimensiunea spațiului este de ordinul 10^{43} , o cifră care exclude stocarea brută a vectorilor de stare.

b) Verificarea statistică (Fidelitatea transversală): Deoarece rezultatul unui experiment cuantic de scară largă este o distribuție de probabilitate de natură statistică, trebuie să existe metode matematice (cum ar fi Linear Cross-Entropy Benchmarking sau corelațiile de ordin superior) capabile să certifice că eșantioanele colectate din dispozitivul fizic provin într-adevăr din distribuția cuantică ideală și nu sunt produsul unui zgomot termic aleatoriu.

Problema eşantionării de bozoni (gaussian boson sampling - GBS)

În timp ce procesoarele supraconductoare precum cel al Google folosesc circuite logice programabile universale (dar zgomotoase), fizicianul teoretician Scott Aaronson (pe atunci la MIT) și studentul său Alex Arkhipov au propus în anul 2011 un model alternativ, non-universal, conceput special pentru a demonstra avantajul cuantic cu resurse tehnologice mult mai accesibile: Eșantionarea de Bozoni (Boson Sampling).

Fundamentul fizic și matematic al problemei.

Bozonii sunt o clasă de particule elementare (inclusiv fotonii) care, spre deosebire de fermioni (cum sunt electronii), nu se supun principiului de excluziune al lui Pauli. Acest lucru înseamnă că mai mulți bozoni pot ocupa exact aceeași stare cuantică în același timp. Atunci când fotoni identici (indistinguabili) sunt introduși în mod simultan într-o rețea liniară de divizoare de fascicul (beam splitters) și oglinzi (un interferometru optic complex), stările lor integrează cuantic. Ei suferă fenomene de interferență constructivă și distructivă de o complexitate extremă.

La ieșirea din acest interferometru, fotonii se redistribuie pe diferite canale (porturi de ieșire). Problema eşantionării de bozoni constă în extragerea unor oște (eșantioane) de date care indică configurațiile exacte în care fotonii părăsesc rețeaua.

Din punct de vedere matematic, probabilitatea ca o anumită configurație de fotoni să apară la ieșire nu este corelată cu

un determinant matriceal (cum se întâmplă în cazul fermionilor, ușor de calculat pe computere clasice), ci este direct proporțională cu Permanentul unei matrice cu numere complexe.

Lipsa alternanței de semne face imposibilă utilizarea algoritmilor de eliminare gaussiană sau a altor scurtături matematice aplicabile determinantilor. Calcularea permanentului unei matrice mari este o problemă clasificată în clasa de complexitate P-hard (mai dificilă chiar și decât problemele NP standard). Algoritmul clasic cel mai eficient (Algoritmul lui Ryser) necesită un număr de operații de ordinul $O(n^2 \cdot n)$. Când ordinul matricei depășește valoarea de $n = 50$, calculul unui singur permanent devine o sarcină herculeană pentru cele mai puternice supercomputere clasice.

Varianta avansată - Gaussian Boson Sampling (GBS)

Deși modelul original al lui Aaronson și Arkhipov folosea surse de fotoni unici (dificil de generat la rate mari și cu indistinguabilitate perfectă), cercetătorii au dezvoltat o extensie mult mai robustă din punct de vedere experimental numită Eșantionare de Bozoni Gaussiană (Gaussian Boson Sampling - GBS). Aceasta este arhitectura exactă pe care echipa chineză a implementat-o în seria Jiuzhang.

În loc să utilizeze fotoni unici ca intrări, GBS folosește ca stări de intrare stări comprimate de vid (squeezed vacuum states), generate prin procese optice neliniare (cum ar fi conversia parametrică descendentă spontană - SPDC). Aceste stări conțin corelații cuantice native de tip

entanglement și pot fi produse cu rate de eficiență semnificativ superioare. În modelul GBS, probabilitatea de a detecta o anumită configurație de fotoni la ieșire nu mai este dictată direct de permanentul matricei, ci de o altă funcție matematică strâns înrudită numită Hafnian.

Hafnianul calculează numărul de potriviri perfecte într-un graf ponderat și scalează exponențial la fel de agresiv ca și permanentul în raport cu dimensiunea matricei și numărul de fotoni detectați. Prin urmare, dificultatea de simulare clasică rămâne neschimbată, conservând fundamentul teoretic al avantajului cuantic.

De ce este GBS etalonul ideal pentru fonică?

Eșantionarea de bozoni gaussiană reprezintă etalonul de aur pentru demonstrarea avantajului cuantic dintr-un motiv de eleganță structural - este o simulare analogică nativă.

Un calculator cuantic fonic nu trebuie să ruleze un algoritm software codificat linie cu linie pentru a calcula Hafnianul; el pur și simplu „lasă natura să își urmeze cursul”. Fotonii se propagă fizic prin interferometru, interacționează conform ecuațiilor mecanicii cuantice, iar detectoarele înregistrează rezultatele instantaneu.

În acest mod, dispozitivul fonic acționează ca un simulator analogic dedicat, capabil să rezolve o problemă matematică extrem de abstractă și complexă în microsecunde, pur și simplu prin maparea perfectă a problemei pe legile intrinseci ale fizicii optice liniare. Pentru un supercomputer clasic, efortul de a mima

această propagare și de a calcula zecile de mii de Hafnieni asociați fiecărui pas de eșantionare devine rapid asfixiant din punct de vedere computațional, marcând granița fizică nuanțată unde calculul clasic abdică în fața erei cuantice.

Sinteza comparativă a caracteristicilor platformelor cuantice

Pentru o claritate analitică deplină a peisajului descris în literatura de specialitate revizuită, tabelul de mai jos sintetizează diferențele fundamentale dintre principalele arhitecturi de calcul cuantic discutate în acest cadru teoretic.

Caracteristică fizică / computațională	
Platforma fotonizată (ex: Jiuzhang)	Fotoni individuali (stări ale luminii)
Platforma supraconductoare (ex: sycamore)	Circuite microelectronice (joncțiuni Josephson)
Platforma ionilor captați (ex: IonQ)	Atomi ionizați suspenși în vid
	Cerințe criogenice pentru procesor (manipulare la temperatura camerei)
	Nu necesită (Extrem de severe aproape de zero absolut)
	Nu necesită pentru capcană (dar necesită izolare ultra-vid)
	Timp de coerență relativ mare în medii pasive (imunitate termică)
	Foarte mare în medii pasive (imunitate termică)
	Redus (sensibilitate mare la zgomot electromagnetic)
	Extrem de mare (stabilitate atomică naturală)
	Viteza porților / propagării luminii în mediu (procesare ultrarapidă)
	Foarte rapidă (nanosecunde)
	Relativ redusă (milisecunde spre microsecunde)

Model de calcul predominant
 Eșantionare de bozoni (GBS) / MBQC
 pe stări cluster Circuit cuantic
 universal pe bază de porți logice Circuit
 cuantic universal bazat pe interacțiuni laser

Funcția matematică de control
 Hafnian / permanent (clasa #p-hard)
 Probabilități de circuite aleatorii (rcs)
 Algoritm cuantic de porți standard
 Această cartografiere teoretică
 demonstrează că decizia strategică a
 Republicii Populare Chineze de a investi
 masiv în dezvoltarea și perfecționarea
 sistemelor bazate pe eșantionarea de bozoni
 gaussiană nu a fost una întâmplătoare, ci s-a
 bazat pe exploatarea matematică optimă a
 proprietăților native ale luminii, ocolind
 blocajele tehnologice majore legate de
 criogenia extremă asociată altor tipuri de
 hardware.

3. METODOLOGIE

3.1 Designul cercetării. Abordarea epistemică și structura mixtă

Prezenta cercetare este structurată pe baza unui design de cercetare mixt, integrând metode calitative și cantitative sub forma unui studiu de caz reflexiv și critic. Obiectul central al analizei este reprezentat de seria de platforme de calcul cuantic fonic Jiuzhang, dezvoltate de echipa de cercetători de la Universitatea de Știință și Tehnologie din China (USTC). Alegerea acestei metodologii este dictată de natura multidimensională a temei: pe de o parte, este necesară o evaluare matematică și fizică riguroasă a parametrilor tehnici

(abordarea cantitativă), iar pe de altă parte, se impune o contextualizare a acestor descoperiri în peisajul geopolitic, economic și al istoriei informaticii (abordarea calitativă și reflexivă).

Componenta cantitativă a designului se concentrează pe colectarea, modelarea și compararea datelor numerice privind performanțele computaționale. Acest lucru implică analiza corelațiilor matematice dintre dimensiunea matricei de eșantionare, numărul de moduri optice și timpii de rulare transpuși în unități logaritmice. Reflexivitatea, ca instrument calitativ, intervine în momentul interpretării acestor date. Ea permite cercetătorului să nu privească cifrele izolat, ci să chestioneze în mod critic termenul de „supremație cuantică”, evaluând măsura în care un simulator analogic dedicat, precum cel chinezesc, poate reconfigura arhitectura generală a tehnologiei informației sau dacă realizarea rămâne o demonstrație izolată de excelență teoretică.

3.2 Sursele de date și triada validării academice

Pentru a asigura un grad înalt de validitate și fidelitate a concluziilor, metodologia se bazează pe o strategie de triangulare a surselor de date. Acest proces presupune intersectarea a trei paliere distincte de informație: literatura științifică primară, rapoartele tehnice din media specializată și datele de audit computațional oferite de centrele de super calcul clasic.

1. Publicațiile științifice de referință (Pilonul Primar): Nucleul dur al

datelor tehnice provine din articolele peer-reviewed publicate în reviste de prestigiu internațional, precum *Science* și *Physical Review Letters*, semnate de echipa academicianului Pan Jianwei și a profesorului Chao-Yang Lu. Documentele analizate includ lucrările de lansare pentru Jiuzhang 1.0 (2020), Jiuzhang 2.0 (2021) și, în special, documentația tehnică extinsă aferentă prototipului Jiuzhang-3 (2023/2024). Din aceste surse au fost extrași parametrii exacti ai matricilor de transformare liniară și ecuațiile de distribuție a stărilor strânse de vid.

2. Rapoartele tehnice și media specializată (Pilonul de Contextualizare): Analiza integrează rapoarte detaliate din publicații tehnologice de prestigiu academic și jurnalistic, precum analiza extinsă de pe platforma 3DNews. Aceste surse sunt esențiale pentru transpunerea jargonului matematic abstract în metafore și indicatori inteligibili pentru comunitatea științifică extinsă—cum ar fi faimoasa corelație dintre microsecunde de rulare cuantică și „durata de viață a Universului” necesară unui supercomputer clasic.

3. Datele de benchmark ale supercomputerelor clasice (Pilonul Comparativ): Pentru validarea avantajului cuantic, au fost utilizate specificațiile publice și algoritmii de simulare rulați pe cele mai puternice arhitecturi exaflopice convenționale, inclusiv supercomputerul Frontier (Oak Ridge National Laboratory, SUA) și Fugaku (RIKEN Center for Computational Science, Japonia).

3.3 Indicatorii fundamentali de analiză

Evaluarea excelenței chineze în calculul fonic se realizează prin monitorizarea și interpretarea a trei indicatori tehnici și operaționali cheie, care oferă o imagine de ansamblu asupra maturității tehnologice a sistemului.

3.3.1 Numărul de fotoni detectați (Scalabilitatea hardware)

Acest indicator cantitativ măsoară capacitatea sistemului de a genera, manipula și detecta simultan stări fonice coerente. În cadrul eșantionării de bozoni gausieni (GBS), scalabilitatea nu se evaluează doar prin numărul brut de qubiți fizici, ci prin corelația dintre numărul de fotoni detectați (N) și numărul de moduri spațiale sau canale de ieșire ale interferometrului (M). Analiza urmărește evoluția acestui indicator de la pragul inițial de 76 de fotoni până la capacitatea masivă de 255 de fotoni atinsă de Jiuzhang-3. Semnificația metodologică a acestui indicator rezidă în faptul că dimensiunea spațiului Hilbert asociat crește combinatoric în raport cu acești parametri, generând matrice care depășesc capacitatea totală de stocare RAM a tuturor computerelor de pe planetă.

3.3.2 Rata de eroare și fidelitatea stărilor cuantice

Manipularea luminii la nivel de fotoni individuali este extrem de susceptibilă la pierderi optice (atenuare) și la erori de fază în interiorul interferometrului. Acest indicator analizează fidelitatea stării de

intrare, adică gradul de indistinguabilitate al fotonilor generați de sursele de stări comprimate. Dacă fotonii nu sunt perfect identici în frecvență, formă a pachetului de unde și polarizare, efectul de interferență cuantică se anulează, iar sistemul se comportă ca un simulator clasic. De asemenea, sunt evaluate pierderile pe traseu (rata de transmisie optică) și eficiența detectoarelor cu nano fire supraconductoare (SNSPD), capabile să înregistreze prezența fiecărui foton fără a genera zgomot de întuneric.

3.3.3 Viteza de calcul comparativă și latența computațională

Cel mai spectaculos indicator metodologic este raportul de accelerare (speedup ratio), definit ca diferența dintre latența fizică a sistemului cuantic și timpul estimat pentru executarea aceleiași sarcini de eșantionare pe un supercomputer clasic. Latența fonică reprezintă timpul fizic real care trece din momentul în care laserul pompează sursele optice până când detectoarele înregistrează configurația finală de ieșire, indicator care în cazul platformelor Jiuzhang se măsoară în microsecunde sau milisecunde. Timpul de rulare clasic echivalent este determinat prin extrapolare matematică de precizie, măsurându-se timpul necesar supercomputerelor Frontier sau Fugaku pentru a calcula Hafnianul unor matrice mai mici, curba de complexitate exponențială obținută fiind proiectată pentru dimensiunea totală a experimentului chinezesc. Metodologia analizează critic validitatea acestor extrapolări, evaluând

dacă comparația cu „durata de viață a Universului” este un indicator științific valid sau o strategie de marketing academic folosită pentru a sublinia declinul epocii von Neumann.

4. REZULTATE ȘI ANALIZĂ. EXCELENȚA CHINEZĂ ÎN CALCULUL FOTONIC

4.1 Studiu de caz (prototipurile Jiuzhang). Analiza specificațiilor tehnice

Succesul echipei de cercetători de la Universitatea de Știință și Tehnologie din China (USTC) nu este un simplu accident de laborator, ci rezultatul unei strategii sistematice de optimizare a arhitecturilor optice liniare. Pentru a înțelege cum a fost posibilă manipularea a sute de fotoni simultan, trebuie analizată evoluția tehnologică de la primul prototip Jiuzhang până la versiunea avansată Jiuzhang-3. Principala barieră în calculul fonic de mare scală a fost întotdeauna pierderea de fotoni. Într-un interferometru convențional, probabilitatea ca un foton să fie absorbit sau împrăștiat crește exponențial cu fiecare divizor de fascicul parcurs, ducând rapid la degradarea semnalului cuantic.

Echipa de la USTC a depășit acest obstacol prin reproiectarea radicală a componentelor cheie. În loc să folosească surse tradiționale de fotoni unici, care au rate de emisie scăzute, cercetătorii chinezi au dezvoltat surse de stări comprimate de vid (squeezed vacuum states) de înaltă intensitate, folosind cristale neliniare

pompate cu lasere de precizie ultra fast. Aceste surse au atins o rată de indistinguabilitate și o eficiență de colectare de peste 90%. Interferometrul optic central, o rețea tridimensională complexă de oglinzi și divizoare de fascicul, a fost fabricat cu tehnologii de depunere în vid capabile să reducă pierderile optice la un nivel aproape nul. Jiuzhang-3 integrează tehnologii de control activ al fazei capabile să corecteze în timp real fluctuațiile termice și vibrațiile mecanice din laboratoare, menținând coerența cuantică pe parcursul celor 144 sau mai multe moduri spațiale. În final, captarea semnalului se realizează prin matrice de detectoare cu nano fire supraconductoare, care înregistrează fotonii cu o eficiență de detecție situată aproape de pragul ideal de 100%.

4.2 Analiza comparativă a puterii de calcul. Mitul și realitatea timpului cosmic

Rezultatele publicate reflectă un salt computațional colosal. Cifrele cheie arată că, în timp ce prototipurile anterioare operau cu 76 sau 113 fotoni detectați, versiunile recente stăpânesc configurarea a peste 255 de fotoni, extinzând spațiul stărilor Hilbert la dimensiuni ce depășesc numărul de atomi din Universul observabil. Atunci când rulează algoritmul de eșantionare de bozoni gausieni, sistemul chinezesc obține rezultate palpabile într-un interval cuprins între câteva microsecunde și câteva minute, în funcție de complexitatea setului de date solicitat.

Această realitate experimentală oferă fundamentul pentru afirmația intens mediatizată, preluată și de platforme tehnice precum 3DNews: o sarcină rezolvată instantaneu de Jiuzhang ar necesita miliarde de ani de rulare pe un supercomputer tradițional, depășind chiar timpul de viață al Universului. O analiză reflexivă asupra acestei comparații arată că ea este corectă din punct de vedere matematic, dar necesită o nuanțare academică. Super computerele clasice, precum Frontier sau Fugaku, sunt arhitecturi universale programabile (mașini Turing), concepute să rezolve orice tip de algoritm prin pași logici secvențiali sau paraleli. Când sunt forțate să simuleze eșantionarea de bozoni, ele trebuie să calculeze funcția matriceală numită Hafnian. Deoarece complexitatea acestei funcții crește exponențial cu numărul de fotoni, resursele de memorie și timp ale supercomputerului sunt asfixiate rapid. Jiuzhang nu efectuează calcule matematice în sensul clasic; el este un simulator analogic dedicat. Dispozitivul lasă fotonii să interfereze fizic, iar rezultatul se citește direct din natură. Prin urmare, comparația cu timpul cosmic este validă pentru a ilustra impasul arhitecturii von Neumann, dar nu înseamnă că Jiuzhang poate înlocui un supercomputer în sarcini generale cum ar fi prognoza meteo sau criptografia clasică.

4.3 Ecuația eficienței energetice

Dincolo de viteza brută de procesare, un rezultat fundamental evidențiat de cercetarea platformelor fotonice chinezești este eficiența energetică structurală. Super

computerele exaflopice convenționale sunt monștri energetici. Un sistem precum Frontier consumă aproximativ 21 până la 30 de megawați de energie electrică în regim de funcționare intensă, la care se adaugă consumul masiv al sistemelor de răcire cu apă. Dacă un astfel de supercomputer ar fi lăsat să ruleze chiar și numai câteva zeci de ani (fără a mai vorbi de milioane de ani) pentru a egala o singură rulare a lui Jiuzhang, costurile energetice și amprenta de carbon ar fi catastrofale pentru resursele planetei.

În opoziție directă, calculatorul cuantic fonic Jiuzhang prezintă un consum de energie neglijabil în raport cu volumul de calcul generat. Componenta centrală de procesare—interferometrul optic tridimensional—este un sistem pasiv format din lentile, oglinzi și ghiduri de undă, ceea ce înseamnă că propagarea luminii prin circuite nu consumă curent electric și nu generează căldură prin efect Joule. Consumul electric total al platformei chineze este dictat exclusiv de componentele periferice: laserul de pompaj, sistemele electronice de monitorizare a fazei și criostatele la scară redusă folosite pentru a menține detectoarele cu nano fire la temperatura de funcționare. Acest profil ecologic transformă excelența chineză într-un reper nu doar pentru viteza de procesare, ci și pentru sustenabilitatea viitoare a tehnologiilor computaționale de înaltă performanță.

5. DISCUȚII ȘI ANALIZĂ REFLEXIVĂ

5.1 Specificitatea abordării chineze. Strategia diversificării și vectorul fonic

Analiza parcursului tehnologic al Republicii Populare Chineze în domeniul cuantic relevă o planificare strategică profund diferită de abordările corporative din Occident. În timp ce giganții americani precum Google, IBM sau Rigetti s-au concentrat inițial aproape exclusiv pe arhitectura qubitului supraconductor, Beijingul a implementat o strategie duală de diversificare agresivă. China nu a abandonat circuitele supraconductoare dezvoltând în paralel platforme remarcabile precum Zuchongzhi—dar a alocat resurse masive, fără echivalent global, către fotonica cuantică.

Această decizie strategică reflectă o înțelegere profundă a barierelor fizice. Abordarea fonică a permis Chinei să ocolească blocajele tehnologice majore legate de dependența critică de criogenia extremă și de sistemele complexe de diluție necesare qubiților supraconductori. Prin stăpânirea manipulării stărilor cuantice ale luminii la temperatura camerei, cercetătorii chinezi au dezvoltat o infrastructură hardware imună la interferențele termice care macină performanțele computerelor occidentale. Mai mult, alegerea fonicii reprezintă o viziune pe termen lung axată pe convergența tehnologică: sistemele optice sunt singurele capabile să integreze nativ procesarea de calcul cu transmisiile de date la distanță. Prin urmare, excelența chineză în calculul fonic nu este doar o opțiune științifică alternativă, ci o mișcare de șah

geopolitic merită să asigure controlul asupra fundamentelor viitorului internet cuantic, unde calculatoarele și rețelele de comunicații vor folosi același limbaj: fotonul.

5.2 Analiza reflexivă asupra utilității practice. Demonstrație abstractă sau fundament universal?

O privire critică asupra seriei Jiuzhang ne obligă să abordăm o întrebare fundamentală din filosofia informaticii contemporane: în ce măsură un calculator cuantic specializat (Noisy Intermediate-Scale Quantum - NISQ), dedicat exclusiv eșantionării de bozoni gaussiani, are o utilitate practică reală, sau reprezintă doar o demonstrație de forță matematică sterilă? La o primă evaluare, scepticii pot argumenta că Jiuzhang nu este un calculator în sensul clasic, deoarece nu poate rula algoritmul lui Shor pentru spargerea codurilor criptografice și nici nu poate modela molecule complexe pentru industria farmaceutică. Sarcina sa este una abstractă și auto referențială.

Cu toate acestea, o analiză reflexivă profundă arată că eșantionarea de bozoni gaussiană nu este izolată de aplicațiile industriale. Comunitatea științifică a început deja să mapeze problema GBS pe o serie de aplicații practice concrete din afara fizicii teoretice. Printre acestea se numără chimia cuantică, unde structura de interferență a fotonilor poate simula spectrele vibronice moleculare, facilitând înțelegerea reacțiilor chimice complexe. De asemenea, GBS este utilizată în teoria grafurilor, având aplicații directe în optimizarea rețelelor logistice,

analiza structurilor de date masive și chiar în algoritmi de învățare automată (Machine Learning) bazați pe kerneluri cuantice. Dincolo de aceste aplicații imediate, valoarea reală a proiectului Jiuzhang rezidă în dezvoltarea tehnologiei suport. Abilitatea de a controla sute de fotoni cu o precizie nanometrică, de a reduce pierderile la zero și de a dezvolta detectoare perfecte reprezintă pilonii tehnologici indispensabili pe care se va construi, în deceniile următoare, calculatorul cuantic universal bazat pe erori corectate prin stări cluster.

5.3 Implicații geopolitice, geoeconomice, geomilitare și strategice în noile cicluri tehnologice

Performanțele cuantice ale Chinei reconfigurează fundamental balanța puterii la nivel global, proiectând competiția cu Statele Unite într-o paradigmă complet nouă. Din perspectivă geopolitică și geo militară, deținerea avantajului cuantic, fie el și pe o platformă specializată, trimite un semnal de descurajare strategică masivă.

Tehnologiile fotonice dezvoltate pentru seria de calculatoare Jiuzhang nu sunt izolate într-un vid academic; ele sunt direct transferabile în aplicații militare de securitate națională de o importanță critică.

În domeniul militar. Printre acestea se numără sistemele avansate de radar cuantic, capabile să utilizeze fotoni entanglați pentru a străpunge tehnologiile de camuflaj ale avioanelor invizibile (stealth) occidentale, anulând astfel un avantaj tactic pe care Statele Unite l-au deținut timp de decenii.

De asemenea, stăpânirea senzorilor fotonici de înaltă precizie deschide calea către dezvoltarea unor sisteme de navigație autonomă și senzori subacvatici capabili să detecteze submarine nucleare prin maparea anomaliilor gravitaționale sau magnetice minuscule, transformând oceanele planetei în spații complet transparente. Mai mult, realizările hardware din laboratoarele USTC consolidează infrastructura de criptografie cuantică spațială prin satelit. Rețeaua inaugurată de faimosul satelit Micius demonstrează că China poate securiza nodurile de comunicații guvernamentale și militare printr-o distribuție cuantică a cheilor (QKD), creând canale de transmisie absolut sigure, care nu pot fi interceptate sau decodificate de nicio agenție de spionaj străină.

Atingerea avantajului cuantic fonic prin platforme de tip Jiuzhang nu înseamnă doar că Beijingul deține un procesor mai rapid, ci marchează nașterea unei asimetrii strategice absolute. Fotonica cuantică, definită prin manipularea particulelor de lumină cu precizie subatomică, are o aplicabilitate militară directă și devastatoare. Spre deosebire de tehnologia cuantică supraconductoare utilizată de Statele Unite, care necesită infrastructuri criogenice uriașe și este extrem de fragilă la perturbări, fotonii pot fi lansați direct în atmosferă, în spațiul cosmic sau prin rețele de fibră optică tactică. Această excelență tehnologică aduce Chinei avantaje militare fundamentale care pot neutraliza doctrinele de război occidentale.

Un prim impact major se înregistrează în neutralizarea completă a tehnologiei de

camuflaj aerian prin intermediul radarului cuantic fonic. Tehnologia avioanelor invizibile americane, de la modelele consacrate F-22 Raptor și F-35 Lightning II până la noul bombardier strategic B-21 Raider, se bazează strict pe devierea sau absorbția undelor radar convenționale. Fotonica schimbă complet regulile jocului deoarece hardware-ul optic testat pe mașinile Jiuzhang permite generarea de stări fotonice entanglate sau comprimate care stau la baza radarului cuantic. Acest dispozitiv emite perechi de fotoni cuantic conectați, trimițând o parte în atmosferă și păstrând cealaltă parte în receptorul de la bază. Atunci când fotonul lansat lovește fuzelajul unui avion invizibil, corelația cuantică cu fotonul pereche de la bază se modifică instantaneu. Radarul cuantic chinezesc poate astfel detecta orice aparat de zbor considerat invizibil, indiferent de geometria sa sau de vopseaua absorbantă de unde electromagnetice, transformând flote de avioane de sute de miliarde de dolari în ținte sigure.

În mod similar, această tehnologie asigură comunicații de comandă absolut inviolabile prin utilizarea criptografiei cuantice. În cazul unui conflict de mare intensitate, cum ar fi o confruntare în strâmtoarea Taiwan, interceptarea sau perturbarea ordinelor transmise de Statul Major reprezintă prima linie de atac cibernetic. China aplică inovațiile optice de pe platformele Jiuzhang pentru a extinde rețelele de Distribuție Cuantică a Cheilor pe sateliții de pe orbită și pe stațiile terestre sau maritime. Dacă un submarin nuclear sau un centru de comandă chinezesc transmite

ordine printr-un astfel de canal fonic, comunicația nu poate fi decodificată sau spartă de nicio agenție de spionaj externă. Legile fundamentale ale fizicii cuantice stipulează că orice tentativă inamică de a intercepta sau de a copia fluxul de fotoni distruge instantaneu starea delicată a acestora, alertând automat operatorii și anulând cheia de criptare compromise, ceea ce garantează o rețea militară cu risc zero de scurgere a informațiilor.

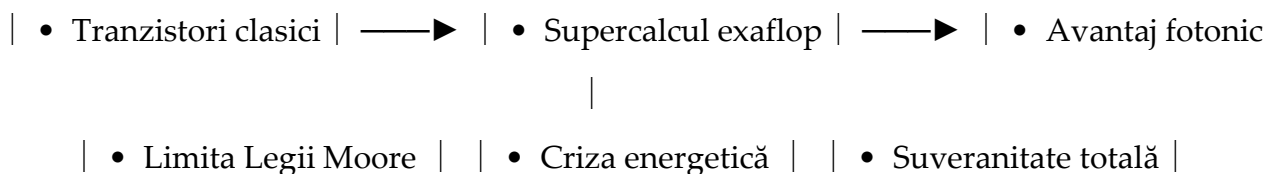
Pe lângă comunicații, fotonica avansată permite navigația de precizie fără ajutorul sistemului GPS în teatrele de război, prin implementarea așa-numitei busole cuantice. În primele momente ale unui conflict modern, rețelele de sateliți GPS sau sistemele echivalente vor fi bruiate masiv sau distruse fizic de arme antisatelit, lăsând rachetele ghidate, submarinele și trupele terestre complet oarbe în teren. Tehnologia Jiuzhang intervine aici prin precizia extremă cu care aliniaza fasciculele laser și măsoară interferențele luminii, elemente care au permis construirea de accelerometre și

giroscoape cuantice, cunoscute și ca gravimetre de înaltă definiție. Submarinele din adâncuri și rachetele hipersonice chinezești pot folosi această busolă cuantică pentru a măsura variațiile gravitaționale locale ale scoarței terestre cu o fidelitate atât de mare încât își pot calcula poziția geografică exactă fără a recepționa vreun semnal extern din spațiu. În acest fel, submarinele nucleare pot naviga luni de zile în imersie totală, rămânând indetectabile, fără a fi obligate să iasă la suprafață pentru a-și recalibra sistemele de coordonate.

În cele din urmă, arhitectura fonică asigură un avantaj decisiv în spargerea codurilor logistice și optimizarea scenariilor de luptă pe scară largă. Deși platformele de tip Jiuzhang nu sunt calculatoare cuantice universale capabile să ruleze algoritmi de decriptare generală, ele funcționează ca instrumente ultrarapide în rezolvarea problemelor de optimizare combinatorică prin eșantionarea de bozoni.

CICLUL 5, CICLUL 6, CICLUL 7

(Siliciu & Internet) (AI & Automatizare) (Era cuantică nativă)

Războiul modern reprezintă o problemă logistică de dimensiuni gigantice

care implică gestionarea simultană a mii de drone autonome organizate în roiuri inteligente, redirecționarea rapidă a convoaielor de aprovizionare sub bombardament inamic și calcularea traiectoriilor optime de atac pentru sute de rachete sincronizate care trebuie să satureze apărările antiaeriene ale unui portavion inamic. Algoritmii rulați pe arhitectura fonică chineză pot procesa aceste scenarii tactice complexe în doar câteva secunde, oferind comandanților strategii de atac și mișcări logistice perfect optimizate în timp real, în timp ce super computerele clasice ale inamicului ar avea nevoie de zile întregi de calcule pentru a evalua aceleași variabile de luptă.

Pentru a înțelege impactul macroeconomic pe termen lung, această transformare profundă trebuie analizată prin prisma teoriei undelor lungi a inovării, dezvoltată de economistul Nikolai Kondratiev. Civilizația actuală se află la o intersecție istorică tensionată, situată între declinul Ciclului 5 Kondratiev (bazat pe tehnologia tradițională a informației, circuitele pe siliciu, calculul von Neumann și internetul clasic) și ascensiunea Ciclului 6, dominat în prezent de rețelele de inteligență artificială, automatizarea la scară industrială și biotehnologiile avansate.

Însă adevărata miză strategică a excelenței chineze depășește granițele prezentului; ea reprezintă pregătirea sistematică a terenului pentru Ciclul 7 Kondratiev. Acest viitor ciclu economic și industrial va fi definit de o tranziție completă la tehnologiile cuantice native, unde capacitatea de producție, logistica și

inovația materială nu vor mai depinde de aproximările algoritmilor clasici, ci de controlul direct al stărilor cuantice moleculare și atomice.

În această tranziție inevitabilă, conceptul tradițional de suveranitate națională—bazat în mod istoric pe granițe geografice, forță militară convențională și rezerve valutare—este înlocuit de cel de suveranitate tehnologică cuantică. Statul care va domina hardware-ul cuantic va deține, în mod implicit, cheile de boltă ale întregii economii globale.

Această dominație se va traduce prin capacitatea exclusivă de a optimiza lanțurile de aprovizionare globale la viteze și niveluri de eficiență absolut inaccesibile competitorilor clasici, redesenând fluxurile comerciale mondiale în timp real.

Din punct de vedere geoeconomic, controlul asupra platformelor fonice avansate va permite simularea instantanee a unor noi materiale supraconductoare la temperatura camerei sau a unor catalizatori chimici revoluționari, oferind industriilor naționale un monopol tehnologic absolut. Pe planul securității cibernetice, suveranitatea cuantică oferă asimetria totală: capacitatea de a bloca orice tentativă de atac cibernetic asupra propriilor rețele, având în același timp potențialul hardware de a sparge protocoalele de criptografie asimetrică (cum ar fi RSA) folosite de restul lumii pentru protecția sistemelor bancare, energetice și guvernamentale.

Prin consolidarea și extinderea continuă a platformei fonice Jiuzhang, Republica Populară Chineză își asigură un avans infrastructural strategic de lungă

durată. Acest succes de proporții cosmice ilustrat prin rezolvarea unor ecuații matematice în microsecunde, o sarcină care pe un supercomputer convențional ar bloca resursele energetice pentru o perioadă egală cu durata de viață a Universului demonstrează o schimbare istorică de roluri.

Concluzie reflexivă: Pentru China, investiția în fotonica cuantică nu a fost un exercițiu de mândrie academică. A fost scurtătura perfectă pentru a anula supremația tehnologică militară convențională a Statelor Unite. În timp ce Occidentul s-a concentrat pe digitalizarea armatei clasice, Beijingul a creat infrastructura pentru războiul cuantic, unde regulile fizicii tradiționale (radar, bruijaj, camuflaj) nu mai sunt valabile.

China dovedește în mod incontestabil că nu mai este un simplu consumator de tehnologie vestică sau un imitator al inovațiilor dezvoltate în Silicon Valley, ci a devenit arhitectul principal și liderul autoritar al următoarei epoci computaționale a omenirii.

6. CONCLUZII

6.1 Sinteza constatărilor. Un punct de cotitură în fizica experimentală

Investigația întreprinsă în cadrul acestei lucrări reconfirmă în mod neechivoc faptul că realizările tehnologice ale Republicii Populare Chineze, materializate prin seria de prototipuri de calcul cuantic fonic Jiuzhang, reprezintă un punct de cotitură istoric în fizica experimentală și în informatica modernă. Dincolo de

spectacolul mediatic al cifrelor, saltul de la gestionarea a 76 de fotoni la controlul simultan al peste 255 de fotoni în cadrul platformei Jiuzhang-3 demonstrează o stăpânire fără precedent a fenomenelor cuantice la scară intermediară. Cercetarea a evidențiat că excelența chineză nu se datorează unei simple optimizări de software, ci unei restructurări fundamentale a hardware-ului optic. Prin dezvoltarea unor surse de stări comprimate de vid cu un grad de indistinguibilitate aproape absolut, prin eliminarea aproape totală a pierderilor fizice din interiorul interferometrelor tridimensionale reconfigurabile și prin utilizarea unei matrice de detectoare cu nano fire supraconductoare de înaltă eficiență, echipa de la Universitatea de Știință și Tehnologie din China a transformat o problemă teoretică abstractă într-o certitudine experimentală stabilă. Această realizare validează definitiv modelul eșantionării de bozoni gausieni ca fiind cea mai eficientă și curată cale de demonstrare a avantajului cuantic pe o platformă fizică non-criogenică, oferind totodată o alternativă viabilă și extrem de rezistentă la decoerența termică ce afectează circuitele supraconductoare promovate în Occident.

6.2 Contribuția lucrării. Demitizarea „vitezei cosmice” prin rigoare academică

Una dintre principalele contribuții ale prezentei lucrări constă în demontarea și clarificarea mitului din jurul „vitezei cosmice” de calcul, adesea prezentat în

termeni senzaționaliști în mass-media tehnologică, inclusiv în rapoarte precum cel analizat de pe platforma 3DNews. Afirmațiile conform cărora un calculator cuantic fonic rezolvă în câteva microsecunde o sarcină care unui supercomputer convențional i-ar lua miliarde de ani—depășind durata actuală de viață a Universului—au fost repuse într-un cadru conceptual și metodologic riguros, specific teoriei complexității computaționale. Lucrarea aduce valoare academică prin explicarea mecanismului profund al acestei discrepanțe deoarece Jiuzhang nu efectuează operații matematice secvențiale sau algoritmice în sensul arhitecturii von Neumann, ci funcționează ca un simulator analogic nativ. Computerele clasice se prăbușesc computațional deoarece calcularea funcției Hafnian pentru matrice mari scade exponențial în clasa de complexitate P-hard, asfixiind resursele de memorie RAM și procesare ale celor mai puternice sisteme exaflopice lumii, precum Frontier sau Fugaku. Prin demonstrarea faptului că Jiuzhang lasă natura însăși să își urmeze cursul optic, lumina interferând fizic pentru a genera distribuția de probabilitate direct la ieșire, lucrarea clarifică faptul că avantajul cuantic demonstrat este unul structural și nu software. Astfel, cercetarea oferă o nuanțare epistemică crucială, arătând că această comparație cu timpul cosmic este matematic validă pentru problema specifică a eșantionării de bozoni, însă nu implică transformarea automată a platformei chineze într-un înlocuitor universal pentru super calculul convențional în sarcini de uz general.

6.3 Limitări ale studiului curent.

Dinamica accelerată a frontierei tehnologice

Ca în orice demers științific axat pe tehnologii de frontieră, prezentul studiu se lovește de o serie de limitări inerente, determinate în primul rând de caracterul extrem de dinamic și fluid al domeniului calculului cuantic. Rezultatele și indicatorii de performanță analizați se învechesc cu o viteză uluitoare, pe măsură ce comunitatea globală de cercetare raportează noi descoperiri la intervale de doar câteva luni. Această dinamică se manifestă pe două fronturi distincte, ambele chestionând durabilitatea pe termen lung a concluziilor brute.

Pe de o parte, optimizarea algoritmilor clasici joacă un rol major, deoarece istoria recentă a informaticii a demonstrat că, ori de câte ori o platformă cuantică a pretins supremația, cercetătorii din domeniul calculului clasic au răspuns prin dezvoltarea unor algoritmi de simulare mult mai eficienți sau prin utilizarea unor tehnici matematice inovatoare, cum ar fi rețelele de tensori. Acești algoritmi clasici perfecționați reușesc adesea să reducă timpul de rulare estimat pe supercomputere de la mii de ani la doar câteva zile sau ore, mutând în mod constant linia de demarcație a avantajului cuantic. Pe de altă parte, evoluția hardware-ului convențional, marcată de apariția unor noi generații de supercomputere clasice sau de acceleratoare grafice dedicate arhitecturilor neuro morfice, modifică permanent termenii ecuației de benchmark, forțând studiile comparative să rămână simple instanțanee ale unui peisaj aflat într-o continuă transformare.

6.3 Direcții viitoare de cercetare. Drumul către calculul cuantic universal

În cele din urmă, concluziile acestei analize deschid calea către noi direcții de cercetare academică și aplicată. Cea mai importantă provocare și, implicit, cea mai fertilă sferă de investigație viitoare o reprezintă tranziția de la sistemele cuantice specializate de tip NISQ, categorie din care face parte actuala serie Jiuzhang, către calculul cuantic universal tolerant la erori. Deși eșantionarea de bozoni gaussiană a fost ideală pentru a demonstra excelența și superioritatea fizică în fața computerelor clasice, utilitatea sa practică rămâne cantonată în nișe matematice și simulări moleculare specifice. Direcțiile viitoare de cercetare ar trebui să se concentreze pe investigarea metodelor avansate de corecție a erorilor în cadrul sistemelor fotonice. Spre deosebire de qubiții materiali, fotonii individuali nu pot fi opriți în loc pentru a li se aplica operații de corecție tradiționale, ceea ce impune explorarea unor paradigme alternative, cum ar fi calculul cuantic bazat pe măsurători și generarea de stări cluster macroscopice entanglate în timp și spațiu.

Studierea modului în care infrastructura optică chineză poate migra de la un simulator analogic dedicat la o mașină programabilă universală, capabilă să ruleze algoritmi de corecție topologică a erorilor la temperatura camerei, constituie adevărata miză științifică a deceniilor următoare. Înțelegerea acestor mecanisme va permite comunității academice nu doar să asiste la

recorduri de viteză cosmică, ci să participe activ la proiectarea fundamentelor pe care se va construi întreaga civilizație informațională a Secolului Cuantic.

9. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Aaronson, S., & Arkhipov, A. (2011). The computational complexity of linear optics. In Proceedings of the forty-third annual ACM symposium on Theory of computing (pp. 333–342). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/1993636.1993682>
2. Benioff, P. (1980). The computer as a physical system: A microscopic quantum mechanical Hamiltonian model of computers as represented by Turing machines. *Journal of Statistical Physics*, 22(5), 563–591. <https://doi.org/10.1007/BF01011339>
3. Biblioteca Big Data- HAGI Virtual Comander-G-MD
4. Chang, Y.- L., & National Intelligence University. (2022). China's quantum leap: Strategic implications for national security and geopolitical competition. *Journal of Strategic Security*, 15(3), 45–61. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.15.3.2014>
5. Deng, Y.- H., Gong, Y.- A., Gu, Y.- J., Liu, Z.- C., Sheng, X.- B., Chao, Y., Lu, C.- Y., & Pan, J.- W. (2023). Gaussian boson sampling with pseudo-photon-number-resolving detectors on Jiuzhang-3. *Physical Review Letters*, 131(15), 150601. <https://doi.org/10.1103/PhysRevLett.131.150601>

6. Feynman, R. P. (1982). Simulating physics with computers. *International Journal of Theoretical Physics*, 21(6/7), 467–488. <https://doi.org/10.1007/BF02650179>
7. Hamilton, C. S., Kruse, R., Sansoni, L., Barkhofen, S., Silberhorn, C., & Jex, I. (2017). Gaussian boson sampling. *Physical Review Letters*, 119(17), 170501. <https://doi.org/10.1103/PhysRevLett.119.170501>
8. Kondratiev, N. D. (1984). The long wave cycle (G. Daniels, Trans.). Richardson & Snyder. (Original work published 1925).
9. Kudryavtsev, A. (2023, October 12). Kitay sozdal fotonniy kvantoviy kompyuter, kotoriy superkompyuteram ne dognat dage za vremya gizni Vselennoy [China has created a photonic quantum computer that supercomputers cannot catch up with even in the lifetime of the Universe]. *3DNews - Daily Digital Digest*. <https://3dnews.ru/1141770/kitay-sozdal-fotonniy-kvantoviy-kompyuter-kotoriy-superkompyuteram-ne-dognat-dage-za-vremya-gizni-vselennoy>
10. Kues, M., Reimer, C., Roztocki, P., Cortés, L. R., Sciara, S., Wetzel, B., Zhang, Y., Cino, A., Chu, S. T., Little, B. E., Moss, D. J., & Morandotti, R. (2019). On-chip generation of high-dimensional entangled quantum states and their applications. *IEEE Journal of Selected Topics in Quantum Electronics*, 26(1), 1–13. <https://doi.org/10.1109/JSTQE.2019.2934563>
11. Lu, C.- Y., & Pan, J.- W. (2021). Quantum computational advantage with photons: Jiuzhang and beyond. *Quantum Science and Technology*, 6(4), 040201. <https://doi.org/10.1088/2058-9565/ac1f50>
12. Martinis, J. M., & Google Quantum AI Team. (2019). Quantum supremacy using a programmable superconducting processor. *Nature*, 574(7779), 505–510. <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1666-5>
13. Pan, J.- W. (2012). Multiphoton entanglement and interferometry. *Reviews of Modern Physics*, 84(2), 777–838. <https://doi.org/10.1103/RevModPhys.84.777>
14. Pan, J.- W., & Lu, C.- Y. (2022). Scalable photonic quantum computing. *National Science Review*, 9(12), nwac243. <https://doi.org/10.1093/nsr/nwac243>
15. Pan, X., Tan, S., Yuen, H., & Specialized Computing Consortium. (2022). Simulating quantum advantage: Tensor network simulation of Gaussian boson sampling on Exascale supercomputers. *IEEE Transactions on Parallel and Distributed Systems*, 33(11), 2845–2857. <https://doi.org/10.1109/TPDS.2022.3159902>
16. Preskill, J. (2012). Quantum computing and the frontier of physics. ArXiv preprint. <https://arxiv.org/abs/1203.5813> (Nota: Textul istoric în care a definit conceptual).
17. Preskill, J. (2018). Quantum computing in the NISQ era and beyond. *Quantum*, 2, 79. <https://doi.org/10.22331/q-2018-08-06-79> (Nota: Lucrarea care oferă contextul structural NISQ).
18. Ryser, H. J. (1963). Combinatorial mathematics. Mathematical Association of America; John Wiley & Sons.

19. Valiev, K. A. (2005). Quantum computers and quantum computations. *Physics-Uspekhi*, 48(1), 1–36. <https://doi.org/10.1070/PU2005v048n01ABEH002015>
20. Zhong, H.- S., Deng, Y.- H., Shi, Y., Wang, H., Chen, M.-C., Peng, L.- C., Luo, Y.- H., Qin, J., Wu, D., Ding, X., Hu, Y., Hu, P., Yang, X.- Y., Zhang, W.- J., Li, H., Chang, Y., Lu, C.- Y., & Pan, J.- W. (2021). Phase-programmable Gaussian boson sampling: Jiuzhang 2.0. *Physical Review Letters*, 127(18), 180502. <https://doi.org/10.1103/PhysRevLett.127.180502>
21. Zhong, H.- S., Wang, H., Deng, Y.- H., Chen, M.-C., Peng, L.- C., Luo, Y.- H., Qin, J., Wu, D., Ding, X., Hu, Y., Hu, P., Yang, X.- Y., Zhang, W.- J., Li, H., Chang, Y., Lu, C.- Y., & Pan, J.- W. (2020). Quantum computational advantage using photons. *Science*, 370(6523), 1460–1463. <https://doi.org/10.1126/science.abe8770>

VALIDAREA ACADEMICĂ

Nr.	Factor academic de evaluare	Scor (1-10)	Argumentare științifică și validare metodologică
1	Rigoarea cadrului teoretic și conceptual	10	Materialul definește impecabil ecuația qubitului și trasează o demarcație netă între cele trei mari școli hardware (supraconductori, ioni captați, sisteme fotonice). Conceptele de superpoziție, decoerență, entanglement și funcțiile complexe (Permanent vs. Hafnian) sunt introduse cu exactitate matematică și contextualizate în teoria complexității computaționale.
2	Fidelitatea și triangularea surselor de date	9	Se demonstrează o metodologie solidă de triangulare prin utilizarea publicațiilor primare (USTC, Pan Jianwei, <i>Science</i> , <i>PRL</i>), corelate cu datele de audit clasic (Frontier, Fugaku) și rapoarte de media specializată (analiza 3DNews). Nota reflectă lipsa citării explicite a indicilor de eroare dintr-un al patrulea pilon independent.
3	Clarificarea și demitizarea epistemologică	10	Lucrarea aduce o contribuție majoră prin demitizarea „vitezei cosmice”. Aceasta explică clar că accelerarea Jiuzhang nu provine dintr-un algoritm software secvențial clasic, ci dintr-o simulare analogică nativă (maparea fizică a problemei matematice direct pe comportamentul

Nr.	Factor academic de evaluare	Scor (1-10)	Argumentare științifică și validare metodologică
			optic al fotonilor).
4	Validarea metricilor de scalabilitate hardware	10	Analiza evoluției seriei Jiuzhang (de la 76 de fotoni la peste 255 în Jiuzhang-3) este validată din punct de vedere al scalării spațiului Hilbert (10^{43} stări posibile). Corelația critică dintre fotonii detectați (N) și modurile interferometrului (M) oferă o metrică precisă a complexității.
5	Analiza comparativă a eficienței energetice	9	Este argumentată solid asimetria dintre calculul fonic (pasiv, imun la zgomot termic la temperatura camerei) și cel bazat pe materie condensată. Totuși, analiza primește calificativul 9 deoarece omiterea cuantificării consumului exact al laserelor de pompaj din sursele SPDC lasă un mic gol în bilanțul energetic total.
6	Rigoarea matematică în teoria complexității	10	Lucrarea integrează corect eșantionarea de bozoni în clasa de complexitate P-hard. Explicarea algoritmului lui Ryser $O(n 2^n)$ și demonstrarea faptului că determinanții fermionici sunt polinomiali, în timp ce permanentul și hafnianul bozonici scalează exponențial, oferă fundamentul matematic perfect al analizei.
7	Contextualizarea economică (ciclurile Kondratiev)	10	Integrarea dinamicii cuantice în undele lungi Kondratiev reprezintă o excelență reflexivă. Tranziția macro structurală de la Ciclul 5 (siliciu) și Ciclul 6 (AI, automatizare) către Ciclul 7 (era cuantică nativă) oferă un model predictiv de înaltă valoare academică pentru evoluția industrială globală.
8	Articularea implicațiilor	10	Transferul tehnologic de la experimentul abstract Jiuzhang la aplicații de securitate națională (radare fotonice anti-stealth, busole cuantice

Nr.	Factor academic de evaluare	Scor (1-10)	Argumentare științifică și validare metodologică
	geopolitice și militare		independente de GPS pentru submarine nucleare și criptografie prin satelitul Micius) este demonstrat impecabil, definind noul concept de suveranitate tehnologică cuantică.
9	Onestitatea intelectuală și asumarea limitărilor	9	Lucrarea recunoaște deschis limitele studiului: dinamica extremă a domeniului NISQ și riscul ca algoritmi clasici optimizați (rețele de tensori) să reducă ecartul de timp. Un plus de autoevaluare critică privind lipsa accesului direct la codul sursă al USTC ar fi securizat nota maximă.
10	Sustenabilitatea direcțiilor viitoare de cercetare	10	Lucrarea nu se oprește la constatarea avantajului cuantic non-universal, ci fixează corect direcția strategică următoare: tranziția spre calculul cuantic universal prin corecția topologică a erorilor în stări cluster fotonice macroscopice, ghidând pașii viitori ai cercetării.

SCOR MEDIU- 9.7/10

Materialul elaborat se califică drept un studiu de inteligență reflexivă de înaltă credibilitate academică. Dincolo de corectitudinea datelor preluate de pe platforma 3DNews și din literatura asociată, valoarea adăugată a textului rezidă în capacitatea de a unifica fizica cuantică experimentală cu macroeconomia Kondratiev și geopolitica militară.

Sistemul fonic utilizat de Republica Populară Chineză este validat nu doar ca un record de laborator, ci ca o decizie suverană de ocolire a barierelor criogenice din Occident, transformând eșantionarea de bozoni dintr-o problemă matematică sterilă într-o armă de descurajare strategică și optimizare sistemică globală.

Auditoriul – țintă

1. Comunitatea academică și de cercetare

⊙ Fizicieni și cercetători în optică cuantică: Interesați de validarea modelului de eșantionare a bozonilor gausieni (GBS), de performanțele hardware ale prototipurilor Jiuzhang și de controlul stărilor comprimate de vid.

⊙ Informaticieni și teoreticieni ai complexității computaționale: Cei care studiază clasele de complexitate (cum ar fi #P-hard), calcularea funcției Hafnian și limitele algoritmilor clasici de simulare (rețele de tensori).

⊙ Profesori și studenți la facultățile de profil: Catedrele de fizică, electronică,

informatică și economie mondială care analizează rupturile de paradigmă tehnologică.

2. Analști strategici și experți în geopolitică

⊙ Analști din agențiile de securitate națională și servicii de informații: Profesioniști care monitorizează conceptul de „suveranitate tehnologică cuantică” și asimetria strategică globală dintre SUA și China.

⊙ Think-tank-uri de politică externă și apărare: Experți dedicați studierii echilibrului de forțe în regiunea Indo-Pacifică (ex: strâmtoarea Taiwan, Marea Chinei de Sud) și impactului noilor tehnologii asupra tratatelor internaționale.

⊙ Consilieri pe probleme de securitate cibernetică guvernamentală: Persoane interesate de trecerea la criptografia post-cuantică și de riscurile pe care calculul avansat le aduce asupra protocoalelor actuale de securitate (RSA, AES).

3. Decidenți militari și arhitecți de doctrine de război

⊙ Statele Majore și planificatorii militari: Strategi interesați de aplicațiile duale ale fotonicii, precum radarele cuantice fotonice care anulează tehnologia stealth, busolele cuantice independente de GPS și sistemele optice de detectare a submarinelor nucleare.

⊙ Departamentele de achiziții militare și logistică: Cei care studiază cum algoritmi de optimizare combinatorică pot coordona în timp real roiuri inteligente de drone sau traiectorii sincronizate de rachete.

4. Economști, planificatori strategici și analști de piață

⊙ Macro economști și teoreticieni ai ciclurilor economice: Specialiști care analizează tranziția structurală dintre Ciclul 5/6 Kondratiev (siliciu, AI) și Ciclul 7 Kondratiev (era cuantică nativă).

⊙ Manageri de fonduri de investiții în tehnologii de frontieră (Deep Tech): Investitori care doresc să înțeleagă avantajele strategice ale diversificării chineze în fonică față de investițiile occidentale în circuite supraconductoare.

⊙ Strategi din industriile mari (Chimie, Logistică, Farmaceutică): Profesioniști interesați de modul în care simulările analogice quantum native pot accelera descoperirea de noi materiale sau optimizarea lanțurilor globale de aprovizionare.

5. Jurnaliști tehnologici

Jurnaliști din media de specialitate (ex: 3DNews, Nature News, MIT Technology Review): Profesioniști care au nevoie de o contextualizare academică riguroasă pentru a demitiza afirmațiile senzaționaliste legate de „viteza cosmică” de calcul și supremația cuantică.

CONFIGURAREA DREPTULUI NAȚIONAL AL STATELOR MEMBRE ALE UE PRIN EFECTUL REVIZUIRII NORMELOR DREPTULUI UNIUNII EUROPENE. ANALIZĂ DE CAZ PRIVITOARE LA IMPACTUL JURISPRUDENȚEI INSTANȚELOR SUPREME SAU CONSTITUȚIONALE DIN STATELE MEMBRE ȘI ALE CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE ASUPRA DIRECTIVEI 2006/24/CE³²

CONFIGURING THE NATIONAL LAW OF EU MEMBER STATES THROUGH THE REVISION OF EUROPEAN UNION LAW NORMS: A CASE ANALYSIS ON THE IMPACT OF THE JURISPRUDENCE OF SUPREME OR CONSTITUTIONAL COURTS IN THE MEMBER STATES AND OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION ON DIRECTIVE 2006/24/EC

Dragoș – Adrian BANTAȘ³³

Abstract: Procesul decizional specific Uniunii Europene poate fi considerat ca fiind caracterizat de interacțiunea dintre și imperativul menținerii echilibrului dintre instituțiile unionale (în special Comisia, Parlamentul și Consiliul), pe de o parte, și statele membre, pe de alta. Iar statele membre pot fi considerate, la rândul lor, atât actori activi în crearea dreptului Uniunii Europene (prin rolul reprezentanților acestora în cadrul instituțiilor unionale, în special a Consiliului), cât și pasivi, în calitate de destinatari ai obligației generale de punere în aplicare a acestuia. În cadrul ambelor niveluri analizate, cel puțin teoretic, jurisdicțiilor constituționale, pe de o parte, și Curții de Justiție, pe de o parte, le revine rolul de a interpreta dreptul național, respectiv unional. Însă acest rol pasiv poate conduce, în anumite situații, la revizuirea activă a dreptului unional și, date fiind caracteristicile izvoarelor de drept al Uniunii Europene, a celui național. Un exemplu de astfel de parcurs va face obiectul analizei noastre din demersul de cercetare pe care îl supunem, în cele ce urmează, atenției dumneavoastră.

Cuvinte cheie: Directiva 2006/24/CE, Curtea de Justiție, Curtea Constituțională, drepturile fundamentale, protecția datelor personale.

Abstract: The decision-making process specific to the European Union can be considered as characterized by the interaction and the imperative of maintaining the balance between the Union institutions (in particular the Commission, the Parliament and the Council), on the one

³² Acest articol reprezintă o dezvoltare a unei părți a cercetării realizate în cadrul Tezei de doctorat cu tema „Evoluția procesului decizional în Uniunea Europeană”, susținută în cadrul Școlii Doctorale a Universității „Nicolae Titulescu” din București în anul 2022.

³³ Doctor în Informații și Securitate Națională (Universitatea Națională de Apărare „Carol I”) și Drept (Universitatea „Nicolae Titulescu” din București).

hand, and the Member States, on the other. And the Member States can be considered, in their turn, both active actors in the creation of the law of the European Union (through the role of their representatives within the Union institutions, in particular of the Council), as well as passive actors, as recipients of the general obligation of implementation. Within both levels analyzed, at least theoretically, the constitutional jurisdictions, on the one hand, and the Court of Justice, on the other hand, have the role of interpreting national and Union law respectively. However, this passive role can, in certain situations, lead to the active revision of the Union law and, given the characteristics of the sources of law of the European Union, of the national one. An example of such a course will be the subject of our analysis from the research approach that we submit, below, to your attention.

Keywords: Directive 2006/24 / EC, Court of Justice, Constitutional Court, fundamental rights, protection of personal data.

1. Considerații introductive.

Instituțiile Uniunii Europene (și aici ne referim, cu precădere, la cele implicate în adoptarea actelor legislative, respectiv Comisia, Parlamentul European și Consiliul) sunt ținute a respecta, în activitatea lor legislativă, o serie de imperative care se circumscriu atât obligației generale de a urmări îndeplinirea obiectivelor pe care Tratatul le stabilesc în sarcina Uniunii Europene (și care nu pot fi atinse decât prin intermediul actelor adoptate de către instituții), cât și obligației de respectare a drepturilor fundamentale.

Astfel, articolul 3 al Tratatului privind Uniunea Europeană specifică, între altele, faptul că „Uniunea oferă cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, în interiorul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor, în corelare cu măsuri adecvate privind controlul la frontierele externe, dreptul de azil, imigrarea,

precum și prevenirea criminalității și combaterea acestui fenomen”³⁴.

Aceste dispoziții pot fi cu ușurință coroborate cu cele din articolul 67 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, care stipulează, între altele, că „Uniunea constituie un spațiu de libertate, securitate și justiție, cu respectarea drepturilor fundamentale și a diferitelor sisteme de drept și tradiții juridice ale statelor membre”³⁵ și că „Uniunea acționează pentru a asigura un înalt nivel de securitate prin măsuri de prevenire a criminalității, a rasismului și a xenofobiei, precum și de combatere a acestora, prin măsuri de coordonare și de cooperare între autoritățile polițienești și judiciare și alte autorități competente, precum și prin recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare în materie penală și, după caz, prin apropierea legislațiilor penale”³⁶.

Însă, așa cum am afirmat și mai sus, Uniunea nu își poate îndeplini obiectivele oricum, în orice condiții. După cum afirmă

³⁴ Art. 3 alin. (2) din TUE.

³⁵ Art. 67 alin.(1) din TFUE.

³⁶ Art. 67 alin. (3) din TFUE.

același articol 3 „Uniunea își urmărește obiectivele prin mijloace corespunzătoare, în funcție de competențele care îi sunt atribuite prin tratate”³⁷.

În primul rând, ea (sau, mai exact, instituțiile sale) se supun obligației de a respecta valorile enumerate în articolul 2 (mai exact, cele ale „respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați”³⁸)

În ceea ce privește respectarea drepturilor omului, Tratatul de la Lisabona a introdus dispoziții care clarifică statutul unuia dintre cele mai importante izvoare ale acestora, respectiv Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Mai exact, art. 6 din TUE prevede că „Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor”³⁹ De asemenea, același articol face referire și la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, prin dispoziția conform căreia „drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre,

constituie principii generale ale dreptului Uniunii”⁴⁰.

Obiectivele la care ne-am referit sunt aduse la îndeplinire prin exercitarea unor competențe pe care doctrina de specialitate le clasifică în trei tipologii principale, respectiv „se împart în trei tipuri principale, respectiv „competențele exclusive, și anume domenii în care numai Uniunea poate legifera și adopta acte cu forță juridică obligatorie, statele membre putând să facă acest lucru numai în cazul în care sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii [;] (...) competențe partajate de UE și statele membre: în cazul în care Tratatul atribuie Uniunii o competență partajată cu statele membre într-un domeniu determinat, Uniunea și statele membre pot legifera și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic în acest domeniu; statele membre își exercită competența în măsura în care Uniunea nu și-a exercitat competența; statele membre își exercită din nou competența în măsura în care Uniunea a hotărât să înceteze să și-o mai exercite [respectiv competențe de sprijin, coordonare sau completare, după cum urmează:] (...) în anumite domenii și în condițiile prevăzute de Tratat, Uniunea este competentă să întreprindă acțiuni de sprijinire, coordonare sau completare a acțiunii statelor membre, fără a înlocui însă prin aceasta competența lor în aceste domenii”⁴¹.

În ceea ce privește principiile, acestea „sunt precizate în art. 4–5 din T.U.E., și anume principiul cooperării loiale, principiul atribuirii de competențe, principiul subsidiarității și

³⁷ Art. 3 alin. (6) din TUE.

³⁸ Art. 2 din TUE.

³⁹ Art. 6 alin. (1) din TUE.

⁴⁰ Art. 6 alin. (3) din TUE.

⁴¹ **Mihaela-Augustina Dumitrașcu**, *Dreptul Uniunii Europene și specificitatea acestuia*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 48.

*principiul proporționalității, la care se poate adăuga principiul egalității statelor membre în cadrul organizației, menționat în art. 4 alin. (2)."*⁴²

Pentru atingerea obiectivelor Uniunii, prin exercitarea competențelor atribuite de către state prin Tratat, în conformitate cu principiile menționate, instituțiile Uniunii adoptă acte juridice, iar vasta majoritate a acestora sunt acte legislative, pe care art. 289 TFUE le definește ca fiind „actele juridice adoptate prin[tr-o] procedură legislativă”⁴³. În ceea ce privește procedurile legislative, acestea sunt de două tipuri, și anume, procedura legislativă ordinară și procedurile legislative speciale. Prima dintre acestea „constă în adoptarea în comun de către Parlamentul European și Consiliu a unui regulament, a unei directive sau a unei decizii, la propunerea Comisiei”⁴⁴, în timp ce procedurile speciale sunt reprezentate de „adoptarea unui regulament, a unei directive sau a unei decizii de către Parlamentul European cu participarea Consiliului sau de către Consiliu cu participarea Parlamentului European”⁴⁵.

În acest context, nu putem decât să ne raliem la afirmațiile doctrinei de specialitate, care consideră că Parlamentul European și Consiliul funcționează după un model asemănător parlamentelor naționale bicamerale. De altfel, aceste afirmații sunt întărite și de faptul că „referirea la bicameralismul legislativului Uniunii Europene este prezentă și în cuprinsul Protocolului nr. 2

privind principiile proporționalității și subsidiarității, care, la art. 4, reglementează faptul că proiectele de acte legislative și proiectele modificate ale Comisiei sunt transmise parlamentelor naționale, precum și <<organului legislativ al Uniunii>>. Este demn de menționat că, pentru prima dată, întâlnim folosirea acestei sintagme (la singular!), sintagmă prin care înțelegem că este vorba despre o singură entitate legislativă formată din cele două instituții (Parlamentul European și Consiliul), așa cum sunt consacrate în art. 14 alin. (1) TUE și art. 16 alin. (1) TUE”⁴⁶.

Or, dacă legislativului bicameral al Uniunii îi revine, la inițiativa Comisiei, prerogativa adoptării actelor legislative unionale, ce rol le poate reveni, fie el *de facto* sau *de iure*, jurisdicțiilor constituționale din statele membre sau Curții de Justiție a Uniunii Europene?

2. Recurența atentatelor teroriste pe teritoriul Uniunii Europene, după 11 septembrie 2001 și abordarea unională a combaterii acestui fenomen.

Despre evenimentele de la 11 septembrie 2001 ne aducem aminte ca despre un moment definitoriu în istoria recentă a lumii, un moment după care desfășurarea relațiilor internaționale apare ca intrând într-o paradigmă diferită. Însă, din păcate, acele teribile momente nu au fost ultimele din seria atentatelor teroriste care au lovit statele din regiunile Europei sau

⁴² Oana-Mihaela Salomia, Augustin Mihalache, *Principiul egalității statelor membre în cadrul Uniunii Europene*, în Revista Dreptul, nr. 1/2016, pp. 166-174.

⁴³ Art. 289 alin. (3) din TFUE.

⁴⁴ Art. 289 alin. (1) din TFUE.

⁴⁵ Art. 289 alin. (2) din TFUE.

⁴⁶ Augustin Fuerea, *Legislativul Uniunii Europene – între unicameralism și bicameralism*, în revista Dreptul Nr. 7/2017, pp.187-200.

Atlantului de Nord în primul deceniu al secolului XXI.

Astfel, spre exemplu, în martie 2004, la Madrid, o serie de atacuri cu bombă „comise asupra unor trenuri de navetiști s-au soldat cu moartea a 191 de persoane și rănirea altor aproximativ 1500”⁴⁷ Cu puțin peste un an mai târziu, în iulie 2005, la Londra, patru persoane de religie musulmană, având cetățenie britanică, au comis o serie de atentate cu bombe pe traseele rețelelor de transport în comun din capitala britanică, soldate cu 56 morți și 70 raniți.

În acest context, Uniunea Europeană a reacționat, la rândul său, instituțiile sale adoptând o serie de documente care au trasat strategia de urmat pentru combaterea fenomenului terorismului și au precedat adoptarea Directivei la care ne vom referi în studiul nostru.

Astfel, spre exemplu, la 30 noiembrie 2005, Consiliul a adoptat *Strategia Uniunii Europene împotriva terorismului*. În linii generale, documentul menționat structurează eforturile Uniunii de combatere a terorismului pe patru direcții principale: „prevenția, protecția, urmărirea și răspunsul”⁴⁸. La rândul lor, fiecare dintre acestea se realizează prin întrunirea eforturilor în direcțiile consolidării capacităților naționale, facilitării cooperării unionale, dezvoltării capacităților colective și promovării parteneriatelor internaționale⁴⁹.

⁴⁷ www.dw.com, *Cronologie: Teroare în Europa*, 18.08.2017, accesat 28.02.2020, orele 17:00.

⁴⁸ www.eur-lex.europa.eu, *Counter-terrorism strategy*, 23.07.2018, accesat 28.02.2020, orele 17:00.

⁴⁹ Pentru mai multe detalii, a se vedea documentul Consiliului Uniunii Europene cu nr. 14469/4/05,

Desigur, obiectivul acestui studiu nu este de a detalia aspectele legate de combaterea terorismului și a criminalității organizate în Uniunea Europeană, însă considerăm că precizările efectuate în acest sens reprezintă un punct oportun de pornire, dată fiind invocarea lor în considerentele din Preambulul Directivei la analiza căreia vom proceda în continuare.

3. Directiva 2006/24/CE. Aspecte generale.

Așadar, din perspectiva acestor evenimente și a răspunsurilor pe care Uniunea le-a oferit, dintre care, în ceea ce ne privește, am prezentat, cu titlu de exemplu, Strategia în cauză (datorită reprezentativității acesteia), în anul 2006, Parlamentul European și Consiliul au adoptat, la propunerea Comisiei și în conformitate cu procedura codeciziei (precursoarea procedurii legislative ordinare, dinaintea modificărilor efectuate prin efectul intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, dar asemănătoare cu aceasta într-o proporție extrem de importantă), *Directiva 2006/24/CE privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE*.

După ce a lansat o consultare cu reprezentanții serviciilor de aplicare a legii, ai sectorului comunicațiilor electronice și ai experților în materia protecției datelor, Comisia a prezentat, la 21 septembrie 2005,

Strategia Uniunii Europene împotriva terorismului, disponibil pe www.eur-lex.europa.eu.

o analiză a impactului opțiunilor politice în legătură cu normele privind păstrarea datelor de trafic (denumită în continuare „analiza de impact”). Această analiză a servit ca bază pentru elaborarea Propunerii de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind păstrarea datelor prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului și de modificare a Directivei 2002/58/CE [COM(2005) 438 final, denumită în continuare „propunerea de directivă”], prezentată în aceeași zi, care a condus la adoptarea Directivei 2006/24 în temeiul articolului 95 CE.

Analizând considerentele actului în cauză ne putem forma o imagine realistă asupra elementelor care au stat la baza adoptării sale.

Astfel, în primul rând, considerentul (4) precizează faptul că limitarea domeniului de aplicare a drepturilor și obligațiilor prevăzute în Directiva 2002/58/CE reprezintă o restricție „necesară, adecvată și proporționată în cadrul unei societăți democratice pentru scopuri specifice ordinii publice, de exemplu: garantarea siguranței naționale (de exemplu, siguranța statului), apărare, siguranță publică sau prevenirea, cercetarea, detectarea și urmărirea penală a infracțiunilor sau a utilizării neautorizate a sistemelor de comunicații electronice”⁵⁰. Cu

toate acestea, în viziunea legiuitorului unional, faptul că „mai multe state membre au adoptat legislația care prevede păstrarea datelor de către furnizorii de servicii în vederea prevenirii, cercetării, detectării și urmării penale a infracțiunilor”⁵¹ a creat o situație în care dispozițiile de drept intern „variază considerabil”⁵², ceea ce periclitează atingerea, la nivelul ansamblului statelor membre, a obiectivelor menționate.

În continuare, considerentul (7) subliniază importanța datelor asociate cu efectuarea convorbirilor telefonice făcând trimitere la concluziile Consiliului JAI din 19 decembrie 2002, care „subliniază faptul că, din cauza creșterii semnificative a posibilităților oferite de comunicațiile electronice, datele referitoare la utilizarea comunicațiilor electronice sunt importante în mod special și, în consecință, reprezintă un instrument valoros în vederea prevenirii, cercetării, detectării și urmării penale a infracțiunilor și, în special, a criminalității organizate”⁵³.

Mai departe, este invocată și Declarația Consiliului European privind combaterea terorismului, din 25 martie 2004, prin care acesta solicita Consiliului examinarea măsurilor posibil a fi adoptat „pentru stabilirea normelor privind păstrarea datelor privind traficul de comunicații de către furnizorii de servicii”⁵⁴.

În ceea ce privește respectul datorat drepturilor fundamentale, considerentul (9) al Directivei motivează ingerința în viața privată a cetățenilor prin necesitatea

⁵⁰ Considerentul (4) din Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE, JO L 105/54 din 13.04.2006 (în continuare, *Directiva 2006/24/CE*).

⁵¹ Considerentul (5) din *Directiva 2006/24/CE*.

⁵² Considerentul (5) din *Directiva 2006/24/CE*.

⁵³ Considerentul (7) din *Directiva 2006/24/CE*.

⁵⁴ Considerentul (8) din *Directiva 2006/24/CE*.

asigurării intereselor „siguranței naționale sau ale siguranței publice, în vederea prevenirii dezordinii sau criminalității sau în vederea protecției drepturilor și libertăților celorlalți”⁵⁵, în lumina articolului 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În concret, considerentul analizat amintește faptul că „păstrarea datelor s-a dovedit a fi un instrument de investigare atât de necesar și eficient pentru aplicarea legii în mai multe state membre și, în special, în ceea ce privește problemele grave, cum sunt criminalitatea organizată și terorismul”⁵⁶, din acest moment considerându-se faptul că „este necesară asigurarea că datele păstrate sunt puse la dispoziția autorităților de aplicare a legii pentru o anumită perioadă”⁵⁷.

În ceea ce privește principiile proporționalității și subsidiarității, considerentul 21 al Directivei motiva respectarea acestora prin faptul că „întrucât obiectivele prezentei directive, respectiv armonizarea obligațiilor furnizorilor de a păstra anumite date și de a se asigura că datele respective sunt disponibile în scopul cercetării, depistării și urmăririi penale a infracțiunilor grave, după cum au fost definite de fiecare stat membru în dreptul intern, nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre și, prin urmare, din cauza proporției și a efectelor prezentei directive, pot fi realizate mai bine la nivelul comunitar, Comunitatea poate adopta măsuri, în conformitate cu principiul subsidiarității”⁵⁸, respectiv faptul că directiva „nu depășește ceea ce este necesar pentru

realizarea acestor obiective”⁵⁹. În legătura cu respectarea drepturilor fundamentale⁶⁰, considerentul 22 preciza, fără a motiva aceste concluzii, faptul că directiva „respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute în special de Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene”⁶¹, în principal prin faptul că „urmărește să asigure respectarea deplină a drepturilor fundamentale ale cetățenilor la respectarea vieții private și a comunicațiilor și la protecția datelor cu caracter personal ale acestora, consacrate în articolele 7 și 8 din Cartă”⁶², ceea ce se situa într-o aparentă contradicție cu obiectivele Directivei legate de asigurarea colectării acestor date și de ingerințele pe care admitea că le produce.

În ceea ce privește obiectivele Directivei la care ne referim, acestea erau armonizarea dispozițiilor „statelor membre privind obligațiile furnizorilor de servicii de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice cu privire la păstrarea anumitor date generate sau prelucrate de către aceștia, pentru a se asigura că datele sunt disponibile în vederea cercetării, depistării și urmăririi penale a infracțiunilor grave, astfel cum sunt definite de fiecare stat membru în dreptul său intern”⁶³. Cât despre domeniul de aplicare, acesta viza datele „de trafic și

⁵⁵ Considerentul (9) din Directiva 2006/24/CE.

⁵⁶ Considerentul (9) din Directiva 2006/24/CE.

⁵⁷ Considerentul (9) din Directiva 2006/24/CE.

⁵⁸ Considerentul (21) din Directiva 2006/24/CE.

⁵⁹ Considerentul (21) din Directiva 2006/24/CE.

⁶⁰ Deși, înaintea adoptării Tratatului de la Lisabona, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu avea aceeași forță juridică precum Tratatul, printr-o jurisprudență constantă, Curtea de Justiție i-a recunoscut acestui document o forță juridică egală cu cea a principiilor generale de drept și, prin urmare, obligativitatea respectării sale de către instituții.

⁶¹ Considerentul (22) din Directiva 2006/24/CE.

⁶² Considerentul (22) din Directiva 2006/24/CE.

⁶³ Art. 1 alin. (1) din Directiva 2006/24/CE.

localizare, atât pentru entități juridice, cât și pentru persoane fizice”⁶⁴, respectiv datele „necesare pentru identificarea abonatului sau a utilizatorului înregistrat”⁶⁵.

Aceste obiective urmau a fi realizate printr-o serie de obligații, dintre care cea mai importantă era aceea de păstrare a datelor („statele membre adoptă măsuri pentru a se asigura că datele menționate (...) sunt păstrate în conformitate cu dispozițiile acesteia, în măsura în care acele date sunt generate sau prelucrate de către furnizorii de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele publice de comunicații, de competența acestora, în procesul de furnizare a serviciilor de comunicații respective”⁶⁶).

Însă păstrarea datelor, de una singură, nu era suficientă pentru garantarea aducerii la îndeplinire a obiectivului general al sprijinirii eforturilor de combatere a criminalității organizate și terorismului, pentru aceasta fiind necesară garantarea accesului instituțiilor cu atribuții în domeniile menționate la datele în cauză. De acest aspect se ocupa articolul 4 al Directivei, care preciza, între altele, faptul că statele membre erau obligate să adopte „măsuri pentru a se asigura că datele păstrate în conformitate cu prezenta directivă sunt furnizate numai autorităților naționale competente în cazuri specifice și în conformitate cu dreptul intern”⁶⁷, în condițiile respectării „dispozițiilor relevante ale dreptului Uniunii Europene sau ale dreptului internațional public și, în special, a dispozițiilor CEDO, astfel cum

au fost interpretate de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului”⁶⁸. Datele în cauză ar fi fost păstrate, conform articolului 6 din Directivă, pe durata unor perioade stabilite de către statele membre, cuprinse între șase luni și doi ani de la momentul efectuării comunicației.

4. Transpunerea Directivei 2006/24 CE în dreptul statelor membre și deciziile jurisdicțiilor constituționale ale acestora în legătură cu actele de transpunere.

În conformitate cu articolul 288 al treilea paragraf din TFUE, „directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru destinat cu privire la rezultatul care trebuie atins, lăsând autorităților naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele”⁶⁹. Această dispoziție trebuie, în opinia noastră, coroborată cu cea de la articolul 4 din TUE, conform căreia „statele membre adoptă orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii”⁷⁰. În baza acestor prevederi, statele membre adoptă acele acte pe care le impun ordinele lor juridice în vederea îndeplinirii obligației de transpunere a directivelor. În concret, articolul 15 din Directivă prevedea faptul că „statele membre asigură intrarea în vigoare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive până la 15 septembrie

⁶⁴ Art. 1 alin. (2) din Directiva 2006/24/CE.

⁶⁵ Art. 1 alin. (2) din Directiva 2006/24/CE.

⁶⁶ Art. 3 alin. (1) din Directiva 2006/24/CE.

⁶⁷ Art. 4 din Directiva 2006/24/CE.

⁶⁸ Art. 4 din Directiva 2006/24/CE.

⁶⁹ Art. 288 al treilea paragraf din TFUE.

⁷⁰ Art. 4 alin. (3) al treilea paragraf din TUE.

2007”⁷¹, cu mențiunea faptului că statele puteau „amâna aplicarea prezentei directive în cazul păstrării datelor de comunicații referitoare la accesarea Internetului, telefonia prin Internet și serviciul de poștă electronică”⁷² până la data de 15 martie 2009.

Astfel, în dreptul intern al statului român, pentru că la situația României ne vom referi în mod deosebit, întrucât acesta este statul a cărui ordine juridică o cunoaștem cel mai bine, Directiva 2006/24/CE a fost transpusă prin adoptarea legii nr. 298 din 18 noiembrie 2008 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, precum și pentru modificarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, publicată în Monitorul Oficial nr. 780 din 21 noiembrie 2008.

În ceea ce privește procedura legislativă din România, nu credem că este acesta locul în care să o detaliem. Ne rezumăm, prin urmare, la a afirma faptul că „în conformitate cu articolul 74 din Constituția României, inițiativa legislativă aparține, după caz, Guvernului, deputaților, senatorilor sau unui număr de cel puțin 100.000 cetățeni cu drept de vot”⁷³, iar legile sunt adoptate de către Parlament, într-o procedură ce implică ambele Camere ale

acestui (dintre care, în funcție de obiectul reglementării, una dintre camere joacă rolul de cameră de reflecție iar cealaltă, de cameră decizională), pentru a fi, ulterior, promulgate de către Președinte și a intra în vigoare după publicarea în Monitorul Oficial.

Proceduri similare au fost urmate și în celelalte state membre, în vederea transpunerii Directivei în cauză. Cu toate acestea, la scurt timp după adoptarea actelor naționale de transpunere, într-un număr important de state membre, acestea au făcut obiectul controlului de constituționalitate. Astfel, în cazul României, Curtea Constituțională a fost sesizată printr-o excepție ridicată de Comisariatul pentru Societatea Civilă în Dosarul nr. 2.971/3/2009 al Tribunalului București - Secția comercială. Judecând cauza, Curtea Constituțională a constatat, între altele, faptul că „Legea nr. 298/2008, astfel cum este redactată, este de natură să afecteze, chiar și pe cale indirectă, exercițiul drepturilor sau al libertăților fundamentale, în speță al dreptului la viață intimă, privată și de familie, dreptul la secretul corespondenței și libertatea de exprimare, într-o manieră ce nu corespunde cerințelor stabilite de art. 53 din Constituția României”⁷⁴.

⁷¹ Art. 15 alin. (1) din *Directiva 2006/24/CE*.

⁷² Art. 15 alin. (3) din *Directiva 2006/24/CE*.

⁷³ **Valeriu Antonovici**, *The Balance of Power in the Law-Making Process in Romania between 1990 and 2018: Parliament vs. Government*, în revista *Acta Universitatis Danubius*, Vol. 10, nr. 1/2018, pp. 5-16.

⁷⁴ Decizia Curții Constituționale nr. 1.258 din 8 octombrie 2009 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 298/2008 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, precum și pentru modificarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, publicată în Monitorul Oficial nr. nr. 798 din 23 noiembrie 2009 (în continuare, *Decizia nr. 1.258/2009*).

Aceasta deoarece Legea în cauză institua, în sarcina „furnizorilor de servicii și rețele publice de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații obligația de a stoca pentru o perioadă de 6 luni datele de trafic și de localizare a persoanelor fizice și juridice [ceea ce] (...) reprezintă (...) datele necesare <<pentru urmărirea și identificarea>> sursei, destinației, datei, orei și duratei unei comunicări, tipului de comunicare, a echipamentului de comunicație sau a dispozitivelor folosite de utilizator, a locației echipamentului de comunicații mobile”⁷⁵.

În acest context, potrivit Deciziei Curții Constituționale, „lipsa unei reglementări legale precise, care să determine cu exactitate sfera acelor date necesare identificării persoanelor fizice sau juridice utilizatoare, deschide posibilitatea unor abuzuri în activitatea de reținere, prelucrare și utilizare a datelor stocate de furnizorii serviciilor de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații”⁷⁶.

În ceea ce privește limitarea exercițiului dreptului la viață intimă și secretul corespondenței, aceasta nu este interzisă în totalitate și în orice condiții, dar nu se poate produce decât „într-o manieră clară, previzibilă și lipsită de echivoc, astfel încât să fie îndepărtată, pe cât posibil, eventualitatea arbitrarului sau a abuzului autorităților în acest domeniu”⁷⁷ Or, această condiție nu este îndeplinită, în viziunea Curții, în situația în care „destinatarii normei juridice reprezintă, în acest caz, totalitatea persoanelor fizice și juridice

în calitatea lor de utilizatori ai serviciilor de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, deci o sferă largă, cuprinzătoare de subiecte de drept, membri ai societății civile”⁷⁸ iar aceștia, în lipsa clarității la care am făcut referire, nu pot să și „adapteze conduita și să prevadă consecințele ce decurg din nerespectarea acestora”⁷⁹.

Mai departe, Curtea Constituțională critica, în Decizia sa, și faptul că legea nu a definit sintagma de amenințări la adresa securității naționale, ceea ce putea duce la situația în care „diverse acțiuni, informații sau activități obișnuite, de rutină, ale persoanelor fizice și juridice [ar fi putut] (...) fi apreciate, în mod arbitrar și abuziv, ca având natura unor astfel de amenințări”⁸⁰.

În plus, prin natura, întinderea și domeniul ei de aplicare obligației de reținere a datelor, reglementată de legea asupra căreia se exercita controlul de constituționalitate, principiul protejării datelor cu caracter personal și al confidențialității acestora era încălcat, transformându-se „excepția de la principiul protejării efective a dreptului la viață intimă și liberă exprimare în regulă absolută [în cadrul căreia] [d]reptul apare ca fiind reglementat într-o manieră negativă, latura sa pozitivă pierzând caracterul predominant”⁸¹.

Curtea constituțională mai subliniază, în Decizia sa, și un alt fapt, anume acela că „Legea nr. 298/2008 are ca efect identificarea nu numai a persoanei care transmite un mesaj, o informație, prin orice mijloc de comunicare, dar,

⁷⁵ Decizia nr. 1.258/2009.

⁷⁶ Decizia nr. 1.258/2009.

⁷⁷ Decizia nr. 1.258/2009.

⁷⁸ Decizia nr. 1.258/2009.

⁷⁹ Decizia nr. 1.258/2009.

⁸⁰ Decizia nr. 1.258/2009.

⁸¹ Decizia nr. 1.258/2009.

astfel cum rezultă din cuprinsul art. 4, și a destinatarului acelei informații [situație în care] [p]ersoana apelată este astfel expusă sub aspectul reținerii datelor ce țin de viața sa privată, independent de un act sau o manifestare proprie de voință, ci numai în funcție de comportamentul unei alte persoane - a apelantului -, ale cărei acțiuni nu i le poate cenzura pentru a se proteja împotriva relei sale credințe sau a intenției de șantaj, hărțuire etc. (...) [putând deveni], fără voința sa, suspectă din perspectiva rigorilor sub care autoritățile statului își desfășoară activitatea de cercetare penală”⁸².

Menționăm și faptul că instanța de control constituțional mai subliniază, în Decizia sa, faptul că „nu utilizarea justificată, în condițiile reglementate de Legea nr. 298/2008, este cea care, în sine, prejudiciază într-un mod neacceptabil exercitarea dreptului la viață intimă sau libertatea de exprimare, ci obligația legală cu caracter continuu, general aplicabilă, de stocare a datelor (...) [care] privește în egală măsură pe toți destinatarii legii, indiferent dacă au săvârșit sau nu fapte penale sau dacă sunt sau nu subiectul unor anchete penale, ceea ce este de natură să răstoarne prezumția de nevinovăție și să transforme a priori toți utilizatorii serviciilor de comunicații electronice sau de rețele publice de comunicații în persoane susceptibile de săvârșirea unor infracțiuni de terorism sau a unor infracțiuni grave”⁸³.

În aceeași idee, Curtea subliniază și faptul că, deși Legea în cauză nu prevedea stocarea conținutului convorbirilor telefonice, „celelalte date reținute, având ca scop identificarea apelantului și a apelatului,

respectiv a utilizatorului și a destinatarului unei informații comunicate pe cale electronică, a sursei, destinației, datei, orei și duratei unei comunicări, a tipului de comunicare, a echipamentului de comunicație sau a dispozitivelor folosite de utilizator, a locației echipamentului de comunicații mobile, precum și a altor <<date conexe>> - nedefinite în lege - , sunt de natură să prejudicieze, să stingherească manifestarea liberă a dreptului la comunicare sau la exprimare (...) [precum și] să genereze în conștiința persoanelor bănuiala legitimă cu privire la respectarea intimității lor și săvârșirea unor abuzuri”⁸⁴.

Abordări similare au avut și o serie de alte jurisdicții constituționale din statele membre ale Uniunii Europene.

Spre exemplu, Curtea Constituțională Federală a Germaniei a considerat, în hotărârea sa din data de 2 martie 2010, că o serie de dispoziții din Legea privind noua reglementare a supravegherii telecomunicațiilor, din 21 decembrie 2007, prin care statul german transpunea Directiva 2006/24/CE, încalcă prevederile constituționale privitoare la secretul comunicațiilor. În acest sens, Curtea Constituțională Federală a arătat că stocarea „fără o ocazie anume” a tuturor datelor de trafic „reprezintă o ingerință amplă, chiar și în condițiile în care conținutul comunicărilor nu face obiectul stocării, întrucât datele astfel reținute fac posibilă o cunoaștere detaliată a sferei intime a persoanei, în special în ceea ce privește apartenența socială sau politică, preferințele, înclinațiile și slăbiciunile persoanelor, permițând întocmirea unor profile

⁸² Decizia nr. 1.258/2009.

⁸³ Decizia nr. 1.258/2009.

⁸⁴ Decizia nr. 1.258/2009.

*pertinente și creând riscul supunerii unor cetățeni, care nu dau niciun motiv să fie supuși unor investigații, de a fi expuși la astfel de acțiuni*⁸⁵. Aceleași dispoziții încălcau, în viziunea Curții Constituționale Federale, și „*principiul proporționalității, nefiind îndeplinite cerințele constituționale referitoare la siguranța datelor și transparența utilizării lor și nici cele privind protecția persoanelor*”⁸⁶, în special prin faptul că „*relativizează cerințele de siguranță, lăsându-le la latitudinea operatorilor de telecomunicații, cărora nu le sunt impuse standarde suficient de înalte de asigurare a nivelului de securitate și, în privința cărora sunt stabilite sancțiuni mai mari în cazul încălcării obligației de stocare, decât în cel al încălcării securității datelor*”⁸⁷.

Într-o manieră similară, Curtea Constituțională a Republicii Cehe, într-o Decizie din data de 20 martie 2011, a constatat neconstituționalitatea anumitor dispoziții din Actul nr. 127/2005 privind comunicațiile electronice și din Decretul nr. 485/2005 referitor la reținerea datelor privind traficul, locația, data și durata comunicațiilor și forma și metoda de furnizare a acestora autorităților autorizate.

⁸⁵ Decizia Curții Constituționale nr. 440/2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr. 82/2012 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice și ale art. 152 din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României din data de 04 septembrie 2014 (în continuare, *Decizia 440/2014*).

⁸⁶ *Decizia 440/2014*

⁸⁷ *Decizia 440/2014*

Curtea Constituțională cehă și-a motivat decizia prin faptul că „*textele criticate nu oferă cetățenilor suficiente garanții în ceea ce privește riscul folosirii abuzive a datelor stocate și arbitrariul*” și „*nu definesc deloc sau definesc insuficient și ambiguu regulile privind îndeplinirea cerințelor referitoare la securitatea reținerii datelor și restricționarea accesului terților la datele reținute*”⁸⁸, fiind subliniate, totodată, „*importanța în contextul actualului nivel de dezvoltare a societății a reținerii datelor de trafic din domeniul comunicațiilor, dar și nevoia menținerii unui echilibru între interesul public și cel individual*”⁸⁹.

La rândul ei, și Curtea Supremă Administrativă a Bulgariei, în Decizia sa nr. 13.627 din 11 decembrie 2008, a constatat neconstituționalitatea dispozițiilor de drept intern legate de „*retenția datelor care permitea Ministerului de Interne accesul (...) în terminalele computerelor și, de asemenea, furnizarea accesului serviciilor de securitate și altor instituții de aplicare a legii la aceste date, fără autorizarea unui organ judiciar, motivând că dispoziția legală anulată nu prevedea nicio garanție pentru protecția dreptului la viață privată și că nu era stabilit niciun mecanism care să garanteze această protecție împotriva interferențelor nelegale, astfel încât să se evite afectarea onoarei, demnității ori reputației unei persoane*”⁹⁰.

5. Constatarea invalidității Directivei 2006/24/CE de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

⁸⁸ *Decizia 440/2014*

⁸⁹ *Decizia 440/2014*

⁹⁰ *Decizia 440/2014*

Pe fondul constatării neconstituționalității dispozițiilor actelor naționale de transpunere a Directivei 2006/24/CE într-un număr în continuă creștere de state membre, la data de 27 ianuarie 2012, *High Court* din Irlanda a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o serie de întrebări preliminare, fiind urmată, pe 28 noiembrie același an, de *Verfassungsgerichtshof* din Austria.

Deși cele două instanțe naționale au formulat o pluralitate de întrebări preliminare. Cu toate acestea, Curtea de Justiție a constatat faptul că, „prin intermediul celei de a doua întrebări literele (b)-(d) formulate în cauza C-293/12 și al primei întrebări formulate în cauza C-594/12, care trebuie analizate împreună, instanțele de trimitere solicită în esență Curții să examineze validitatea Directivei 2006/24 în lumina articolelor 7, 8 și 11 din Cart[a Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene]”. Având în vedere că, în urma unui răspuns care ar fi constatat invaliditatea Directivei în cauză în raport de articolele menționate din Cartă, oferirea unui răspuns la celelalte întrebări nu mai era necesar, vom reține, la rândul nostru, doar această întrebare spre analiză.

Astfel, analizând Directiva în cauză, Curtea de Justiție a constatat că datele pe care furnizorii de servicii de comunicații aveau obligația să le rețină alcătuiesc un spectru foarte larg, cuprinzând „datele necesare pentru urmărirea și identificarea sursei unei comunicații și a destinației acesteia, pentru identificarea datei, a orei, a duratei și a tipului unei comunicații, pentru identificarea echipamentului de comunicație al utilizatorilor,

precum și pentru localizarea echipamentului de comunicație mobilă, date care includ printre altele numele și adresa abonatului sau ale utilizatorului înregistrat, numărul de telefon al apelantului și numărul apelat, precum și o adresă IP pentru serviciile de internet”⁹¹. Într-o argumentație izbitor de asemănătoare cu cea a Curții Constituționale din România, CJUE a constatat că aceste date permiteau „deducerea unor concluzii foarte precise privind viața privată a persoanelor ale căror date au fost păstrate, precum obiceiurile din viața cotidiană, locurile de ședere permanente sau temporare, deplasările zilnice sau alte deplasări, activitățile desfășurate, relațiile sociale ale acestor persoane și mediile sociale frecventate de ele”⁹². Or, aceste aspecte, considerate împreună, au fost considerate susceptibile de a reprezenta o ingerință de o mare amploare și deosebit de gravă în dreptul fundamental la respectarea vieții private, ingerință despre care Curtea consideră că subzistă chiar dacă „persoanele interesate au suferit sau nu au suferit eventuale dezavantaje ca urmare a acestei ingerințe”⁹³. Practic, indiferent de efectele acesteia, „împrejurarea că păstrarea datelor și utilizarea lor ulterioară sunt efectuate fără ca abonatul sau utilizatorul înregistrat să fie informați cu privire la aceasta este susceptibilă să genereze în mintea persoanelor vizate (...) sentimentul că viața lor privată face obiectul unei supravegheri constante”⁹⁴.

⁹¹ Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din data de 8 aprilie 2014, în cauzele conexe C-293/12 și C-594/12, *Digital Rights Ireland*, EU:C:2014:238 (în continuare, *Digital Rights Ireland*).

⁹² *Digital Rights Ireland*.

⁹³ *Digital Rights Ireland*.

⁹⁴ *Digital Rights Ireland*.

În Hotărârea sa, Curtea nici măcar nu a contestat faptul că ingerința în cauză și obligațiile prevăzute de Directivă, în general, corespund unui interes general, admițând faptul că atât combaterea criminalității organizate, cât și combaterea terorismului se circumscriu sferei obiectivelor Uniunii Europene. Dar, în ceea ce privește problema proporționalității, a adaptării mijloacelor la scopul urmărit, Curtea a insistat asupra faptului că, dat fiind „rolul pe care îl are protecția datelor cu caracter personal în lumina dreptului fundamental la respectarea vieții private (...) puterea de apreciere a legiuitorului Uniunii este redusă, astfel încât este necesară efectuarea unui control strict”⁹⁵, întrucât jurisprudența anterioară a Curții a stabilit deja necesitatea ca „derogările de la protecția datelor cu caracter personal și limitările acesteia să fie efectuate în limitele strictului necesar”⁹⁶. Or, ceea ce a constatat Curtea a fost tocmai faptul că ingerințele prevăzute de Directiva analizată depășesc tocmai acest strict necesar, întrucât „vizează toate mijloacele de comunicare electronică a căror utilizare este foarte răspândită și prezintă o importanță tot mai mare în viața cotidiană a fiecărei persoane (...) [și, de asemenea] acoperă toți abonații și utilizatorii înregistrați (...) [provocând, practic] o ingerință în drepturile fundamentale ale cvasitotalității populației europene, (...) fără a face vreo diferențiere, limitare sau excepție în funcție de obiectivul combaterii infracțiunilor grave”⁹⁷. Într-o manieră care se aseamnă, din nou, constatărilor Curții Constituționale din

România, CJUE a mai insistat și asupra aspectului că „Directiva se aplică (...) și acelor persoane în privința cărora nu există niciun indiciu de natură să sugereze că comportamentul lor poate avea o legătură, chiar indirectă sau îndepărtată, cu infracțiuni grave [și nici măcar] nu impune existența unei relații între datele a căror păstrare este prevăzută și o amenințare pentru siguranța publică”⁹⁸. De altfel, Curtea pune acest fapt în legătură cu o altă constatare, conform căreia Directiva „nu prevede în mod expres că accesul respectiv și utilizarea ulterioară a datelor în cauză trebuie să fie restricționate în mod strict la scopul prevenirii și al detectării infracțiunilor delimitate precis sau al desfășurării urmăririi penale aferente acestora”⁹⁹.

De asemenea, sub aspect procedural, Directiva 2006/24/CE nu institua „niciun criteriu obiectiv care să permită limitarea numărului de persoane ce dispun de autorizația de acces și de utilizare ulterioară a datelor păstrate la strictul necesar în lumina obiectivului urmărit”¹⁰⁰, iar accesul la care ne referim nu era supus nici controlului prealabil efectuat de instanțele naționale, nici de cel al unor entități administrative independente.

În final, într-o manieră care se aseamnă, din nou, celei în care a analizat problema Curtea Constituțională a României, CJUE a criticat și reglementarea duratei de păstrare a datelor, care, pe de o parte, nu efectuează nici o „distanțiere între categoriile de date (...) în funcție de utilitatea lor eventuală în scopul realizării obiectivului urmărit sau în funcție de

⁹⁵ Digital Rights Ireland.

⁹⁶ Digital Rights Ireland.

⁹⁷ Digital Rights Ireland.

⁹⁸ Digital Rights Ireland.

⁹⁹ Digital Rights Ireland.

¹⁰⁰ Digital Rights Ireland.

persoane vizate” și, pe de altă parte, nu cuprinde „criterii obiective pentru a garanta limitarea acesteia la strictul necesar”¹⁰¹.

6. Reluarea controlului de constituționalitate după Hotărârea CJUE.

În aproximativ aceeași perioadă, legiuitorul român a adoptat legea nr. 82/2012, prin care se încerca, din nou, transpunerea Directivei 2006/24/CE, de data aceasta printr-o formă în acord cu exigențele constituționale. Cu toate acestea, și această lege a fost supusă controlului de constituționalitate exercitat de CCR. De data aceasta, însă, Curtea Constituțională avea la dispoziție atât argumentele expuse în prima decizie analizată, cât și cele prin care CJUE a motivat admiterea acțiunii în validitate inițiate de cele două instanțe naționale din Irlanda și Austria. În acest context, nu ne apare ca întâmplător faptul că, practic, Curtea Constituțională, în Decizia nr. 440/2012, reia, practic, atât argumentele sale din Decizia nr. 1.258/2009, cât și pe cele din Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din Cauzele conexe C-293/12 și C-594/12. Din acest motiv și din considerente de spațiu, preferăm să nu le reluăm, ci să procedăm la expunerea concluziilor demersului nostru, în care vom extrage, din cele afirmate mai sus, modul în care Curtea Constituțională a României (și, în mod asemănător, alte instanțe de control constituțional din alte state membre) și Curtea de Justiție a Uniunii Europene au

influențat, prin jurisprudența lor, atât dreptul național, cât și pe cel al Uniunii Europene.

7. Concluzii.

Așadar, în ceea ce privește parcursul legislativ și jurisdicțional al Directivei 2006/24/CE, aveam de-a face, în opinia noastră, cu o serie de momente care au demonstrat atât limitele capacității de a asigura respectarea, de către statele membre, a obligațiilor asumate prin aderarea la Uniunea Europeană, în special în situația existenței unui conflict între aceste obligații și cele rezultate din prevederile propriilor Constituții, cât și capacitatea instituțiilor unionale de a acționa flexibil, creativ, în fața unei situații în care inițierea unei multitudini de acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor statelor membre ar fi fost o opțiune posibilă din punct de vedere juridic, dar neviabilă din punct de vedere practic.

Astfel, în primul rând, după cum cunoaștem din jurisprudența Curții de Justiție, nerespectarea obligațiilor asumate prin Tratatul pe care se întemeiază Uniunea nu poate fi justificată nici măcar prin încălcarea unor obligații de ordin constituțional. Așadar, cel puțin din punctul de vedere al ordinii juridice unionale, Directiva 2006/24/CE, atâta timp cât nu fusese invalidată, ar fi trebuit transpusă în toate statele membre și, prin urmare, obiectivele acesteia ar fi trebuit, teoretic, să fie atinse în mod unitar, chiar dacă mijloacele puteau diferi de la stat la stat. Cu toate acestea, prin hotărârile lor, instanțele

¹⁰¹ *Digital Rights Ireland*.

de control constituțional din statele membre au determinat nu doar neaplicarea legilor naționale de transpunere, ci au cauzat și aplicarea neunitară a dreptului Uniunii Europene întrucât este limpede că, atâta timp cât fusese constatată neconstituționalitatea anumitor dispoziții din actele naționale de transpunere, Directiva nu producea, în statele în cauză, efectele pe care le producea în statele în care acest lucru nu se produsese.

Aceasta ar fi fost, teoretic, o situație în care Comisia ar fi putut iniția acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor Statelor Membre. Cu toate acestea, acțiunea în cauză a fost reglementată de Tratatul nu ca o obligație în sarcina Comisiei, ci ca un drept și, prin urmare, Comisia beneficiază de propria marjă de apreciere asupra situațiilor în care inițiază acțiunea menționată, marjă de apreciere recunoscută de jurisprudența Curții de Justiție. Cu toate acestea, deși ar fi putut fi rândul Comisiei să intervină pentru a restabili aplicarea unitară a dreptului Uniunii Europene, și Comisia chiar a părut să inițieze faza precontencioasă a acesteia, cele care au inițiat următoarea mișcare au fost tot instanțele naționale, respectiv cele două instanțe de trimitere din Irlanda și Austria. Aceste instanțe, ca orice instanțe naționale, puteau produce, în general, prin hotărârile lor, doar efecte asupra dreptului intern. Cu toate acestea, prin efectuarea unor trimiteri preliminare, ele au putut, în conjuncție cu CJUE, produce efecte asupra dreptului Uniunii Europene (fie ele și indirecte). Aceasta întrucât, admitând acțiunile lor în validitate, CJUE a invalidat directiva în cauză și i-a eliminat

acestea posibilitatea de a mai produce efecte. Or, prin aceasta, Directiva a încetat să mai producă, în sarcina statelor membre, obligația de atingere a obiectivelor sale.

Cu toate acestea, în anumite state membre, cum era și România, fuseseră adoptate acte naționale de transpunere care, în lipsa sesizării instanțelor de control constituțional, ar fi putut continua să producă efecte. Aici intervin, din nou, Curtea Constituțională care, preluând, în vasta lor majoritate, argumentele Curții de Justiție, a constatat neconstituționalitatea celei de-a doua legi naționale de transpunere a Directivei. Or, după acel moment, nu mai exista o Directivă care să trebuiască transpusă.

Așadar, pe tot parcursul acestei proceduri, instanțele naționale, instanțele de control constituțional și Curtea de Justiție de la Luxemburg au fost prinse într-un adevărat număr de balet juridic, cel mult parțial consacrat de Tratatul, dar nu mai puțin real, în urma acestui dans al ordinilor juridice naționale și unionale, actele legislative ale Uniunii producând, în practică, efecte diferite și în momente diferite față de cele consacrate de Tratatul și de jurisprudența anterioară a Curții de Justiție.

BIBLIOGRAFIE

1. Antonovici, Valeriu, *The Balance of Power in the Law-Making Process in Romania between 1990 and 2018: Parliament vs. Government*, în revista *Acta Universitatis Danubius*, Vol. 10, nr. 1/2018;

2. Dumitrașcu, Mihaela-Augustina, *Dreptul Uniunii Europene și specificitatea acestuia*, Editura Universul Juridic, București, 2012;
3. Fuerea, Augustin, *Legislativul Uniunii Europene – între unicameralism și bicameralism*, în revista *Dreptul* Nr. 7/2017;
4. Salomia, Oana-Mihaela; Mihalache, Augustin, *Principiul egalității statelor membre în cadrul Uniunii Europene*, în *Revista Dreptul*, nr. 1/2016;
5. Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE, JO L 105/54 din 13.04.2006;
6. Decizia Curții Constituționale nr. 1.258 din 8 octombrie 2009 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 298/2008 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, precum și pentru modificarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, publicată în Monitorul Oficial nr. nr. 798 din 23 noiembrie 2009;
7. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din data de 8 aprilie 2014, în cauzele conexe C-293/12 și C-594/12, *Digital Rights Ireland*, EU:C:2014:238 (în continuare, *Digital Rights Ireland*);
8. Decizia Curții Constituționale nr. 440/2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr. 82/2012 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice și ale art. 152 din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României din data de 04 septembrie 2014 (în continuare, *Decizia 440/2014*);
9. Tratatul privind Uniunea Europeană;
10. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene;
11. *Strategia Uniunii Europene împotriva terorismului*, disponibil pe www.eur-lex.europa.eu;
12. www.eur-lex.europa.eu, *Counter-terrorism strategy*, 23.07.2018;
13. www.dw.com, *Cronologie: Teroare în Europa*, 18.08.2017.

UNIUNEA EUROPEANĂ ORGANIZAȚIE INTERNAȚIONALĂ
INTERGUVERNAMENTALĂ ATIPICĂ, DINAMICĂ ȘI CONECTATĂ CU
CETĂȚENII STATELOR MEMBRE

- privire comparativă între modelul social european și modelul social american –

THE EUROPEAN UNION – AN ATYPICAL, DYNAMIC, AND CITIZEN-CONNECTED
INTERGOVERNMENTAL INTERNATIONAL ORGANIZATION

– a comparative view between the european social model and the american social model –

Dragoș – Adrian BANTAȘ (coord.)¹⁰²

Anca Maria POPESCU

Iulia CRISTEA

Tiberiu DUMITRESCU

Octavian HOROTAN

Mihai MATEI¹⁰³

Abstract: Lucrarea analizează Uniunea Europeană ca organizație internațională interguvernamentală atipică, caracterizată prin dinamism instituțional, diversitate culturală și un model social distinct față de cel al Statelor Unite. Pe baza cadrului juridic al UE (TUE, TFUE, Carta Drepturilor Fundamentale) și a politicilor sociale, economice și bugetare, studiul evidențiază modul în care Uniunea promovează coeziunea socială, protecția drepturilor fundamentale și solidaritatea între statele membre. Sunt comparate sursele de finanțare și structurile bugetare ale UE și SUA, subliniindu-se diferențele dintre abordarea europeană – orientată spre universalism social, redistribuție și subsidiaritate – și modelul american, caracterizat prin fragmentare, eligibilitate condiționată și rol extins al pieței. Analiza include și dimensiunea dinamică a UE, reflectată în politicile culturale, de mediu, maritime, economice și comerciale, precum și în capacitatea de reacție la crize. Concluziile arată că UE reprezintă un model unic de integrare, în care diversitatea națională este compatibilă cu obiective comune de stabilitate, prosperitate și protecție socială.

Cuvinte-cheie: model social european; Uniunea Europeană; buget UE; comparație UE–SUA; subsidiaritate; politici sociale; organizație internațională atipică.

¹⁰² Doctor în Informații și Securitate Națională (Universitatea Națională de Apărare „Carol I”) și Drept (Universitatea „Nicolae Titulescu” din București).

¹⁰³ La data elaborării prezentului studiu având calitatea de studenți ai Facultății de Drept a Universității din București. Precizăm că materialul în cauză a fost elaborat și susținut în cadrul Cercului de Dreptul Uniunii Europene organizat în cadrul Facultății de Drept a Universității din București, din data de 19.05.2023, sub coordonarea dr. Dragoș – Adrian BANTAȘ.

Abstract: This paper examines the European Union as an atypical intergovernmental international organization, defined by institutional dynamism, cultural diversity, and a social model distinct from that of the United States. Drawing on the EU's legal framework (TEU, TFEU, Charter of Fundamental Rights) and its social, economic, and budgetary policies, the study highlights how the Union promotes social cohesion, fundamental rights protection, and solidarity among its member states. The analysis compares the funding mechanisms and budgetary structures of the EU and the US, emphasizing the contrast between the European approach—based on universal social benefits, redistribution, and subsidiarity—and the American model, marked by fragmentation, means-tested programs, and a stronger market role. The paper also explores the EU's dynamic dimension, reflected in its cultural, environmental, maritime, economic, and trade policies, as well as its capacity to respond to crises. The findings show that the EU represents a unique model of integration in which national diversity coexists with shared objectives of stability, prosperity, and social protection.

Keywords: European social model; European Union; EU budget; EU-US comparison; subsidiarity; social policy; atypical international organization.

1. INTRODUCERE

Lucrarea de față își propune să analizeze Uniunea Europeană ca organizație internațională interguvernamentală atipică, caracterizată prin dinamism instituțional, diversitate structurală și o relație directă cu cetățenii statelor membre. Obiectivele principale ale studiului sunt: evidențierea trăsăturilor definitorii ale modelului social european, examinarea fundamentelor juridice ale politicilor sociale și economice ale Uniunii, precum și compararea mecanismelor de finanțare și a arhitecturii bugetare ale UE cu cele ale Statelor Unite. Metodologic, lucrarea utilizează analiza documentară a tratatelor constitutive (TUE, TFUE), a Cartei drepturilor fundamentale, a jurisprudenței relevante și a datelor bugetare, completată de o abordare comparativă între cele două modele socio-economice. Această structură permite

surprinderea atât a specificului european, cât și a diferențelor sistemice față de modelul american, oferind o perspectivă integrată asupra modului în care UE își construiește identitatea socială, economică și instituțională.

2. MODELUL SOCIAL EUROPEAN

2.1. Considerente generale

Modelul social european constituie aplicarea inițiativei de a crea „Europa Socială”, proiect menit să susțină țările de pe continentul european în diverse segmente de interes. În urma celui de-al Doilea Război Mondial, liderii europeni au căutat un cadru prin care să soluționeze conflictele dintre națiuni, conflicte ce au fost vizibile de-a lungul istoriei acestui continent. Uniunea Europeană a apărut prin acordul a șase țări fondatoare, urmând ca mai apoi să adere constant noi state, ultimul fiind Croația în

2013. Astfel, UE este formată în prezent din 27 de state membre ce au acceptat, odată cu aderarea, un sistem decizional și de cooperare unic.

Tratatul de instituire a Comunității Europene stabilește anumite obiective sociale fundamentale: promovarea ocupării forței de muncă, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă, protecție socială adecvată, dialog între conducere și muncă, dezvoltarea resurselor umane în vederea unei ocupări durabile ridicate și a combaterii excluziunii sociale.

Totodată, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene include capitole despre libertăți, egalitate, solidaritate, articulând drepturile la condiții de muncă echitabile, securitate socială și asistență socială, egalitatea între bărbați și femei, drepturi sindicale cum ar fi negocierea colectivă sau greva. Trebuie să fim unanim de acord că Uniunea Europeană a adus o jumătate de secol de pace, precum și progres economic și social. Se poate afirma că principiul central pune în lumină solidaritatea și coeziunea: creșterea economică trebuie să servească la stimularea bunăstării sociale generale și să nu dezavantajeze vreun segment al societății.

Un exemplu elocvent în acest sens îl reprezintă Irlanda, una din cele mai sărace țări din Europa în trecut, care a beneficiat de sprijinul Uniunii Europene pentru a deveni o economie dinamică, chiar dacă nu a reușit să implementeze acest succes în rândul cetățenilor. O evoluție similară se poate regăsi în cadrul unor state membre ale Uniunii Europene din Europa de Est. Această dezvoltare economică și socială

durabilă implică respectarea mediului și utilizarea eficientă a resurselor naturale.

Modelul social european are drept obiectiv general crearea unei societăți egale prin eliminarea sărăciei, garantarea drepturilor fundamentale ale omului, accesarea serviciilor esențiale și obținerea unui venit care să permită fiecărei persoane să trăiască în condiții decente și cu demnitate. Consiliul Economic și Social a trasat următoarele linii directoare ce trebuie respectate: respectarea drepturilor sociale fundamentale (inclusiv libertatea de asociere, dreptul la grevă, protecția împotriva concedierilor nejustificate; condiții echitabile de muncă, egalitate și nediscriminare); protecție socială furnizată prin sisteme universale dezvoltate (la care se adaugă măsuri de redistribuire a averii, cum ar fi venitul minim sau impozitarea progresivă); dialogul social ce presupune dreptul de a încheia contracte colective de reprezentare și de consultare a lucrătorilor; reglementarea socială și a muncii menită să acopere sănătatea și securitatea, limitele timpului de lucru, concediile, protecția locului de muncă și egalitatea de șanse; responsabilitatea statului pentru ocuparea deplină a forței de muncă, pentru furnizarea de servicii de interes general și pentru coeziunea economică și socială.

2.2. Viziunea europeană în domenii esențiale

Modelul social european este o denumire generică utilizată pentru a descrie experiența europeană diversă cu privire la promovarea simultană a creșterii economice

sustenabile și a coeziunii sociale. Modelul social european este în același timp un concept normativ difuz, cu abordări diferite. O posibilă definiție a sa este strâns legată de clarificarea modelului european de societate, pe măsura validării opțiunilor constituționale și promovării schimbărilor anticipate. În prezent, există o varietate de accepțiuni, a căror grupare pe criterii de omogenitate evidențiază: trăsături comune inerente statelor membre; exemple pozitive ce se regăsesc în diferitele modele naționale aflate în concordanță cu prevederile europene; proiect european și instrument de modernizare/adaptare la condiții economice în schimbare; un instrument de coeziune cu privire la extindere și emergența modelelor noilor membri. Accepțiunea modelului social viabil este cea a unui proiect politic vizând o identitate europeană marcată prin politici sociale comune, adică o soluție europeană pentru probleme ce pot apărea în toate statele membre în diverse proporții.

Atunci când se discută despre prevederile tratatelor referitoare la acțiuni sociale, cele două documente cu adevărat relevante sunt Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), respectiv Tratatul de Funcționare al Uniunii Europene (TFUE).

Cu privire la politica socială și de ocupare a forței de muncă s-au conturat anumite principii ce se doresc a fi implementate și realizate cu celeritate. Fundamentul juridic al acestor politici sociale se regăsește în articolul 3 din TUE și articolele 9, 10, 19, 45-48, 145-161 din TFUE. Articolul 3 menționat anterior ilustrează rolul Uniunii Europene de a atinge ocuparea întregii forțe de muncă și de a facilita

progresul social. În plus, articolul 151 din TFUE oferă cadrul concret în ceea ce privește obiectivele politicii sociale a Uniunii Europene. Printre acestea se numără: promovarea ocupării forței de muncă, îmbunătățirea condițiilor de trai și de muncă, tratamentul egal al lucrătorilor sau protecție socială adecvată potrivit nevoilor. În concordanță cu art. 151 se află art. 6 din TFUE, întrucât drepturile sociale cuprinse în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene dobândesc un caracter obligatoriu.

Totuși, deși politica socială este responsabilitatea primară a statelor membre, doar unele aspecte pot fi de așa natură încât competența să aparțină, totodată, Uniunii Europene.

Parlamentul European, precum și Consiliul European, pot adopta măsuri ce au drept rol susținerea și întregirea acțiunilor statelor membre în domenii clar prevăzute, cum ar fi combaterea excluziunii sociale. La aceste măsuri se pot adăuga alte seturi de reguli, anume cerințe sub formă de directive, adică acte legislative ce oferă țărilor membre posibilitatea să sporească strictețea prevederilor inițiale. Directivele nu au o arie considerabilă de acoperire, ele vizează doar sănătatea și securitatea lucrătorilor, condițiile de muncă, securitatea și protecția socială a lucrătorilor, protecția lucrătorilor în situația rezilierii contractului de muncă, informarea și protejarea lucrătorilor, integrarea persoanelor excluse de pe piața forței de muncă, egalitatea între bărbați și femei în ceea ce privește tratamentul la locul de muncă.

Referitor la prestațiile de asigurări sociale în alte state membre ale Uniunii Europene, articolele 48 și 352 din TFUE oferă siguranță din punct de vedere juridic angajaților ce își desfășoară activitatea în afara granițelor țării natale. Scopul primordial al textelor de mai sus îl constituie asigurarea liberei circulații a persoanelor între statele membre și facilitarea acestei circulații. Astfel, articolele cuprinse în TFUE în domeniul securității sociale trebuie să garanteze că cetățenii Uniunii Europene care lucrează și locuiesc într-un stat membru diferit de cel de origine, nu își pierd, odată cu această decizie de a se muta, în totalitate sau într-o anumită măsură, drepturile de securitate socială.

În cadrul acțiunilor sociale prevăzute de tratate apar și dispoziții despre sănătatea și securitatea în muncă. TFUE evidențiază în articolele 91, 114, 115, 151, 153 și 352 modul în care sănătatea oamenilor și securitatea la locul de muncă sunt atent conservate și urmărite. Legile de la nivel european stabilesc standarde minime de protecție a lucrătorilor, statele membre au și varianta adoptării unor măsuri mai stricte. O atenție deosebită merită articolul 153 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, deoarece în temeiul acestuia Uniunea Europeană poate adopta acte legislative privind sănătatea și securitatea la locul de muncă, venind în sprijinul acțiunilor deja asumate de statele membre. Se menționează în tratat faptul că directivele nu sunt de manieră a impune constrângeri administrative, financiare sau juridice care ar îngreuna crearea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii.

Odată angajat, fiecare lucrător dobândește o serie de drepturi, precum dreptul la informare, dreptul la consultare, respectiv dreptul de participare. Această serie de drepturi își găsește temeiul juridic în coroborarea articolelor 5, 114, 115, 151 și 153 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Uniunea ajută statele membre și populația activă a acestor state întocmai pentru a duce la îndeplinire obiectivele principale ale politicii sociale europene, care includ o rată a ocupării forței de muncă constant ridicată sau protecție socială adecvată.

Latura activă a societății contribuie decisiv la întreaga dezvoltare a Uniunii Europene, motiv pentru care instituțiile europene și populația angajată trebuie să întrețină relații de bună înțelegere, bazate pe respect reciproc și soluționarea problemelor ce pot apărea. Dialogul social este o componentă esențială a modelului social european, găsindu-și suport legal în articolele 151-156 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Această formă de comunicare le permite partenerilor sociali să contribuie activ la conceperea politicii sociale europene. Scopul dialogului social este clar trasat: de a perfecționa guvernanta europeană prin implicarea partenerilor sociali în procesele decizionale și de punere în aplicare.

Egalitatea între femei și bărbați este unul dintre obiectivele Uniunii Europene. De-a lungul timpului, legislația, jurisprudența și modificările aduse tratatelor au contribuit la consolidarea acestui principiu și la implementarea sa în UE. Parlamentul European a fost dintotdeauna un apărător

fervent al principiului egalității dintre bărbați și femei. Articolul 153 din TFUE permite UE să acționeze în domeniul mai larg al egalității de șanse și de tratament în domeniul muncii; în acest cadru, articolul 157 din TFUE autorizează, de asemenea, acțiunile pozitive pentru capacitatea femeilor. În plus, articolul 19 din TFUE prevede adoptarea unor acte legislative pentru combaterea tuturor formelor de discriminare, inclusiv pe criterii de sex.

Nu în ultimul rând, Uniunea Europeană urmărește să consolideze caracterul incluziv și coeziunea societății europene și să permită tuturor persoanelor să beneficieze de un acces egal la oportunități și resurse prin continua sa susținere față de statele membre în privința combaterii sărăciei, a discriminării și a excluziunii sociale. Există legislație menită să sprijine această luptă împotriva acestor deficiențe, de amintit fiind articolele 19, 145-150, 151-161 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Combaterea sărăciei și a excluziunii sociale este unul dintre obiectivele specifice ale UE și ale statelor sale membre în domeniul politicii sociale. Articolul 19 din TFUE permite UE să ia măsuri pentru combaterea discriminării, atât prin protecția juridică oferită potențialelor victime, cât și prin adoptarea unor măsuri de stimulare. Au fost adoptate o serie de directive în acest domeniu: Directiva privind egalitatea rasială; Directiva privind egalitatea la încadrarea în muncă; Directiva privind tratamentul egal, care a unificat mai multe directive anterioare dedicate șanselor egale pentru bărbați și femei; Directiva (UE) 2019/1158 privind echilibrul dintre viața

profesională și cea privată a părinților și îngrijitorilor, care are o perspectivă mai largă asupra împărțirii responsabilităților de îngrijire între femei și bărbați.

3. SURSE DE FINANȚARE - UE vs. SUA

3.1. Bugetul Uniunii Europene

Uniunea Europeană își asigură veniturile din surse proprii, în conformitate cu TFUE, Art. 311 și Art. 322, precum și cu deciziile și regulamentele adoptate în materie fiscală.

Cadrul legislativ al Uniunii Europene identifică sursele de finanțare a bugetului Uniunii: surse tradiționale, surse din TVA, cote procentuale din veniturile naționale brute ale statelor membre, împrumuturi, mecanisme de corecție și balanța de venituri și cheltuieli a bugetului precedent. Sursele enumerate se completează, în urma reformelor fiscale desfășurate la nivelul Uniunii Europene, cu taxa pe ambalajele de plastic care ajung în mediu și favorizează poluarea.

Categoria resurselor „tradiționale” alcătuiește 25% din bugetul Uniunii și se referă la anumite taxe care sunt statuate încă de dinaintea revizuirii legislației, odată cu tratatele de la Maastricht și Lisabona. Se referă la taxe pe comerț și agricultură, la care a fost adăugată taxa pe zahăr. Taxa pe Valoare Adăugată alcătuiește 10% din venituri, iar undeva mai mult de jumătate din venituri sunt alcătuite din cota procentuală din veniturile naționale brute (Grosse National Income) ale statelor membre. Deși, în mod normal, politica

Uniunii Europene are în vedere ca împrumuturile să nu reprezinte o sursă de venit, în mod excepțional, la momentul de față există împrumuturi contractate de UE de pe piețele de capital pentru a finanța anumite proiecte (NextGenerationEU).

Din cauza situației financiare actuale a UE care prezintă contextul unui împrumut, necesitatea rambursării acestuia a condus la dezbaterile unor reforme fiscale în ultimii ani. Până acum, s-a reușit implementarea taxei pe ambalaje de plastic nereciclate, cu aplicabilitate începând cu anul 2021. Pentru viitor, sunt avute în vedere încă câteva categorii de taxe, mai ușor sau mai dificil de implementat, dintre care pot fi menționate taxe în ceea ce privește importul de mărfuri sau o anumită taxă pentru țările în care discrepanța de venituri dintre bărbați și femei este semnificativă.

Venitul Uniunii Europene este gândit spre a se baza pe surse proprii în principal, excluzându-se ideea venitului extern sub formă de împrumut sau altă modalitate de contractare. Această autofinanțare se coordonează cu forma bugetului UE, care nu trebuie să fie niciodată unul deficitar. În mod excepțional, însă, UE a deviat recent de la traseul autofinanțării exclusive prin contractarea unui împrumut care are ca finalitate finanțarea obiectivelor viitoare ale formării unei Uniuni prospere din considerente esențiale pentru atingerea scopurilor ideologice.

Constituirea și execuția bugetară se bazează pe principiile bugetare cu care suntem obișnuiți de la nivel statal, în construirea bugetului național, toate fiind reflectate în TFUE. Execuția în sine are ca

fundament atât principiile generale, cât și respectarea politicii Uniunii Europene prin finanțarea sa în limite anuale stabilite la nivel bugetar.

Finanțarea activității Uniunii Europene comportă două dimensiuni, și anume o dimensiune a finanțării activității interne și a aparatului administrativ, precum și o dimensiune a finanțării domeniilor de interes care corespund politicii de dezvoltare a UE, astfel cum acestea sunt stabilite în cadrul fiscal multianual, cu obiective preconizate pe o perioadă de mai mulți ani, actualmente 7 ani. Bani sunt alocați conform bugetelor anuale care transpun obiectivele din cadrul fiscal conform necesităților anilor curenți, cu sumele aferente fiecărei categorii de cheltuieli. Cu titlu de exemplu, bugetul anului 2022 corelează sume importante din venituri pentru capitole de cheltuieli cu privire la „Resurse naturale și mediul înconjurător”, „Coeziune, reziliență și valoare”, „Piața unică europeană, inovație și digitalizare”.

Pe lângă finanțarea politicilor stabilite prin intermediul cadrului multianual, UE își păstrează anumite „rezerve” din buget pe care nu le alocă pe categorii de cheltuieli, în vederea finanțării unor eventuale crize, dezastre sau alte situații neprevăzute.

3.2. Bugetul Statelor Unite ale Americii

Statele Unite ale Americii își constituie bugetul federal prin prelevări de la plătitorii de impozite, taxe și contribuții, acestea fiind sursele majoritare de finanțare a bugetului.

Mai precis, veniturile se constituie din impozite pe veniturile individuale, taxe pentru securitate socială și asigurări medicale, impozite pe venituri și pe profit la nivelul corporațiilor, iar într-o pondere mai mică pot fi menționate accizele, taxe pe transferuri de proprietate și alte venituri.

Primele trei surse menționate alcătuiesc cea mai mare pondere a bugetului federal. Impozitul pe venit individual se referă la impozitarea veniturilor persoanelor, ce pot îmbrăca forma salariilor, dividendelor sau altor surse de venit. Impozitarea se face în cotă progresivă cu praguri pentru veniturile mici, astfel încât, în urma colectării, bugetul se bucură de sume generoase din această sursă. Taxele pentru securitate socială și asigurări medicale sunt colectate din salariile brute ale angajaților, prin aplicarea unei cote regresive cu prag superior, colectarea nefiind asigurată din partea angajaților cu venituri foarte mari. Impozitul pe venit și impozitul pe profit la nivelul corporațiilor sunt ambele categorii de impozite care se aplică în cazul persoanelor juridice de drept privat cu un anumit nivel de activitate economică, în cotă fixă de 21%, modificare adusă în anul 2017 asupra unei cote anterioare de 35%. Această categorie de venituri este cea de-a treia sursă de venituri a bugetului federal ca volum.

Organizarea cheltuielilor bugetului federal al Statelor Unite se desfășoară într-o viziune de armonizare a prezentului, în vederea asigurării unei proiecții către un viitor eficient. În acest sens, se susțin material nevoi existente în prezent ale economiei și ale cetățenilor, iar mecanismele și proiectele care se implementează sunt

gândite, în principiu, întocmai pentru a susține acest context al satisfacerii nevoilor prezente.

Cele trei categorii esențiale de cheltuieli ocazionate la nivelul bugetului federal sunt cheltuieli cu securitatea socială, cheltuieli în domeniul sănătății și sectorului medical și, foarte important de menționat, un procent semnificativ de bani merg către domeniul militar și apărare. În domeniul medical, statul federal oferă o plajă largă de facilități, de la asigurări privind servicii spitalicești și până la suportarea unor costuri cu privire la multe tipuri de tratamente medicale. Siguranța și securitatea socială se referă la investirea banilor în protecția personală a cetățenilor, asigurări de viață, mijloace de protecție a proprietății și veniturilor. În ceea ce privește aparatul militar, SUA atribuie, în momentul de față, cele mai mari sume de bani din lume acestui sector.

Ca bază legală a efectuării lor, cheltuielile se împart în 3 tipuri. Cheltuielile obligatorii sunt cele pentru care există consacrare legală care le solicită existența în buget în fiecare an, cum ar fi cheltuielile în domeniul medical și cele privind siguranța și securitatea. Cheltuielile discreționare sunt cheltuieli prevăzute în buget de către președintele Statelor Unite și aprobate de Congres. Ele sunt prevăzute pentru fiecare an în parte separat, în bugetul aferent anului respectiv. Spre exemplu, din categoria acestor cheltuieli fac parte cele privind finanțarea domeniului militar. Mai există și cheltuieli suplimentare, dedicate unor situații neprevăzute, pentru care se votează o lege pentru aprobare la momentul la care este necesar ca acestea să fie ocazionate, iar

cu caracter de exemplu pot fi menționate cheltuielile realizate în timpul pandemiei de Covid-19.

Structura veniturilor și cheltuielilor generează un buget preponderent deficitar. Sumele colectate sunt repartizate către sectoare esențiale economicului și socialului, sectoare pentru care este dificil ca finanțarea să fie optimă pentru satisfacerea nevoilor existente. Nevoile sunt într-o continuă dinamică, iar realitatea actuală ne arată că orice preconizare poate fi perturbată de evenimente exterioare viziunii în care un plan de venituri și cheltuieli este elaborat.

3.3. Bugetul UE și bugetul SUA – comparații

Bugetul Uniunii Europene este organizat prin atragerea surselor de finanțare proporțional cu nivelul de dezvoltare al statelor membre, cu nivelul relațiilor economice ocazionate de acestea, astfel încât finanțarea să fie una eficientă și neîmpovărătoare pentru state și, totodată, echitabilă din prisma posibilităților bugetare statale. Solidaritatea dintre state permite aplicarea acestui procedeu, în sensul în care statele dezvoltate vor avea și contribuții mai mari la bugetul Uniunii, iar statele aflate în plină dezvoltare, pe de-o parte, vor contribui cu sume neîmpovărătoare, iar, pe de altă parte, vor avea și acces la fonduri suficiente spre a-și finanța progresul și a putea ajunge, în viitor, la nivelul la care să poată, la rândul lor, să ofere Uniunii Europene disponibilități mai generoase.

Spre deosebire de Statele Unite ale Americii, unde bugetul federal finanțează

sectoare ale economiei spre a satisface nevoi prezente, Uniunea Europeană își axează cheltuielile pe proiecte cu efect în viitor, în dezvoltarea graduală a economiei și socialului statelor membre. UE propune un cadru prestabilit al nevoilor financiare necesare proiectelor în derulare, iar pentru atingerea optimă a rezultatelor, bugetul este strâns legat de cadrul multianual, care alocă sume precise pe sectoare și proiecte predefinite.

3.4. Aspecte privind întrebuințarea resurselor financiare în UE, comparație cu SUA

Finanțarea modelului social este strâns legată de mecanismele de prestare și gestionare a serviciilor sociale, contribuind la creșterea eficienței. Modelul Social European își fundamentează modernizarea prin promovarea unor sisteme de finanțare diverse, durabile, bazate pe contribuții sau asigurări (educație, sănătate, asigurări sociale), într-un mediu de piață competitiv deschis. Asigurarea unui pachet minim garantat de servicii și sprijin material, care să evolueze odată cu dezvoltarea economică, se bazează pe redistribuirea resurselor provenite din taxe. Direcționarea acestor taxe înaintea colectării lor ar răspunde nevoii de transparență și ar facilita manifestarea solidarității.

UE, dezvoltând un sistem atipic de finanțare a sectorului social, se folosește de o multitudine de metode pentru producerea serviciilor sociale de interes general. Prin intermediul mecanismelor de piață primește finanțare prioritară din sisteme

cuprinzătoare, bazate pe contribuții sau asigurări și susținerea financiară a producției de servicii, fie de către piață, fie de către stat, în situațiile în care piața nu le poate furniza, într-un mod transparent. Acordarea de subvenții pentru accesul la servicii obligatorii/garantate, fie ele produse de piață sau de stat sau subvenționarea accesului la servicii sociale pe care indivizii nu le pot plăti, fie ele produse de piață sau de stat, sunt doar câteva dintre soluțiile pe care Uniunea le-a adoptat sau urmează să le adopte pentru o mai bună funcționare a sistemului, demonstrând încă odată unicitatea abordării care o particularizează.

Aceste rezolvări la problemele cu care se confruntă UE nu au un impact direct asupra consumului de servicii sociale, în ceea ce privește structura și volumul acestora. În ansamblul economiei, ponderea diferitelor servicii în total este afectată doar tangențial. În schimb, față de alte state sau alte organizații internaționale, Uniunea crește eficiența utilizării fondurilor (inclusiv din propriile buzunare). De exemplu, SUA înregistrează costuri sociale nete similare cu țările din UE, în raport cu PIB-ul. Acesta este cazul unor țări precum Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Italia, Norvegia, Olanda și Regatul Unit. Ceea ce diferențiază SUA este sistemul de finanțare, sursa de atragere a fondurilor (publică sau privată), precum și modalitatea de cheltuire și implicarea cetățeanului în luarea deciziilor.

Modul în care sunt cheltuite resursele pentru sistemul social este atât de diferit între Statele Unite și Uniunea Europeană datorită variațiilor în structurile de guvernare, abordările politice și

mecanismele de finanțare. Cele mai importante diferențe dintre cele două abordări se regăsesc în următoarele argumente:

Centralizare versus descentralizare: UE are o abordare mai descentralizată în ceea ce privește cheltuielile sociale în comparație cu Statele Unite. În timp ce uniunea stabilește obiective și orientări politice comune, statele membre au o autonomie mai mare în proiectarea și implementarea programelor lor sociale. De exemplu, sistemele de sănătate din diferite țări ale Uniunii Europene pot varia semnificativ în ceea ce privește acoperirea, beneficiile și mecanismele de finanțare. Fiecare stat membru stabilește propriile politici de sănătate și alocă fonduri în consecință, în cadrul regulamentelor și obiectivelor UE. În contrast, în Statele Unite există programe guvernamentale federale care administrează și finanțează în mod central beneficiile sociale. De exemplu, Social Security și Medicare sunt programe federale cu criterii de eligibilitate și structuri de beneficii standardizate. Guvernul federal stabilește ghidurile și regulamentele, iar fondurile sunt alocate de la nivel federal către state și indivizi, au o combinație de guverne federale, de stat și locale implicate în cheltuielile sociale, cu grade diferite de control centralizat.

Sistemul european este considerat atipic în ceea ce privește abordarea descentralizată a cheltuielilor sociale, în comparație cu multe alte regiuni, inclusiv Statele Unite. Acest lucru este datorat, în primul rând, diversității statelor membre. Uniunea Europeană cuprinde state membre diverse,

cu propriile contexte sociale, economice și culturale. Abordarea descentralizată permite statelor membre să-și adapteze politica socială pentru a răspunde mai bine nevoilor și preferințelor specifice ale populației lor. Aceasta recunoaște și respectă diversitatea din cadrul uniunii.

De asemenea, în ceea ce privește principiul subsidiarității, care guvernează Uniunea, acesta prevede că deciziile trebuie luate la cel mai adecvat nivel, apropiat de cetățeni. În contextul cheltuielilor sociale, acest principiu înseamnă că responsabilitatea și puterea de decizie sunt descentralizate, fiind transferate la nivel național sau regional, în funcție de situația specifică a fiecărui stat membru.

Nu în ultimul rând, particularitatea modului în care UE își folosește resursele pentru modelul social este conferită de respectarea identității și valorilor naționale. Sistemul european de cheltuieli sociale recunoaște importanța respectării identității și valorilor naționale ale statelor membre. Prin acordarea unei autonomii mai mari în ceea ce privește cheltuielile sociale, statele membre au capacitatea de a-și proteja și promova propria lor viziune asupra asistenței sociale, ținând cont de specificitățile lor culturale și sociale.

Aceste caracteristici fac sistemul european de cheltuieli sociale să se diferențieze și să fie considerat neobișnuit în abordarea descentralizată a distribuirii resurselor și luării deciziilor la nivel național sau regional.

O a doua diferență care deosebește cele două puteri din punctul de vedere al modului în care acestea își alocă fondurile

pentru sistemul social este: **beneficii universale versus bazate pe criterii de eligibilitate**. UE, în general, pune accent pe o abordare universală a beneficiilor sociale, în sensul în care în sistemele sociale din Uniune se oferă servicii și sprijin de bază tuturor cetățenilor, inclusiv asigurare medicală, acces la educație și servicii sociale universale și gratuite. În Statele Unite, programele sociale adesea au criterii de eligibilitate bazate pe venituri, ceea ce înseamnă că eligibilitatea pentru a beneficia de aceste programe este determinată în funcție de nivelul veniturilor unei persoane sau unei familii, lucru care implică calificarea la sprijinul acordat de stat prin programe ca SNAP (Programul de Asistență pentru Nutriție Suplimentară) sau Medicaid numai a persoanelor cu venituri mai mici sau cu resurse financiare limitate.

Mai există disimilarități în mecanismele de finanțare: statele din UE depind în mod obișnuit mai mult de impozitele generale pentru finanțarea programelor sociale. Impozitele, cum ar fi impozitul pe venit și TVA-ul, contribuie la fondul general de resurse utilizate pentru cheltuielile sociale. În Statele Unite, finanțarea programelor sociale provine dintr-o combinație de surse, inclusiv impozitele pe salarii, fonduri de încredere dedicate, venituri generale și, în unele cazuri, contribuții din partea statelor și autorităților locale.

Iar în final, sistemul social al UE oferă în mod obișnuit o acoperire cuprinzătoare și o gamă mai largă de servicii sociale în comparație cu Statele Unite. Acest lucru include asigurare universală de sănătate, politici generoase de concediu parental,

beneficii extinse de șomaj și plase de siguranță socială robuste. Prin urmare, cetățenii din Europa pot beneficia de o serie de servicii și beneficii sociale, indiferent de statutul lor financiar sau de nevoi specifice. În Statele Unite, sistemul social este mai fragmentat, cu variații în acoperire și beneficii între diferite programe și state.

Din nou se poate observa cât de atipic este sistemul din UE, existând o abordare orientată spre furnizarea unui nivel universal de sprijin social. Acest lucru se materializează prin faptul că majoritatea cetățenilor Uniunii beneficiază de anumite servicii sociale. Sistemele de asigurare de sănătate universală și politicile generoase de protecție socială sunt exemple de cum Uniunea Europeană încearcă să ofere o acoperire extinsă. Mai mult decât atât, în UE se promovează principii puternice de solidaritate și coeziune socială între statele membre. Aceasta implică distribuirea echitabilă a resurselor și sprijinirea cetățenilor în dificultate sau cu nevoi specifice. Prin urmare, sistemul social al UE se concentrează pe reducerea inegalităților și pe promovarea coeziunii sociale în întreaga Uniune.

Aceste caracteristici fac ca sistemul social al UE să fie considerat atipic în comparație cu alte regiuni, în special cu Statele Unite, care adoptă o abordare mai fragmentată și selectivă în ceea ce privește acoperirea și beneficiile sociale. UE își propune să ofere o protecție socială extinsă și o acoperire universală mai cuprinzătoare pentru a promova bunăstarea și coeziunea socială în întreaga Uniune.

4. COMPARAȚIA MODELULUI SOCIAL EUROPEAN CU CEL DIN SUA

În continuare, considerăm necesară o analiză între modelul social european și cel american, care deși sunt într-o alianță indisolubilă de foarte mulți ani, există diferențe enorme între modurile de funcționare ale acestor societăți. Din rațiuni practice, această analiză va avea ca puncte centrale pe de-o parte Statele Unite ale Americii, iar pe de cealaltă parte Uniunea Europeană sau "Statele Unite ale Europei" în vorbele lui Winston Churchill pentru a pune în oglindă mai bine aceste două societăți. Astfel, vom începe cu analiza celor două forme de organizare, și anume federalismul american și organizația suprastatală reprezentată de UE. Sunt mulți juriști ce consideră că până la o veritabilă federalizare a Europei mai este un singur pas, și anume adoptarea unei Constituții comune pentru statele membre, demersuri ce nu au avut rezultatul scontat în anii 2000. Totuși, chiar dacă strict juridic ar fi îndeplinite condițiile unui stat federal, putem pune semnul egalității între federalismul american și un teoretic federalism european? Considerăm că răspunsul nu poate fi altul decât unul negativ, întrucât Europa are un element ce lipsește din societatea americană, și anume un puternic sincretism cultural. Astfel, dacă în Statele Unite observăm un puternic sentiment patriotic, în UE nu va ajunge, cel puțin în viitorul apropiat, niciodată ca sentimentul de cetățean european să primeze peste cetățenia națională. Acest lucru poate explica tendința europeană de

îmbrățișat culturi noi, cel puțin la un nivel mult mai ridicat decât cel al americanilor, care în afară de câteva minorități locale, cum ar fi cultura afro-americanilor sau cea a indigenilor, nu au contact direct pe un teritoriu atât de vast cu alte culturi.

Un alt punct, poate cel mai important când analizăm cele două modele sociale, este factorul economic. Mai precis, cum se poate ca un stat precum cel american, care are cu 36% mai mult venit mediu pe cap de locuitor decât țările europene, să o ducă mai rău la toți indicatorii ce formează HDI (Happiness Development Index), inclusiv la speranța de viață. Pentru a găsi acest răspuns trebuie să înțelegem de ce există o discrepanță atât de mare între vârfurile economice din Statele Unite și restul oamenilor. Acest fenomen a apărut în anii '80 odată cu mișcarea libertariană, care promova o taxare cât mai redusă și o reglementare cât mai lejeră în special a raporturilor de muncă. Acest proces a fost promovat de mai multe fundații înființate de clasa bogată, fiind obligați să fie filantropi pentru scutiri de taxe. Astfel, putem observa cum programele sociale în Statele Unite sunt în general fie subfinanțate sau chiar inexistente, astfel încât să nu fie lezate interesele unui număr restrâns de oameni. Adevărul este că, în Statele Unite, întâlnim o discrepanță economică de proporții feudale, lucruri ce în Europa nu se întâmplă. În State, top 600 oameni dețin împreună 3,5 trilioane de dolari, sumă proporțională cu economia Germaniei, motorul european. Aceste cantități absurde de capital se pot strânge doar prin lezarea directă a drepturilor muncitorilor, protecția

socială a acestora fiind foarte sumară în Statele Unite. Spre exemplu, la depozitele Amazon, sunt foarte multe scandaluri în jurul muncitorilor care nu au timp să meargă la baie și trebuie să improvizeze foarte mult. În UE, accentul se pune foarte mult pe relațiile dintre angajator și angajat, angajatul fiind cel protejat în special. Dar, de ce peste ocean politicienii americani nu sunt preocupați de bunăstarea omului de rând, ci de lăsarea corporațiilor să facă ce vor? Acest răspuns, deși greu de identificat, are rezonanța poate cea mai mare în cazul Citizen's United, când Curtea Supremă practic a dat frâu liber corporațiilor de a pompa bani infiniți în politică, așa că democrația americană a fost foarte afectată, după spusele președintelui de la acea vreme. Barack Obama s-a vizualizat cu 100 de ani în urmă, în vremea când apăreau primele politici antitrust.

O altă abordare ce trebuie analizată e modul în care cele două societăți privesc taxele. Astfel, în timp ce în Europa taxarea e la un procent destul de ridicat, dar mai ales că e pentru toată lumea, în State taxarea este destul de redusă, fapt ce duce la o înrăutățire a sistemelor de educație și de sănătate. De asemenea, documente de la fiscul american atestă că ultra bogații oricum plătesc taxe pe baza unui sistem procentual extrem de avantajos, spre deosebire de restul oamenilor. Aceste comportamente duc uneori la consecințe devastatoare, cum s-a întâmplat în statul North Carolina, unde un guvernator, pentru ca bogații să nu-și mai plătească taxele, a distrus sistemul public de școli, într-un loc unde educația chiar prospera. Putem observa din acestea

cum instituțiile fundamentale, menite să protejeze și să reprezinte oamenii, au ajuns să reprezinte interesele clasei prospere financiar. În Europa, pe de altă parte, oamenii se străduiesc să lupte pentru interesele lor, iar reglementarea în materii electorale încă își menține mantră democratică.

Un alt aspect e reprezentat de abordarea războaielor de către cele două părți în discuție. În urma alianței NATO, americanii au continuat să investească frenetic în armată, așa încât europenii să poată să investească liniștiți în cultură, dar mai ales să nu se mai iște între puterile europene conflicte așa cum, istoric analizând, au părut mai degrabă regula în Europa. De aceea, în Statele Unite ideea războiului pare mult mai aproape la nivel afectiv, chiar dacă geografic americanii au o poziție foarte bună. La aceștia, în calitate de justițiarilor eterni ai planetei, ideea războiului este și o onoare mult mai mare, consolidată pe o idee de un patriotism uneori fanatic.

O ultimă comparație ar trebui făcute între abordările celor două emisfere în materia încălzirii globale, o problemă care ne privește pe toți și care, dacă nu e tratată corect, va avea repercusiuni incredibile pentru modelul social actual. Ca o comparație, în urma incidentelor din Siria au fost circa 5 milioane de refugiați, număr suficient de mare astfel încât să nască un întreg val de naționalism în Europa. Dar, în urma estimărilor date de IPCC, organul ONU ce se ocupă cu schimbările climatice, ar urma să fie circa 500 de milioane de refugiați până în 2100 pe fâgașul pe care se îndreaptă actualmente lucrurile. Astfel,

această discuție e una de maximă importanță pentru viitorul modelului social. Totuși, și în această materie, americanii stau mult mai rău decât europenii. În timp ce Statele Unite ale Americii s-au retras din Tratatul de la Paris din 2015, ce încerca să oblige statele să încerce să facă toate demersurile pentru ca media globală să crească cu maxim 2 grade Celsius până în 2100, Parlamentul European a adoptat The Green Deal, ce instituie o obligație în sarcina statelor europene să-și scadă emisiile nocive cu 60% până în 2030, astfel încât să avem nu doar o dezvoltare durabilă, dar și o existență durabilă. Din păcate însă e nevoie de un efort colectiv din partea Global North-ului ce e responsabil de 92% din emisii pentru a putea spera la o redresare a situației, iar comportamentele iresponsabile ale statelor ar trebui poate sancționate în viitorul apropiat și pe planul dreptului internațional pe baza unor crime împotriva mediului.

5. UE - ORGANIZAȚIE ATIPICĂ

Uniunea Europeană poate fi considerată organizație atipică din prisma actelor atipice. Actele atipice sunt o categorie de acte adoptate de către instituțiile europene. Acestea se pot referi la organizarea internă a Uniunii Europene (UE) sau pot avea o aplicabilitate mai generală care vizează domeniul politice specifice.

Actele atipice sunt acte adoptate de către instituțiile UE. Aceste acte sunt denumite „atipice”, deoarece nu se înscriu în categoriile de acte juridice prevăzute de Tratatul privind funcționarea UE (articolele 288, 289, 290, 291 sau 292).

Există o mare varietate de acte atipice. Unele dintre acestea sunt prevăzute de alte articole ale tratatelor fondatoare ale UE, iar altele au fost dezvoltate prin practica instituțională. Actele atipice se disting în funcție de aplicabilitatea lor, care este, în general, de natură politică. Totuși, unele acte atipice pot avea un caracter obligatoriu, dar acesta este limitat la cadrul instituțional al UE.

Regulamentele de procedură ale instituțiilor UE sunt acte atipice. Tratatul fondatoare stabilesc că instituțiile UE adoptă propriile lor regulamente de procedură. Regulamentele de procedură stabilesc organizarea, funcționarea și normele interne de procedură ale instituțiilor UE. Acestea au un caracter obligatoriu doar pentru instituția în cauză.

De asemenea, tratatele fondatoare prevăd și alte tipuri de acte adoptate în cadrul dialogului politic între instituțiile UE. Aceste acte sunt menite, în esență, să faciliteze activitatea și cooperarea între instituții. De exemplu, în cadrul procedurii de adoptare a acordurilor internaționale, Consiliul poate adresa Comisiei Europene direcții de negociere pentru negocierea acordurilor. Instituțiile pot merge și mai departe, organizând cooperarea lor prin acorduri interinstituționale. Aceste tipuri de acorduri sunt, de asemenea, acte atipice. Acordurile interinstituționale pot avea un caracter obligatoriu, dar doar pentru instituțiile semnatare ale acordului.

În continuare, vom vorbi despre actele atipice neprevăzute de tratate. Instituțiile UE au dezvoltat fiecare câte o serie de instrumente în cadrul activității lor. De

exemplu, Parlamentul European își exprimă anumite poziții politice la nivel internațional prin intermediul rezoluțiilor sau al declarațiilor. De asemenea, Consiliul adoptă în mod regulat concluzii, rezoluții sau orientări cu ocazia reuniunilor sale. Aceste acte reflectă, în esență, opinia instituțiilor cu privire la anumite chestiuni europene sau internaționale. Ele au o aplicabilitate generală, dar nu au caracter obligatoriu.

Comisia adoptă, de asemenea, o serie de acte atipice proprii. Acestea sunt comunicări, care prezintă, în general, noi programe politice. De asemenea, Comisia adoptă cărți verzi, menite să lanseze consultări publice cu privire la anumite chestiuni europene. Astfel, aceasta adună informațiile necesare înainte de a elabora o propunere legislativă. În urma rezultatelor cărților verzi, Comisia adoptă uneori cărți albe, care prezintă propuneri detaliate de acțiuni europene.

Tratatul constitutiv nu putea conține toate regulile necesare pentru activitatea Comunității. Din această cauză, ele au dat autorităților comunitare puterea de a completa, preciza și asigura punerea lor în aplicare, adoptând acte juridice. Dreptul derivat cuprinde actele adoptate de instituțiile comunitare în aplicarea tratatelor. Le clasificăm în:

a) acte tipice sau numite, care sunt prevăzute de tratate (regulamentele, directivele, deciziile, recomandările și avizele).

b) actele atipice sau nenumite, care sunt născute din practica instituțiilor (cărți albe, rezoluții, declarații, deliberări, concluzii, comunicări și multe altele).

6. UE - ORGANIZAȚIE DINAMICĂ

Uniunea Europeană depune eforturi pentru a conserva patrimoniul cultural comun al Europei și pentru a-l face accesibil tuturor. UE sprijină artele și ajută industriile culturale și creative din spațiul european să înflorească prin programul „Europa creativă” și promovează sportul prin intermediul programului Erasmus+.

Cultura și creativitatea se află în centrul proiectului european și în centrul politicii culturale a UE. Patrimoniul cultural bogat al Europei și sectoarele culturale și creative dinamice sunt sursa unei bogății imense, a plăcerii și a sentimentului de identitate pentru milioane de oameni.

Sportul și activitatea fizică sunt parte integrantă din viața a milioane de europeni. Pe lângă promovarea unei mai bune stări de sănătate și de bine, sportul poate contribui la soluționarea unor probleme precum rasismul, excluziunea socială și egalitatea de gen.

Dinamismul Uniunii se regăsește în varii domenii, neavând legături strict cu sectorul social. Dintr-o perspectivă a mediului, dublată de cea economică, se ajunge la următoarele idei.

Oceanele noastre produc cea mai mare parte din oxigenul pe care îl respirăm, reglează condițiile meteorologice și climatice și adăpostesc majoritatea speciilor planetei noastre. Ele sunt, de asemenea, motoare importante ale economiei europene, fiind o sursă de alimente, locuri de muncă, transport și activități recreative. UE depune eforturi pentru a proteja mările și oceanele

noastre și pentru a se asigura că acestea rămân sustenabile din punct de vedere ecologic și economic pentru generațiile viitoare. Cu o cifră de afaceri de 650 de miliarde EUR în 2018 și cu aproape 4,5 milioane de angajați, economia „albastră” a UE este într-o stare bună. Strategia UE pentru o economie albastră sustenabilă urmărește să valorifice potențialul de creștere durabilă în sectoarele marin și maritim în ansamblu.

Datorită cercetării și inovării, mările și oceanele sunt o sursă de energie regenerabilă, minerale și produse farmaceutice. UE se află într-o poziție unică în ceea ce privește dezvoltarea energiei din surse regenerabile offshore, datorită numărului și diversității bazinelor sale maritime și scăderii constante a costurilor noilor instalații. Propunerile de maximizare a acestui potențial vor ajuta UE să își îndeplinească obiectivul de a deveni neutră din punct de vedere climatic până în 2050. Promovând aceste noi oportunități, UE joacă, de asemenea, un rol important în susținerea exploatații responsabile și durabile a mărilor, atât în Europa, cât și la nivel mondial.

Politica comună a UE în domeniul pescuitului urmărește să garanteze că pescuitul și acvacultura (creșterea peștilor în condiții controlate) sunt sustenabile din punct de vedere ecologic, economic și social. Obiectivele sale sunt de a promova o industrie a pescuitului dinamică și durabilă, de a conserva resursele și de a proteja mediul marin, asigurând, în același timp, un nivel de trai echitabil pentru comunitățile de pescari. Această politică include un set de

reguli pentru gestionarea flotelor europene de pescuit și pentru conservarea stocurilor de pește. Pentru a preveni pescuitul excesiv, cotele pentru statele membre ale UE stabilesc limite cu privire la cantitatea de pește din fiecare specie care poate fi capturată, în timp ce obligația de debarcare evită practica risipitoare care constă în a arunca înapoi în mare capturile nedorite.

Uniunea Europeană a introdus zone protejate pentru a prezerva ecosistemele marine și biodiversitatea acestora, împreună cu serviciile pe care le oferă, și urmărește să protejeze cel puțin 30 % din mările UE până în 2030. În plus, normele UE privind combaterea deșeurilor marine reduc impactul negativ al celor 10 produse din plastic de unică folosință întâlnite cel mai des pe plajele și mările Europei, împreună cu uneltele de pescuit pierdute și abandonate.

Politica comună în domeniul pescuitului și politica maritimă vor fi finanțate prin Fondul european pentru pescuit, afaceri maritime și acvacultură. În așteptarea aprobării sale finale, acest fond va furniza peste 6,1 miliarde EUR (2021-2027) pentru dezvoltarea durabilă a sectorului, cu un accent deosebit pe sprijinirea pescuitului costier la scară mică.

Politicile economice și financiare ale UE urmăresc, de asemenea, să păstreze o dinamică adecvată cerințelor contemporane, având ca rezoluții următoarele: crearea de locuri de muncă și stimularea investițiilor; promovarea stabilității economice; îmbunătățirea funcționării eficiente a uniunii economice și monetare; reglementarea instituțiilor financiare și a

produselor financiare complexe; menținerea stabilității financiare și protejarea contribuabililor în situații de criză financiară; întărirea rolului internațional al monedei euro.

Deși toate cele 27 de state membre fac parte din uniunea economică și monetară, multe dintre ele s-au integrat la un nivel superior și au adoptat euro ca monedă națională. Împreună, aceste țări alcătuiesc zona euro. În prezent, moneda euro este utilizată de peste 340 de milioane de persoane din 19 state membre. Bancnotele și monedele euro reprezintă un simbol tangibil al libertății, al comodității și al oportunităților pe care le oferă UE.

În urma crizei financiare din 2008, UE a luat măsuri pentru a remedia unele dintre deficiențele instituționale evidențiate de criză în cadrul uniunii economice și monetare și pentru a crea un sector financiar mai sigur. UE a consolidat guvernarea economică, a conceput un sistem care protejează stabilitatea financiară în zona euro, a îmbunătățit finanțele publice ale statelor membre și a promovat reforme pentru a încuraja investițiile. În plus, UE a instituit norme armonizate pentru a crește reziliența instituțiilor financiare ale UE și pentru a consolida supravegherea băncilor din zona euro.

Baza solidă reprezentată de uniunea economică și monetară a ajutat statele membre să facă față impactului economic și social fără precedent generat de pandemia de COVID-19. Pandemia a evidențiat necesitatea unui răspuns rapid, decisiv și coordonat în caz de criză. UE a răspuns permițând statelor membre să se abată de la

cerințele lor bugetare uzuale, creând instrumentul SURE, în valoare de 100 miliarde EUR, menit să contribuie la protejarea locurilor de muncă și a lucrătorilor și lansând Mecanismul de redresare și reziliență, dotat cu 723,8 miliarde EUR (la prețuri actuale), care nu are precedent și care este elementul central al NextGenerationEU. Mecanismul finanțează investițiile și reformele cuprinse în planurile de redresare și reziliență elaborate de statele membre. Aceste măsuri vor sprijini tranziția verde și pe cea digitală, ajutând totodată țările UE să iasă din pandemie mai puternice.

Organizația Mondială a Comerțului (OMC) contribuie, prin activitatea sa, la menținerea unui sistem comercial internațional reglementat. În ciuda faptului că s-a ajuns la un impas în cadrul negocierilor comerciale, se explorează în prezent modalități de modernizare a normelor OMC și de soluționare a noilor provocări globale. În conformitate cu Tratatul de la Lisabona, Parlamentul își exercită prerogativele de colegislator, alături de Consiliu, trebuie să aprobe orice modificări sau noile acorduri ale OMC și joacă un rol important în ceea ce privește controlul politicii comerciale internaționale.

OMC acționează pentru promovarea comerțului liber, în special prin garantarea faptului că statele mențin dinamica de eliminare a barierelor din calea comerțului în negocierile comerciale desfășurate. În prezent, două treimi dintre membrii OMC sunt țări în curs de dezvoltare, acest lucru însemnând că economiile în tranziție și țările cel mai puțin dezvoltate au posibilitatea de a

utiliza comerțul deschis pentru a-și dinamiza eforturile de dezvoltare.

Impasul apărut în prezent în negocierile din cadrul OMC este, de asemenea, un semn că sistemul comercial internațional s-a schimbat în mod considerabil în ultimii 20 de ani. Acest sistem a evoluat, iar o serie de noi actori – în special țări aflate în tranziție și țări în curs de dezvoltare – joacă un rol central. Liberalizarea sistemului comercial internațional a fost benefică pentru unele țări în curs de dezvoltare, care au trecut printr-o etapă de creștere economică susținută fără precedent. UE este pe deplin conștientă de această nouă dinamică. În acest context, UE a subliniat faptul că este necesar să se revizuiască abordarea utilizată în trecut în procesul de negociere și să se încerce utilizarea unor abordări inovatoare, pentru a ține seama de importanța tot mai mare a aspectelor legate de reglementare, în raport cu cele ce vizează în mod exclusiv tarifele vamale.

Produsele de calitate la prețuri echitabile au fost necesare mai mult ca oricând într-un an dificil pentru europeni. Printre cele mai puternice instrumente pe care Comisia Europeană le poate utiliza pentru a proteja consumatorii și a susține economia se numără deciziile referitoare la antitrust, fuziuni și ajutoare de stat, care mențin o concurență dinamică și echitabilă pe piața unică.

Un exemplu al modului în care sistemul de control al concurenței al Uniunii poate apăra interesele cetățenilor a fost o hotărâre din luna septembrie a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care a confirmat în mare măsură o decizie luată de Comisie împotriva

Google și a stabilit amenda la peste 4 miliarde de euro. Interzicerea achiziționării GRAIL de către Illumina, o tranzacție care ar fi redus opțiunile în materie de teste de depistare timpurie a cancerului, este o altă decizie care demonstrează modul în care politica în domeniul concurenței poate sprijini inovarea. Comisia a interzis tranzacția în momentul în care Illumina nu a oferit măsuri corective care să îi înlăture preocupările.

7. CONCLUZII

În încheiere, comparând abordările Uniunii Europene și ale Statelor Unite în privința cheltuielilor sociale, putem observa diferențe considerabile care reflectă valorile, istoria și structurile politice ale celor două entități.

Uniunea Europeană manifestă un angajament puternic față de protejarea și promovarea bunăstării sociale a cetățenilor săi, recunoscând diversitatea culturală și socială a statelor membre. Se remarcă cum sistemul european de cheltuieli sociale pune accent pe respectarea identității și valorilor naționale ale statelor membre, oferind acestora o autonomie mare în ceea ce privește cheltuielile sociale. Uniunea Europeană antamează o abordare universală a beneficiilor sociale, oferind servicii și sprijin de bază tuturor cetățenilor, oferind o acoperire mai largă a serviciilor sociale în comparație cu SUA.

Pe de altă parte, Statele Unite adoptă o abordare mai descentralizată și selectivă, cu programe sociale care au criterii de eligibilitate bazate pe venituri și o finanțare

a programelor sociale provenită dintr-un cumul de surse. Sistemul social american este mai fragmentat, cu variații în acoperire și beneficii între diferite programe și state.

Aceste decalaje demonstrează că, în timp ce ambele entități se străduiesc să își protejeze cetățenii și să promoveze bunăstarea socială, există diferențe semnificative în abordările și mecanismele lor de cheltuieli sociale. Înțelegerea acestor deosebiri este esențială pentru a arată modul în care funcționează aceste sisteme și cum pot fi îmbunătățite pentru a răspunde mai eficient nevoilor cetățenilor lor. În final, această lucrare a pus în evidență cât de importantă este adaptarea politicilor sociale la contextul cultural, economic și politic specific fiecărei entități, subliniind nevoia de flexibilitate în implementarea unor politici uniforme.

Concluzionând, Uniunea Europeană, ca organizație internațională, ocupă un loc unic pe plan mondial. UE a demonstrat o viziune diferită în ceea ce privește rolul și funcția unei organizații internaționale, prin promovarea cooperării și integrării între statele membre, în scopul de a asigura pacea, stabilitatea și prosperitatea în Europa, în toate cele 27 de state membre. Acest angajament este reflectat în sistemul său social, care urmărește să protejeze și să promoveze bunăstarea cetățenilor săi, respectând în același timp diversitatea culturală și socială a statelor membre.

N.B.: Analiza evidențiază, la momentul respectiv, un echilibru la nivel internațional. În prezent, acesta poate suferi modificări cauzate de incertitudinea geopolitică sau

alte elemente imprevizibile. Articolul dorește a avea o notă de premeditare cu privire la situația politică și economică a anilor 2025-2026.

Surse:

The Union's revenue | Fact Sheets on the European Union The EU's expenditure | Fact Sheets on the European Union

EU own resources: Bringing revenue – and social change? – EURACTIV.com

Modelul Social European

SOCIAL INVESTMENT

What types of federal grants are made to state and local governments and how do they work? | Tax Policy Center

The European Social Model and the United States - Archive ouverte HAL The European Social Model and the United States,

<https://www.ssa.gov/history/pdf/histdev.pdf>

[https://www.estrantropolog.ro/2012/02/perspective-asupra-modelului-social-american- 2/](https://www.estrantropolog.ro/2012/02/perspective-asupra-modelului-social-american-2/)

<https://www.nytimes.com/2021/11/11/opinion/reagan-social-welfare.html>

<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/style/longterm/books/chap1/americanexceptionionalism.htm>

<https://www.archives.gov/milestone-documents/social-security-act>

<https://archives.history.ac.uk/history-in-focus/welfare/articles/katzm.html>

https://ro.frwiki.wiki/wiki/État-providence#Origine_de_l'expression

https://ro.wikipedia.org/wiki/Economia_Statelor_Unite_ale_Americii

<https://www.investopedia.com/terms/m/mixed-economic-system.asp>

<https://www.worldstopexports.com/worlds-top-oil-exports-country/>

<https://www.reuters.com/article/factcheck-energyindependence-explainer-idUSL2N2VQ2ZV>

https://books.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=YJz8TbnlofAC&oi=fnd&pg=PR7&dq=social+model+in+america&ots=JcQ6lPTr6Z&sig=0wmt3Ka2H3erAe18iKKxffffINk&redir_esc=y#v=onepage&q=social%20model%20in%20america&f=false

<https://www.nbcnews.com/business/economy/how-is-the-economy-doing-right-now-inflation-interest-rate-hikes-rcna73613>

<https://study.com/academy/lesson/fundamental-principles-characteristics-of-the-us-economy.html>

<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/07/29/reagan-welfare-cuts-found-to-worsen-families-poverty/077278f9-a875-4791-9c34-d1cf3cd148b5/>

https://ro.wikipedia.org/wiki/Economia_Statelor_Unite_ale_Americii

https://scholar.harvard.edu/files/glaeser/files/why_doesnt_the_u.s._have_a_european_style_welfare_state.pdf

<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/style/longterm/books/chap1/americanexceptionionalism.htm>

<https://www.brookings.edu/on-the-record/how-russias-invasion-of-ukraine-tested-the-international-legal-order/>

<https://www.nbcnews.com/business/economy/how-is-the-economy-doing-right-now-inflation-interest-rate-hikes-rcna73613>

<https://www.thebalancemoney.com/how-does-the-us-economy-work-4802698>

<https://www.thebalancemoney.com/us-economy-facts-4067797>

<https://www.investopedia.com/ask/answers/031815/united-states-considered-market-economy-or-mixed-economy.asp>

<https://ro.eferrit.com/o-economie-mixta-rolul-pietei/>

<https://usa.usembassy.de/etexts/oecon/chap2.htm>

<https://www.thebalancemoney.com/how-natural-resources-boost-the-u-s-economy-3306228>

http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Modelul_Social_European.pdf

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/54/employment-policy>

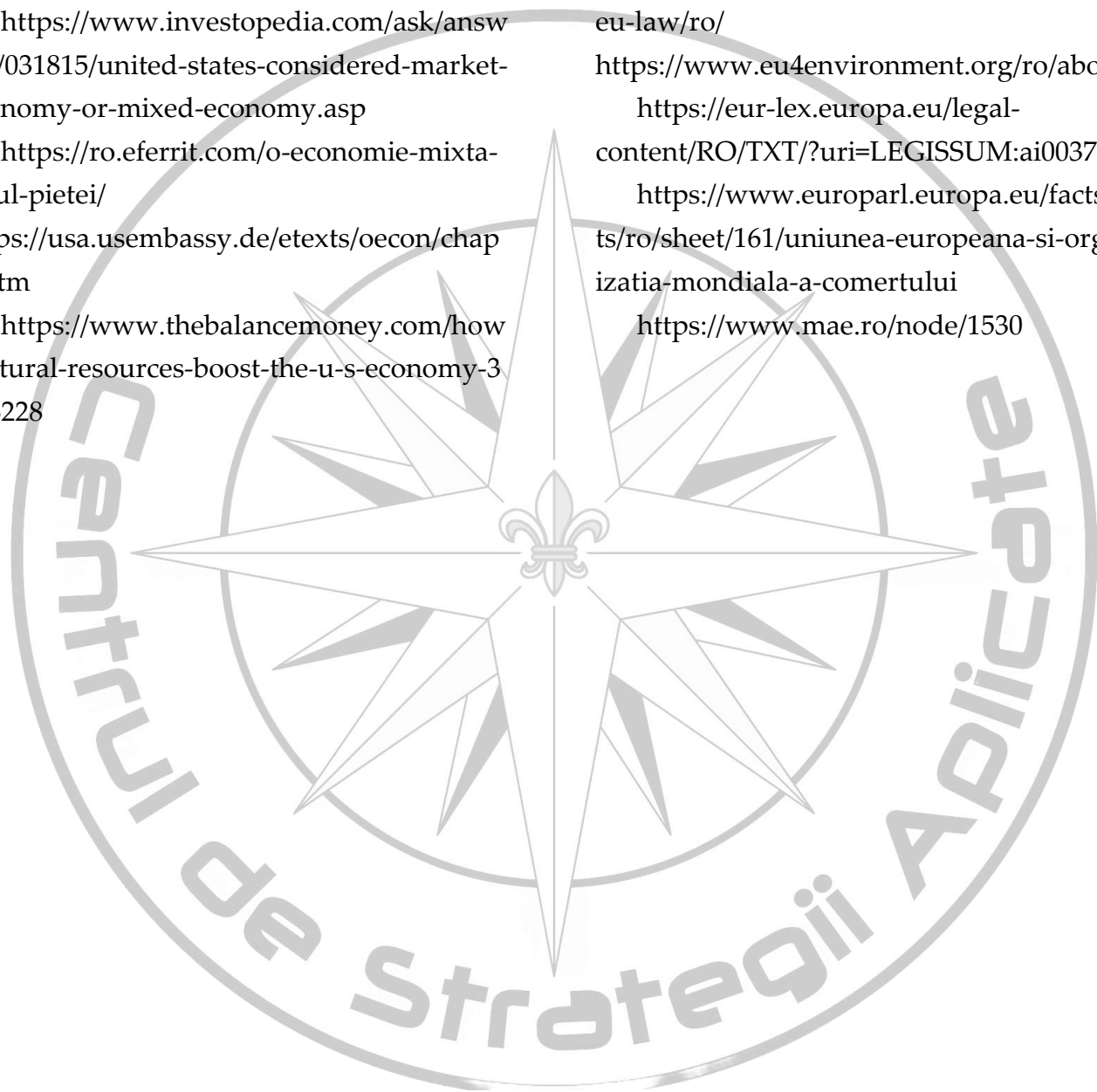
<https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/ro/>

<https://www.eu4environment.org/ro/about/>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0037>

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/161/uniunea-europeana-si-organizatia-mondiala-a-comertului>

<https://www.mae.ro/node/1530>

EXTINDEREA RĂZBOIULUI ELECTRONIC ÎN SPAȚIUL MĂRII NEGRE: RISCURI ȘI VULNERABILITĂȚI PENTRU SECURITATEA EURO-ATLANTICĂ

THE EXPANSION OF ELECTRONIC WARFARE IN THE BLACK SEA REGION: RISKS AND VULNERABILITIES FOR EURO-ATLANTIC SECURITY

Rebeca PUI

Abstract: Acest articol analizează dimensiunea războiului electronic asociată conflictului din Ucraina și modul în care aceasta influențează securitatea regională a statelor NATO, cu accent pe România și zona extinsă a Mării Negre. Studiul evidențiază extinderea fenomenelor de bruiaj și spoofing GPS, precum și impactul acestora asupra sistemelor de navigație aeriană, atât militare, cât și civile. Sunt abordate, de asemenea, incidente recente privind bruiajul aeronavelor militare și devierea dronelor în proximitatea spațiului aerian românesc, ca efecte indirecte ale intensificării războiului electronic în zona de conflict. Analiza integrează perspectiva războiului hibrid și conceptul de Smart Power, subliniind modul în care instrumentele militare, tehnologice și informaționale sunt utilizate simultan pentru a influența stabilitatea geopolitică. Totodată, sunt prezentate principalele sisteme de război electronic atribuite Federației Ruse, precum Pole-21 și Borisoglebsk-2, și rolul acestora în perturbarea comunicațiilor și navigației prin mijloace electromagnetice. În ansamblu, lucrarea evidențiază vulnerabilitățile crescânde ale infrastructurilor critice în contextul conflictelor moderne și necesitatea consolidării capacităților de apărare electronică și cibernetică în cadrul NATO.

Cuvinte cheie: bruiaj și spoofing GPS; război electronic; NATO pe flancul estic; război electromagnetic; securitate cibernetică și electromagnetică.

Abstract: This article analyzes the electronic warfare dimension associated with the conflict in Ukraine and how it influences the regional security of NATO states, with a focus on Romania and the wider Black Sea area. The study highlights the expansion of GPS jamming and spoofing phenomena, as well as their impact on air navigation systems, both military and civilian. It also addresses recent incidents related to the jamming of military aircraft and the deviation of drones in the vicinity of Romanian airspace, as indirect effects of the intensification of electronic warfare in the conflict area. The analysis integrates the perspective of hybrid warfare and the concept of Smart Power, highlighting how military, technological and informational tools are used simultaneously to influence geopolitical stability. At the same time, the main electronic warfare systems attributed to the Russian Federation, such as Pole-21 and Borisoglebsk-2, and their role in disrupting communications and navigation by electromagnetic means are presented. Overall, the paper highlights the increasing vulnerabilities of critical infrastructures in the context of modern conflicts and the need to strengthen electronic and cyber defense capabilities within NATO.

Keywords: GPS jamming and spoofing; electronic warfare; NATO on the eastern flank;

electromagnetic warfare; cyber and electromagnetic security.

I. Introducere

Prezentul articol își propune să realizeze o analiză asupra transformării războiului din Ucraina într-un conflict caracterizat din ce în ce mai mult de componenta de război electronic/ război electromagnetic și de efectele acestuia asupra securității regionale. Metodologia abordată în cadrul acestui studiu se bazează pe analiza calitativă a surselor deschise (OSINT), coroborată cu interpretarea documentelor oficiale și a literaturii de specialitate din domeniul securității internaționale, războiului electronic și securității cibernetice.

Dacă în prima etapă a conflictului atenția comunității internaționale a fost concentrată predominant asupra confruntărilor convenționale, asupra utilizării dronelor și a operațiunilor militare clasice, evoluțiile recente demonstrează faptul că dimensiunea electronică și cibernetică a războiului începe să depășească spațiul strict ucrainean și să afecteze în mod direct statele NATO aflate pe flancul estic și în regiunea extinsă a Mării Negre. În acest context, România devine una dintre cele mai expuse zone din punct de vedere al vulnerabilităților generate de interferențele electronice, de bruiajul sistemelor GPS și de destabilizarea mediului electromagnetic regional. Evenimentele din ultimele luni, dar mai ales incidentele recente raportate în proximitatea graniței româno-ucrainene, indică o escaladare constantă a fenomenelor asociate războiului electronic. Această extindere a confruntării

în spectrul electromagnetic produce consecințe care depășesc dimensiunea strict militară, afectând inclusiv infrastructurile civile și sistemele de navigație aeriană. Într-un spațiu geopolitic deja marcat de instabilitate și tensiuni strategice, vulnerabilizarea navigației GPS în regiunea Mării Negre reprezintă o amenințare majoră atât pentru securitatea națională a statelor din apropiere, cât și pentru siguranța traficului aerian civil și militar. Fenomene precum bruiaj GPS (jamming), spoofing-ul semnalelor de navigație sau perturbarea comunicațiilor electronice devin elemente recurente într-un teatru operațional caracterizat de utilizarea intensivă a tehnologiilor moderne de război. În acest sens, declarațiile formulate de Radu Miruță, ministrul interimar al Apărării Naționale, evidențiază o problemă extrem de sensibilă pentru securitatea României. Potrivit informațiilor oficiale, mai multe drone implicate în conflictul din Ucraina ar fi fost afectate de sisteme de bruiaj electronic și deviate către teritoriul românesc. Acest fenomen demonstrează faptul că pierderea controlului asupra sistemelor de navigație și comunicație poate genera incidente transfrontaliere cu implicații directe asupra securității NATO. În același timp, astfel de incidente ridică întrebări importante privind capacitatea statelor din regiune de a răspunde eficient noilor forme de amenințări hibride și electronice. Totodată, războiul electronic trebuie analizat în paralel cu dimensiunea informațională și psihologică a conflictului modern. Federația Rusă utilizează de mai mulți ani

instrumente specifice conceptului de Smart Power, combinând capacitățile militare convenționale cu operațiuni de război hibrid, dezinformare și influență strategică. În spațiul occidental, aceste metode au urmărit amplificarea polarizării sociale, diminuarea încrederii în instituțiile democratice și destabilizarea coeziunii interne a statelor europene. Astfel, războiul contemporan nu mai poate fi înțeles exclusiv prin prisma confruntărilor armate clasice, ci trebuie analizat ca o combinație complexă între presiune militară, atacuri cibernetice, manipulare informațională și război electronic.

În paralel cu aceste vulnerabilități regionale, contextul geopolitic internațional rămâne marcat de multiple focare de tensiune care pot amplifica riscurile asupra securității euro-atlantice. Posibilitatea unei escaladări a relațiilor dintre Statele Unite ale Americii și Iran reprezintă un factor suplimentar de instabilitate, mai ales în condițiile în care Iranul dispune de capacități avansate în domeniul dronelor, al atacurilor cibernetice și al războiului asimetric.

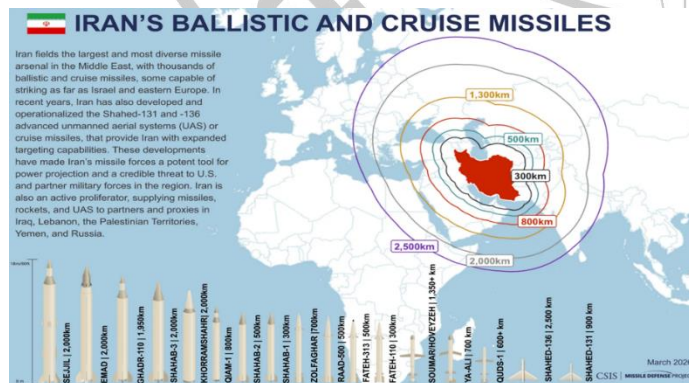

Figura 1. (Sursa: missilethreat.csis.org)

În eventualitatea unei extinderi a

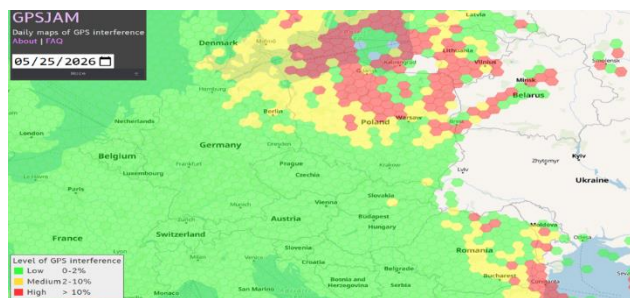
conflictelor din Orientul Mijlociu, efectele indirecte asupra Europei și asupra statelor NATO ar putea include intensificarea atacurilor cibernetice, amplificarea operațiunilor de război electronic și creșterea presiunii asupra infrastructurilor critice de comunicații și navigație. Din această perspectivă, securitatea cibernetică și protecția infrastructurilor electronice devin elemente fundamentale pentru apărarea statelor moderne

În acest context, întrebarea centrală la care prezentul articol încearcă să răspundă este următoarea: în ce măsură statele NATO, în special România, sunt pregătite să gestioneze extinderea războiului electronic și a amenințărilor hibride generate de conflictul din Ucraina, într-un mediu de securitate caracterizat de vulnerabilități cibernetice, interferențe electromagnetice și instabilitate geopolitică regională?

II. Incident de bruiaj GPS asupra aeronavei în care se afla șeful Statului Major al Apărării și ministrul interimar al Apărării Naționale

În perioada 25–26 mai 2026, ministrul interimar al Apărării Naționale, Radu Miruță, împreună cu șeful Statului Major al Apărării, generalul Gheorghiță Vlad, s-au deplasat în baza aeriană NATO din Lituania, punct strategic de sprijin aerian al flancului estic al Alianței Nord-Atlantice. Vizita oficială a avut ca scop decorarea unui pilot român implicat într-o misiune de interceptare și neutralizare a unei drone în

apropierea spațiului aerian aliat. Cu toate acestea, incidentul care a atras atenția

opinii publice și a specialiștilor în securitate a fost reprezentat de

Figura 2 (Sursa: GPSJAM Map)

perturbarea sistemelor GPS ale aeronavei militare de tip Spartan pe durata zborului deasupra regiunii baltice. Potrivit informațiilor apărute în presa internațională și românească, aeronava militară a întâmpinat probleme de navigație cauzate de bruiatul semnalului GPS, fenomen devenit tot mai frecvent în proximitatea frontierelor Federației Ruse și în special în apropierea enclavei Kaliningrad. Situația nu reprezintă un incident izolat, deoarece în aceeași perioadă și aeronava în care se afla ministrul britanic al Apărării, John Healey, ar fi fost afectată de interferențe similare în timpul zborului în regiunea baltică. Aceste incidente demonstrează extinderea activităților de război electronic asupra infrastructurilor aeriene și evidențiază nivelul ridicat al tensiunilor din spațiul est-european.

Aeronava Spartan VIP utilizată de Forțele Aeriene Române este echipată cu sisteme moderne de protecție și contramăsuri electronice, dezvoltate special pentru operarea în medii ostile din punct de vedere electromagnetic. Conform

specificațiilor producătorului, platforma dispune de sisteme de avertizare radar, lansatoare de capcane termice și dipoli, senzori de avertizare la iluminare laser, dispersoare defensive și sisteme anti-bruiat destinate protejării comunicațiilor și navigației. Cu toate acestea, incidentele recente demonstrează că intensitatea și complexitatea sistemelor moderne de bruiat utilizate în regiune pot afecta inclusiv aeronave militare echipate cu tehnologii avansate de protecție electronică. În paralel cu aceste măsuri defensive, Serviciul de Telecomunicații Speciale (STS) a început dezvoltarea unor mecanisme suplimentare pentru securizarea comunicațiilor militare și guvernamentale prin utilizarea sistemelor criptate și a infrastructurilor rezistente la interferențe electronice. Necesitatea consolidării comunicațiilor securizate devine esențială într-un context în care spectrul electromagnetic este transformat într-un veritabil teatru de operațiuni militare.

Federația Rusă utilizează în prezent unele dintre cele mai performante sisteme de război electronic existente la nivel mondial, multe dintre acestea fiind amplasate strategic în Kaliningrad și în proximitatea Mării Negre. Printre cele mai cunoscute se numără sistemele Krasukha-4 și Tobol, care pot nu doar să producă (să falsifice coordonatele GPS), adică să falsifice poziția pe GPS ci chiar să suprasatureze receptorul (jamming). În timp ce Tobol utilizează tehnică care obligă avioanele să treacă pe navigația clasică, non-satelit inerțială sau radiofaruri terestre. În cazul sistemului Tobol, specialiștii militari

consideră că acesta poate determina aeronavele afectate să renunțe la navigația satelitară și să utilizeze metode alternative, precum navigația inerțială sau radiofarurile terestre clasice. Această capacitate evidențiază faptul că războiul electronic modern nu urmărește doar perturbarea temporară a semnalelor, ci poate influența direct capacitatea operațională a aeronavelor și siguranța zborurilor într-o regiune aflată sub presiune strategică permanentă.

Astfel, incidentele recente din spațiul baltic confirmă faptul că războiul electronic devine una dintre principalele forme de confruntare indirectă dintre Federația Rusă și NATO, iar România, prin poziționarea sa geostrategică pe flancul estic, este expusă în mod direct acestor vulnerabilități emergente.

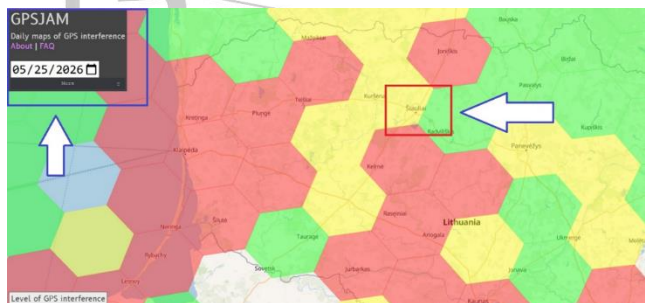

Figura 3. (Sursa: GPSJAM Map)

III. Dronele deviate în România

La începutul anului 2026, numărul incidentelor privind dronele deviate către teritoriul României a crescut semnificativ, aspect care reflectă extinderea efectelor conflictului ruso-ucrainean asupra flancului estic al NATO. Dacă în prima fază astfel de incidente erau considerate situații izolate produse în apropierea graniței româno-

ucrainene, evoluțiile recente indică apariția unui fenomen constant, asociat atât intensificării atacurilor aeriene din regiunea Mării Negre, cât și utilizării tot mai agresive a războiului electronic. Unul dintre cele mai relevante incidente a avut loc în noaptea de 16 mai 2026, când, potrivit declarațiilor oficiale, 21 de UAV-uri au fost direcționate către zona de frontieră a României în contextul atacurilor desfășurate asupra infrastructurii ucrainene. Acest eveniment a evidențiat vulnerabilitatea spațiului aerian regional și dificultatea controlului asupra dronelor într-un mediu caracterizat de bruiaj electronic, interferențe GPS și perturbarea sistemelor de navigație.

Creșterea numărului de drone deviate spre teritoriul românesc trebuie analizată în contextul utilizării intensive a sistemelor de război electronic în proximitatea conflictului. În multe situații, UAV-urile moderne depind aproape integral de semnalul GPS și de comunicațiile digitale pentru orientare și coordonare. În momentul în care aceste sisteme sunt afectate prin jamming sau spoofing, dronele pot pierde traseul stabilit inițial și pot intra accidental în spațiul aerian al statelor vecine. Astfel, perturbarea mediului electromagnetic transformă inclusiv spațiile aflate în afara zonei de conflict într-un risc operațional permanent.

Pentru România, aceste incidente au o importanță strategică majoră deoarece demonstrează că războiul din Ucraina produce deja efecte directe asupra securității naționale. Pe lângă riscurile asociate încălcării spațiului aerian, existența unor drone care pot transporta încărcături

explozive ridică probleme serioase privind protecția infrastructurilor critice și siguranța populației civile din zonele apropiate graniței. În același timp, frecvența tot mai mare a acestor incidente evidențiază necesitatea dezvoltării unor sisteme eficiente de detecție, interceptare și neutralizare a UAV-urilor în cadrul cooperării dintre România și structurile NATO.

Totodată, aceste evenimente confirmă faptul că războiul modern nu mai este limitat exclusiv la linia frontului convențional. Utilizarea dronelor, a sistemelor autonome și a tehnologiilor de război electronic extinde conflictul într-un spațiu regional mult mai larg, în care statele vecine devin expuse unor amenințări indirecte, dar constante. În acest context, România se confruntă cu necesitatea adaptării rapide la noile forme de conflict caracterizate prin volatilitate, interferențe electronice și amenințări hibride permanente.

IV. GPS jamming, spoofing

Federația Rusă este frecvent descrisă în literatura de securitate internațională ca un actor strategic care a evoluat de la paradigma clasică a „hard power”-ului specific Războiului Rece către o combinație complexă de capabilități militare convenționale și tehnologii avansate de război electronic. Această tranziție nu a eliminat dimensiunea militară tradițională, ci a integrat-o într-un cadru operațional modern în care controlul spectrului electromagnetic devine la fel de important precum controlul spațiului terestru, aerian

sau maritim. În acest context, războiul electronic (electronic warfare – EW) reprezintă utilizarea energiei electromagnetice din spectrul radio, radar și infraroșu pentru interceptarea, bruiatul sau perturbarea sistemelor de comunicații, navigație și detecție. Unul dintre elementele centrale ale acestor capabilități îl constituie tehnicile de GPS jamming și spoofing, utilizate pentru a degrada sau compromite funcționarea sistemelor de poziționare globală. În cazul jamming-ului, semnalul GPS este suprasaturat sau blocat complet prin emisii electromagnetice de putere ridicată, ceea ce determină pierderea capacității de navigație a platformelor afectate. În schimb, spoofing-ul reprezintă o metodă mai sofisticată, prin care sunt transmise semnale false, aparent legitime, ce înlocuiesc coordonatele reale cu unele eronate, inducând în eroare sistemele automate de navigație.

În practica militară contemporană, aceste tehnici sunt integrate în sisteme complexe de război electronic. Sistemul rusesc Pole-21, conceput pentru a fi instalat pe infrastructuri existente, inclusiv pe turnuri de telefonie mobilă. Acest sistem permite crearea unor „bule” de interferență electromagnetică pe suprafețe extinse, transformând infrastructura civilă de comunicații într-un instrument activ de război electronic. Prin această abordare, spațiul civil și cel militar devin interconectate într-un mod care complică semnificativ identificarea și contracararea surselor de bruiat.

Un alt sistem relevant este Borisoglebsk-2, utilizat în mod specific

pentru interceptarea și perturbarea comunicațiilor radio și a sistemelor UAV (Unmanned Aerial Vehicles). Acesta este proiectat pentru a acționa împotriva rețelelor de comandă și control, precum și împotriva legăturilor de date utilizate de drone, având capacitatea de a reduce semnificativ eficiența operațională a acestora pe câmpul de luptă. Din punct de vedere tehnic, spoofing-ul și deception-ul reprezintă forme avansate de manipulare a semnalului GNSS (Global Navigation Satellite System). Aceste metode implică interceptarea semnalului original, modificarea acestuia și retransmiterea unor coordonate false, suficient de puternice pentru a suprascrie semnalul autentic. În astfel de situații, sistemele de navigație pot fi determinate să opereze pe baza unor date eronate, ceea ce poate conduce la deviația traiectoriei dronelor sau aeronavelor și, în cazuri extreme, la direcționarea acestora către așa-numite „ținte fantomă”.

Deși aceste tehnici sunt extrem de eficiente împotriva sistemelor dependente exclusiv de semnalul GPS sau GLONASS, evoluția tehnologică a UAV-urilor moderne a dus la dezvoltarea unor sisteme de navigație alternative. Noile generații de drone sunt din ce în ce mai frecvent echipate cu sisteme autonome bazate pe inteligență artificială, recunoaștere vizuală a terenului și navigație inerțială, ceea ce le permite să opereze chiar și în condiții de bruijă complet al semnalului satelitar. Această evoluție indică o cursă tehnologică continuă între sistemele de atac electronic și soluțiile de contramăsuri dezvoltate pentru a le contracara.

V. Concluzii

Analiza realizată în cadrul acestui articol evidențiază faptul că războiul din Ucraina a depășit de mult dimensiunea sa convențională, transformându-se într-un conflict complex în care războiul electronic joacă un rol central. Fenomenele de bruijă GPS, spoofing și interferență electromagnetică nu mai pot fi interpretate ca efecte secundare izolate, ci ca parte integrată a unui mediu operațional extins, cu impact direct asupra securității regionale și asupra statelor NATO din proximitate. Incidentele privind bruijă aeronavelor militare și apropierea dronelor de spațiul aerian al României indică o extindere reală a efectelor conflictului dincolo de frontul ucrainean. În acest context, România devine un spațiu expus unor vulnerabilități emergente, generate atât de intensificarea activităților de război electronic în zona Mării Negre, cât și de dependența ridicată a infrastructurilor moderne de sistemele de navigație satelitară. Această situație confirmă faptul că spectrul electromagnetic a devenit un domeniu operațional critic, în care perturbările pot avea consecințe directe asupra siguranței aeriene și stabilității regionale. Utilizarea sistemelor avansate de război electronic, precum Pole-21 și Borisoglebsk-2, ilustrează modul în care tehnologiile militare moderne sunt integrate într-o strategie mai largă de influențare și degradare a capacităților adversarului. Aceste capacități confirmă că războiul contemporan nu mai este limitat la confruntarea fizică, ci include în mod

esențial controlul și manipularea mediului electromagnetic și informațional.

Revenind la întrebarea centrală a lucrării în ce măsură statele NATO, în special România, sunt pregătite să gestioneze extinderea războiului electronic și a amenințărilor hibride generate de conflictul din Ucraina într-un mediu de securitate marcat de interferențe electromagnetice și instabilitate geopolitică regională? răspunsul este unul nuanțat. Deși există progrese semnificative în ceea ce privește interoperabilitatea NATO, modernizarea capabilităților de apărare aeriană și dezvoltarea sistemelor de comunicații securizate, dinamica rapidă a războiului electronic depășește în multe cazuri ritmul de adaptare al infrastructurilor existente.

Prin urmare, gradul de pregătire al statelor NATO poate fi considerat parțial adecvat, dar încă insuficient în raport cu complexitatea și evoluția accelerată a amenințărilor din spațiul electromagnetic. Consolidarea rezilienței tehnologice, dezvoltarea sistemelor anti-bruij și integrarea completă a apărării cibernetice cu cea electronică devin condiții esențiale pentru menținerea securității în regiunea Mării Negre și pe întreg flancul estic al Alianței.

Referințe:

1) Sfetcu, Nicolae (2023), Componentele războiului electronic – Strategii și tehnici, *Intelligence Info*, 3:1, 11-21, DOI: 10.58679/II38042

2) C4ADS (2022), Above us only stars, Exposing GPS Spoofing in Russia and Syria, <https://c4ads.org/wp->

[content/uploads/2022/05/AboveUsOnlyStars-Report.pdf](https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/MCRP%203-32D.1%20(Formerly%20MCWP%203-40.5).pdf)

3) US Marine Corps (2016), Războiul electronic, [https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/MCRP%203-32D.1%20\(Formerly%20MCWP%203-40.5\).pdf](https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/MCRP%203-32D.1%20(Formerly%20MCWP%203-40.5).pdf)

4) Noor Amin Jhanjhi , Fardeen Sameer Khan1 , Mohamud Abdi1 , Hans Andre Bin Azwan Rasyid , Shahriar Hossain Istiq , Liu Jiakang , and Shadman Sakib Sadvi,(2025) The Rise of GPS Spoofing Attacks on Drones in the Russia-Ukraine War, <https://doi.org/10.36227/techrxiv.175203757.71749390/v1>

5) Missile Threat <https://missilethreat.csis.org/country/iran/>

6) <https://www.antena3.ro/actualitate/radu-miruta-21-de-drone-au-fost-trimise-de-rusia-spre-romania-noaptea-trecuta-armata-analizeaza-toate-scenariile-781034.html>

7) <https://www.digi24.ro/stiri/avionul-militar-cu-care-radu-miruta-a-mers-in-lituania-a-avut-semnalul-gps-bruiat-ministrul-apararii-a-fost-o-intreaga-discutie-3785805>

8) <https://observatornews.ro/eveniment/zbor-cu-probleme-pentru-avionul-care-ladus-pe-radu-miruta-in-lituania-semnalul-gps-bruiat-langa-rusia-655611.html>

9) <https://www.mediafax.ro/aparare/dezvaluire-avionul-in-care-se-afla-radu-miruta-vizat-de-sisteme-care-bruiaza-semnalul-gps->

23743480

10) <https://tvrinfo.ro/sts-va-dezvolta-sistemul-de-comunicatii-criptate-din-avioanele-spartan/>

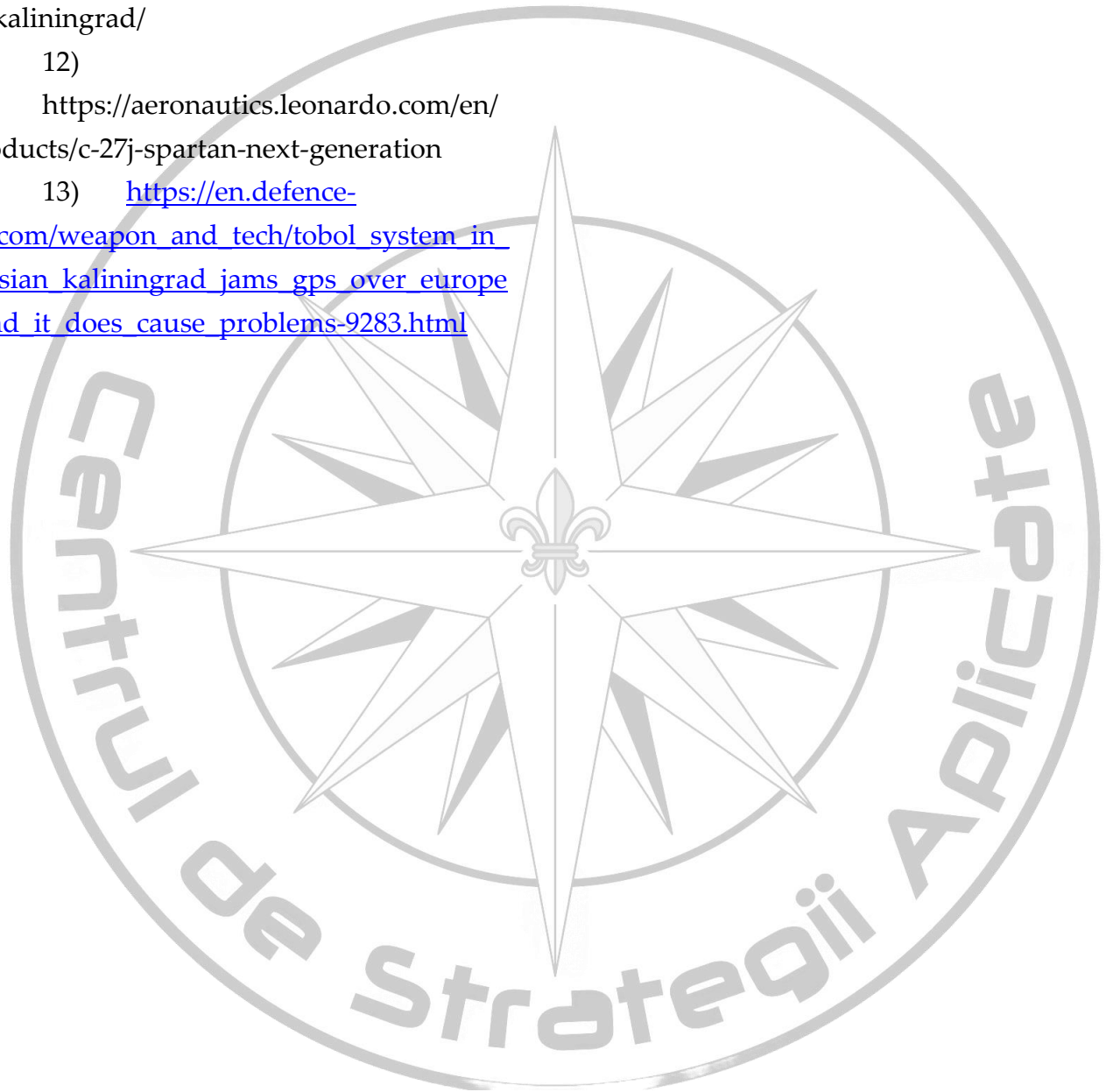
11)

<https://jamestown.org/moscow-deploys-latest-electronic-warfare-systems-in-kaliningrad/>

12)

<https://aeronautics.leonardo.com/en/products/c-27j-spartan-next-generation>

13) https://en.defence-ua.com/weapon_and_tech/tobol_system_in_russian_kaliningrad_jams_gps_over_europe_and_it_does_cause_problems-9283.html

DE LA MAASTRICHT LA AUTONOMIA STRATEGICĂ. EVOLUȚIA ȘI TRANSFORMAREA POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ A UE

FROM MAASTRICHT TO STRATEGIC AUTONOMY. THE EVOLUTION AND TRANSFORMATION OF THE EU'S COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY

Sorina Ștefania BUCUR¹⁰⁴

Abstract: Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) reprezintă componenta operațională a Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) a Uniunii Europene. Prin intermediul acesteia, Uniunea își asumă rolul de actor internațional în gestionarea crizelor, menținerea păcii și consolidarea securității la nivel global, utilizând atât instrumente civile, cât și militare. Evoluția PSAC reflectă transformarea Uniunii Europene dintr-un proiect cu preponderență economică într-un actor geopolitic capabil să intervină în mediul internațional. Acest proces s-a desfășurat gradual și a fost marcat de o serie de reforme ale tratatelor pe care se întemeiază Uniunea și decizii politice fundamentale, începând cu Tratatul de la Maastricht și continuând prin reformele introduse până la Tratatul de la Lisabona. În literatura de specialitate, autonomia strategică a Uniunii Europene este definită drept capacitatea acesteia de a acționa independent în domeniile securității și apărării atunci când circumstanțele o impun, fără a depinde în mod exclusiv de actori externi, precum NATO sau Statele Unite ale Americii. Această autonomie presupune dezvoltarea unor capacități proprii de planificare, decizie și intervenție, care să permită Uniunii să își protejeze interesele și să răspundă eficient provocărilor de securitate.

Cuvinte cheie: securitate; apărare; UE; NATO; PSAC; capacități militare.

Abstract: The Common Security and Defense Policy (CSDP) represents the operational component of the European Union's Common Foreign and Security Policy (CFSP). Through this framework, the European Union assumes the role of an international actor in crisis management, peacekeeping, and the promotion of global security, employing both civilian and military instruments. The evolution of the CSDP reflects the transformation of the European Union from a predominantly economic project into a geopolitical actor capable of engaging in international affairs. This process has developed gradually and has been marked by a series of major treaty reforms and political decisions, beginning with the Maastricht Treaty and continuing through the reforms introduced up to the Lisbon Treaty. In the academic literature, strategic autonomy of the European Union is generally defined as the Union's capacity to act

¹⁰⁴ Sorina Bucur este masterandă în Studii Europene la Facultatea de Științe Politice a Universității din București. Este absolventă a Facultății de Limbi și Literaturi Străine (Filologie Polonă–Germană) și a Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării. A lucrat timp de trei ani ca jurnalist la Revista Capital și a efectuat un stagiu de practică la Parlamentul European din Bruxelles.

independently in the fields of security and defense whenever necessary, without relying exclusively on external actors such as NATO or the United States. Strategic autonomy entails the development of the EU's own planning, decision-making, and operational capabilities, enabling the Union to safeguard its interests and respond effectively to emerging security challenges.

Keywords: security; defense; EU; NATO; CSDP, military capacities. statele membre în domeniul securității

Originea PESC și începuturile dimensiunii de securitate

În anul 1992 a fost adoptat Tratatul de la Maastricht. Un an mai târziu, în 1993, acesta intră în vigoare și introduce, pentru prima dată, cadrul formal al Politicii Externe și de Securitate Comune. Aceasta a constituit, la acel moment, cel de-al doilea pilon al UE. Totuși, această formă inițială de cooperare a avut un caracter strict interguvernamental. Ea avea fundamentul pe principiul unanimității. Totuși, nu prezenta încă o dimensiune militară operațională efectivă. Înființarea PESC a pus bazele unei identități europene în domeniul politicii externe și al apărării. A deschis calea pentru evoluțiile ulterioare din tratatele de la Amsterdam, Nisa și Lisabona. Instrumente instituționale specifice, precum Reprezentantul Special al UE, au fost dezvoltate ulterior pentru a asigura o mai mare coerență și eficiență a acțiunii externe a Uniunii¹⁰⁵.

Potrivit analizei realizate de Consiliul UE, în această etapă PESC nu a oferit Uniunii mijloace concrete de intervenție pe plan extern. Aceasta s-a limitat mai ales la mecanisme de coordonare politică între

¹⁰⁵ Ministerul Afacerilor Externe, *Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)*, site accesat la 20 mai 2026: <https://mae.ro/node/46864>

externe¹⁰⁶. În literatura de specialitate, Jolyon Howorth subliniază că dezvoltarea PESC și ulterior a PSAC reflectă mai degrabă o integrare incrementală prin criză, decât un proiect coerent de autonomie strategică de la început¹⁰⁷.

Extinderea cadrului operațional

Pe 1 mai 1999, a intrat în vigoare Tratatul de la Amsterdam. Acesta a modificat substanțial Tratatul anterior privind UE. Scopul lui era acela de a pregăti instituțional blocul comunitar pentru viitoarele extinderi, dar și să apropie UE de cetățeni. Acesta a marcat un pas important în direcția operaționalizării politicii de securitate europene, prin introducerea posibilității desfășurării misiunilor de tip Petersberg. Acestea includ operațiuni cu caracter umanitar, menținerea păcii și gestionarea crizelor. Totodată, a facilitat

¹⁰⁶ Council of the European Union, *Civilian and military missions and operations*, site accesat la 20 mai 2026:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/>

¹⁰⁷ Jolyon Howorth *Security and Defence Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, New York, 2007, passim, disponibil la <https://archive.org/details/securitydefencep0000howo/page/318/mode/2up>, accesat la 20 mai 2026

dezvoltarea unei cooperări mai strânse între statele membre care doresc să avanseze într-un ritm mai rapid în anumite domenii.

Condiția era ca această cooperare să respecte obiectivele UE și să fie utilizată doar ca ultimă soluție. Ea nu trebuia să afecteze cadrul juridic al UE sau drepturile statelor membre care nu participă. În același timp, politicile privind vizele, azilul, imigrația și libera circulație au fost integrate treptat în procesul decizional obișnuit al UE. Au fost introduse măsuri comune pentru controlul frontierelor externe, pentru regimul vizelor și pentru gestionarea cererilor de azil. În aceeași perioadă, Acordul Schengen a fost inclus în cadrul juridic al UE.

Pe plan instituțional, Tratatul a extins procedura de codecizie între Consiliu și Parlamentul European la mai multe domenii. De asemenea, acesta a stabilit reguli mai clare pentru rezolvarea disputelor legislative, a limitat numărul deputaților europeni și a consolidat rolul Parlamentului în numirea Comisiei Europene. Tratatul a adus modificări în structura Comisiei Europene, având în vedere extinderea Uniunii și necesitatea adaptării instituțiilor înainte de noile aderări¹⁰⁸.

Este creată funcția de Înalt Reprezentant pentru PESC, ce contribuie la creșterea coerenței acțiunii externe a UE. Conform Parlamentului European, această

etapă a reprezentat un pas esențial în conturarea unei identități europene în domeniul securității¹⁰⁹.

Nașterea Politicii Europene de Securitate și Apărare

În urma reuniunilor de la Koln și Helsinki, UE a lansat Politica Europeană de Securitate și Apărare, PESA. Aceasta a fost primul cadru prin care UE își propune dezvoltarea capacităților militare proprii. De asemenea, a vizat și crearea unor structuri permanente de planificare și conducere a operațiunilor. Această etapă este esențială pentru conturarea ambiției de autonomie operațională a UE, chiar dacă aceasta rămâne în continuare dependentă de NATO pentru capacități militare majore. În acest context, statele membre au stabilit ca, până în 2003, UE să fie capabilă să desfășoare rapid, în termen de 60 de zile, și să mențină timp de până la un an o forță de până la 60.000 de militari, destinată misiunilor umanitare și de menținere a păcii. Pe măsură ce statele europene devin tot mai interdependente, iar politica de securitate și apărare a UE se integrează, parlamentele naționale au tot mai puține mijloace de a asigura singure legitimitatea democratică în cadrul PESA. Din acest motiv, cooperarea interparlamentară în domeniul securității și apărării ar trebui extinsă, inclusiv prin implicarea Adunării UE Occidentale, văzută

¹⁰⁸ Tratatul de la Amsterdam de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, a Tratatelor de instituire a Comunităților Europene și a altor acte conexe, semnat la Amsterdam în anul 1997 și intrat în vigoare în anul 1999, publicat în Jurnalul Oficial, C 340 din 10.11.1997

¹⁰⁹ Oliver Krentz, European Parliament, Fact Sheets on the European Union, *Common security and defence policy*, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/the-common-security-and-defence-policy-csdp>, martie 2026, accesat la 20 mai 2026:

de Parlamentul European ca un partener, nu ca un rival.

Dreptul internațional a devenit o sursă importantă de legitimare a intervențiilor militare, mai ales în contextul în care multe misiuni nu mai sunt justificate exclusiv prin dreptul la autoapărare. În același timp, principiile democrației, buneii guvernări și respectării statului de drept au un rol tot mai important în definirea securității globale. Aceste principii presupun ca statele să își rezolve diferențele prin dialog și cooperare, nu prin utilizarea forței.

În același timp, combaterea noilor amenințări la adresa securității necesită o solidaritate mai puternică între state, precum și colaborarea acestora în diverse domenii. Astfel, este nevoie de acțiuni comune și coordonate la nivel internațional. Prin acestea, națiunile își pot uni eforturile pentru a răspunde provocărilor globale¹¹⁰.

Consolidarea instituțională

Tratatul de la Nisa, semnat la 26 februarie 2001 și intrat în vigoare la 1 februarie 2003, a reprezentat un moment esențial în evoluția integrării europene. Obiectivul principal al acestuia a fost adaptarea arhitecturii instituționale a UE la perspectiva unei extinderi masive către Europa Centrală și de Est. În esență, acest tratat a fost conceput pentru a asigura

funcționarea eficientă a Uniunii într-un context în care numărul statelor membre urma să crească semnificativ, de la 15 la peste 25 și ulterior 27 de state membre. Tratatul nu a urmărit atât aprofundarea integrării politice, cât mai ales eficientizarea mecanismelor instituționale existente. A fost considerat un tratat tehnic, axat pe guvernanta Uniunii extinse. Tratatul a vizat în principal trei direcții: componența instituțiilor europene, sistemul de vot în Consiliu și extinderea utilizării votului cu majoritate calificată. Toate acestea au fost necesare pentru a menține eficiența decizională a Uniunii¹¹¹.

Tratatul de la Nisa a adus modificări importante în funcționarea instituțiilor europene, în special în ceea ce privește Comisia Europeană și Parlamentul European. Fiecare stat membru a avut temporar câte un comisar, urmând să fie introdus un sistem de rotație pentru a evita supradimensionarea instituției. Președintele Comisiei a primit competențe sporite, inclusiv posibilitatea de a reorganiza portofoliile și de a solicita demisia comisarilor, ceea ce a întărit rolul executiv al Comisiei. În același timp, Parlamentul European și-a consolidat poziția prin extinderea procedurii de codecizie și prin creșterea rolului său în controlul democratic, inclusiv în aprobarea întregii Comisii Europene.

Tratatul de la Nisa a introdus un

¹¹⁰ Institutul European din România, *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Securitate_si_aparare.pdf, 2005, accesat 20 mai 2026, pp. 5-7.

¹¹¹ Tratatul de la Nisa de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, a Tratatelor de instituire a Comunităților Europene și a altor acte conexe, semnat la Nisa în anul 2001 și intrat în vigoare în anul 2003, publicat în Jurnalul Oficial C 80 din 10.03.2001.

mecanism mai flexibil de cooperare consolidată. Acesta a permis unui grup de state membre să avanseze mai rapid în anumite domenii ale integrării europene, fără participarea tuturor. Acest instrument a reprezentat un pas important către dezvoltarea ulterioară a conceptului de integrare diferențiată. În același timp, în domeniul politicii externe și de securitate comună, tratatul a consolidat cadrul instituțional existent. De asemenea, a sprijinit dezvoltarea dimensiunii operaționale a Politicii Europene de Securitate și Apărare, ESDP.

În această perioadă au fost consolidate structuri esențiale precum Comitetul Politic și de Securitate, PSC, Comitetul Militar al Uniunii Europene, EUMC și Statul Major Militar al Uniunii Europene, EUMS, care au permis Uniunii să înceapă dezvoltarea capacităților sale de gestionare a crizelor¹¹².

Transformarea PSAC prin Tratatul de la Lisabona

Tratatul de la Lisabona, intrat în vigoare în 2009, a reprezentat un moment esențial în evoluția UE. Acesta a oferit pentru prima dată un cadru juridic coerent pentru Politica de Securitate și Apărare Comună, PSAC. Tratatul de la Lisabona a

consolidat rolul UE ca actor global. Acest lucru s-a realizat prin crearea funcției de Înalț Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate. De asemenea, a fost înființat Serviciul European de Acțiune Externă, SEAE, care asigură o mai bună coerență a acțiunii externe a UE¹¹³.

Un element central al Tratatului îl reprezintă introducerea unor mecanisme de solidaritate și apărare, precum clauza de apărare mutuală, articolul 42 alineatul 7 TUE. Acesta obligă statele membre să se sprijine în cazul unei agresiuni armate. Este introdusă și clauza de solidaritate, articolul 222 TFUE, aplicabilă în situații de terorism sau dezastre majore. În același timp, Tratatul creează baza juridică pentru Cooperarea Structurată Permanentă, PESCO. Permite statelor membre dispuse să aprofundeze integrarea în domeniul apărării și să dezvolte proiecte comune de capabilități militare¹¹⁴.

În ansamblu, Tratatul de la Lisabona marchează transformarea PSAC într-o politică mai coerentă și mai operațională, permițând Uniunii Europene să desfășoare misiuni civile și militare de gestionare a crizelor în afara granițelor sale. Totuși, decizia în domeniul apărării rămâne în continuare interguvernamentală, fiind luată în principal prin unanimitate în Consiliul UE, ceea ce limitează viteza de reacție și

¹¹² Jean-Francois Daguzan,, European Institute of the Mediterranean, *The New EU Defence Policy and Absence of a Common Perspective on the Ongoing Conflict in the Mediterranean Region*, <https://www.iemed.org/publication/the-new-eu-defence-policy-and-absence-of-a-common-perspective-on-the-ongoing-conflicts-in-the-mediterranean-region/>, accesat la 21 mai 2026

¹¹³ The Diplomatic Service of the European Union, EU Security, Defence and Crisis Response. *The Common Security and Defence Policy*, https://www.eeas.europa.eu/eeas/common-security-and-defence-policy_en, 24.09.2025, accesat la 21 mai 2026

¹¹⁴ Oliver Krentz, *op.cit.*

gradul de autonomie strategică al Uniunii¹¹⁵.

Cadrul juridic și tipologia actelor PSAC

Politica de Securitate și Apărare Comună, PSAC, are un cadru juridic specific. Acesta este definit, în principal, de Tratatul privind Uniunea Europeană, articolele 42-46. Ulterior, acestea au fost introduse și consolidate prin Tratatul de la Lisabona. Cadrul stabilește că PSAC este parte integrantă a Politicii Externe și de Securitate Comune. Totuși, păstrează un caracter predominant interguvernamental. Mai exact, statele membre dețin controlul principal asupra deciziilor în domeniul apărării¹¹⁶.

Din punct de vedere juridic, PSAC nu funcționează pe baza legislației comunitare clasice: regulamente și directive. Aceasta are la bază decizii adoptate în cadrul Consiliului UE, ce sunt obligatorii pentru statele membre implicate. De asemenea, ele vizează lansarea, definirea și gestionarea misiunilor civile și militare ale Uniunii, stabilirea mandatelor operaționale și aprobarea structurilor de comandă¹¹⁷.

În ceea ce privește tipologia actelor PSAC, cele mai importante sunt deciziile

Consiliului. Ele includ: decizii privind lansarea misiunilor PSAC, decizii privind prelungirea sau încheierea acestora, precum și decizii privind stabilirea mandatelor și bugetelor operaționale. Pe lângă acestea, Consiliul adoptă și concluzii politice. Ele nu au caracter juridic obligatoriu, dar stabilesc direcțiile strategice ale politicii de securitate și apărare. De asemenea, Înalțul Reprezentant al Uniunii joacă un rol esențial în formularea de propuneri și în coordonarea implementării acestor decizii¹¹⁸.

Procesul decizional în cadrul PSAC

Inițierea unei acțiuni PSAC aparține, în practică, Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate. El propune răspunsuri la situații de criză sau inițiative de misiuni civile și militare. Propunerile sunt analizate în cadrul Comitetului Politic și de Securitate, COPS/PSC, format din ambasadorii statelor membre. COPS monitorizează situațiile internaționale și oferă orientare politică și strategică. Acest comitet joacă un rol central de „filtru politic” înainte ca deciziile să ajungă la nivel ministerial¹¹⁹.

După analiza la nivel tehnic și politic, decizia finală este adoptată de Consiliul UE, în special Consiliul Afaceri Externe, de regulă prin unanimitatea statelor membre. Aceasta înseamnă că fiecare stat are drept de veto. Astfel, procesul decizional devine mai lent, dar asigură controlul deplin al statelor asupra domeniului apărării. Odată adoptată

¹¹⁵ Council of the European Union, *Civilian and military missions and operations*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/>, accesat la 20 mai 2026

¹¹⁶ European Union, *Consolidated version of the Treaty on European Union*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT&>, accesat la 21 mai 2026

¹¹⁷ Council of the European Union, *Civilian and military missions and operations*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/>, accesat la 20 mai 2026

¹¹⁸ Oliver Krentz, *op.cit.*

¹¹⁹ *Ibidem*

decizia, urmează faza de planificare și conducere operațională. Ea este realizată prin structuri specializate precum Statul Major al UE și structurile civile și militare de planificare și conducere a misiunilor¹²⁰.

Un element important al procesului decizional este faptul că PSAC funcționează pe baza unui ciclu integrat de gestionare a crizelor. Acesta din urmă include evaluarea situației, definirea opțiunilor strategice, aprobarea mandatului și implementarea operațiunii. În toate aceste etape, există o cooperare strânsă între instituțiile UE și statele membre, Chiar și așa, controlul politic rămâne în mod clar la nivel interguvernamental. Această structură asigură echilibrul dintre eficiența operațională și respectarea suveranității naționale, dar limitează capacitatea Uniunii de reacție rapidă în situații de criză.

Misiunile PSAC: instrumentul operațional al UE

PSAC se materializează prin desfășurarea de misiuni civile și militare în diverse regiuni ale lumii. Acestea includ operațiuni de menținere a păcii, instruire militară, reformă a sectorului de securitate și gestionare a frontierelor. Conform Consiliului UE, aceste misiuni reprezintă instrumentul principal prin care UE contribuie la stabilitatea internațională. Cele mai importante misiuni PSAC sunt EUNAVFOR Atalanta, Aspides, EUMAM

Ukraine, EUAM Ukraine și EUPOL COPPS.:

EUNAVFOR Atalanta este prima operațiune navală a UE, lansată în 2008. Obiectivul principal al acesteia era acela de a combate pirateria în largul coastelor Somaliei și protejarea navelor umanitare ale Programului Alimentar Mondial. Misiunea contribuie la securitatea rutelor maritime din Oceanul Indian și la protejarea comerțului internațional.

EUNAVFOR Aspides este o misiune navală mai recentă, creată în contextul creșterii amenințărilor la adresa navigației comerciale în Marea Roșie. Aceasta are ca scop protejarea rutelor maritime și asigurarea libertății de navigație, prin supraveghere și escortarea navelor comerciale în zone de risc.

EUMAM Ukraine, EU Military Assistance Mission Ukraine, este o misiune militară lansată în 2022. Prin intermediul acesteia, UE oferă instruire forțelor armate ucrainene. Scopul său este creșterea capacității de apărare a Ucrainei prin antrenament militar individual și colectiv desfășurat pe teritoriul statelor membre UE.

EUAM Ukraine, EU Advisory Mission Ukraine, este o misiune civilă lansată în 2014. Aceasta oferă consiliere strategică autorităților ucrainene pentru reformarea sectorului de securitate civilă, inclusiv poliția, statul de drept și instituțiile judiciare.

EUPOL COPPS, EU Police Mission for the Palestinian Territories, este o misiune civilă lansată în 2006. Aceasta sprijină dezvoltarea și reformarea poliției palestiniene, precum și consolidarea sistemului de justiție penală. Misiunea

¹²⁰ Council of the European Union, *Civilian and military missions and operations*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/>, accesat la 20 mai 2026

contribuie, astfel, la stabilitatea și guvernarea în teritoriile palestiniene.

Evoluții recente și consolidarea rolului global al UE

În ultimii ani, Politica de Securitate și Apărare Comună a UE a fost consolidată semnificativ pe fondul deteriorării mediului internațional de securitate, în special din cauza războiului din Ucraina și a tensiunilor geopolitice globale. UE a adoptat o abordare mai strategică și activă. Aceasta a vizat creșterea autonomiei în domeniul apărării și dezvoltarea capacităților militare comune, direcții stabilite prin Strategic Compass for Security and Defence (2022). În paralel, au fost intensificate misiunile PSAC, civile și militare, desfășurate în afara UE, cu peste 20 de operațiuni active și aproximativ 4.000 de persoane implicate. Au fost acoperite domenii precum instruirea forțelor armate și reforma sectorului de securitate. Un exemplu relevant în acest caz este misiunea EUMAM Ukraine. Aceasta sprijină instruirea forțelor ucrainene și reflectă implicarea tot mai puternică a UE în securitatea regională.

De asemenea, inițiative precum PESCO, Cooperarea Structurată Permanentă, au devenit un instrument esențial pentru dezvoltarea capacităților de apărare comune. Astfel, au fost reunite statele membre în proiecte privind mobilitatea militară, apărarea aeriană și noile tehnologii de securitate. Aceste proiecte contribuie la reducerea dependențelor externe și la consolidarea

industrii europene de apărare. În acest context, PSAC evoluează treptat de la un instrument de gestionare a crizelor la un cadru strategic mai larg, orientat spre consolidarea autonomiei europene.

Aceste evoluții arată că UE devine un actor mai activ în domeniul securității și apărării. Acest lucru se întâmplă chiar dacă deciziile rămân în mare parte interguvernamentale și bazate pe unanimitatea statelor membre. Tendința generală este însă de consolidare a capacității UE de a acționa mai autonom pe plan internațional, în complementaritate cu parteneriatele existente, în special NATO.

Provocări structurale și limite instituționale

Politica de Securitate și Apărare Comună este limitată în primul rând de caracterul său interguvernamental. Acest lucru oferă fiecărui stat drept de veto, ceea ce poate încetini semnificativ reacția Uniunii în situații de criză și poate duce la blocaje politice. În practică, acest model reduce capacitatea UE de a acționa rapid și unitar în domeniul securității și apărării¹²¹.

O altă limitare importantă este lipsa unei armate europene permanente și fragmentarea capacităților militare. PSAC depinde de contribuțiile voluntare ale statelor membre pentru personal, echipamente și finanțare. Astfel, nivelul de pregătire și implicare devine inegal. În plus, diferențele dintre doctrinele militare și industriile de apărare naționale afectează

¹²¹ Oliver Krentz, *op.cit.*

interoperabilitatea și eficiența operațională. Deși inițiative precum PESCO sau Fondul European de Apărare încearcă să reducă aceste probleme, progresul rămâne gradual¹²².

În plus, PSAC este influențată de dependența de NATO și de divergențele strategice dintre statele membre. NATO rămâne principalul garant al apărării colective în Europa, ceea ce limitează dezvoltarea unei autonomii strategice complete a UE. Totodată, statele membre au priorități diferite în materie de securitate. Automat, se îngreunează definirea unei viziuni comune și coerente asupra politicii de apărare. Aceste diferențe structurale fac ca PSAC să fie eficientă mai ales în misiuni de gestionare a crizelor, dar mai puțin în apărare colectivă de mare amploare¹²³. Nicole Koenig subliniază că structura decizională bazată pe unanimitate rămâne principalul obstacol în calea unei autonomii strategice reale a UE¹²⁴.

Autonomie europeană strategică

Autonomia strategică a UE comparativ cu cea a Statelor Unite este una dintre cele mai importante debateri

¹²² Consiliul UE, *Cooperarea structurată permanentă (PESCO)*,

<https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/pesco/>, accesat la 21 mai 2026

¹²³ Oliver Krentz, *op.cit.*

¹²⁴ Nicole Koenig, *The EU's strategic compass for security and defence: Just another paper?*, Hertie School, Jacques Delors Centre, 20 iulie 2020, https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20200710_Strategic_Compass_Koenig_1.pdf, accesat la 21 mai 2026

contemporane în domeniul securității europene și al relațiilor transatlantice. În cadrul planului Strategic Compass for Security and Defence, UE își asumă obiectivul de a-și crește capacitatea de acțiune autonomă și de a-și proteja interesele într-un mediu geopolitic instabil. Chiar și așa, NATO rămâne fundamentul apărării colective, lucru ce arată că autonomia UE este formată complementar, nu ca un substitut al SUA¹²⁵.

Totuși, în practică, arhitectura de securitate europeană rămâne profund dependentă de SUA în domenii critice precum planificarea militară strategică, intelligence-ul integrat, transportul strategic și descurajarea nucleară. Interdependența este reflectată și în Conceptul Strategic al NATO. Acesta reafirmă rolul central al SUA în apărarea Europei¹²⁶. Autonomia strategică este definită mai degrabă ca reducere a dependențelor critice decât ca autonomie completă.

Limitările acestei autonomii sunt în primul rând structurale și politice. Politica externă și de securitate comună a UE rămâne guvernată de regula unanimității, ceea ce limitează capacitatea de reacție rapidă¹²⁷. În plus, industria europeană de apărare este fragmentată, cu sisteme naționale incompatibile și bugete

¹²⁵ EEAS, *EU Strategic Compass*, 2022, pp. 7-8

¹²⁶ NATO *Strategic Concept*, 2022, para. 4-8: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/publications-and-reports/strategic-concepts/2022/290622-strategic-concept-ro.pdf>

¹²⁷ Art. 24 -31 din 41 din Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 202, 07.07.2016;

dispersate¹²⁸. Această fragmentare reduce interoperabilitatea și eficiența capacităților militare europene.

În acest context, instrumente precum SAFE și programele asociate Fondului European de Apărare urmăresc consolidarea bazei industriale europene. Conform Comisiei Europene, aceste instrumente au ca obiectiv creșterea producției comune și reducerea dependenței de furnizori externi¹²⁹.

Creșterea accentului pe apărare ridică și întrebări privind modelul social european. Conform Comisiei Europene, securitatea este tot mai mult integrată în conceptul de „reziliență societală”¹³⁰. Totuși, literatura de specialitate arată că există o tensiune între extinderea cheltuielilor militare și menținerea modelului social european, bazat pe welfare extins¹³¹. În acest sens, militarizarea progresivă poate produce presiuni bugetare asupra politicilor sociale.

În domeniul descurajării nucleare, UE nu dispune de o doctrină comună. Descurajarea este asigurată de NATO prin umbrela nucleară americană și, parțial, de Franța, singurul stat membru UE cu capacitate nucleară independentă¹³². Totuși,

această capacitate nu este integrată într-un cadru european comun, ceea ce exclude existența unei triade nucleare europene.

În mod similar, Europa nu dispune de o triadă nucleară completă comparabilă cu SUA sau Rusia¹³³. Franța are capacități bazate pe submarine și aviație strategică. Totuși, nu deține o componentă terestră de tip ICBM, rachetă capabilă să transporte un focos pe distanțe de peste aproximativ 5.500 km, integrată într-o structură europeană.

În domeniul intelligence-ului, UE nu are o agenție unificată comparabilă cu CIA sau NSA. Capacitățile sunt fragmentate între statele membre. SIGINT rămâne în mare parte dependent de SUA și NATO, HUMINT este național, iar OSINT este în creștere, dar insuficient integrat instituțional. EU INTCEN are un rol analitic, dar nu operațional¹³⁴.

Această situație reflectă un decalaj structural între ambițiile juridice ale UE și capacitățile sale reale. Documentele strategice sunt tot mai ambițioase. Implementarea depinde de statele membre, ceea ce limitează eficiența acțiunii comune.

Această tensiune poate fi înțeleasă și prin eșecul parțial al Helsinki Headline Goal, obiectiv militar stabilit de liderii UE la

¹²⁸ European Defence Agency, *Defence Data 2023-2024*, p. 12-18: <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/leda---defence-data-23-24---web---v3.pdf>

¹²⁹ European Commission, *Defence Industry and Space, Security Action for Europe SAFE*: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/safe-security-action-europe_en

¹³⁰ Idem

¹³¹ P. Genschel; M. Jachtenfuchs, *From Market to State: The EU's Emerging Security Role*, 2018

¹³² Secretariat General de la Defense et de la Securite Nationale, *Revue strategique de defense et de securite nationale*,

<https://www.sgdsn.gouv.fr/publications/revue-nationale-strategique-2022>, 2022, accesat la 21 mai 2026

¹³³ Stockholm International Peace Research Institute, *SIPRI Yearbook 2024. Armaments, Disarmament and International*, https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-06/yb24_summary_en_2_1.pdf, 2024, p. 12, accesat la 21 mai 2026

¹³⁴ Council Decision 2010/427/EU of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service, JO L 201, 3.8.2010, pp. 30-40, art. 4-5

Consiliul European de la Helsinki din 1999. Acesta prevedea crearea unei forțe de reacție rapidă de 50.000–60.000 de militari, obiectiv care nu a fost realizat în practică¹³⁵. Ulterior, acesta a fost înlocuit cu Battlegroups și apoi cu EU Rapid Deployment Capacity de aproximativ 5000 de militari¹³⁶.

Cadrul juridic al UE

UE dispune de un cadru juridic destul de solid în domeniul securității și apărării. Acesta include clauza de asistență mutuală prevăzută la articolul 42 alineatul 7 din TUE, clauza de solidaritate, precum și mecanisme precum Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO) și diverse instrumente de coordonare și finanțare¹³⁷. Totuși, capacitatea practică a UE în acest domeniu este limitată. Un motiv important este absența unei structuri militare integrate la nivelul Uniunii. În plus, UE depinde în mare măsură de resursele și capacitățile NATO, ceea ce îi reduce autonomia operațională.

UE dispune de numeroase instrumente juridice care permit acțiunea colectivă, însă nu întotdeauna și de mijloacele militare, industriale sau de intelligence necesare pentru a transforma rapid aceste prevederi în putere efectivă. Decalajul dintre normă și capacitate explică de ce autonomia strategică europeană

rămâne mai degrabă un obiectiv politic în curs de construire decât o realitate pe deplin consolidată¹³⁸.

În opinia mea, principalul obstacol în reducerea decalajului dintre mijloacele juridice existente și capacitățile practice de implementare nu este lipsa instrumentelor legale, ci insuficiența voinței politice necesare de a le transforma în acțiuni concrete. Sunt de părere că statele europene dispun, în mare măsură, de cadrul normativ și instituțional necesar pentru a răspunde provocărilor actuale de securitate. Totuși, aplicarea mecanismelor depinde de decizii politice ce implică alocarea unor resurse financiare semnificative, dar și asumarea unor costuri politice pe termen scurt. De-a lungul timpului, Europa a avut parte de un mediu de securitate relativ stabil. Acest lucru a favorizat automat orientarea investițiilor publice către domenii precum sănătatea, educația, protecția socială sau dezvoltarea economică. În acest context, apărarea a fost percepută ca fiind o prioritate secundară. Totuși, situația actuală ne arată faptul că acest lucru a fost o greșeală. Consider că dificultatea actuală nu constă în identificarea soluțiilor juridice, ci, mai degrabă, în schimbarea unei mentalități formate în decenii de stabilitate. Creșterea cheltuielilor pentru apărare, dezvoltarea industriei de profil sau consolidarea capacităților militare necesită atât resurse, cât și un consens politic și social, ce nu este

¹³⁵ Council of the EU, *Helsinki Presidency Conclusions, 10 and 11 December 1999*: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/acfa4c.htm

¹³⁶ EEAS, *EU Strategic Compass*, 2022, p. 7-8

¹³⁷ Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 202, 07.07.2016

¹³⁸ Dragoș – Adrian Bantaș, Maria Solacolu, *The EU's legal means of responding to contemporary risks and threats*. în Cezar Corneliu Manda, Cristina Elena Nicolescu, Crina Ramona Rădulescu (coord.), *Probleme actuale ale spațiului politico-juridic al UE*, 2016, Wolters Kluwer Romania, București, 2016, pp. 11-18

întotdeauna ușor de obținut. De asemenea, în anumite state europene sunt partide și curente politice ce promovează poziții favorabile Rusiei sau care sunt împotriva necesității investițiilor majorate în domeniul apărării. Automat, aceste lucruri duc la încetinirea procesului de adaptare la noul context de securitate. Totodată, dependențele energetice create în trecut și campaniile de influență externă au contribuit la menținerea unei atitudini prudente sau chiar reticente față de măsurile de consolidare a apărării. În multe situații nu este vorba doar de lipsa resurselor materiale, ci de dificultatea de a acorda securității prioritatea politică necesară într-un context cu multe nevoi concurente.

În ansamblu, UE se află într-un proces de tranziție de la dependență strategică față de Statele Unite către o autonomie selectivă, în special în domeniul industrial și al capacităților convenționale. Totuși, în domenii critice precum descurajarea nucleară, intelligence-ul strategic și proiecția globală a puterii, dependența de NATO și SUA rămâne dominantă.

Evoluția Politicii de Securitate și Apărare Comune reflectă procesul gradual de transformare a UE într-un actor geopolitic relevant. În viziunea lui Biscop, PSAC evoluează către un model de autonomie operațională selectivă, în care UE devine un furnizor de securitate regională, dar nu un substitut al NATO¹³⁹.

¹³⁹ Biscop, Sven, *The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics*, Egmont Institute June, 2016:

<https://egmontinstitute.be/app/uploads/2016/06/SPBZ>

De la un cadru pur interguvernamental în Maastricht, până la instrumentele complexe de astăzi, PSAC a devenit un pilon esențial al acțiunii externe europene. Totuși, caracterul său interguvernamental continuă să limiteze viteza și eficiența decizională. Viitorul politicii depinde de echilibrul dintre suveranitatea națională și integrarea europeană în domeniul apărării.

Bibliografie:

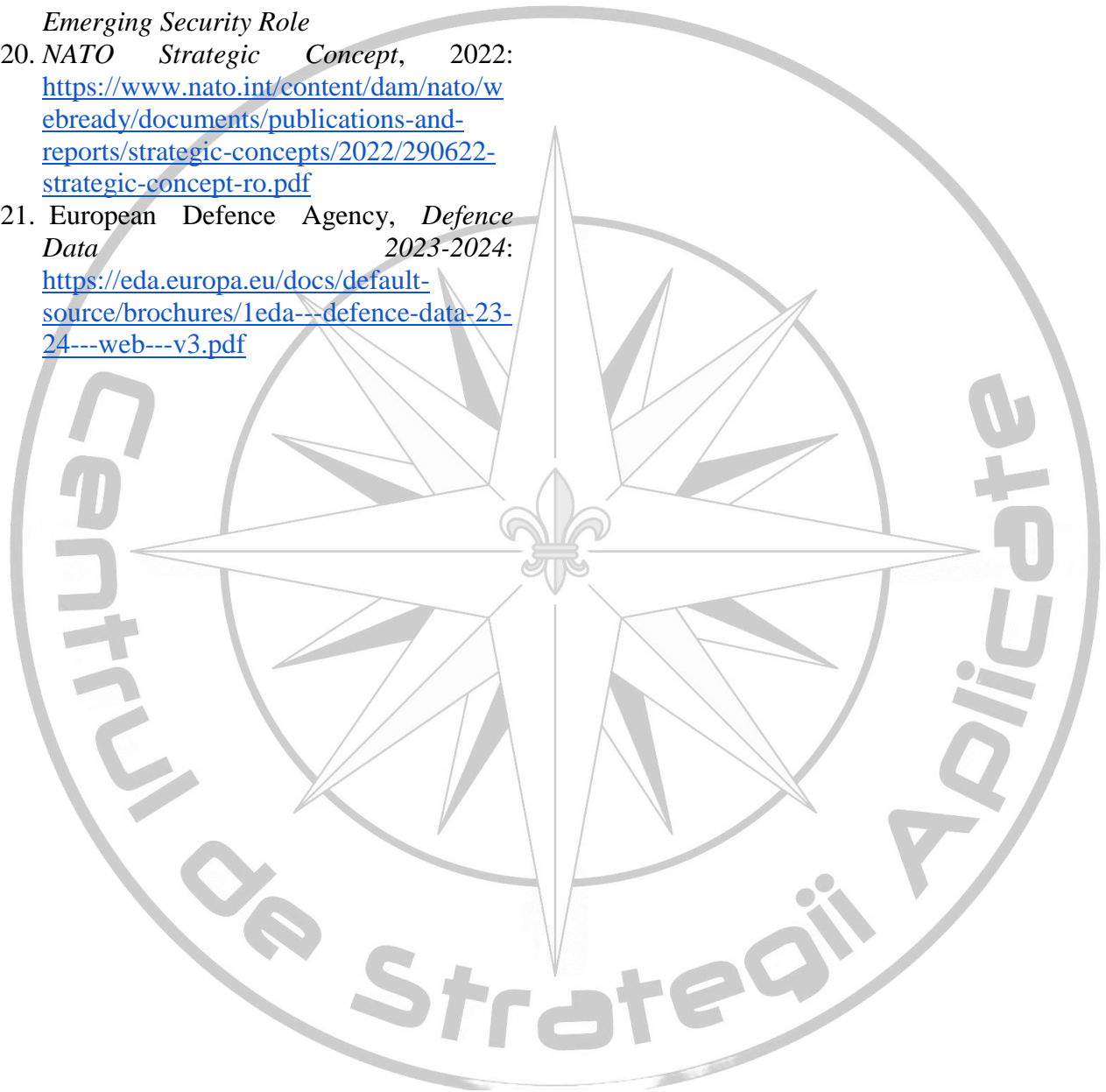
1. Ministerul Afacerilor Externe, *Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)*, site accesat la 20 mai 2026: <https://mae.ro/node/46864>
2. Council of the European Union, *Civilian and military missions and operations*, site accesat la 20 mai 2026: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/csdp-missions-operations/>
3. Howorth, Jolyon, *Security and Defence Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, 2007: <https://archive.org/details/securitydefencep0000howo/page/318/mode/2up>
4. European Union, *The Amsterdam Treaty*, site accesat la 20 mai 2026: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-amsterdam-treaty.html>
5. Krentz, Oliver, European Parliament, *Fact Sheets on the European Union, Common security and defence policy*, March, 2026, site accesat la 20 mai 2026:

- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/the-common-security-and-defence-policy-csdp>
6. Institutul European din România, *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, 2005, p. 5-7, https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Securitate_si_aparare.pdf
 7. European Union, *Treaty of Nice*, site accesat la 21 mai 2026: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-of-nice.html?fromSummary=01&>
 8. Daguzan, Jean-Francois, European Institute of the Mediterranean, *The New EU Defence Policy and Absence of a Common Perspective on the Ongoing Conflict in the Mediterranean Region*, site accesat la 21 mai 2026: <https://www.iemed.org/publication/the-new-eu-defence-policy-and-absence-of-a-common-perspective-on-the-ongoing-conflicts-in-the-mediterranean-region/>
 9. European Union, *Consolidated version of the Treaty on European Union*, site accesat la 21 mai 2026: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT&>
 10. European Union, The Diplomatic Service of the European Union, EU Security, Defence and Crisis Response. *The Common Security and Defence Policy*, site accesat la 21 mai 2026: https://www.eeas.europa.eu/eeas/common-security-and-defence-policy_en
 11. Consiliul UE, *Cooperarea structurată permanentă (PESCO)*, site accesat la data de 21 mai 2026: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/pesco/>
 12. Koenig, Nicole, *The EU's strategic compass for security and defence: Just another paper?*, Hertie School, Jacques Delors Centre, July 10, 2020: https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20200710_Strategic_Compas_Koenig_1_.pdf
 13. Biscop, Sven, *The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics*, Egmont Institute June, 2016: <https://egmontinstitute.be/app/uploads/2016/06/SPB75.pdf>
 14. Manda Cezar Corneliu, Nicolescu Cristina Elena, Rădulescu Crina Ramona, *Probleme actuale ale spațiului politico-juridic al UE*, 2016, Wolters Kluwer Romania
 15. EEAS, *EU Strategic Compass*, 2022
 16. Council of the EU, *Helsinki Presidency Conclusions, 10 and 11 December 1999*: https://www.consilium.europa.eu/ue-docs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/acfa4c.htm
 17. Stockholm International Peace Research Institute, *SIPRI Yearbook 2024. Armaments, Disarmament and International*: <https://www.sipri.org/sites/default/fil>

[es/2024-](#)

[06/yb24_summary_en_2_1.pdf](#)

18. Secretariat General de la Defense et de la Securite Nationale, *Revue stratégique de défense et de sécurité nationale*, 2022, <https://www.sgdsn.gouv.fr/publications/revue-nationale-strategique-2022>
19. Genschel, P., & Jachtenfuchs, M. (2018). *From Market to State: The EU's Emerging Security Role*
20. NATO *Strategic Concept*, 2022: <https://www.nato.int/content/dam/nato/w ebready/documents/publications-and-reports/strategic-concepts/2022/290622-strategic-concept-ro.pdf>
21. European Defence Agency, *Defence Data 2023-2024*: <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/1eda---defence-data-23-24---web---v3.pdf>

THINKLINE.RO[®]

ANALIZĂ STRATEGICĂ • GEOPOLITICĂ • INTELLIGENCE • DIPLOMAȚIE

ÎNȚELEGEREA LUMII ÎNCEPE CU ANALIZA INFORMAȚIEI.

GEOPOLITICĂ

Analize privind marile tendințe globale, confruntări de putere și echilibre strategice.

SECURITATE

Evaluări privind riscurile și amenințările contemporane, apărare și securitate națională.

INTELLIGENCE

Informație, date și context pentru o înțelegere profundă a realității internaționale.

DIPLOMAȚIE

Relații internaționale, diplomație publică și politici externe în lumea multipolară.

THINKLINE.RO

Platformă de analiză dedicată studiilor geopolitice, relațiilor internaționale, intelligence-ului, diplomației și securității contemporane.

Articole, opinii și evaluări strategice pentru profesioniști, cercetători și decidenți.

